

TAKÁCS MELINDA

Egy avar kori település Szekszárd határában

BEVEZETÉS

Az M6-os autópálya építését megelőző régészeti kutatások során, 2008 tavaszán, a Sió-híd déli pillérjének kivitelezésekor egy avar kori településrészlet került elő. A feltárást a Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat megbízásából a szekszárdi Wosinsky Mór Megyei Múzeum végezte, Ódor János Gábor vezetésével.¹ A Szekszárd-Sió-csatorna, Varga Peti-dűlő, M6 To 045. elnevezésű lelőhely avar kori részét (azonosító: 58989) jelen munkában mutatom be.²

A lelőhely Szekszárdtól északkeletre, a Taplói-Holt-Duna mellett, a Sárköz Szekszárdi-domb-ság menti peremén, egy nagyobb – helyi kifejezéssel élve – „göröndön” helyezkedik el. A domb környéke egykor időszakosan vízjárta terület volt, a Sárvíz folyó mellékágai vették körbe (1. tábla 1).³ A 19. század közepén a domb északi peremébe mesterségesen ásták a Sió-csatornát,⁴ melynek töltését részben a lelőhelyre építették. Az autópálya észak–déli irányú nyomvonala a domb keleti szélén halad át, ahol 15.866 m²-en 299 objektumot sikerült megmenteni. Ezek nagy része – 245 objektum – keltezhető az avar korra, rajtuk kívül több neolit és rézkori objektumot is feltártak. Mivel a terepbejárás adatok alapján a lelőhely nagy része kívül esik a nyomvonalon, feltételezhetően csak az objektumok töredéke került napvilágra (1–2. kép).⁵

A dombháton, ahol településünk előkerült, két avar kori temető sírjait is megtaláltak (1. tábla 2).

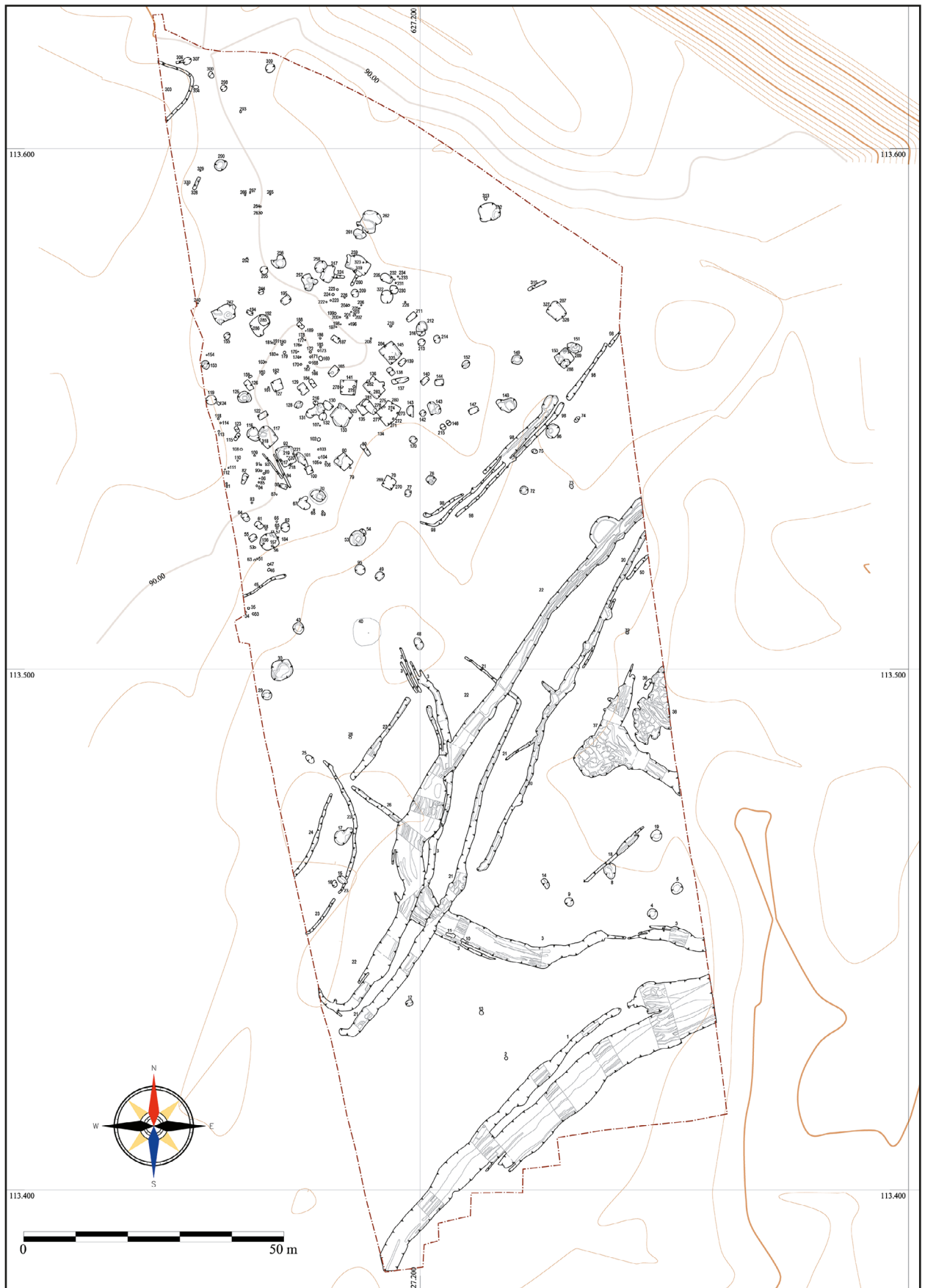
¹ A leletanyagot a szekszárdi Wosinsky Mór Múzeum M6-2010.045.1.1.–M6-2010.045.332.23. leltári számok alatt őrzi. A kő-, patics- és állatsontanyag nagy része mosatlan, leltározatlan. A feltárási dokumentáció adattári száma: Wosinsky Mór Múzeum Régészeti adattára 1273-2010.

² Köszönettel tartozom Ódor János Gábornak a leletanyag feldolgozási jogának átengedéseért. A munkám során felhasznált dokumentáció kezelésében és a gyakorlati teendők lebonyolításában mindig számíthattam K. Tóth Gábor és Vindus Melinda segítségére, amit ezúton is hálásan köszönök. A szükséges adattári információk felkutatásáról Vizi Márta, a felhasznált szakirodalom előteremtéséről Hucker Veronika gondoskodott. Az illusztrációk elkészítése során felhasznált tárgyrajkokat Csiszér Antal, Fuksz Márta, K. Tóth Gábor, Necze Ambrus és Ürmös Melinda, a tárgyfotókat Retkes Tamás készítette. A tanulmányban szereplő térképek és felszíni összesítők a Meridián Mérnöki Iroda Kft. munkái, ahol Pájer Tímea volt a segítségemre. Itt szeretném megköszönni Hajnal Zsuzsannának, hogy értékes tanácsokkal látott el, illetve hogy közöletlen kéziratának képanyagát rendelkezésemre bocsátotta. Szintén köszönettel tartozom Harag Mátyásnak és Grynaeus Andrásnak, hogy publikálatlan kutatási eredményeiket felhasználhattam.

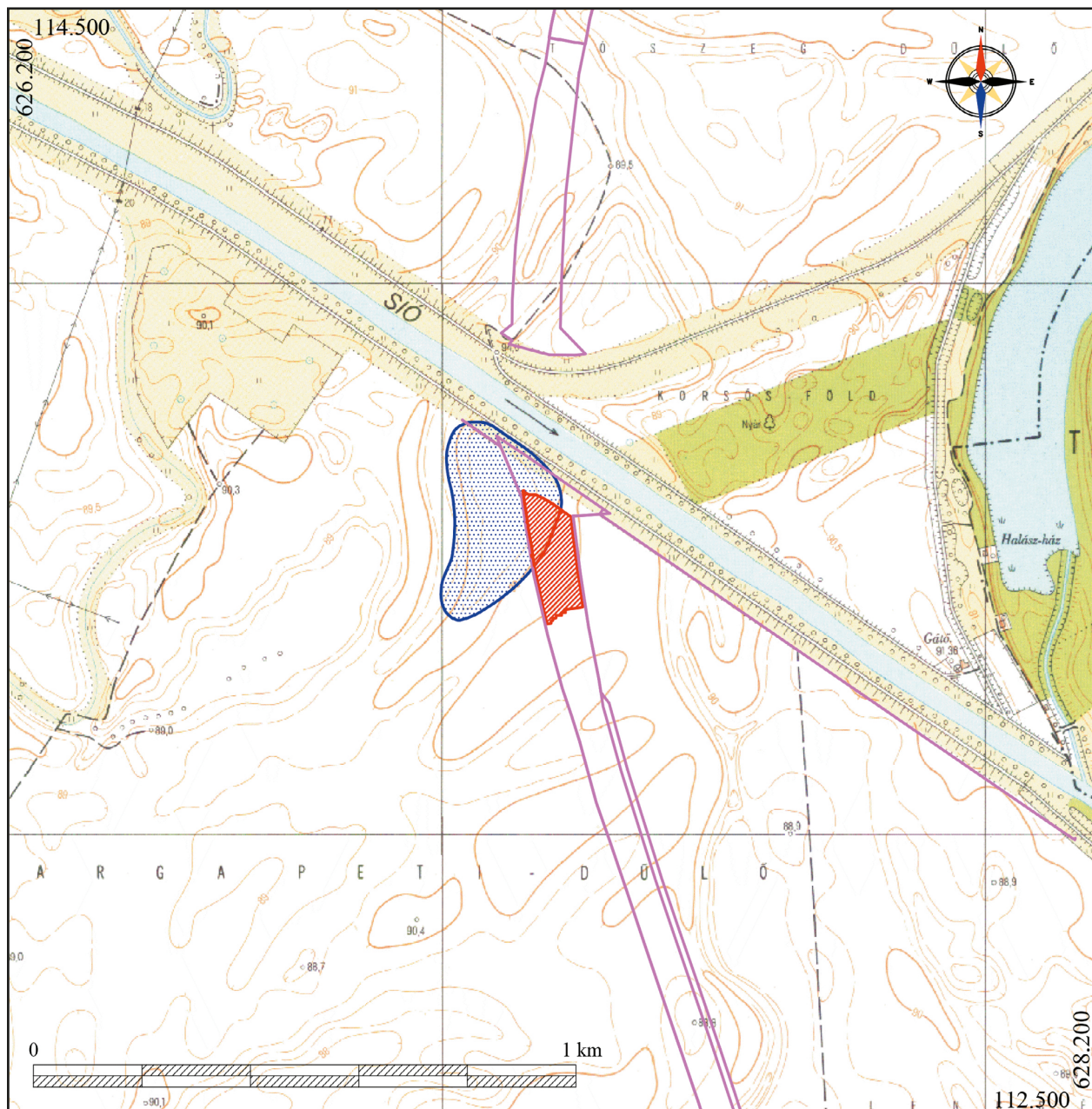
³ A Sárköz természeti földrajzához lásd: PATAKI 1954; MKK 1990, 120–125.

⁴ PATAKI 1954, 49.

⁵ A Varga Peti-dűlői település feltárájáról lásd: ÓDOR 2016a.

1. kép. A Varga Peti-dűlőn feltárt település felszíni összesítője (csak az avar kori objektumokat ábrázolva)

2. kép. A Varga Peti-dűlői település elhelyezkedése.
A feltárt terület pirossal, a lelőhely feltételezett kiterjedése kékkel jelölve

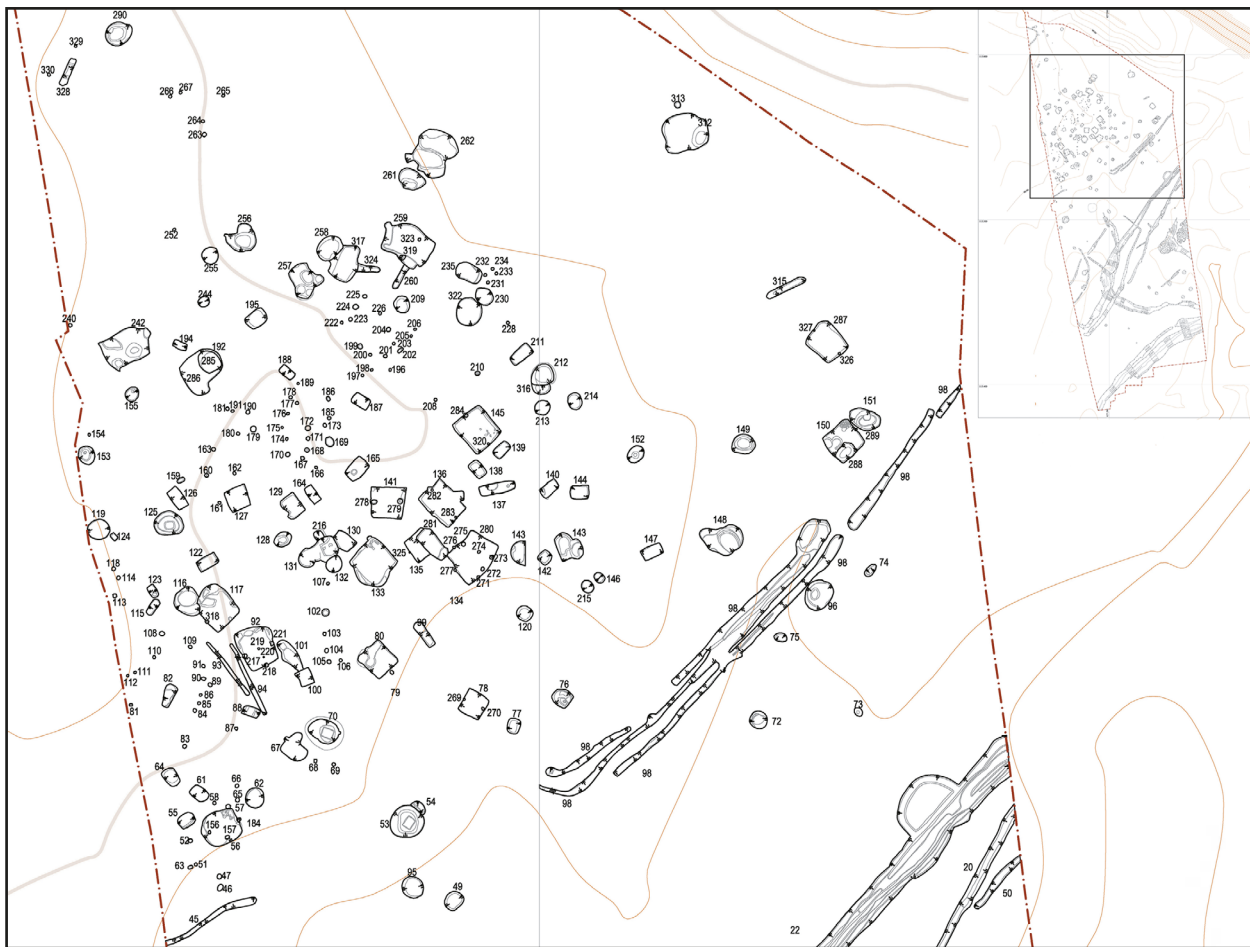
A lelőhelytől kissé északra, a Sió-csatorna túloldalán 2006–2007-ben Ódor János Gábor vezetésével tárták fel az M6 To 029. lelőhelyet (Szekszárd-Tószegi-dűlő), ahol 1644 sír került elő.⁶ A településtől déli irányban 2014-ben egy újabb, 32 sírból álló temetőrészlet (Varga-Peti-dűlő 1/2.) került napvilágra, melyet szintén Ódor János Gábor tárt fel.⁷ A két temető egymással való kapcsolata tisztázatlan, lelőhelyünket annak földrajzi elhelyezkedése alapján bármelyik közösség használhatta.

⁶ Rövid ismertetés a temetőről, amely körülbelül kétezeröttszáz sírból állhat: ÓDOR 2007, 19–20; ÓDOR 2016b. Anyaga egyelőre publikálatlan, egyedül a temető egy szerszámmellékletes sírját közzétették: ÓDOR – RÁCZ 2011. A lelőhelyen feltárt Árpád-kori települési objektumokat Orha Zoltán dolgozta fel: ORHA 2010.

⁷ ÓDOR 2016c, 24. A temető leletanyagát K. Tóth Gábor dolgozta fel: K. TÓTH 2017. Véleménye szerint egy nagyjából háromszáz síros temetőről lehet szó.

OBJEKTUMOK

Az autópálya nyomvonala a Varga Peti-dűlői település keleti szélét érintette. A „hagyományos” telepobjektumok a kutatott terület északnyugati, legmagasabb pontján, viszonylag koncentráltan jelentkeztek (3. kép), a lelőhely mélyebben fekvő, déli részén egy nagyobb objektummentes sáv,

3. kép. Összesítő térkép a település központi részén feltárt objektumokról

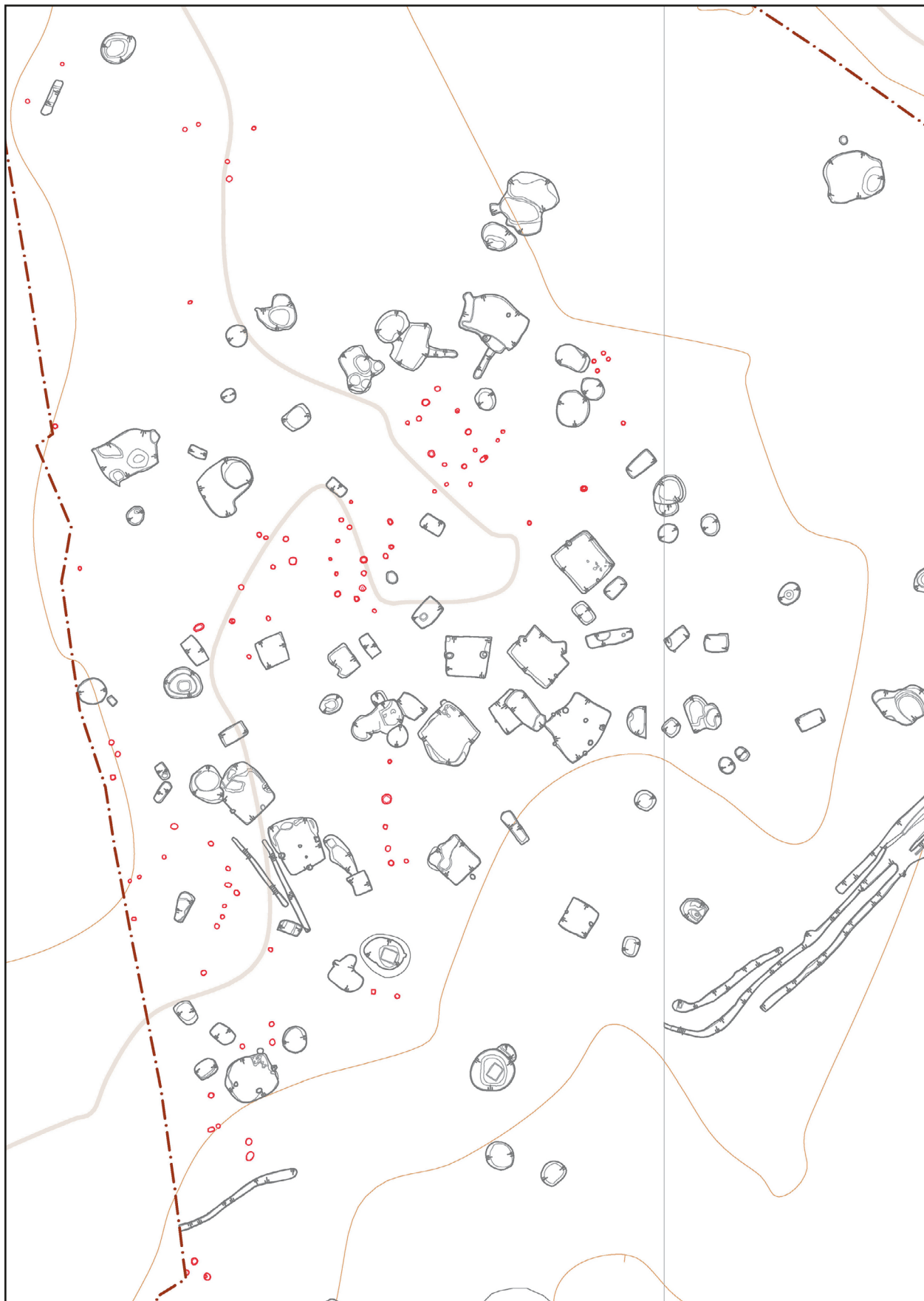
majd egy árokrendszer határolja őket. A feltárás során 17 ház, három csontvázas sír, négy kút, egy szabadban álló kemence, 19 árok, 98 gödör és 103 oszlophely került napvilágra. Az objektumok legnagyobb része igen sekély, ami vélhetően az erózió és a gépi humuszosítás együttes hatásának következménye.

Épületek/építmények

Oszlopszerkezetes építmények

A Varga Peti-dűlői település több pontján összesen 103 oszlophelyet tártak fel. Az objektumok meglehetősen egységes kialakításúak: mélységük a nyesett felszíntől számítva 10–20 cm, átmérőjük 20–30 cm. Aljuk közel vízszintes, általában kör, ritkán négyzetes alaprajzúak.⁸ Nem rendeződnek szabályos alakzatokba, és nem hozhatók egyértelmű kapcsolatba a környező objektumokkal sem. Koncentrációjuk több helyen is megfigyelhető (4. kép), legtöbbjük azonban a lelőhely központi, legmagasabban fekvő részén alkot összefüggő csoportot, melyhez szemmel láthatóan igazodnak a

⁸ Néhány példájukat lásd a 11. táblán.

4. kép. Az oszlopszerkezetes, felszíni épületek elhelyezkedése a településen

5. kép. A 93. és 94. árok

körülöttük található objektumok. Emellett többé-kevésbé északkelet–dél nyugati irányú soraik felfedezhetők az 56., 92. és 133. házak környéki területeken. Egyik oszlophely betöltésében sem került elő leletanyag.

Az objektumok funkciója kapcsán felmerül azok felszínen álló, oszlopszerkezetes (lakó)épületként való értelmezése. A kölked-feketekapui településen hasonló jellegű objektumokat tárt fel Kiss Attila, majd Hajnal Zsuzsanna, aki az oszlophelyek egy részét egy felszínen álló házhoz tudta kötni.⁹ Rosner Gyula rövid megjegyzése alapján hasonló objektumokat találhatott a székszárd-Bogyiszlói úti lelőhelyen,¹⁰ illetve földfelszíni, oszlopszerkezetes épület(ek)ről van adatunk Dunaföldvár-Vajai-tanyáról is.¹¹ Az e lelőhelyektől földrajzilag viszonylag távol fekvő Rákóczi-falva-Bagi-földek településéről Kondé Zsófia publikált jól azonosítható felszíni oszlopszerkezetes építményeket, melyeket részben lakóépít-

ményként, részben karámként és egyéb gazdasági épületként határozott meg.¹²

Talán szintén felszínen álló, részben talpgerendás épületek alapozásához kapcsolódhatnak a településen feltárt 93. és 94. árkok (5. kép). Az egyenes, 6, illetve 6,5 méter hosszú, 20–40 cm széles, sekély, vízszintes aljú objektumok, habár egymás mellett helyezkednek el, valószínűleg nincsenek közvetlen kapcsolatban egymással. Nem egyértelmű továbbá a környező oszlophelyekkel és házakkal való viszonyuk sem. Amennyiben önálló épület részét képezték – tájolásuk megerősítheti ezt az elképzelést –, annak további elemei valószínűleg megsemmisültek.

A Varga Peti-dűlői lelőhelyen tehát a korszakban ritkának számító oszlopszerkezetes felszíni építmények nyomai kerültek napvilágra. Ezek számát, szerkezetét és funkcióját – egyaránt lehetnek lakóházak, gazdasági épületek, karámkok stb. – illetően csak találgatásokba tudunk bocsátkozni, de központi elhelyezkedésük alapján legalább egy részük kiemelt szerepet tölthetett be a település objektumai között.

Gödörházak

A lelőhely feltárt részén 17 földbe süllyesztett padlójú ház került napvilágra, melyek nagy része a dombtetőn található földfelszíni oszlopszerkezetes építményekhez igazodva, azokat nagyjából körbevéve helyezkedik el. A házakat a tartóoszlopok száma és elhelyezkedése, illetve egy speciális esetben a lakógödör alakja alapján csoportosítottam. Annak ellenére, hogy a lelőhely feltárt részén viszonylag kevés földbe mélyített lakóépület került elő, változatos szerkezeti megoldásokkal találkozunk.

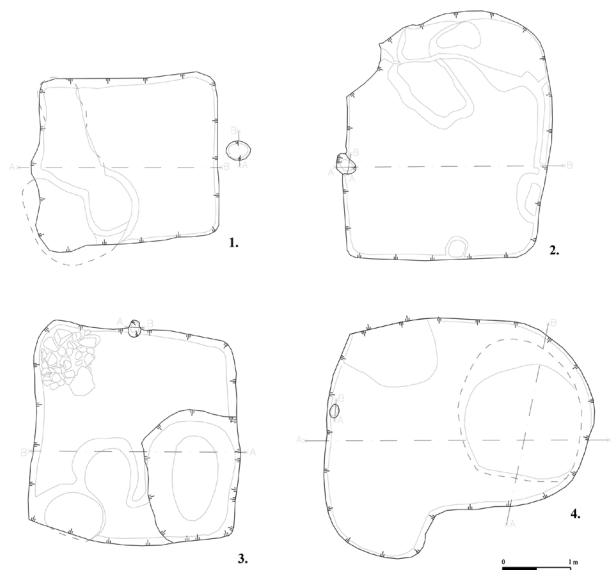
Az oszlopszerkezet nélküli háztípust a lelőhelyen egyedül a 133. ház képviseli (19. tábla). A négyzet alaprajzú épület a maga 90 cm mélységével és közel 13 m² alapterületével a település egyik

⁹ HAJNAL 2009, 94–96.

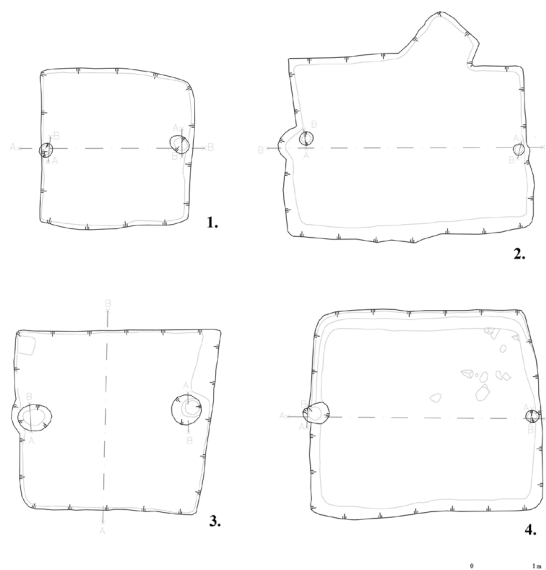
¹⁰ ROSNER 2001, 161.

¹¹ KEMSEI 2010, 13.

¹² KONDÉ 2015, 83–85.

6. kép. Egyoszlopos épületek a Varga Peti-dűlői településen (1: 80. objektum; 2: 117. objektum; 3: 150. objektum; 4: 192. objektum)

7. kép. Kétoszlopos épületek a Varga Peti-dűlői településen (1: 78. objektum; 2: 136. objektum; 3: 141. objektum; 4: 145. objektum)

legnagyobb lakóépülete. Északnyugati sarkában egy nagyjából dél felé nyíló szájú kőkemence omladékát találták, amelyet közvetlenül a padlóra építettek.

A Varga Peti-dűlői településen négy egyoszlopos gödörházat¹³ tártak fel (6. kép). Az épületekben előkerült oszlophelyek három esetben az egyik oldal közepén, közvetlenül az oldalfalba ásva, a 80. ház esetében pedig az oldalfalon kívül, de egyértelműen a ház gödréhez igazodva találhatók. Elhelyezkedésükben nem figyelhető meg szabályszerűség, egyaránt előfordulnak az északkeleti, délkeleti és délnyugati, rövidebb vagy hosszabb oldalfalak mentén. A házak egykori tartószerkezete nehezen rekonstruálható, de ahogy a 80. objektum esetében is látható, az oszlopok vagy ágasok egy részét a lakógödörön kívül helyezhették el. Az épületek alapterülete változó, 6,5 és 11,5 m² közötti. A 150. objektum északi sarkában (az északkeleti oldalba ásott oszlop mellett) egy szájával dél-délnyugat felé nyíló, padlóra épített kőkemence omladékait tártak fel.

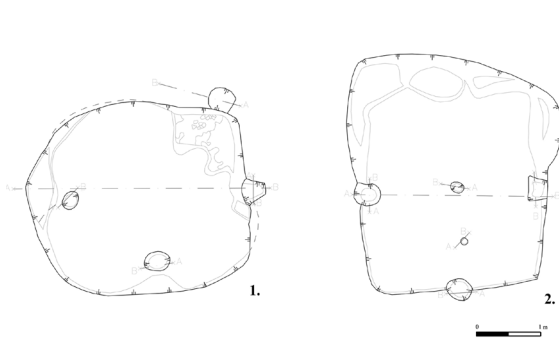
A lelőhely leggyakoribb háztípusa a kétágasos gödörház (7. kép), melynek öt képviselője került elő.¹⁴ Az épületek alapterülete 6 és 11 m² között mozog. Lakógödrük négyzetes vagy enyhén téglalap alaprajzot mutat, az oszlophelyek a rövidebb, északnyugat–délkeleti oldalak közepén helyezkednek el. Egyedül a legnagyobb, 145. ház délnyugati sarka környékén találták (talán a padlóra épített) kőkemence szétszórt omladékát.

A településen két négyoszlopos gödörházat tártak fel (8. kép). Az amorf, négyzetes alaprajzú, 8,5 m² alapterületű 56. objektum három oldalának közepén, illetve a lakógödör negyedik oldalának külső szakasza mentén tártak fel egy-egy oszlophelyet, emellett az északnyugati sarokban egy szinte teljesen elhordott kőkemence nyomaira bukkantak (7. tábla). A szabálytalan téglalap alaprajzú, 11 m² alapterületű 92. objektum három oldalának közepén kívül a ház központjában is található egy oszlop (12. tábla). Bár a két objektumban feltárt oszlophelyek elhelyezkedésük alapján csak részben állíthatók párhuzamba egymással, egyértelműen hasonló, minimum két ágasos, kevéssé rekonstruálható tartószerkezeti megoldást engednek feltételezni.

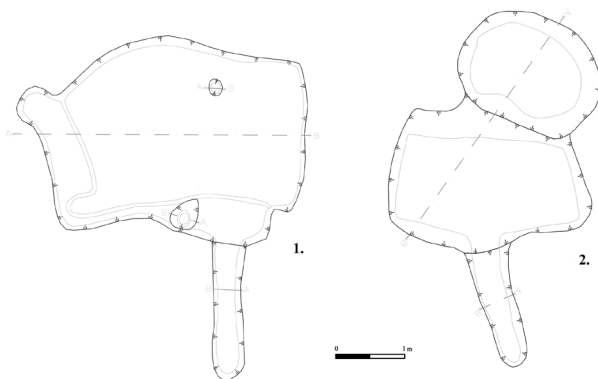
Három földbe mélyített lakóépület esetében az egykori tetőszerkezet nem, vagy csak korlátozottan vizsgálható. A 135. ház egy részére ráásták a 281. objektumot, így csak annyi állapítható meg

¹³ Ezek: 80. (10. tábla), 117. (16. tábla), 150. (27. tábla) és 192. (28. tábla) objektum.

¹⁴ Ezek: 78. (9. tábla), 136. (22. tábla), 141. (23. tábla), 145. (24. tábla) és 287. (30. tábla) objektum.

8. kép. Négyoszlopos épületek a Varga Peti-dűlői településen (1: 56. objektum; 2: 92. objektum)

9. kép. „Nyeles” házak a Varga Peti-dűlői településen (1: 259–260. objektum; 2: 317. és 324. objektum)

róla, hogy legalább egy oszlophellyel rendelkezett, amely a keleti falának közepén helyezkedik el (21. tábla). A sekély épület valószínűleg négyzetes alaprajzú, 8–9 m² alapterületű volt. A 134/280. objektum esetében egy gödörház két (vagy több) periódusáról, esetleg két egymásba átsórt épületről beszélhetünk, melyekben összesen hét oszlophely került elő (20. tábla).¹⁵ Az objektumok közül az egyik talán egy háromágasos gödörház lehetett, és a másikban is legalább három oszlophellyel számolhatunk az oldalak mentén. Noha az objektum(ok) padlóján nagyobb mennyiségű kőanyag volt elszórva, tüzelőhelyre utaló átégett felület nem került elő.

Az avar korban ritkának számító alaprajzuk miatt a fentiektől külön tárgyalom a 259. és 317. „nyeles” házakat (9. kép). A két objektum a település északkeleti részén, egymás szomszédságában helyezkedik el. Mindkettő lakógödre a lelőhelyen atipikusnak számító amorf, elnyújtott téglalap alaprajzú. A 259. objektum alapterülete 13 m², északkelet–délnyugati irányba tájolt, a hosszabb oldalak középső részén egy-egy oszlophelyet tártak fel (29. tábla). A nagyjából 2 méter hosszú, sekély „nyél” az épület délkeleti oldalából, arra nagyjából merőlegesen nyúlik ki. Az objektumban nem találtak kemencét. Az északnyugat–délkeleti tájolású, 8 m² alapterületű 317. házban sem tűzhely, sem tartószerkezeti elem nem került elő (31. tábla). A 2 méter hosszú „nyél” a délnyugati oldal nagyjából közepéből, arra merőlegesen nyúlik kifelé.

Érdemes röviden áttekinteni a Varga Peti-dűlőn feltárt gödörházak általános jellemzőit. A viszonylag sekély objektumok – mélységük a nyesett felszíntől számítva általában 20–40 cm – kevés kivétellel négyzetes vagy közel négyzetes alaprajzúak, alapterületük meglehetősen kicsi, 6 és 13 m² közötti. Tájolásuk – amennyiben megállapítható – szinte kivétel nélkül északnyugat–délkeleti irányú, ami megfelel a régióban uralkodó széliránynak.¹⁶ A legtöbb objektumban változatos tartószerkezeti struktúrákat figyeltek meg, melyek között a hagyományosnak mondható kétágasos változat dominál. A házakban tüzelőberendezést mindössze négy alkalommal figyeltek meg,¹⁷ ezek mindegyike padlóra épített, megmunkálatlan kövekből álló, nagyrészt széthordott kőkemence.¹⁸ A háztípusok és a kemencék megléte vagy elhelyezkedése között nem figyelhető meg összefüggés. A házak padlóin tapasztalt vagy komolyabb letaposott felületet nem figyeltek meg a feltárók. Bejáratra utaló gyanú csak egyetlen esetben merül fel: a 136. ház északnyugati oldalából nyíló négyzetes kiugrás talán ilyen funkciót tölthetett be.

¹⁵ A kérdés sem a feltárók tapasztalatai, sem a leletanyag alapján nem dönthető el egyértelműen.

¹⁶ PATAKI 1954, 24–25.

¹⁷ A tüzelőberendezések ritka előfordulása miatt felvetődhet az épületek egy részének gazdasági építményként vagy műhelyként való értelmezése. Mivel a kemencés és kemence nélküli épületek szerkezet és alapterület tekintetében többnyire nem mutatnak eltérést egymástól, mindegyiket a gödörházak között taglalom, nem kizárva azt a lehetőséget, hogy nem mindegyik tölthetett be lakófunkciót.

¹⁸ A kemencéket megmunkálatlan terméskövekből, néhány esetben malomkövek és római téglák kisebb-nagyobb darabjait is felhasználva, habarcsanyag nélkül építették.

Szabadban álló kemence

A lelőhely feltárt részén mindössze egyetlen szabadban álló kemence került elő. A 131., kelet–nyugati irányítású, nagyjából ovális munkagödör északi oldalába vájták bele a 216. kemencét, mely előtt egy kisebb, előtérként funkcionáló padkát alakítottak ki (18. tábla). A kemence jól átégett boltzatának egy részét sikerült feltárni. A sütőfelület részben kerámatöredékekkel volt kitapasztva. A munkagödör alján – az épület egykori funkcióját jól illusztrálva – egy két darabra tört malomkő került elő (60. tábla 2).

Kutak

A településen négy kutat tártak fel, melyek a lelőhely déli, mélyebb fekvésű, ritkábban betelepült részén helyezkednek el. Három kút oldala egymásba csapolt deszkából álló faszerkezettel volt megerősítve, melyek kimondottan jó állapotban maradtak meg. A 30. objektum – melyet meglepő módon egy őskori kútba ástak bele – lépcsőzetes lejárátú volt, alját közel 3 méter mélységben érték el a feltárók (5. tábla). Négyzetes faszerkezete nagyjából 1×1 méter átmérőjű volt, kétszer négy, illetve a tetején további két deszkából állt. A deszkaszélektől nagyjából 10 cm-re befelé téglalap alakú bemetszéseket készítettek, ezek segítségével állították össze a faszerkezetet. A kút középső szintjén több vékony ágat bontottak ki, melyek a talajvizet szűrhatték. A kút alján legalább négy szürke edény 161 töredéke került elő (33. tábla 10–12; 34. tábla).

A 30. kúthoz hasonló faszerkezettel erősítették meg a valamivel sekélyebb 53. és 70. kút oldalait. A méhkasos oldalú 70. objektumban (8. tábla) ötsoros, a lépcsőzetes lejárójú 53. kútban (6. tábla) hétsoros csapolt deszkaszerkezetet tártak fel, utóbbi felett további, legalább háromsoros deszkátámaszték nyomait is sikerült megfigyelni. A 30. kút bélését – ritka módon – fűzfából, az 53. és 70. kútét pedig kocsányos tölgyből készítették.¹⁹ A kutak faanyagának dendrokronológiai vizsgálata megtörtént, ennek eredményére alább visszatérek. Betöltésükben növényi magvakat – búza, árpa, köles, szőlő²⁰ – sikerült azonosítani.²¹

A 70. kút gödrének keleti széle mellett feltártak egy oszlophelyet (183. objektum), ami alapján akár a túlsó oldal mellett is várhatnánk egyet. Sajnos az objektum nyugati része szuperpozícióban áll egy korábbi gödörrel, a feltárás során tett megfigyelések alapján pedig nem lehet rekonstruálni a kútgödör érintett szélének szerkezetét. Amennyiben két oszlophellyel számolhatunk, azok talán kétágasos átalvetős gerendás horgas vízkiemelési módra utalhatnak.²² Egy oszlop esetén gémes megoldás jöhet szóba.²³ Az átalvetős használat feltételezését erősíti az objektum betöltésében talált 14–15 cm átmérőjű, átfúrt kőgolyó (59. tábla 2), amely a furat melletti kopásnyomok alapján hosszú időn keresztül lehetett felfüggesztve. A tárgy minden bizonnyal a vödör ellensúlyának („kolonc”) funkcióját töltötte be, és véletlenül beleesett – vagy beledobták – a kútba.

Ugyan faszerkezettel nem rendelkezett, de feltételelesen kútként lehet meghatározni a 149. objektumot (26. tábla). A 2 méter mély gödör alaprajza kerek, oldala tölcseresen szűkülő, alja lépcsőzetes. Betöltése nagy mennyiségű kerámiaanyagot tartalmazott.

Gödrök

A lelőhelyen feltárt 98 gödör több mint fele hagyományos tárolóveremként határozható meg. Legtöbbjük a település központi, magasan fekvő részén, a házak közelében, részben őket körbevéve talál-

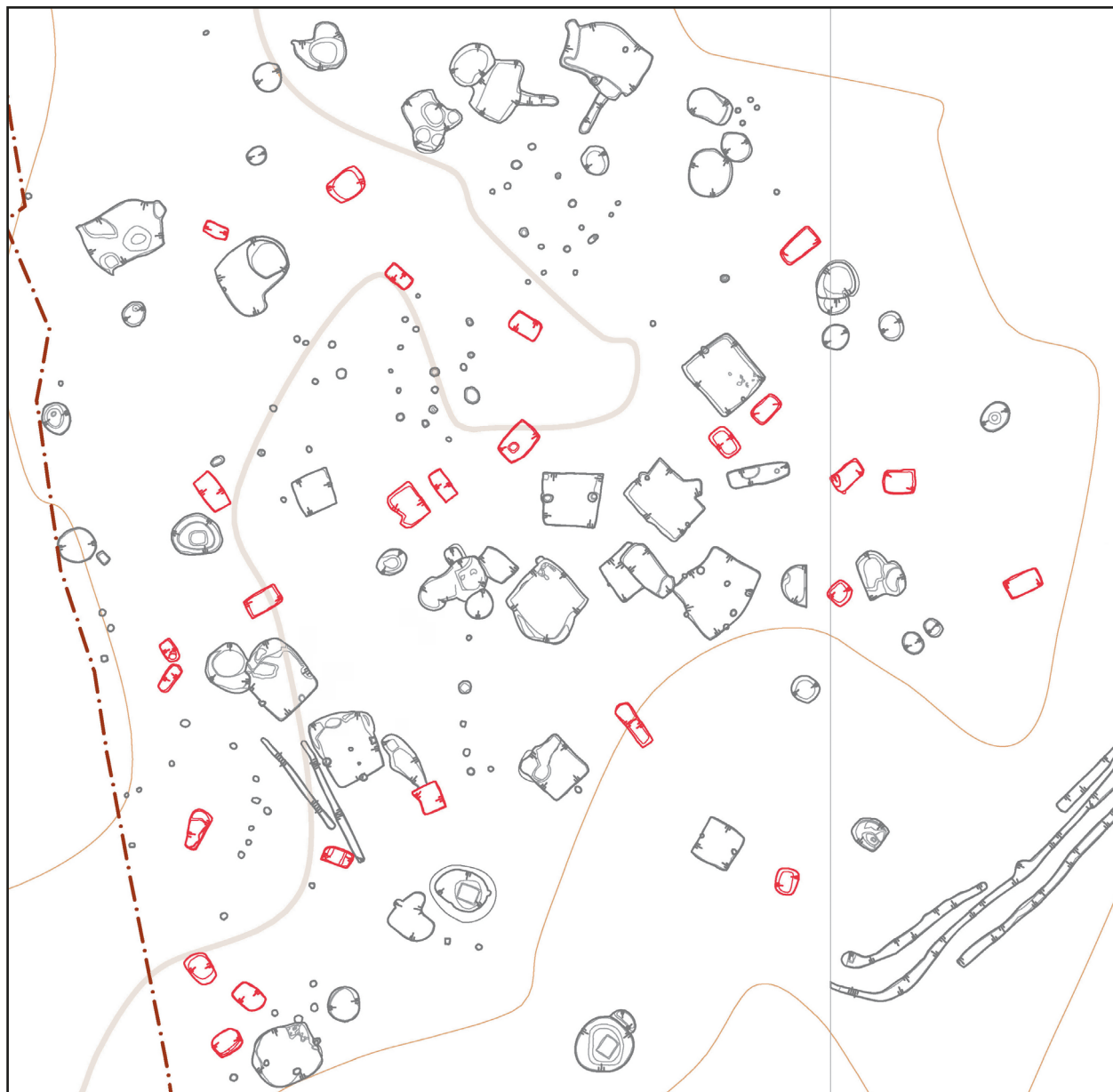
¹⁹ A faanyagot Grynaeus András határozta meg: GRYNÆUS – ÓDOR 2016, 31.

²⁰ A településen tehát már az avar korban is folyt szőlőtermesztés. Az avar kori szőlőmagletekről egy dunaszentgyörgyi sírlelet kapcsán legutóbb Kenéz Árpád és Pető Ákos adott összefoglalást: KENÉZ – PETŐ 2017. A korszak szőlőművelésének tárgyi emlékeiről: HARAG 2022.

²¹ A magvakat Berzsényi Brigitta határozta meg: BERZSÉNYI – ÓDOR 2016, 30.

²² Az átalvetős megoldás a sekély kutaknál leggyakrabban használt vízkiemelési mód. Egy keresztgerendán átvett kötél egyik végére egy vödört, másik végére ellensúlyként egy követ kötnek. D. MATUZ – SZABÓ – VADAY 1998, 51. Egy lehetséges megoldás rekonstrukciós rajza: V. SZABÓ 2007, 161 (16. kép).

²³ Gémes szerkezetű megoldásokra a néprajzi szakirodalomban lásd: FEHÉR 1938, 176 (7–10. ábra), 182.

10. kép. A téglalap alaprajzú gödrök elhelyezkedése a településen

ható. Szórványosan előfordulnak a feltárt terület lankásabb, északi és déli szélein is. Kerek vagy ovális alaprajzúak, oldalfaluk, aljuk ívelt. Átmérőjük 1,5–2 méter környékén mozog, mélységük a nyesett felszíntől számítva átlagosan 20–40 cm. Jó részükből nem került elő értékelhető leletanyag, így általános jellemzőik, illetve a településen belüli elhelyezkedésük alapján kelteztem őket az avar korra.

E fenti típustól elkülönül néhány nagyobb, mély (60–80 cm), amorf objektum,²⁴ melyek egyenetlen kialakítása nem feltételez következetes használatot. A legtöbbjük alapterülete a lelőhelyen meglehetősen nagy számít, akár a 70 m²-t is eléri. A gödrök nagy része a település lankás, de még sűrűbben lakott részein található, egyedül a legnagyobb alapterületű 37. és 38. objektumot létesítették a településtől délre húzódó árokrendszer környékén. A feltárók néhányat közülük agyaggyerőként határoznak meg. Ezt a feltételezést megerősíti, hogy a gödrök szemmel láthatóan nem illeszkednek a települési struktúrába, több objektummal szuperpozícióban állnak.

²⁴ Ezek: 37., 38., 96., 116., 143., 148., 151., 257., 258., 262. és 285. objektum.

A településen 27, közel szabályos téglalap – ritkán négyzet – alaprajzú, függőleges vagy közel függőleges oldalú, vízszintes aljú gödröt tártak fel. A négyzetes alaprajzú objektumok oldalai nagyjából 100–120 cm hosszúak, a téglalap alaprajzúak rövidebb oldala 80–120 cm, a hosszabbik 150–200 cm körül mozog. Mélységük változó, általában 40–80 cm. Az objektumok a település feltárt részének központi, magasan fekvő részén, elszórva helyezkednek el, többnyire a földbe mélyített és oszlopszerkezetes épületek közelében, néhány esetben – például az 56. és 145. házánál – azok gödréhez szemmel láthatóan igazodva (10. kép, 15. tábla, 17. tábla, 25. tábla). A tárolóvermekkel ellentétben a feltárt terület lankásabb részein nem fordulnak elő. Bár rendeltetésük nem ismert, szabályos kialakításuk, központi elhelyezkedésük és gyakori előfordulásuk alapján minden bizonnyal speciális funkciót töltöttek be.

Árkok

A lelőhely déli, mélyebben fekvő részén több árokrendszer nyomait tárták fel. Elhelyezkedésükből adódóan legtöbbjük elsődleges funkciója a vízelvezetés lehetett, a telepobjektumok elhatárolásának szándéka a viszonylag keskeny 45. és 98. árkok esetében valószínűsíthető. Ez utóbbiaktól délre, egy 20–30 méter széles, szinte objektummentes sáv kihagyásával két szélesebb, északkelet–délnyugati irányítású, egymással nagyjából párhuzamos árokrendszer található (1. és 20–22. objektumok: 2. és 4. tábla). Közöttük egyaránt előfordulnak akár 5–12 méter széles, négy- és ötosztatú árkok, és keskenyebb, 0,5–1 méter széles árkok, árokszakaszok is. Jellemző, hogy az egy szakaszhoz tartozó árkok szétágaznak, akár öt-hat kisebb ágra tagolódnak. Mélységük még a legszélesebb szakaszoknál sem haladja meg a nyesett felszíntől mért 70 cm-t. Bár kifut a nyomvonalból, vélhetően az 1. és a 22. árokrendszert köti össze a szintén széles, északnyugat–délkeleti irányítású, többosztatú 3. árok (2. tábla 6–10).

Sírok a településen

A lelőhelyen három sírt tártak fel, melyek a település központi részétől délre fekvő árokrendszer környékén kerültek elő. Mindhárom halottat szabályos sírgödrökben helyezték el. A 10. és 11. sírt a 3. árok betöltésébe, egy tengelybe, egymástól nagyjából 1 méter távolságra ásták. A 10. sírban zsugorított helyzetű, bal oldalára fektetett, északkelet–délnyugati tájolású halottat találtak (3. tábla 1–3), a 11. sírban fekvő elhunytat pedig háton fekvő, nyújtott elhelyezéssel, délkelet–északnyugati irányba tájolva helyezték örök nyugalomra (3. tábla 4–5). A két halott tehát koponyával egymás felé fektetve helyezkedett el. A csontvázak a gépi nyesés során erősen sérültek, antropológiai meghatározásuk nem történt meg. A 10. sír halottjának koponyája alatt egy rossz megtartású, már a restaurálás előtt jórészt megsemmisült, díszítetlen bronzkarikát találtak (3. tábla 2).²⁵

A fenti két sírtól északkeleti irányban nagyjából 70 méterre, a 38. agyaggyerő gödör és árok közvetlen szomszédságában tártak fel a délnyugat–északkeleti tájolású 36. sírt (3. tábla 6–9). A benne fekvő maturus férfi koponyája mellett egy, András Júlia IV.B csoportjába tartozó, aranyozott, öntött bronz varkocsszorítópárt találtak (3. tábla 7–8).²⁶ Aranyozott voltuk arra utal, hogy gazdájuk rangos ember lehetett, amit a sír erősen bolygatott volta is bizonyít. Ezek a környékben ritka tárgyak a késő avar korra keltezhetők.²⁷

Avar kori településeken, ha nem is túl gyakran, de előfordulnak szabályos temetkezések, melyek lehetnek elszórtak, de alkothatnak sírcsoportokat is.²⁸ A Varga Peti-dűlői lelőhely három sírját a

²⁵ A hat darabra tört, 1–2 mm átmetszetű bronzkarika átmérője nagyjából 1,5 cm lehetett.

²⁶ Mindkét varkocsszorító félhenger átmetszetű. Közepükön és végeiken három-három sor gyöngyözésből álló bordadísz található, ezeket egy-egy vékony borda köti össze egymással a félhengeres test középtengelye mentén. A tárgyakon, főleg a bordák közötti sima felületeken aranyozás nyoma figyelhető meg. ANDRÁSI 2000, 112.

²⁷ ANDRÁSI 2000, 118, 122.

²⁸ Az avar településeken előkerült sírokról legutóbb Balogh Csilla tett fontos megállapításokat: BALOGH 2018, 23. Az eddig ismert Tolna megyei avar kori települések közül Dunaföldvár-Vajai-tanya I. lelőhelyről (KEMSEI 2010, 13); Dunaszentgyörgy-Országút-dűlő 3. lelőhelyről (GALLINA – GULYÁS – CZÖVEK 2021, 370), illetve Paks-Paksi faluhely 2. lelőhelyről (GALLINA – GULYÁS – TÓTH 2021, 375) van adatunk szabályos sírgödrökbe temetett halottakról.

település központi részétől távol, az azt határoló vízelvezető árokba, illetve annak környezetébe ásták. Mellékleteik alapján valószínűleg a késő avar korra keltezhetők. A 10. és 11. sírok elhelyezkedésükből adódóan közvetlen kapcsolatban állhattak egymással. Megjegyzendő, hogy mindhárom halottat a késő avar korban leggyakoribb, északnyugat–délkeletitől – és egymástól is – eltérő tájjal helyezték a sírgödrökbe, emellett a 10. sír halottja rendellenes módon, zsugorítva került sírba. Jogosan gondolhatjuk tehát, hogy e három egyént kivetette magából a közösség, ugyanakkor végső nyugalomra helyezésükről illő módon gondoskodtak.

*

A fentieket összegezve a Varga Peti-dűlői lelőhely feltárt részének szerkezetéről a következőket mondhatjuk el: a település egy egykor erősen vízjárta területből kiemelkedő „göröndön” helyezkedik el, melyet délről egymással párhuzamos vízelvezető árkok rendszere határol. Az objektumok nagy része – a kutakat kivéve – a dombtetőn, viszonylag koncentráltan, ennek ellenére egymásba csak ritkán ásva helyezkedik el. A domb legmagasabb, központi részét több, oszlopszerkezetes objektum foglalta el, melyek köré változatos szerkezetű gödörházak, tárolóvermek és egyéb funkciót betöltő gödrök rendeződtek. A település feltárt részén mindössze egyetlen szabadban álló kemence került elő. A domb lankásabb részeibe több agyaggyerő gödröt ástak, melyeket a többi objektum részben felülrétegez.

Egyértelműen egy háztartási egységként értelmezhető objektumcsoportot – feltételeesen – két esetben sikerült azonosítanom. A sűrűbben lakott dombtető déli peremén, a többi objektumtól kissé elkülönülő 56. ház lakógödöréhez igazodik az 55. és 61., illetve talán a 64., téglalap alaprajzú gödör, továbbá a 62. kerek tárolóverem. A lakóépület mellett több oszlophelyet is feltártak,²⁹ elhelyezkedésük alapján nem zárható ki, hogy ezek is kapcsolatban állhattak az objektummal. A 145. ház déli oldalfala mellett pedig, láthatóan hozzá igazodva létesítették a 138. és 139. téglalap alaprajzú gödröt.

A TELEPÜLÉS LELETANYAGA

Kerámia

A Varga Peti-dűlői település leletanyagának legnagyobb részét – a korszakban megszokott módon – a kerámia képviseli. Feldolgozómunkám során 2294 leltári számon 2776 tárgy adatait vettem fel, közülük 2240 leltári számon található kerámiatöredékek, összesen 2611 darab. A lelőhelyen ép edény nem került elő, a töredékek alapján az edényttest kiegészítésére vagy a teljes profil felvételére is csak néhány esetben (jellemzően a kutak alján talált daraboknál) nyílt lehetőség. Az elemzés során nehézséget jelentett, hogy a napvilágra került edénytöredékek nagy része igen apró, jellemzően 4–6 cm méretű, ami értelemszerűen nagymértékben korlátozta az értékelésük során levonható következtetéseket.

A lelőhelyen napvilágra került 245, feltételezhetően avar kori objektum közül 98 tartalmazott kerámiát, közülük minőség és mennyiség alapján 78 objektum anyagát tudtam bevonni az elemzésembe. (A maradék 147 telepjelenséget azok jellemzői, a településszerkezetben betöltött szerepük, illetve a szuperpozíciók alapján határoztam meg avar korinak.) A településen használt kerámiáról összességében elmondható – ez az asztali és főzőedényekre egyaránt igaz –, hogy mind anyagkezelésben, mind égetésben kiemelkedően jó minőséget képvisel, ami a Szekszárd környéki avar kori fazekashagyományokat ismerve nem is csodálható.³⁰ A Varga Peti-dűlői településen nem akadtak fazekastevékenység nyomaira.

²⁹ Ezek: 46., 47., 51., 52., 58., 63., 65. és 66. objektum.

³⁰ A Szekszárd-Bogyiszlói úton, illetve Őcsény-Bati fokon feltárt fazekasműhelyekről – sajnos kevés kép- és leletanyag ismertetésével – Rosner Gyula munkásságából értesülünk, a teljesség igénye nélkül: ROSNER 1979; ROSNER 1981; ROSNER 1989; ROSNER 1990; ROSNER 2000. A fenti lelőhelyeken talált fazekaskemencékből és kiválasztott avar kori szürke edényekből vett minták neutronaktivációs vizsgálatának eredményeiről: BALLA 1990; ROSNER 1990; ROSNER 2001.

A lelőhelyen talált kerámiaanyagot meghatározott szempontok szerint – anyag, korongolás, felületkezelés, kiégetés módja és milyensége, szín – hét technológiai csoportba soroltam,³¹ melyeken belül, elsősorban az anyag és kiégetés minőségétől függően kettő-négy alcsoportot különítettem el.³²

1. Szürke kerámia

A Varga Peti-dűlői település kerámiaanyagának 19%-át a szürke edények képviselik, 57 objektumból összesen 492 töredékük került elő. A homogén anyagú, jól iszapolt, gyorskorongolt darabok felülete általában porózus. A töredékek egy része jellegében egészen krétaszerű, más részük viszont kopogásra égett.³³ Színük többé-kevésbé egységes világos galambszürke, de nem ritkák a valamivel sötétebb árnyalatú darabok sem. Törésfelületük rendszerint világosszürke. Igen vékony falúak, aljuk ugyanakkor általában vastag, gyakran bőrkemény állapotban ívesre alakított. Az edények alsó harmada sokszor függőleges irányú faragás, majd az ezt követő vízszintes elsimítás nyomait viseli magán.³⁴ Az edények vállát, felső harmadát egyenes vagy hullámvonalkötegekkel díszítették, melyeket gyakran szorosan egymás fölé vagy részben egymásra karcoltak. A 30. kútból előkerült töredékeken pecsételt díszítés található: a hosszúkás, három oszlopba rendeződő pöttyökből álló mintákat két sorban nyomták egymás alá (33. tábla 10–12).

A településen talált szürke edényanyag töredékes volta ellenére is formai variabilitásról árulkodik. Valószínűleg szép számmal használtak bögréket és fazekakat a településen, apró töredékeik alapján ezek formája vagy mérete sajnos csak részben kikövetkeztethető. Több alkalommal előkerültek kiöntőcsöves korsók, illetve füles fazekak és korsók töredékei is.

A Varga Peti-dűlőben talált szürke kerámiát négy alcsoportba osztottam:

1a. Jól iszapolt, homogén, krétaszerű anyagú, gyorskorongolt edények töredékei. Felületük sima, erősen porózus. Redukált égetésűek, világosszürkére, esetleg közepes szürkére égtek. Színük a külső és belső felületen is többnyire egységes. Törésfelületük szürke, általában nem különül el élesen az oldalfal színétől. A falvastagság átlagosan 0,3–0,4 cm.

1b. Jól iszapolt, homogén vagy kissé agyagzúzalékos anyagú, gyorskorongolt edények töredékei. Felületük sima, néha porózus. Redukált égetésűek, kopogásra égtek, színük többnyire világosszürke, esetleg közepes szürke. Színük a külső és belső felületen is többnyire egységes, néha foltos. Törésfelületük szürke, általában nem különül el élesen az oldalfal színétől. A falvastagság átlagosan 0,3–0,5 cm.

1c. Agyagzúzalékos és (néha csillámos) homokos anyagú, gyorskorongolt edények töredékei. Felületük érdes, porózus. Redukált égetésűek, színük többnyire világosszürke, közepes szürke, esetleg barnásszürke. Színük a külső és belső felületen is többnyire egységes, néha foltos. Törésfelületük szürke, néha barnásszürke, általában nem különül el élesen az oldalfal színétől. A falvastagság átlagosan 0,4–0,7 cm.

1d. Agyagzúzalékos és (néha csillámos) homokos anyagú, gyorskorongolt edények töredékei. Felületük erősen érdes. Redukált égetésűek, kopogásra égtek, színük többnyire világosszürke. Színük

³¹ Munkám során figyelembe vettem a Vida Tivadar által az avar kori sírkerámia formai és technológiai jegyei alapján kidolgozott csoportbeosztást (VIDA 1999, 33–174), illetve Hajnal Zsuzsanna kölkedi telepfeldolgozásának ezt továbbgondoló eredményeit (HAJNAL 2005; HAJNAL 2006; HAJNAL 2008; HAJNAL 2013). A szekszárdi település leletanyaga jellegénél fogva nem engedi meg egy ezekhez hasonlóan részletes rendszer kidolgozását, így azt a fenti szerzők eredményeiből kiindulva, a saját tapasztalataim alapján tárgyalom.

³² A kerámiaanyag petrográfiai vizsgálatára nem nyílt lehetőség, megfigyeléseim a makroszkopikus elemzés eredményeit tükrözik. Leírásaimban a „szemcse”, „szemcsés” terminust az apró (körülbelül 2 mm), kerek agyag vagy homok elegyrészek leírására használom; az „agyagzúzalék” kifejezés pedig a szintén kisméretű (2–3 mm), de egyenetlen formájú agyagdarabokat jelöli. Az ilyen agyagot tartalmazó edények felülete az előbbinél többnyire egyenetlenebb, azt érdesként írom le.

³³ A kölkedi telepényagban szintén megfigyelhető hasonló jelenséget Hajnal Zsuzsanna eltérő műhelyekhez és nyersanyaghoz köti. HAJNAL 2013, 200.

³⁴ A szürke kerámia fenéknehéz voltának okairól: HAJNAL 2006, 126–127.

a külső és belső felületen is többnyire egységes, néha foltos. Törésfelületük szürke, általában nem különül el élesen az oldalfal színétől. A falvastagság átlagosan 0,8–1,0 cm.

2. Sárga kerámia

A lelőhelyen 15 objektumból 46 sárga töredék került elő, ez a szám a cserépanyag 2%-át adja.³⁵ A vékony falú, jól iszapolt, gyorskorongolt, homogén vagy kissé agyagzúzalékos anyagú, gyakran porózus tapintású töredékek nyersanyaga szemmel láthatóan megegyezik a szürke kerámiáéval.³⁶ Világos narancssárgára vagy világosbarnára égtek. Néhány töredéken világosbarna agyagbevonat fedezhető fel. A legtöbb töredék díszítetlen, ritkán egy vagy több sor egyenes vonalköteggel látták el őket. A településen poharak, fazekak és bögrék darabjai egyaránt napvilágra kerültek.

A lelőhelyen előkerült sárga töredékeket a következő két alcsoportra osztottam:

2a. Jól iszapolt, homogén anyagú, gyorskorongolt edények töredékei. Felületük erősen porózus, ritkán agyagmázás. Oxidált égetésűek, többnyire világos narancssárgára vagy világosbarnára égtek. Színük a külső és belső felületen is egységes. Törésfelületük narancssárga vagy világosbarna, általában nem különül el élesen az oldalfal színétől. A falvastagság átlagosan 0,3–0,4 cm.

2b. Jól iszapolt, homogén vagy kissé agyagzúzalékos anyagú, gyorskorongolt edények töredékei. Felületük erősen porózus, kissé érdes, ritkán agyagmázás. Oxidált égetésűek, többnyire világos narancssárgára vagy világosbarnára égtek. Színük a külső és belső felületen is egységes. Törésfelületük narancssárga vagy világosbarna, általában nem különül el élesen az oldalfal színétől. A falvastagság átlagosan 0,3–0,4 cm.

3. Fekete kerámia

A település 30 objektumából 128 fekete töredék került elő, ami a teljes kerámiaanyag 5%-át teszi ki. A gyorskorongolt, külső és belső felületükön többnyire egységesen fekete darabok törésfelülete általában narancsvörös, néha világosszürke. A töredékek alapvetően két technológiai csoportra oszthatók: egy finomabb, homogén anyagú, vékony falú, illetve egy durvább, agyagzúzalékos anyagú, vastagabb falú típusra.³⁷ Az utóbbi csoportba tartozó edények egyenetlenül korongoltak. A lelőhelyen feltárt fekete edények alja – ez a tárgytípus általánosan megfigyelt jellemzője – kimondottan vastag, nehéz. A legtöbb darab díszítetlen, de nem ritka a nyakon bekarcolt vízszintes vonal vagy a vonalkötegdísz sem. A finomabb anyagú, vékony falú töredékek külső oldala néha sekély bordákkal ellátott.

A Varga Peti-dűlőről nem ismert ép vagy kiserkeszthető profilú fekete edény, de a töredékek alapján megállapítható, hogy e típust a lelőhelyen fazekak és bögrék/kisfazekak képviselték. Formai jegyeikről kevés pontos megállapítást lehet tenni: a 92. objektumban talált töredék egy nagyméretű, gömbölyű fazékhoz tartozhatott (38. tábla 2), a 242. és a 288. objektumban pedig három, arányában zömök, többé-kevésbé gömbölyded kislemez vagy bögre nagyobb darabjai kerültek elő (52. tábla 5–6; 54. tábla 8).

A településen feltárt fekete kerámiát az alábbi két alcsoportba soroltam:

3a. Homokos, homogén anyagú, gyorskorongolt edények töredékei. Felületük sima, kissé szemcsés. Redukált égetésűek, kopogásra égtek, színük a külső és belső felületen egyenletes sötétszürke/fekete. A törésfelület vöröses narancssárga, világosszürke, ritkábban világosbarna. A falvastagság átlagosan 0,3–0,5 cm.

³⁵ Darina Bialeková (BIALEKOVÁ 1967), Garam Éva (GARAM 1969) és Vida Tivadar (VIDA 2015) munkái még nem vizsgálták a településeken előkerült sárga kerámiát, e témával először Bognár Katalin foglalkozott disszertációjában: BOGNÁR 2021, 215–219, illetve BOGNÁR 2022. A szerző jelen lelőhely sárga edényeit is bevonta elemzésébe. Katalógusában harmincegy töredék adatait tünteti fel (BOGNÁR 2021, 321–326). A feldolgozás során további tizenöt töredéket azonosítottam sárga kerámiaként.

³⁶ A település anyagában több esetben is megfigyelhető, hogy a tökéletlen égetésű szürke kerámiatöredékek barnás vagy rózsaszínes árnyalatot kaptak, a két csoport edényei között tehát elsősorban az égetés körülményeiben található különbség. A szürke és sárga kerámia nyersanyagának egyezését petrográfiai módszerekkel bizonyította: KREITER et al. 2017, 33–34.

³⁷ A fekete kerámia kivitelezésében megfigyelhető markáns különbségekre már korábban felfigyelt a kutatás: VIDA 1991, 386–387; VIDA 1999, 64–66; HAJNAL 2006, 128–130; újabban: KREITER et al. 2017, 25.

3b. Agyagzúzalékos és homokos anyagú, gyorskorongolt edények töredékei. Felületük érdes, néha mállékony. Redukált égetésűek, jól kiégetettek. Színük a külső és belső felületen többnyire egyenletes, néha foltos sötétszürke/fekete. A törésfelület vöröses narancssárga, néha világosszürke. A falvastagság átlagosan 0,4–0,8 cm.

4. Gyorskorongolt házikerámia

A lelőhelyen 1004 töredék sorolható a gyorskorongolt házikerámia kategóriájába, ez a teljes kerámiaanyag 38%-át jelenti. Az ebbe a csoportba tartozó darabok szinte minden, kerámiát tartalmazó objektumból előkerültek. Alapanyaguk szerint elkülöníthető egy viszonylag homogén, homokos, kissé szemcsés anyagú, illetve egy inkább agyagzúzalékos jellegű alcsoport. A töredékek kevés kivétellel redukált égetésűek (oxidált darabokkal csak elvétve találkozunk), színük általában galambszürke vagy középszürke, ritkábban szürkésbarna vagy vörösesbarna. A kiégetés szabályozott körülményeit jelzi, hogy színük gyakran egyenletes, illetve sokszor kopogásra égtek.

A tárgyalt technológiai csoportot lelőhelyünkön kizárólag fazekak képviselik. Kiszerkeszthető edényprofilal ebben az esetben sem rendelkezünk, annyi viszont mindenképpen elmondható, hogy a többségük legalább három formai típus valamelyikébe sorolható: tojásdad, valamint erősen, illetve gyengébben vállasodó. Az edények alját a korongról való levágás után gyakran elsimították. A cserepek kevesebb mint harmadát ellátták valamilyen díszítéssel: ez a leggyakrabban egyenes vonalköteg vagy sűrű befésülés, ritkán hullámvonalköteg vagy az oldalfal bordázása. Néhány peremen bevagdóság figyelhető meg.

A Varga Peti-dűlői gyorskorongolt házikerámia az alábbi három alcsoportba sorolható:

4a. Homokos, kissé szemcsés anyagú, gyorskorongolt edények töredékei. Felületük sima, kissé szemcsés. Redukált égetésűek, kopogásra égtek, színük a külső és belső felületen világosszürke vagy középszürke. A törésfelület nem feltétlenül különül el az oldalfalak színétől. A falvastagság átlagosan 0,3–0,5 cm.

4b. Agyagzúzalékos és homokos anyagú, gyorskorongolt edények töredékei. Felületük érdes. Redukált égetésűek, jól kiégetettek. Színük gyakran foltos szürke, barna, vörösesbarna. A törésfelület nem feltétlenül különül el az oldalfalak színétől. A falvastagság átlagosan 0,3–0,5 cm.

4c. Erősen agyagzúzalékos (néha kavicsos), homokos anyagú, gyorskorongolt edények töredékei. Felületük érdes. Redukált égetésűek, a kiégetés minősége megfelelő. Színük gyakran foltos szürke, barna, vörösesbarna. A törésfelület nem feltétlenül különül el az oldalfalak színétől. A falvastagság átlagosan 0,5–0,8 cm.

5. Lassúkorongolt házikerámia

A Varga Peti-dűlői településen 49 objektumból 372 lassúkorongolt töredék került elő, ami az összes kerámiaanyag 14%-át jelenti. Az edények anyaga és kivitelezése a korszakban megszokott színvonalat mutatja. Anyaguk kevésbé homogén, közepesen vagy erősen agyagzúzalékos és/vagy agyagszemcsés. A kiégetés körülményeinek tökéletlenségeit a foltos szürke, barna vagy szürkésbarna árnyalatok gyakorisága jelzi (a töredékek apró volta miatt a redukált vagy neutrális égetés kérdéskörét nyitva hagytam), a darabok jó megtartása ugyanakkor hozzáértő fazekasmunkára hívja fel a figyelmet.

A lelőhelyen feltárt lassúkorongolt töredékek vélhetően kizárólag fazekakhoz tartoztak, ezek között egyaránt megtaláljuk hengeres, tojásdad alakú, illetve gyengébben és erősebben vállasodó edények töredékeit. Kiszerkeszthető profilal ebben a technológiai csoportban sem találkozunk. A töredékek közel felén figyelhető meg díszítés, ami a legtöbbször egyenes vagy hullámvonalköteg, illetve ezek váltakozása. Néhány edény pereme bevagdósással díszített.

A település lassúkorongolt házikerámiáját az alábbi két alcsoportra osztottam:

5a. Agyagzúzalékos és (néha csillámos) homokos anyagú, lassúkorongolt edények töredékei.

Felületük (néha erősen) érdes. Redukált vagy neutrális égetésűek, jól kiégetettek. Színük gyakran foltos szürke, barna, vörösbarna. A törésfelület nem feltétlenül különül el az oldalfalak színétől. A falvastagság átlagosan 0,5–0,7 cm.

5b. Erősen agyagzúzalékos, kavicsos (néha csillámos), homokos anyagú, lassúkorongolt edények töredékei. Felületük (néha erősen) érdes. Redukált vagy neutrális égetésűek, a kiégetés minősége megfelelő. Színük gyakran foltos szürke, barna, vörösbarna. A törésfelület nem feltétlenül különül el az oldalfalak színétől. A falvastagság átlagosan 0,6–1,0 cm.

6. Kézzel formált fazekak

A település kerámiaanyagának 19%-a, összesen 489 töredék sorolható a kézzel formált fazekak közé. Ezek anyaga agyagzúzalékos, néha közúzalékos, felületük világos- vagy szürkésbarna, gyakran igen jó minőségben, kopogásra égették őket. A Varga Peti-dűlői kézzel formált fazekak, noha ép képviselőjük nem került elő, formai tekintetben meglehetősen heterogének. Találunk közöttük prágai típusú kerámiára emlékeztető példányokat, hosszú, tölcsés peremű darabokat, hengeres vagy tojásdad alakú fazekakat és bögréket, illetve erősen vállasodó edényeket is. A töredékek nagy része díszítetlen, több peremen bevagdosás vagy ujjbenyomkodás figyelhető meg.

A településen előkerült kézzel formált házikerámia az alábbi két alcsoportba sorolható:

6a. Agyagzúzalékos és homokos anyagú, kézzel formált edények töredékei. Felületük érdes, néha porózus, elsimított. A kiégetés minősége viszonylag jó. Színük foltos világosbarna, szürkésbarna. A falvastagság átlagosan 0,6–0,8 cm.

6b. Erősen agyagzúzalékos, néha közúzalékos és homokos anyagú, kézzel formált edények töredékei. Felületük érdes, repedezett, néha porózus. A kiégetés minősége megfelelő. Színük foltos világosbarna, szürkésbarna. A falvastagság átlagosan 0,6–1,0 cm.

7. Sütőharangok

A lelőhelyen 80 sütőharang-töredék (3%) került napvilágra. Anyaguk többnyire porózus, mállékony – ugyanakkor kopogásra égett darabokat is találunk –, soványításuk agyagdarabokkal vagy kerámiazúzalékkal történt. Készítésükre utaló speciális nyomok – például jellemzően a belső oldalon előforduló markánsabb növényi vagy textillenymomat – nem figyelhetők meg. A lelőhelyen feltárt sütőharangok peremátmérője 28–34 cm között mozog, peremük lekerekített vagy vízszintesre egyengetett. A legtöbb példány valószínűleg magas és nagyjából egyenes oldalú lehetett.

A töredékek elsősorban a kiégetés alapján az alábbi két alcsoportra oszthatók:

7a. Erősen agyagzúzalékos, néha kerámiazúzalékos és homokos anyagú, kézzel formált edények töredékei. Felületük érdes, repedezett, kopogásra égtek. Színük foltos világosbarna, szürkésbarna. A falvastagság átlagosan 1–2,5 cm.

7b. Erősen agyagzúzalékos, néha kerámiazúzalékos és homokos anyagú, kézzel formált edények töredékei. Felületük érdes, repedezett, néha porózus, mállékony. A kiégetés minősége megfelelő. Színük foltos világosbarna, szürkésbarna. A falvastagság átlagosan 1–2,5 cm.

A kerámiaanyag értékelése

Nagyobb mennyiségű keltezhető kislelet és értékelhető szuperpozíció híján a Varga Peti-dűlőn feltárt település periodizációja főképp a kerámiaanyag vizsgálata alapján lehetséges. Az időrendi fázisok felismerését az apró, díszítetlen oldaltöredékek tetemes mennyiségén kívül a kerámia általánosan jó kivitelezése és a legtöbb objektumban megfigyelhető technológiai heterogenitása is megnehezítette. A telepjelenségek túlnyomó részében a házikerámián kívül gyakoriak a szürke, sárga vagy fekete edények, illetve szokásosnak tartható ezek együttes vagy részben együttes előfordulása is (1. táblázat).

Mint fentebb említettem, a leletanyag minősége és mennyisége alapján 78 objektumot tudtam

részletesebb vizsgálat alá venni. Közülük 15 objektumban találtak sárga kerámiát, melyekkel 12 esetben szürke edény is előkerült. A fekete edényeket tartalmazó 30 objektumban 13 alkalommal szürke, illetve további öt alkalommal szürke és sárga töredékek szintén megjelennek. Az 57 objektumban található szürke kerámia közel ötszáz töredéke konzekvensen együtt jelentkezik az összes többi edénytípussal. A lassúkorongolt edények – melyek 49 objektumban tűnnek fel – és a kézzel formált sütőharangok szintén nagy számban fordulnak elő szürke, sárga és fekete edényekkel.

Látható tehát, hogy a településen az adott edénytípusok megléte önmagában nem bír perdöntő kronológiai jelentőséggel. Egyértelműen kirajzolódik a szürke, fekete és sárga kerámia egy masszív közös időrendi horizontja, ami erősen mutatja használatuk időhatárainak képlékeny voltát. E jellegzetes avar kori kerámiatípusok gyakori előfordulása és az ismertnél hosszabb ideig tartó használata egyértelműen a közeli fazekasműhelyek működésének köszönhető, és a szűkebb régióban egyáltalán nem tekinthető egyedülállónak.³⁸

E tapasztalatokat is figyelembe véve a település leletanyagának kiértékelése során az adott objektumokban található lassú- és gyorskorongolt töredékek arányát, illetve a gyorskorongolt házikerámia színét és minőségét tudtam felhasználni további kronológiai indikátorként.

A fentiek alapján a Varga Peti-dűlőn feltárt településrészlet két időrendi fázisát tudtam

³⁸ Az egyes avar kori díszkerámia-típusok Szekszárd környéki sűrűsödésére és hosszú időn keresztül való használatára a régióval foglalkozó valamennyi kutató felfigyelt. A fekete kerámia szürkével és/vagy sárgával való együttes előfordulására Vida Tivadar hoz példákat néhány dunántúli temető és település esetében. VIDA 1991, 388–389; VIDA 1999, 57. A szürke és sárga edények délkelet-dunántúli közös horizontját a dunaszentgyörgyi temető anyagának vizsgálatából kiindulva, további szekszárdi és ócsényi példákon keresztül Kreiter Attila és Skriba Péter is megerősíti. KREITER et al. 2017, 42–43. Bognár Katalin a sárga kerámia vizsgálata kapcsán hívja fel a figyelmet a tárgytipus szürke és fekete kerámiával való részbeni kronológiai egyidejűségére: BOGNÁR 2021, 210. A kölkedi település feldolgozása során Hajnal Zsuzsanna is megfigyelt időrendi átfedést e három edénytípus használatában: HAJNAL 2006, 134.

Objektumszám	101	134	136	17	149	150	303	22	53	78	285	129	135	257	92	116	259	212	288	235	117	130	20	49	76	317	1	3	56	96	131	258	141
Gyorskorongolt	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	
Lassúkorongolt	x	x	x	x	x	x	x	x	-	x	x	x	x	x	-	-	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	-	x	-	x	x	x	
Kézzel formált	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	-	-	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	-	-	-	-	-	
Szürke kerámia	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	-	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	
Fekete kerámia	x	x	x	x	x	x	-	-	x	x	x	x	x	x	x	x	-	-	-	x	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Sárga kerámia	x	x	x	x	-	-	x	x	x	-	-	x	x	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	x	x	-	x	-	-	
Sütőharang	x	x	x	-	x	x	x	x	-	-	-	-	-	-	x	x	x	x	x	x	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Darabszám	21	51	35	118	268	98	76	23	25	35	29	70	62	23	272	94	35	50	55	21	17	20	11	5	44	34	7	10	54	14	40	8	11

Objektumszám	195	145	64	95	98	125	192	37	211	216	281	290	214	322	127	40	120	126	147	188	21	23	26	30	164	77	43	99	144	80	256	262	123
Gyorskorongolt	x	x	x	x	x	x	x	x	-	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	-	
Lassúkorongolt	-	-	-	-	-	-	x	x	x	x	x	x	-	-	x	x	x	x	x	x	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Kézzel formált	x	x	x	x	x	x	x	-	x	-	-	x	x	x	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	x	x	x	x	
Szürke kerámia	x	x	x	x	x	x	-	-	x	x	x	-	x	x	-	-	-	-	-	-	x	x	x	x	-	-	-	-	-	-	-	-	
Fekete kerámia	x	x	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	x	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Sárga kerámia	-	-	-	-	-	-	-	x	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	x	
Sütőharang	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Darabszám	49	47	14	54	18	19	16	8	5	10	18	37	19	61	5	2	14	13	4	5	3	3	2	162	11	3	8	3	7	11	6	8	2

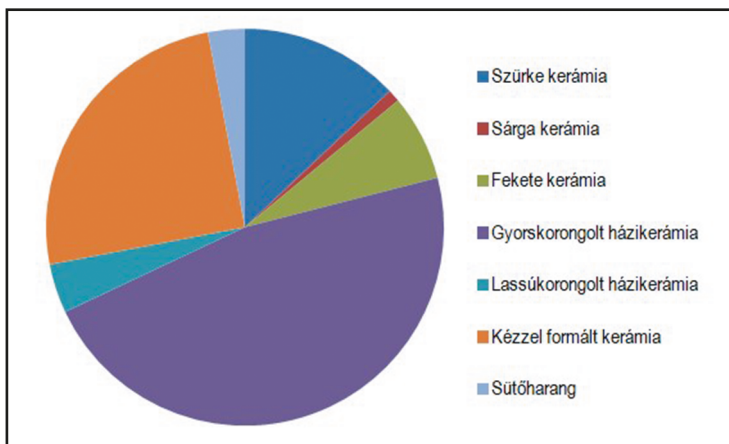
1. táblázat. Különböző technológiai csoportokba tartozó kerámianyag az egyes objektumokban

elkülöníteni. Alapvetően elmondható, hogy mindkét kronológiai horizontban megtalálhatók mind a hét, fentebb bemutatott technológiai csoportba sorolható edények képviselői.

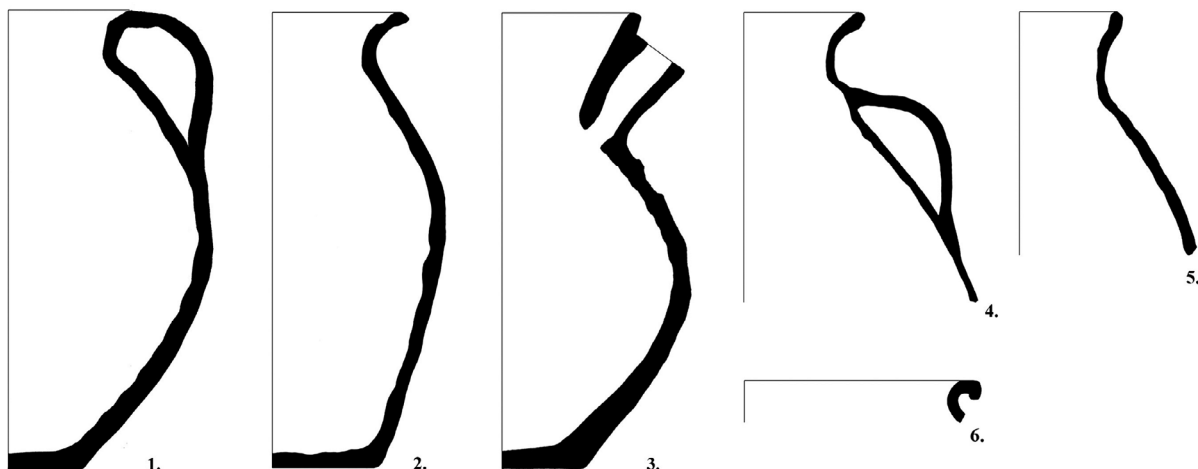
Az első fázis edényanyaga (11. kép)

Az első fázis szürke edényei (13%) formai és funkcionális tekintetben egyaránt heterogén képet mutatnak (12. kép). Erre az időszakra keltezhető a lelőhelyen feltárt legtöbb, legalább részben kiserkeszthető profilú edény. A 30. kút alján legalább két, Vida

Tivadar által az IB2/l1 altípusba tartozó gömbös testű, kiöntőcsöves korsó töredékei kerültek elő (34. tábla 1–2).³⁹ Az 53. kútban az IB2/f2 típusra emlékeztető, annál némileg oválisabb testű, szűk nyakú fazék darabjait találták (35. tábla 1).⁴⁰ A 70. kútból egy IB2/d1 csoportba sorolható ovális testű fazék⁴¹ és egy IB2/d5 típusú, gömbös

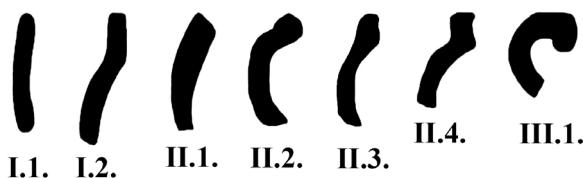

11. kép. A különböző technológiai csoportokba sorolható edények arányai az első fázisban

12. kép. Az első fázis szürke kerámiájának formai jegyei

13. kép. Az első fázis szürke kerámiájának peremtípusai

testű, egyfülű fazék⁴² darabjai kerültek elő (36. tábla 11–12). Nem ismerem jó párhuzamát a 92. házban talált nagyméretű, bordával ellátott nyakú füles korsó töredékeinek (38. tábla 1).

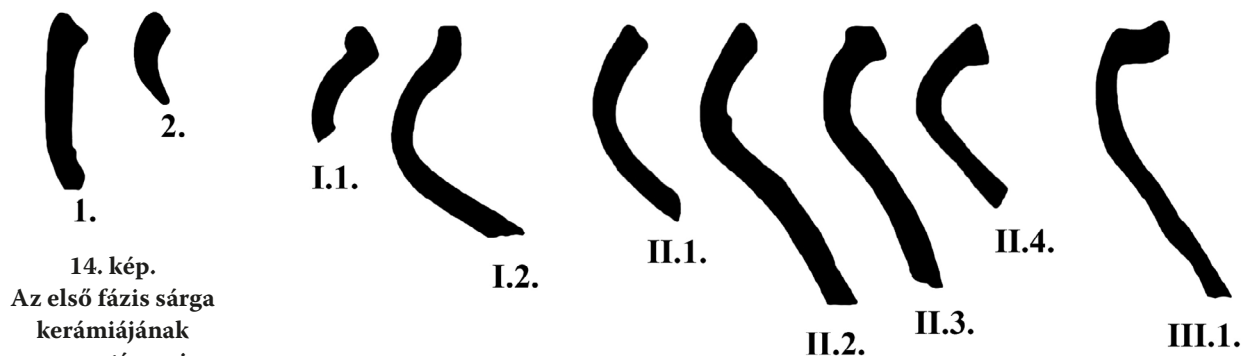
A szürke töredékek nagy része valószínűleg fazekakhoz tartozott, melyek teljes formája a fent felsorolt eseteken kívül nem, vagy csak részben rekonstruálható. Többnyire rövid, változatosan profilált, fedőhoronnyal ellátott, kevésbé vagy közepesen kihajló, átlagosan 11–13 cm átmérőjű

³⁹ VIDA 1999, 50.

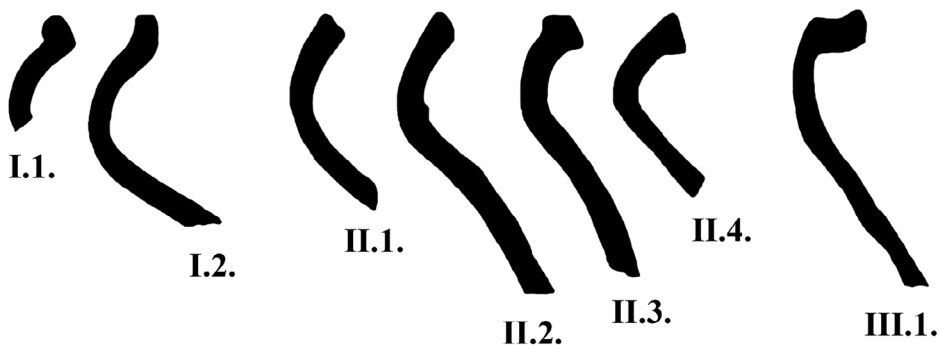
⁴⁰ VIDA 1999, 49.

⁴¹ VIDA 1999, 48.

⁴² VIDA 1999, 50.

14. kép.
Az első fázis sárga
kerámiájának
peremtípusai

15. kép. Az első fázis fekete kerámiájának peremtípusai

peremekkel (13. kép) és 9–11 cm-es aljakkal rendelkeztek, egyedül a 30. objektumban talált, 23 cm-es átmérőjű, galléros kialakítású perem utal az átlagosnál nagyobb űrtartalomra (34. tábla 3). Az oldalfalakat a felső harmadban vonalkötegek, hullámvonalkötegek egymást váltogató soraival díszítették.

E korai időszakra keltezhetők a 30. kútban talált, pecsételt dísszel ellátott szürke fazék darabjai (33. tábla 10–12). Az edény vállát egy sor vonalköteg alatt három oszlopba rendeződő pöttyöket formázó, germán jellegű pecsétlővel készített két- vagy háromsoros minta díszítette. Anyagában, technológiájában nem különbözik a lelőhely többi szürke edényétől:⁴³ homogén agyagú, vékony falú, porózus tapintású, egyenetlen középszürke oldalú példány lehetett. Közepesen kihajló, rövid pereme és hosszú nyaka, valamint a díszítés jellege alapján a Vida-féle 1A/b (germán) alcsoport Hajnal Zsuzsanna által kiegészített variációival,⁴⁴ illetve az 1B/b (szürke) alcsoport képviselőivel⁴⁵ mutat hasonlóságot. A pecsételt díszítés jó párhuzamát az általam ismert szakirodalomban a szekszárd-Bogyiszlói úti 665. sír edényén,⁴⁶ illetve a zamárdi temető 44. sírjába tett edényen találtam.⁴⁷ Ugyanilyen – de nem pecsétlőazonos – mintákból álló sorokkal látták el a szekszárd-tószegi-dűlői 52. sírba tett világosbarnára égetett, illetve a 160. és 1768. sírokban talált szürke edények vállát. Úgy tűnik tehát, hogy egy Szekszárd környékén sűrűsödő pecsétlőtípust sikerült azonosítani, ami a jövőben talán új adalékokkal szolgálhat a helyi avar kori fazekasság vizsgálatához.

A lelőhely első fázisába sorolható szürke kerámia technológiai alcsoportjai között a legjobb minőségű 1a (44%) és 1b (47%) csoportok dominanciája látszik. A kevésbé jó készítésestechnikát mutató 1c és 1d csoportok mindössze az anyag 9%-át teszik ki.

A település életének korábbi fázisában viszonylag kis számban – 13 töredék, azaz kevesebb mint 1% – a sárga kerámia is képviselteti magát. A darabok mérete és jellege alapján sajnos nem lehet komolyabb következtetéseket levonni az ebben az időszakban használt sárga edényekről. Az ebbe a fázisba sorolható néhány tagolt perem között megtalálható hosszabb, kevésbé kihajló és rövid, erősebben kihajló példány is, ezek egyaránt tartozhattak bögrékhez, poharakhoz, fazekakhoz vagy egyéb edénytípusokhoz (14. kép).

A sárga kerámia korai időszakra keltezhető csekély előfordulása miatt nem érdemes különösebb következtetést levonni az egyes technológiai alcsoportjainak előfordulásából. A tendencia azt mutatja, hogy közöttük a jobb minőségű 2a alcsoport dominál.

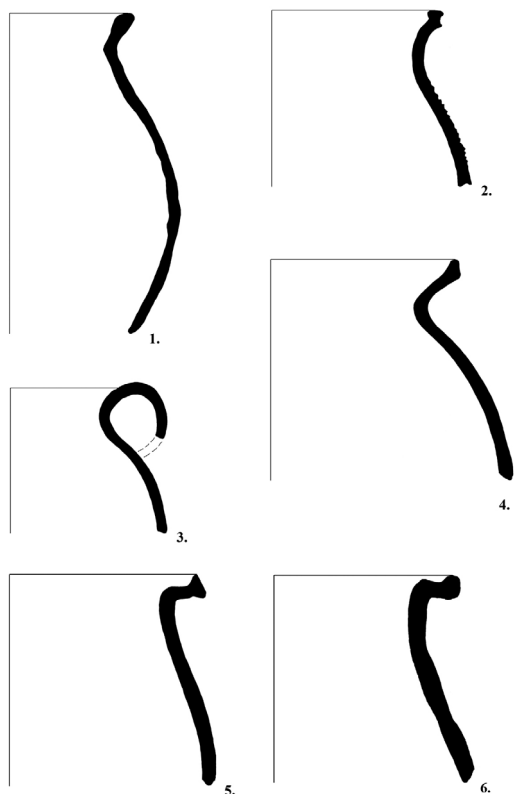
A lelőhely első fázisára keltezhető anyag 7%-a fekete kerámia. Az edénytípust a lelőhelyen szinte kizárólag fazekak képviselik, közülük az egyetlen, nagyjából kiserkeszthető profilú példány egy

⁴³ Ez a megfigyelés egybevág a Rosner Gyula és Balla Márta által végzett neutronaktivációs vizsgálatok eredményeivel, miszerint a szekszárd-Bogyiszlói úti fazekasműhelyben egyaránt gyártottak pecsételt és pecsétlés nélküli szürke edényeket is. ROSNER 1987, 126.

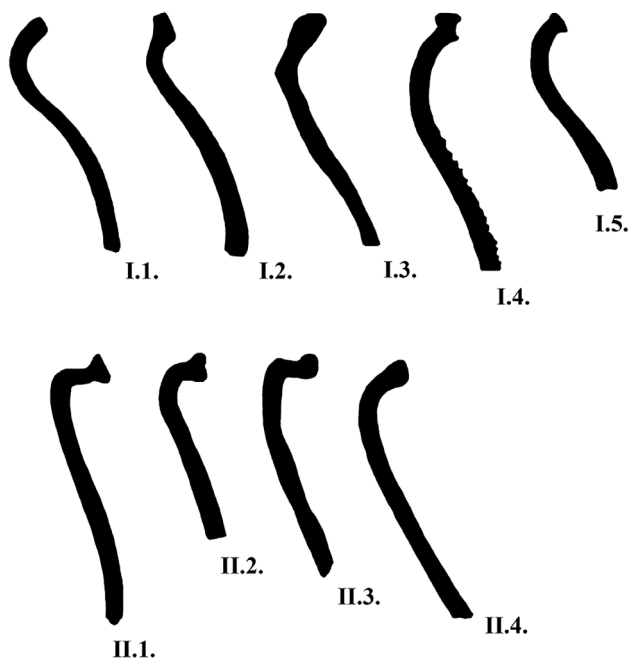
⁴⁴ VIDA 1999, 35; HAJNAL 2013, 189.

⁴⁵ VIDA 1999, 46; HAJNAL 2013, 195.

⁴⁶ ROSNER 1999, 84, 210 (Taf. 44), 233 (Taf. 67).

16. kép. Az első fázis gyorskorongolt házikerámiájának formai jegyei

17. kép. Az első fázis gyorskorongolt házikerámiájának peremtípusai

nagyobb űrtartalmú, rövid peremű, 14 cm-es peremátmérőjű, nagyjából gömbölyű oldalú példány volt (38. tábla 2). Az edénytípus képviselőinek peremátmérői – 9 és 16 cm között – viszonylag széles skálán mozognak, ami többféle méretre és űrtartalomra utal. Formai gazdagságot mutat a peremek kiképzése is (15. kép): a csaknem függőleges állású daraboktól az erősen kihajló példányokig több variáció is megtalálható, a legtöbbjük azonban közepesen kihajló, kevésbé profilált, lekerekített vagy levágott kialakítású. Nem ritka a fedőhorony sem. A töredékek mintegy negyedén található díszítés: bekarcolt vonalköteg vagy hullámvonalköteg, illetve egyenes vagy hullámvonal. Több oldaltöredéken figyelhető meg díszítőfunkciót betöltő bordázás.

A 149. objektumból egy fekete kerámia tál perem- és aljtöredéke került elő (48. tábla 5). A vastag – körülbelül 1 cm – falú, 3b alcsoportba tartozó, 38 cm átmérőjű edény oldala és alja ívelt, pereme enyhén behúzott, lekerekített. Profilja nem szerkeszthető ki egyértelműen, így mélysége sem állapítható meg. Víznyomlás jó formai párhuzama a kölkedi település késő antik jellegű edényei közül – 1Fe1 csoport – ismert.⁴⁸

A technológiai alcsoportokat vizsgálva azt tapasztaljuk, hogy a jobb minőségű 3a (66%) és durvább anyagú 3b alcsoport (34%) egyaránt nagy számban jelenik meg az első fázis fekete edényei között, egyértelmű azonban az igen finom, homogén anyagú példányok dominanciája.

A lelőhelyen a korai fázisban a gyorskorongolt házikerámia képviseli a leggyakoribb edénytípust (47%). E csoportba kizárólag fazekak tartoznak, viszonylag változatos peremkialakítással és formai variációkkal (16–17. kép). Utóbbi jellemző alapján teljes edényprofilok híján annyit mondhatunk el, hogy a településen egyaránt használtak tojásdad és a felső harmadban gyengébben és erősebben vál-

⁴⁷ BÁRDOS – GARAM 2009, 204 (Taf. 5).

⁴⁸ HAJNAL 2005, 445, 455 (14. kép 2–3), 456–457. A kölkedi példányok téglaszínűre égtek, az egyik példány matt vörös festéssel, illetve fehér engóbbal ellátott.

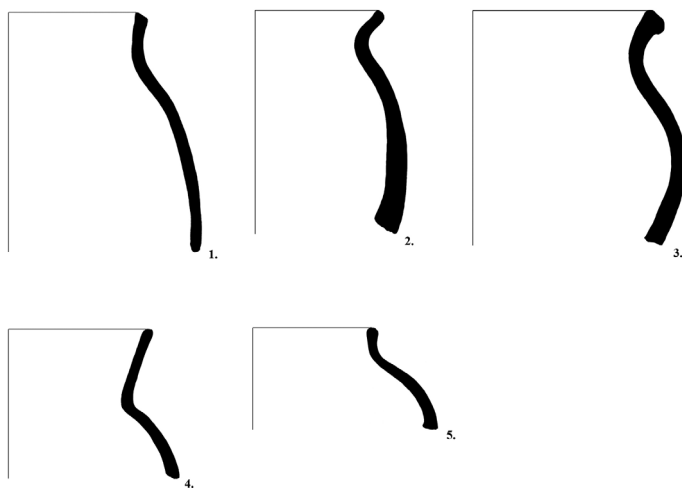
lasodó példányokat is. E fázisra kimondottan jellemzőek a nem túl vállas, hosszabb nyakú, függőlegeshez közelítő peremű fazekak (16. kép 1–2), illetve a szintén kevésbé vállas, rövid, erősen kihajló, az oldallal szinte derékszöget bezáró peremű fazekak is (16. kép 5–6). Kialakítás tekintetében gyakoriak a lekerekített, jól profilált, fedőhornyos megoldások. A fazekak peremátmérője 12 és 20 cm között mozog, ami viszonylag nagy űrtartalommbeli különbségeket sejtet. Leggyakrabban 13–14 cm-es peremátmérőjű példányokkal találkozunk. A fenékátmérők 8 és 12 cm között alakulnak. Az edények kisebb részét látták el díszítéssel (a töredékek 29%-án található erre utaló nyom), ami legtöbbször a vállra karcolt egy vagy több sor egyenes vonalköteget jelentett. Díszített peremmel nem találkozunk.

A 149. objektumból egy, a lelőhelyen unikálisnak számító füles bögre (vagy kislefű) peremének és felső harmadának két darabja került elő (47. tábla 1). A rövid, közepesen kihajló, lekerekített perem belső oldalán bekarcolt egyenes vonal fut körbe, a szalagfűl a perem tövéből indul. Az edény a 4b technológiai csoportba sorolható, egyenetlen vörösesbarnára égett, válla rendszertelenül bekarcolt vonalakkal díszített. Formában meggyőző párhuzama Vida Tivadar késő antik jellegű csoportjának mezőföldi füles edényei közül (1F/f1) ismert.⁴⁹ Hasonló formájú szürke kerámia edény található a szekszárd-Varga Peti-dűlői 30. sírban,⁵⁰ valamint a publikálatlan szekszárd-tószegi-dűlői temető 104., 675., 804. és 1395. sírjainak fekete edényei között. A településünkön előkerült bögre tehát minden bizonnyal késő antik mintákat utánzó helyi készítmény, az eddig ismert hasonló Tolna és Fejér megyei példányoktól oxidált égetése különbözteti meg.

Technológiai alcsoportjait vizsgálva az első fázisra keltezhető gyorskorongolt házikerámia 37%-a a kimondottan jó minőségű 4a típusba tartozik. A töredékek 53%-a a 4b csoportba, a 10%-uk a 4c csoportba sorolható. Az edények kiégetésének jó minőségét mutatja gyakori egyenetlen (vagy csak kissé foltos) világosszürke vagy galamszürke színük.

A település első fázisának kerámiaanyagában 4%-ot – 68 töredék – tesz ki a lassúkorongolt kerámia. E csoportba kizárólag fazekak tartoznak, fennmaradt töredékeik alapján komolyabb formai következtetéseket nem tudunk levonni. A peremek között egyaránt megtalálhatók lekerekített, levágott, illetve jobban profilált darabok, átlagosan 16–18 cm átmérővel. Az oldalfalak színe többnyire egyenetlen szürkésbarna, ritkábban sötétszürke. A töredékek több mint fele vonalköteggel, hullámvonalköteggel díszített. A technológiai alcsoportok közül az 5a 59%-ban, az 5b 41%-ban képviselteti magát.

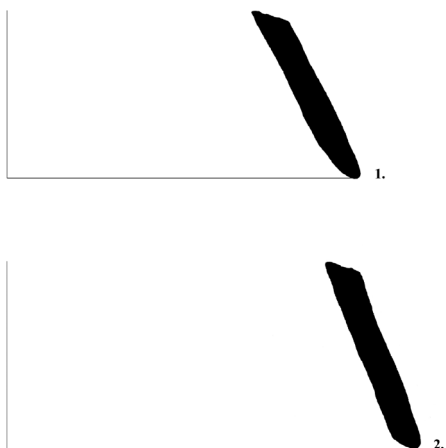
A lelőhelyen a korai időszakra keltezhető kerámatöredékek 26%-a tartozott korong nélkül készített fazekakhoz, melyek változatos formai jegyeket mutattak (18. kép). A prágai típusra emlékeztető, rövid, enyhén kihajló peremformák mellett megtalálhatóak hosszabb, tölcseresen kiszélesedő peremű edények képviselői, forma tekintetében ismertek hengeres vagy tojásdad, illetve a felső harmadban vállasodó példányok is. Az edények peremátmérője – amennyiben mérhető

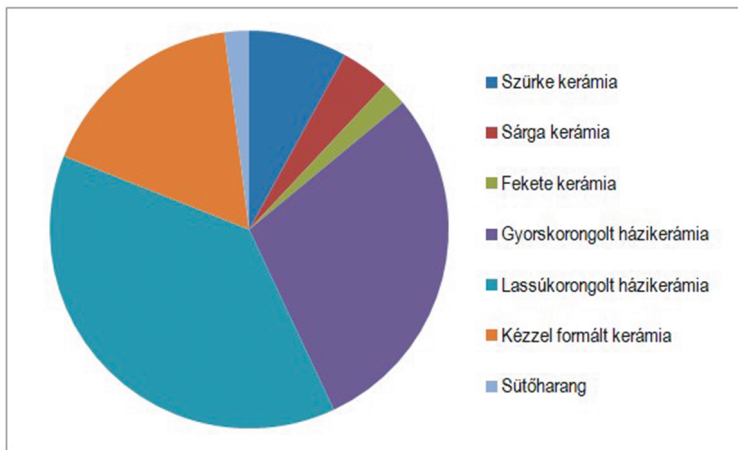
18. kép. Az első fázis kézzel formált házikerámiájának formai jegyei

⁴⁹ VIDA 1999, 89, 97–98. A gyűjtésben szereplő edények közül a mezőfalva-vasútállomási temető 223. sírjában található füles bögre tartható a legjobb párhuzamnak. VIDA 1999, 245 (Kat. 357), Taf. 126/4. Vida Tivadar gyűjtésének lezárulta óta nem került elő ebbe a csoportba sorolható mezőföldi füles edény. A Szent István Király Múzeumban található publikált és publikálatlan mezőföldi síredényeket e típust kutatva kérésre Szűcsi Frigyes nézte át, akinek hálás köszönettel tartozom. Köszönöm továbbá Hajnal Zsuzsannának az edénytípus meghatározásában nyújtott segítséget.

⁵⁰ K. TÓTH 2017, 58 (9. tábla 30.3).

19. kép. Az első fázisba sorolható sütőharangperemek

20. kép. A különböző technológiai csoportokba sorolható edények aránya a második fázisban

– meglehetősen széles skálán, körülbelül 16 és 30 cm között mozog. A peremek harmadát látták el díszítéssel, ami leggyakrabban bevagdosás vagy ujjbenyomkodás (44. tábla 5; 46. tábla 1–3; 55. tábla 1; 57. tábla 4), ritkán bebökődés vagy kör alakú beszurkodás (39. tábla 1–2). Az oldalfalak – nagyon ritka – díszítése kör alakú beszurkodás (40. tábla 2), függőleges vagy vízszintes vonalköteg, esetleg ezek keresztezése, függőleges seprűdísz, bekarcolt vízszintes vonalak. Technológiai alcsoportok tekintetében a 6a 21%-ot, a 6b 79%-ot tesz ki.

A 242. objektumban egy korongolatlan, világosbarnára égett, ujjbenyomkodással díszített peremű, erősen vállasodó fazék darabja került elő, amelyet vállról lecsorgatott halvány, szürke vagy fekete festéssel díszítettek (52. tábla 4). A töredéken főzés (vagy legalábbis valamilyen másodlagos égés) nyoma is megfigyelhető, ugyanakkor a festéssel való díszítés ettől jól elkülöníthető. A minta egyértelműen a váll tetejéről indul – ezeken a részekben a perem, illetve az edény belső oldala nem mutat semmilyen elszíneződést – és még az edény felső harmadában véget is ér. A vállról lecsorgatott díszítés, habár nagyon ritka, nem számít unikálisnak az avar kori kézzel formált edényeken,⁵¹ viszont eddig kizárólag tisztántúli tölcséres szájú síredényeken figyelték meg.⁵²

A település korai fázisára keltezhető töredékek 3%-a tartozik kézzel formált sütőharangokhoz. Az agyagrögökkel, pelyvával és gyakran kerámiadarabokkal soványított példányok átlagos falvastagsága 1,5 cm, peremátmérőjük 26 és 36 cm között mozog, ami jelentős méretbeli különbségeket mutat. A peremek között lapos és lekerekített darabok egyaránt előfordulnak. Egyetlen sütőharang profilja sem szerkeszthető ki, annyi viszont megállapítható, hogy egyenes oldalú, valószínűleg magas falú darabok lehettek (19. kép).

A második fázis edényanyaga (20. kép)

A település későbbi időszakának edényanyagában 8%-ot tesz ki – tehát az előző periódushoz képest némileg visszaesik – a szürke kerámia aránya. Az edénytípus e késői darabjain már nem figyelhető meg az első fázis formai sokszínűsége. Két szalagfüldarab kivételével – melyek egyaránt tartozhatnak korsóhoz vagy fazékhoz – kizárólag fazekak töredékei köthetők ehhez az időszakhoz. Válluk, felső harmaduk esetenként vonalköteggel volt díszítve.

E fázis szürke fazekairól formai következtetéseket nemigen tudunk levonni, annyi kijelenthető, hogy a jellemzően rövid, kihajló peremű edények között erősen és kevésbé vállasodó darabok

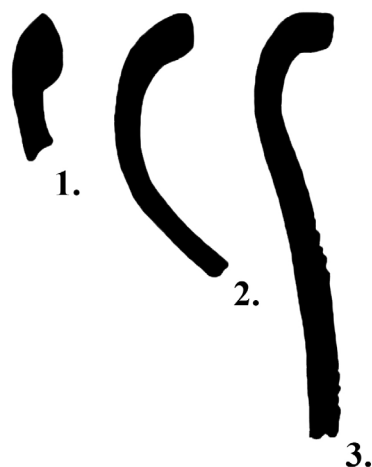
⁵¹ A csorgatott díszítéssel ellátott darabok listáját lásd: VIDA 1999, 113. A díszítésmódról, illetve a tölcséres szájú edényekről összefoglalóan a Szegvár-Oromdúlón előkerült példányok kapcsán: VIDA 2022, 513–528.

⁵² Ez valószínűleg annak köszönhető, hogy az Alföldön a tölcséres peremű síredények a leggyakoribbak. A szegvár-ormodulói temetőben más formájú korongolatlan edényeken is feltűnik ez a díszítés. Az információt Hajnal Zsuzsának köszönöm.

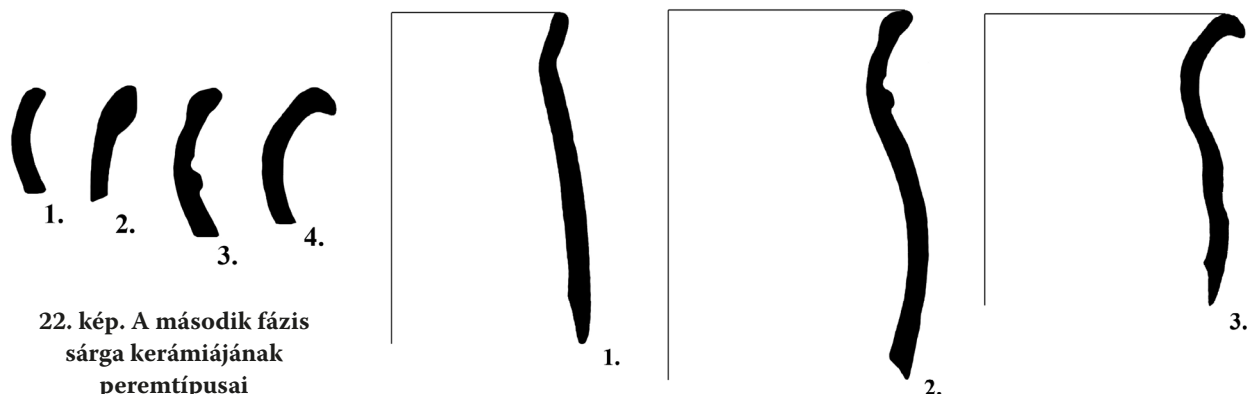
is előfordultak. Peremtípusaik az előző fázishoz képest radikális egyszerűsödést mutatnak: a korábbi, jól és sokszínűen profilált, fedőhornyos darabokhoz képest e későbbi időszakban az egyszerű kialakítású, levágott vagy lekerekített, esetleg duzzadt peremek dominálnak (21. kép). A mérhető peremek átmérője 15–16 cm, az aljaké 8–10 cm közötti tartományban mozog, ami az előző fázis fazekaihoz képest kismértékű űrtartalom-növekedést mutat. Szintén kisebb növekedés figyelhető meg az edények falvastagságában.

A technológiai alcsoportok arányainak alakulásában viszont nem látható lényeges változás a korai időszak szürke edényeihez képest: az 1a csoportot 47%, az 1b-t 42%, az 1c/d-t pedig 11% képviseli. Úgy tűnik tehát, hogy a településen használt szürke kerámiát előállító fazekasműhelyek az idővel változó edénytípusokat folyamatosan jó minőségben produkáltak.

A Varga Peti-dűlői lelőhely második fázisára keltezhető edények 4%-a sárga kerámia. Kiszerezszthető edényprofilal nem találkozunk településünkön, így a legtöbb töredék esetében nem határozható meg egyértelműen,

21. kép. A második fázis szürke kerámiájának peremtípusai

22. kép. A második fázis sárga kerámiájának peremtípusai

23. kép. A második fázis sárga kerámiájának formai jegyei

hogy milyen edényhez tartoztak. A sokszínűen kialakított és változatos – 9 és 24 cm közötti – átmérőjű peremek (22. kép), illetve a néhány nagyobb töredék alapján levonható következtetések alapján meglehetősen eltérő formájú és funkciójú edényekkel számolhatunk (23. kép).

Az anyag töredékes mivolta ellenére is tehetünk néhány formai megállapítást a település késői időszakában használt sárga edényekről. A 287. objektumban egy közel függőleges peremű, hengeres testű, vonalköteggel díszített vállú pohár töredékei kerültek elő (54. tábla 5).⁵³ A 129. és 131. objektumban egy-egy enyhén kihajló peremű, hosszú nyakú, tojásdad alakú edény töredékeit találták (41. tábla 6; 42. tábla 3). Funkciójuk nem határozható meg egyértelműen, valószínűleg bögre/kisfazék darabjai lehettek. A 17. objektumban talált töredék nyaka és vállindítása alapján talán kancsóhoz, korsóhoz, esetleg szűkebb szájú fazékhoz tartozhatott (33. tábla 9). Szintén ebből az objektumból került elő egy talpkorongos töredék is. A 135. objektumban egy gyűrűfület találtak, ez egyaránt tartozhatott kancsóhoz, korsóhoz, bögrehez, esetleg pohárhoz (44. tábla 3).

A sárga kerámia technológiai alcsoportjait vizsgálva az első fázis tendenciájához hasonlóan a jó minőségű, 2a típusba tartozó darabok abszolút dominanciája látható (2a: 77%, 2b: 23%).

Érdemes megjegyezni, hogy a település második fázisára keltezhető szürke és sárga kerámiában

⁵³ E tárgy típus főleg Szekszárd környékén fordul elő: BOGNÁR 2021, 149.

egyaránt megjelenő, a korábbi idősakra nem jellemző duzzadt peremforma (20. kép 1; 21. kép 2), amellet, hogy indirekt érvként szolgál a két edénytípus részleges egyidejűségére, alátámasztja azt a megfigyelést, miszerint egy adott fazekasműhelyben egyaránt előállíthattak szürke és sárga kerámiát.⁵⁴

A település késői fázisára datálható edényanyag 2%-át a fekete kerámia teszi ki, ami visszaesést jelent az edénytípus korábbi idősakban tapasztalt 7%-os jelenlétéhez képest. Ebben a fázisban kizárólag fazekak töredékeivel találkozunk, melyekről – kiserkeszthető profil híján – főleg a peremek adatai alapján tudunk képet alkotni. A kis esetszám ellenére látszik, hogy a korábbi idősakhoz képest megnő a peremátmérő – így vélhetően az űrtartalom is –, illetve csökken a peremek variabilitása, kialakításuk is egyszerűsödik (24. kép). Néhány oldaltöredék bekarcolt hullámvonalköteggel díszített.

Az edénytípus technológiai alcsoportjainak arányaiban jelentős változás figyelhető meg az első időrendi fázisban tapasztaltakhoz képest: a homogén anyagú 3a alcsoport aránya 66%-ról 13%-ra esik vissza, míg a durvább kivitelezésű 3b alcsoporté 34%-ról 87%-ra nő.

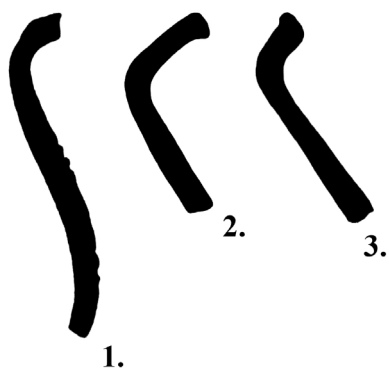
A lelőhely korai idősakra keltezhető kerámiaanyagának csaknem felét teszi ki a gyorskorongolt házikerámia. A késői idősakra ez az arány jócskán visszaesik – 27%-ra –, de még mindig jelentősnek mondható. E technológiai csoportban továbbra is kizárólag fazekak töredékeit találjuk, melyek – amennyire megállapítható – formailag nem mutatnak túl nagy eltérést az első fázis hasonló technikával készült edényeihez képest: a hangsúlyos nyakú, vállasabb példányok mellett a kevésbé vállasodó, a nyakkal szinte derékszöget bezáró peremű darabok egyaránt jelen vannak (25. kép). Peremtípusok tekintetében kismértékű változás figyelhető meg az első fázishoz képest: noha továbbra sem ritkák a változatosan kialakított, jól profilált, fedőhornyos darabok, már valamivel gyakrabban találkozunk egyszerűbben kialakított, levágott vagy lekerekített példányokkal (26. kép). Az átlagosan 14–18 cm-es peremátmérő némi űrtartalom-növekedést mutat az első fázishoz képest. Bár csak minimálisan, de nő a falvastagság is.

Akárcsak a korai idősakban, ebben a fázisban is az oldaltöredékek nagyjából harmadán található valamilyen díszítés: ez a leggyakrabban vonalköteg, esetleg sűrűbben vagy ritkábban bekarcolt egyenes vonalak. Díszített – bevagdost – peremmel csak egyetlen esetben találkozunk.

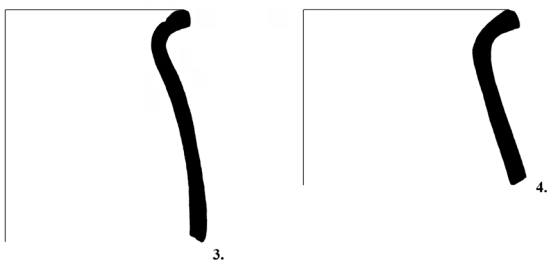
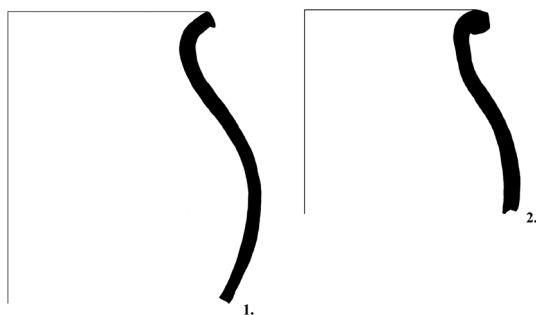
A második fázisra keltezhető gyorskorongolt házikerámia technológiai alcsoportjainak arányaiban minimális változás figyelhető meg a korábbi idősakhoz képest: a homogén anyagú, jól kiégetett 4a alcsoport aránya e fázisra 37%-ról 25%-ra esik vissza, ezzel párhuzamosan a még szintén jó minőségű 4b csoport aránya 53%-ról 58%-ra nő. A kevésbé jó minőségű 4c csoport képviselőinek száma 10%-ról 17%-ra emelkedik. Az első fázis gyorskorongolt házikerámiájára jellemző homogén világos- vagy galamszürke szín e későbbi idősakban, habár nem tűnik el, már nem általános: a töredékek többnyire foltos szürke vagy szürkésbarna színűek. Összességében tehát az agyag előkészítésének gondosságában és az edények kiégetésében is megfigyelhető némi negatív változás az előző idősakhoz képest, de a 4a és 4b csoportok abszolút dominanciája továbbra is hozzáértő fazekasok munkáját mutatja.

Míg a település életének első fázisára a gyorskorongolt házikerámia nagy száma volt a jellemző, a második fázisban már gyakrabban – 38% – készítették ételt lassúkorongolt edényekben. Közöttük – habár teljes profilt ebben az esetben sem ismerünk – egyaránt megtalálhatók erősen és kevésbé vállasodó példányok, a perem hosszát és dőlésszögét tekintve viszonylag változatos kialakításokkal (27. kép). Formai szempontból nem mutatnak jelentős eltérést az erre az idősakra keltezhető gyorskorongolt főzőedényektől, peremtípusaik is hasonlóan vegyesek: az egyszerű, levágott vagy lekerekített darabok mellett jól profilált példányok is előfordulnak (28. kép). A peremátmérők nagyjából egyenletesen oszlanak el 10 cm és 26 cm között, a fenékátmérők pedig 9 cm és 18 cm között alakulnak, ami változatos méretű és űrtartalmú edényeket mutat.

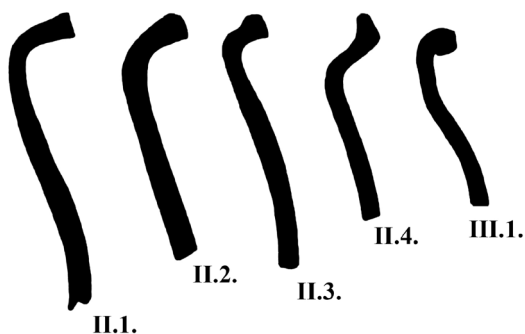
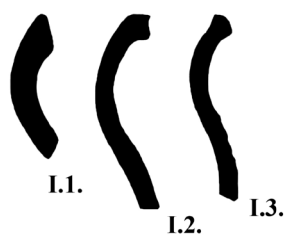
⁵⁴ KREITER et al. 2017, 34, 42–43.

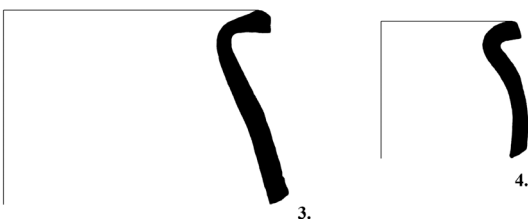
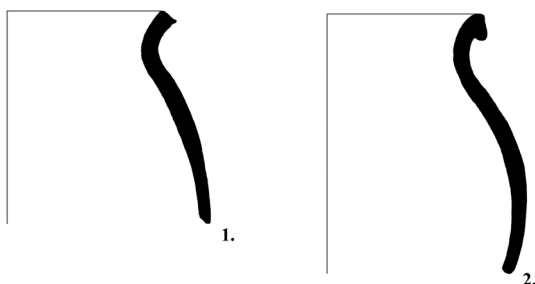
24. kép. A második fázis fekete kerámiájának peremtípusai

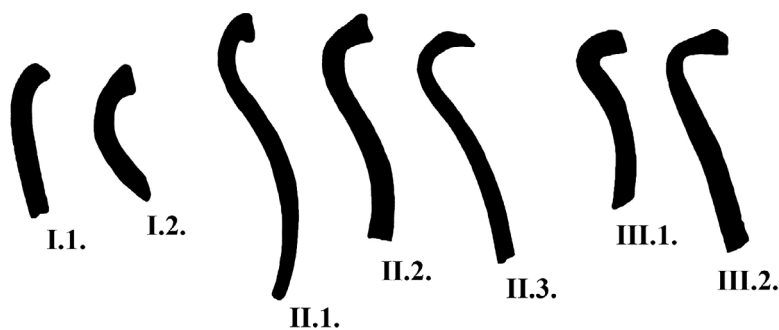
25. kép. A második fázis gyorskorongolt házikerámiájának jellemző formai jegyei

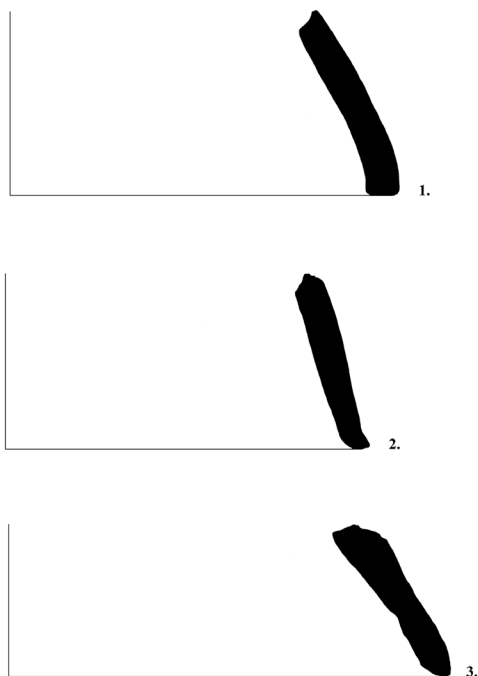
26. kép. A második fázis gyorskorongolt házikerámiájának peremtípusai

27. kép. A második fázis lassúkorongolt kerámiájának formai jegyei

28. kép. A második fázis lassúkorongolt kerámiájának peremtípusai

29. kép. A második fázisba sorolható
sütőharangperemek

A töredékek valamivel több mint felén található díszítés, ami általában egyenes vagy hullámvonalköteg, esetleg ezek váltakozása, ritkábban csigavonalszerűen bekarcolt vonalak. A peremek belső vagy külső oldala több alkalommal bevagdosással díszített. Az avar lassúkorongolt kerámiaira jellemző hullámvonallal díszített perembelső a településen nem fordul elő.

A lelőhely lassúkorongolt anyagában nagyjából kiegyensúlyozott a két technológiai alcsoport előfordulása: a töredékek 55%-a az 5a, 45%-a az 5b csoportba sorolható, ami nagyjából megfelel az első fázisban tapasztaltaknak.

A település kései időszakára keltezhető edényanyag 17%-a készült korong nélkül, ami észrevehető visszaszorulást mutat az első fázisban tapasztalt 26%-os arányhoz képest. Az előző fázis anyagához képest is töredékesen megmaradt edények formakincse nem vizsgálható. A peremek között kevésbé kihajló hosszú és rövid megoldásokkal találkozunk, 12 cm és 23 cm közötti átmérőkkel. Díszítésük gyakran ujjbenyomkodás, egy esetben bevagdosás. Az edények oldalát szórványos esetekben látták el díszítéssel: vízszintes, illetve egymást keresztező vízszintes és függő-

leges vonalkötegekkel, esetleg függőleges irányú besimítással. A két technológiai alcsoport közül a 6a 23%-ot, a 6b 77%-ot képvisel, ami az első fázisra is jellemző képet mutatja.

A lelőhelyen az első fázishoz képest némi csökkenést – 2% – mutat a kézzel formált sütőharangok aránya. A gyakran pelyvával, kerámiázúzalékkal, néha kőzúzalékkal és mészszemcsével soványított, 1–2 cm falvastagságú példányok peremátmérője 26 és 38 cm között mozog, ami nem mutat lényeges eltérést az előző fázishoz képest. A peremek lekerekített vagy lapított kiképzésűek (29. kép). A sütőharangok, akárcsak a korai időszakban, magasak és egyenes oldalúak lehettek, egyedül a 288. objektumban talált töredék oldala mutat enyhén ívelt kiképzést (55. tábla 7).

A kerámiaanyag datálása

Az egyes objektumokban talált töredékek technológiai csoportjait, illetve az azokon belül elkülöníthető alcsoportokat vizsgálva tehát két időrendi fázis rajzolódik ki előttünk. A korai időszakban – ahová 46 objektum anyaga sorolható – a jó minőségű, jellemzően galambszürke színű gyorskorongolt házikerámia a leggyakrabban előforduló edénytípus, emellett sűrűn találkozunk viszonylag heterogén formájú szürke, illetve finom, homogén anyagú fekete edényekkel is. Gyakoriak a formai tekintetben variábilis korongolatlan fazekak is, mellettük pedig feltűnnek a kézzel formált sütőharangok. Bár csak kis számban, de megjelennek a sárga edények és a lassúkorongolt fazekak is.

A későbbi fázisban – ezt 32 objektum képviseli –, bár nem válik uralkodóvá, gyakoriságát tekintve első helyre kerül a lassúkorongolt házikerámia. Ezzel párhuzamosan visszaesik, de még mindig jelentős a gyorskorongolt házikerámia aránya. Ez utóbbi edénytípus kiégetésében és nyersanyag-kezelésében csak minimális minőségbeli romlás figyelhető meg az előző időszakhoz képest. A valamivel csökkenő számú szürke kerámia anyaga és kiégetése szintén nem mutat jelentősebb minőségbeli visszaesést, az edénytípus azonban formailag egyszerűsödik, falvastagsága növekszik. Ritkábban fordul elő a korábbi időszakhoz képest lényegesen durvább kivitelezésű fekete edények, megnő ugyanakkor a sárga kerámia aránya. Némileg kevesebb korongolatlan fazék fordul elő. A fazekak úrtartalma, bár csak korlátozottan vizsgálható, technológiai csoporttól függetlenül némi növekedést mutat.

E fenti adatokat figyelembe véve a Varga Peti-dűlői település feltárt részének első fázisa a sárga

kerámia, a lassúkorongolt edények és a korongolatlan sütőharangok kis számú jelenléte⁵⁵ alapján nem keltezhető a 7. század második fele-utolsó harmada elé. A második fázis a lassúkorongolt kerámia túlsúlya és a sárga kerámia intenzívebb jelenléte miatt már a késő avar korra datálható. Noha ez utóbbi horizont esetében a gyorskorongolt házikerámia nagy száma, illetve a szürke és a fekete kerámia jelenléte miatt a 8. század közepe tűnik kézenfekvő felső időhatárnak, a Tolna megyei késő avar kerámiaművesség általános jellemzői⁵⁶ miatt nem zárom ki a század második felére való keltezés lehetőségét sem.⁵⁷

Mivel abban a szerencsés helyzetben vagyunk, hogy a településünket használó közösség két temetője is ismert, érdemes (lenne) összevetni az azokban talált sírkerámiát a jelen munka tárgyát képező edényanyaggal. Erre a Varga Peti-dűlői temetőben feltárt 13 edény csak korlátozott lehetőséget nyújt,⁵⁸ annál érdekesebb eredményekkel szolgálhat viszont a jövőben az egyelőre még publikálatlan tószegi-dűlői 507 sírkerámia vizsgálata.⁵⁹ Ez utóbbi leletegyüttes edényeit előzetesen áttekintve látható, hogy azok kevés kivételtől eltekintve⁶⁰ nem szolgálnak igazán jó párhuzamokkal településünk anyagához, mivel a kisméretű, sírba tett edények – meglepő módon – a Varga Peti-dűlői, töredékeiben is heterogén telepanyagból szűkebb formai spektrumon mozognak. A kérdésre a tószegi-dűlői temető belső periodizációnak vizsgálata után lesz célszerű visszatérni.

Az egyes háztartások edénykészleteiről

A Varga Peti-dűlői település kerámiaanyagát vizsgálva érdemes néhány szót ejteni a háztartásokban használt edénykészletek nagyságáról és összetételéről. A lelőhelyen a legtöbb objektumból változatos technológiai csoportokba sorolható edények kerültek elő (lásd az 1. táblázatot), ami nyilvánvalóan az egyes háztartásokat nézve is jellemző lehetett. Az ezzel kapcsolatos következtetések levonása ugyanakkor nehézségekbe ütközik, mivel a településen csak elvétve azonosíthatók egyértelműen lakóegységeket jelző objektumcsoportok, emellett nem ismerjük az esetleges földfelszíni építmények számát és használati idejét, így az egyes időszakokban funkcionáló háztartások mennyiségéről is csak hozzávetőleges adataink vannak. Érdemes emellett figyelembe venni a kerámiaanyag általános fragmentáltságát, ami miatt feltételezhető, hogy a cserepek – nyilván a településen szokványos szemétdeponálási szokásoknak köszönhetően – valószínűleg hosszabb időn keresztül hanyódhattak, aprózódhattak a felszínen, mielőtt a felhagyott objektumokba kerültek.⁶¹ Egyáltalán nem biztos tehát, hogy egy adott lakóobjektum (és környezete) betöltésében talált szemétanyag reprezentálja a hozzá tartozó egykori edénykészletet.

⁵⁵ A korong nélkül készült sütőharangok 7. század második felében-utolsó harmadában való megjelenésére a kölkedi településről van adatunk. HAJNAL 2008, 285. Érdekes módon a Varga Peti-dűlői lelőhely korai fázisában több példányuk került elő, mint a későbbi időszakban.

⁵⁶ Rosner Gyula – sajnos csak rövid közlemények formájában olvasható – kutatásai szerint a szekszárdi és őcsényi fazekasműhelyek egészen a 9. századig gyártottak szürke kerámiát. ROSNER 1990, 129; ROSNER 2001, 161–162. Szintén az egész késő avar kor folyamán számolt a fekete kerámia előállításával: ROSNER 1981, 47–48. Kreiter Attila és Skriba Péter továbbá felhívja rá a figyelmet, hogy a Tolna megyei avar temetők anyagában a lassúkorongolt edények aránya csak a késő avar kor végén emelkedik meg, de még ekkor sem számottevően. KREITER et al. 2017, 27.

⁵⁷ Jelen lelőhely esetében a ritka szuperpozíciók inkább rövidebb ideig tartó használatot valószínűsítene.

⁵⁸ Az edények (melyek között sárga és szürke kerámia, továbbá gyors- és lassúkorongolt, illetve kézzel formált házikerámia egyaránt előfordul) leírásait lásd: K. TÓTH 2017, 45–46. Az e temetőben és a Tószegi-dűlőn egyaránt előforduló, településünkön szintén megtalálható késő antik jellegű füles bögrékre fentebb kitértem.

⁵⁹ A tószegi-dűlői síredények vizsgálatát Skriba Péter végzi.

⁶⁰ A tószegi-dűlői szürke és sárga edények néhány egyszerű peremtípusa párhuzamba állítható a településünkről ismert edényanyaggal. Az 52. és 1758. sír pecsételt szürke edényei ugyan formájukban nem rokoníthatók a Varga Peti-dűlői pecsételt darabokkal, közel függőleges peremük viszont a településen is – elenyésző mennyiségben – visszaköszön (13. kép I.1; 47. tábla 7). Az 1349. sírban talált szűk nyakú fazékhoz hasonló töredék a Varga Peti-dűlőn szintén előfordul (12. kép 5; 35. tábla 1). A temetőben megtalálható, kevésbé ívelt peremű, hangsúlyos nyakú szürke bögrékhez – 59. és 292. sírok – hasonló töredékek a telepanyagban is feltűnnek (13. kép I.2; 34. tábla 7). A 122. sír lekerekített peremű, keskenyebb nyakú szürke bögréjéhez hasonló töredékek a telepanyagban is megjelennek (13. kép II.2; 39. tábla 7). A temetőanyag sárga bögréinek rövid, kevésbé kihajló, levágott vagy lekerekített peremei – 1192. és 1593. sír – szintén visszaköszönnek a településen (14. kép 2; 21. kép 1; 33. tábla 5; 43. tábla 3). Az edények vizsgálatának lehetőségéért Ódor János Gábornak mondok köszönetet.

⁶¹ Hajnal Zsuzsanna meglátása, szóbeli közlése.

Objektum	56	92	134	135	145	150
Darabszám	54	272	51	62	47	98
Szürke kerámia	2	4	2	5	3	1
Fekete kerámia	2	8	2	1	1	1
Sárga kerámia	–	–	1	1	–	–
Gyorskorongolt	6	13	3	5	4	5
Lassúkorongolt	–	–	1	4	1	2
Kézzel formált	4	8	2	–	1	6
Sütőharang	–	5	1	–	–	3
Edények összesen	14	38	12	16	10	18

2. táblázat. Az egyes házak betöltésében talált kerámiaanyag alapján rekonstruálható edénykészletek nagysága és összetétele

Mivel az apró, gyakran díszítetlen oldaltöredékek alapján nehéz edényszámok becslésébe bocsátkozni, a település feltárt részén előkerült edények mennyiségét az alj- és peremtöredékek számán keresztül tartottam célszerűnek vizsgálni. Ez alapján a lelőhely feltárt részén, annak fennállása alatt összesen minimum 376 edényt használtak, az első fázisban legalább 184-et, a másodikban 192-t.⁶² Amennyiben nem vetjük el azt a feltételezést, hogy egy adott ház betöltésébe került cserépanyag reprezentálja annak egykori edénykészletét, érdemes néhány esetet közelebbről is szemügyre venni.

A lelőhelyen 17 földbe mélyített házat tártak fel, közülük viszont a legtöbb betöltése nem tartalmazott bőséges leletanyagot, így végül mindössze hat olyan lakóépületet tudtam megvizsgálni, melyekben értelmezhető mennyiségű töredéket – 40 darabnál húztam meg az alsó határt – találtak (2. táblázat).⁶³ Az egyes technológiai csoportok jelenléte mellett az alj- és peremtöredékeket alapul véve 10 és 38 közötti edényszámokat kaptam, azaz a legtöbb, 272 töredéket tartalmazó 92. ház esetében minimum 38, a 47 darabbal az utolsó helyen kullogó 145. ház esetében minimum tíz edényből álló feltételezett háztartást tudtam rekonstruálni. Ez az eredmény láthatóan inkább a betöltésbe került anyag mennyiségével, semmint az egykori valósággal korrelál. A házakban talált változó mennyiségű kerámiaanyagban viszont minden esetben megfigyelhető az egyes technológiai csoportok gazdagsága, tehát a 272 és a 47 cserépből álló leletegyüttes esetében – ráadásul nagyjából ugyanabban az arányban – egyaránt megtaláljuk a jellegzetes díszkerámia- és főzőedénytípusokat.

Végző soron tehát elmondható, hogy a településen nem tudunk azonosítani konkrét háztartásokat a hozzájuk tartozó kerámiával,⁶⁴ az egykori edénykészletek hosszú időn át tartó sokszínűsége általánosan visszaköszön a legtöbb objektum betöltésében, azok egykori funkciójától, illetve a betöltésükben talált cserepek mennyiségétől függetlenül.

Használati eszközök

A Varga Peti-dűlői lelőhelyen – a korszak településeit nézve nem szokatlan módon – meglehetősen kis számban kerültek elő használati eszközök: 66 leltári számon mindössze 91, gyakran rossz megtartású agyag-, vas-, bronz- és csonttárgy adatait tudtam felvenni, melyek egy részének funkcióját nem sikerült megállapítanom.⁶⁵

⁶² Ha a felszíni építményeket nem vesszük figyelembe, e számok alapján háztartásonként átlagosan huszonnégy edénnyel számolhatunk.

⁶³ Ez egyben azt is jelenti, hogy nem feltétlenül a lakóépületek betöltése tartalmazta a legtöbb kerámiaanyagot. Háztartásokról lévén szó, mégis ezt az objektumtípust választottam példának.

⁶⁴ A fentebb röviden ismertetett 56. és 145. ház és a környezetükben talált gödrök háztartási egységként való értelmezése a bennük előkerült leletanyag kis mennyisége miatt sem engedi komolyabb következtetések levonását.

⁶⁵ Ebbe a számba a 10. és 36. sírban talált mellékletek (a díszítetlen bronz fülbevaló, illetve a bronz varkocsszorítópár) is beleértendők. Leírásuk a sírokkal foglalkozó fejezetben található.

Agyagtárgyak

A településen öt agyag orsógomb – két gömbölyű oldalú, három bikónikus – került napvilágra, melyeket az edényekhez hasonlóan változatos kivitelben, jó minőségben készítettek el. A gömbölyű oldalú darabok közül a 17. objektumban feltárt példány díszítetlen (58. tábla 1), a 169. objektumban pedig egy szürke, vízszintes vonalakkal két sávra osztott, a sávokon belül koncentrikus körökkel díszített darab töredékeit találták (58. tábla 3). Szintén a szürke kerámia homogén, porózus anyagból készült a 133. házban előkerült lapos, bikónikus orsógomb (58. tábla 4). A 92. objektumban talált bikónikus darab díszítetlen (58. tábla 2), a 116. objektumból ismert példány oldala két sávban cikcakkmintával ellátott (58. tábla 5). Az orsógombok közül egyedül a 17. objektumban előkerült darab kézzel formált, a többi korongolt.

A 133. házban kerek, egyenes aljú, csonka kúp alakú, rossz megtartású agyagnehezék darabjait találták (59. tábla 1).⁶⁶ A tárgy megmaradt részének mérhető magassága 10 cm, legnagyobb átmérője 11,5 cm.

Vaseszközök

A településen mindösszesen tíz vaseszköz darabjai kerültek elő, közülük három tárgy minden bizonnyal vaskés volt: a 17. objektumban talált két – egy keskenyebb és egy szélesebb pengéjű – példányt csak kisebb-nagyobb darabok képviselik (58. tábla 7–8), a 76. objektum szintén töredékes állapotban megmaradt, vékony pengéjű késének hossza nagyjából 7 cm, nyélállása nem állapítható meg (58. tábla 6). Szintén a 17., illetve a 130. objektumban néhány meghatározhatatlan funkciójú vashuzal és vaspánt apró darabjai kerültek elő. A 147. gödörben a feltárók egy jó megtartású, ép sarlót találtak (60. tábla 1). Nyéltüskéje letört, a nagyjából 35 cm hosszú, fogazatlan él negyedkörívet leírva, közel merőlegesen csatlakozik a rövid nyakhoz. A tárgy Harag Mátyás beosztása alapján az avar korban (is) a leggyakoribb típusnak számító ívsarlók általánosan elterjedt HS II.1. alcsoportjába tartozik, nyakának kialakítása alapján az A-B.a. alvariánsba sorolható.⁶⁷

A lelőhelyen valószínűleg nem folyt kiterjedt vasművesség, melynek esetleges meglétéről öt objektumban összesen 23 apró salakdarab tanúskodik.

Kőeszközök

A településen talált kőeszközök legnagyobb részét tíz darab apró, lapos, hasáb alakú fenőrkő képviseli. A 131. külső kemence munkagödrében egy két darabra tört malomkő feküdt (60. tábla 2). A 64. gödörből szintén egy viszonylag kis méretű – egykori átmérője nagyjából 11 cm lehetett –, vöröses színű, furat mentén eltört malomkő fele került elő (59. tábla 3). Noha az avar korban nem ritka malomkövek darabjainak felhasználása a kőkemencék építése során,⁶⁸ a Varga Peti-dűlőn mindössze a 133. ház kemencéjének anyagában található kilenc kisméretű, sötétszürke töredékük.

Unikális leletnek mondható a fentebb már említett, a 70. kút betöltésében talált, vélhetően egykor nehezezként funkcionáló kődarab (59. tábla 2). A nagyjából szabályos gömb alakú, 14–15 cm átmérőjű tárgy közepén furat található, melynek mentén – a kopásnyomok alapján – hosszú ideig lehetett felfüggesztve. Mint fentebb kitértem rá, valószínűleg átalvetős vízkiemelési szerkezetű kút vödrének ellensúlyaként funkcionálhatott, mielőtt beleesett vagy beledobták az objektumba.

Csonttárgyak

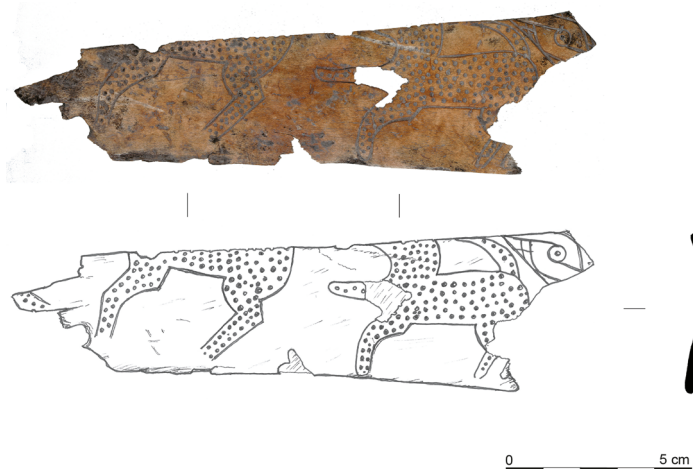
A lelőhelyen négy objektumból⁶⁹ tizenegy csontár darabjai kerültek napvilágra, melyeket valószínűleg kiskérődzők csontjaiból készítettek. Az aránylag vastag, zömök tárgyak hossza átlagosan 6–8

⁶⁶ A tárgytípus nevezéktani kérdéseiről legutóbb: FELFÖLDI 2020.

⁶⁷ HARAG é. n.

⁶⁸ BAJKAI 2016, 418.

⁶⁹ Ezek: 92., 98. (58. tábla 11), 136. (58. tábla 12–14) és 141. (58. tábla 15) objektum.

30. kép. Agancs nyeregkápaveret töredéke a 95. objektumból

tábla 1). A tárgyon kétszalagos fonatmintával⁷⁰ keretezve két, egymás mögé karcolt, macskaszerű ragadozó testének nyaktól, illetve mellkastól lefelé található részei láthatók, emellett a bal szélén egy harmadik állat hátsó lábának egy része is kivehető. Mindkettő (mindhárom) állat teste sűrűn beütögetett (poncolt?) pontokkal díszített. A lemez hátoldalán irdalás markáns nyomai láthatók.

A tárgyat készítője minden bizonnyal egy mellső kápa alsó ívét díszítő, talán félkör alakban ívelt veretnek (vagy veretpár egyik darabjának) szánta. A bal oldali alak végtagjainak befejezetlen kidolgozása, illetve a jobb oldali állat mellső lábai és mellkasa találkozásánál látható törésnyom alapján feltételezhetően rontott darabról van szó. Ezt a benyomást erősíti a díszítőminta pontatlan kiszerkesztése – a veret szélén futó szalagfonatminta íve és az állatalakok elhelyezkedése által bezárt túl nagy szög – is.⁷¹

A tárgy díszítésében, méretében és – a készítő szándéka szerinti – formájában is meglehetősen jó párhuzama a Zamárdi-Rétiföldek avar temetőjének 455/b. (ló)sírijában feltárt, egymással szemben elhelyezkedő három-három lófejű(?), ragadozótestű lénnel díszített csont nyeregkápaveret (61. tábla 2).⁷² Szintén ugyanebben az objektumban további, a kápa talán hátsó oldalát díszítő, állatalakos csontlemez(ek) apró töredékeit találták.⁷³ A zamárdi 455/b. sír nyeregkdíszét publikálói a 7. század közepére,⁷⁴ második felére,⁷⁵ vagy a 7. század végére–8. század elejére⁷⁶ datálják. A szekszárdi darabbal együtt előkerült kerámiaanyag szintén a tárgy hasonló keltezését valószínűsíti. Noha a két lelőhely csontlemezei igen jó analógiái egymásnak, a rajtuk látható állatábrázolások kialakításának minőségbeli eltérése alapján nem valószínű, hogy egyazon kéz munkái lennének.⁷⁷

Állatalakkal díszített avar kori csont nyeregveretek a szekszárdi és zamárdi példányokon kívül nem ismertek a Kárpát-medencéből, e tárgyakat a korszakban – a tegezveretekhez hasonlóan – többnyire türk előképeknek megfeleltethető növényi ornamentikával látták el.⁷⁸ A két lelet kapcsolatai tehát funkció, forma és kivitelezés alapján egyaránt kelet felé mutatnak,⁷⁹ ennek ellenére

cm. A 92. objektumban talán szintén kiskérődző bordacsontjából készült, 8,5 cm hosszú spatulát (esetleg az előzőektől eltérő kialakítású árat, 58. tábla 16), a 149. objektumban valószínűleg szarvasmarha vagy ló bordájából kialakított, nagyjából 18 cm hosszú simítót találtak (58. tábla 9). A 136. objektumban előkerült, 8 cm hosszú csonttű átfúrt vége a lyuk mentén letört (58. tábla 10).

A 95. gödör égett, paticsos, faszenes betöltéséből egy agancslemezből készített nyeregkápaveret 16 cm hosszú töredéke került napvilágra (30. kép; 61.

⁷⁰ Az ornamentikáról: NAGY 1998, 382–383, 428–429 (23. kép).

⁷¹ Feltehető tehát, hogy lelőhelyünkön folyt csontművesség, erre azonban e tárgyon kívül nem találunk más bizonyítékot.

⁷² BÁRDOS – GARAM 2009, 67, 253 (Taf. 53), 425 (Taf. 220); VARGA 2022, 233. A tárgy töredékes, a restaurálás eredményeképp több helyen kipótolt, eredeti formája – mint ahogy az darabjainak legújabb rajzos ábrázolásán (BALOGH 2019, 25) is látszik – nem határozható meg bizonyosan.

⁷³ BÁRDOS – GARAM 2009, 67, 254 (Taf. 53a/1).

⁷⁴ GARAM 2018, 223.

⁷⁵ BALOGH 2019, 24.

⁷⁶ VARGA 2022, 233.

⁷⁷ Bár nem lenne meglepő, de a szekszárdi településsel szomszédos, valószínűleg ugyanazon közösség által használt tószegi- és Varga Peti-dűlői temetőkből sem találunk leletünkhöz hasonló kápaveretet vagy egyéb, állatalakos csonttárgyat.

⁷⁸ A Kárpát-medencei 7. századi faragott csonttárgyak díszítésének kapcsolatrendszeréről: SZENTHE 2020, 253–271.

⁷⁹ A közép-ázsiai és altáji türk nyergekről a teljesség igénye nélkül: ГАВРИЛОВА 1965, 85–87; МОГИЛЬНИКОВ 1981, 37; САВИНОВ 1984, 131–132; ХУДЯКОВ 2005; КУБАРЕВ 2005, 125–128; АЗБЕЛЕВ 2010.

állatalakos díszítésükre nem találtam igazán jó párhuzamokat a közép- és belső-ázsiai nomád leletanyaggal foglalkozó szakirodalomban. A térségből kis számban ismert, földrajzilag egymástól meglehetősen távol eső, állatalakokkal díszített csont (Kudirge)⁸⁰ vagy fém (Kopjonszkij Csaatasz,⁸¹ Altinkazgan⁸²) nyeregveretek rendszerint vadászjeleneteket ábrázolnak.

Szembeforduló helyzetben rekonstruálható, valószínűleg nyeregkápát díszítő állatpárokat – oroszánok vagy lovak – több kelet-európai, kora középkori leletegyüttes nemesfém veretei között is találunk:⁸³ a Dnyeper környéki martinovkai (62. tábla 2)⁸⁴ és Malaja Perescsepina-i (62. tábla 3)⁸⁵ leletek mellett egy hozzájuk földrajzilag közel eső példát ismerünk még az ukrainai Cserkaszi megyéből,⁸⁶ illetve egy további hasonló tárgyat az észak-kaukázusi sztanyica Pregradnaja lelőhelyről.⁸⁷ Nyeregverethez tartozó, ugró oroszánt ábrázoló préselőminta került elő a ma Romániához tartozó Fönlakról (Felnac).⁸⁸ A Mediterráneum térségében készült dísznyergek antitetikus állatalakos veretei között szintén előfordulnak szembenéző oroszánpárok: a Castel Trosinó-i langobard temető 119. sírjában (62. tábla 4–5),⁸⁹ illetve szórványanyagában (62. tábla 6)⁹⁰ található aranyvereteken oroszánok alakjai is felfedezhetők.⁹¹

A fentiek ismeretében talán nem alaptalan a feltételezés, hogy a szekszárdi és zamárdi nyeregveretek esetében készítőik antitetikus oroszánábrázolásos tárgyakat tarthattak előképnek. A martinovkai, Malaja Perescsepina-i és Castel Trosinó-i nyeregveretek készítése technika és motívumai kapcsán több kutató mediterrán-bizánci kultúrhatást feltételez,⁹² az avar kori oroszánábrázolásokat értékelő Szentpéteri József ugyanakkor a motívum vándorlásának komplex kultúrtörténeti hátterére hívja fel a figyelmet.⁹³ A hazai leleteink díszítése esetében helyi kulturális befolyásról árulkodik a zamárdi állatalakok virágkehelyszerűen szétnyíló szája,⁹⁴ illetve a szekszárdi veret peremén futó szalagfonatminta. Figyelemre méltó továbbá, hogy mindkét tárgy a Dél-Dunántúlon, erős késő antik és Meroving hatásokat mutató közegben került napvilágra. Díszítésük, formájuk és funkciójuk együttesen szimbolizálja az őket használó közösségek sokszínű eredetét.

⁸⁰ A szekszárdi és zamárdi leletek talán legközelebbi ázsiai analógiája az Altáj-hegyvidék területén feltárt kudirgei temető 9. sírjából előkerült, 6–7. századra keltezhető, vadászjelenettel díszített, két darabból álló csont nyeregveret (62. tábla 1). A tárgyon két lovas nyulakat, szarvasokat, medvéket és párducokat (vagy tigriseket) üldöz, az alakok részben egymással szembe fordulva helyezkednek el. ГАВРИЛОВА 1965, 24, Tabl. XV, illetve XVI/1.

⁸¹ Centrálisan elhelyezett alakokból álló vadászjelenetet ábrázolnak a Minuszinszki-medencében feltárt Kopjonszkij Csaatasz temetőjének 6. kurgánjában talált, nyeregkápát díszítő bronzveretek: a két, hátrafelé nyilazó lovas medvéket, oroszánokat, szarvasokat, juhokat és nyulakat üldöz (61. tábla 4). A lelet a 6–7. századra keltezhető. ЕВТЮХОВА – КИСЕЛЕВ 1940, 40–41, 48–52, Tabl. VI–VIII; ЕВТЮХОВА 1948, 46–51.

⁸² Leletünknel valamivel korábbra – 5. század – datálhatók, de egyértelműen a türk példányok előképeként értelmezhetők az Altinkazgan (Nyugat-Kazahsztán) hun temetőjében előkerült, nyereg első és hátsó kápáját díszítő ezüstlemezek darabjai, melyeken szintén nagyjából egymás felé forduló vaddisznók, oroszánok, szarvasok, juhok és további, meg nem határozható állatok találhatók (61. tábla 3). АСТАФЬЕВ – БОГДАНОВ 2015; АСТАФЬЕВ – БОГДАНОВ 2023, 162–179, Tabl. 60–65.

⁸³ A kora középkori európai nyergekről Kiss Attila tett alapvető megállapításokat: KISS 1981. A korszak kelet-mediterráneumi dísznyergeiről összefoglaló jelleggel lásd: DANNHEIMER 2000.

⁸⁴ ПЕКАРСКАЯ – KIDD 1994, 64–67, 72–73, 120–122 (Taf. 27–29).

⁸⁵ БОБРИНЦКОЙ 1914, 114–115, Tabl. XIV/43a-b; WERNER 1984, 28–29. A martinovkai és Malaja Perescsepina-i nyergek rekonstrukcióját – melyeket a szakma a mai napig használ – László Gyula készítette el: LÁSZLÓ 1955, 277–278, 280.

⁸⁶ SZMONIEWSKI 2008, 269–271.

⁸⁷ МИХАЕВА 1957, 133–134.

⁸⁸ HAMPEL 1905, 640–641; FETTICH 1926, 32, V. tábla 22–23.

⁸⁹ MENGARELLI 1902, 282, Tav. XIII/1.

⁹⁰ MENGARELLI 1902, 149–150 (Fig. 2).

⁹¹ A vestinoni lelet kapcsán további, oroszánokat ábrázoló, ám valószínűleg nem nyergeket díszítő vereteket mutat be: KIDD 1992. A Dannheimer által elemzett, Kis-Ázsiából származó arany nyeregveret középpontjában ábrázolt fej oroszánként való meghatározása bizonytalan. Lásd: RÁCZ 2012, 420.

⁹² KISS 1981, 197; WERNER 1984, 28–29. A kérdésre az avar kori emberalakos veretek kapcsán hosszabban kitér: RÁCZ 2012, 419–421.

⁹³ SZENTPÉTERI 2018, 324–325.

⁹⁴ SZENTHE 2020, 267. Itt jegyzem meg, hogy a szerző által további nyugati hatásként értékelt, szembeforduló állatalakok keresztetű lába – habár jól elképzelhető megoldás – valójában a zamárdi veret restaurálásának nem feltétlenül alátámasztható eredménye.

A TELEPÜLÉSSZERKEZET IDŐBELI VÁLTOZÁSAI

A Varga Peti-dűlői lelőhely objektumainak és leletanyagának vizsgálatából levont kronológiai következtetések ismeretében érdemes megvizsgálni a település szerkezetének időbeli változásait (31. kép).

A Sárvíz folyó egykori árteréből kiemelkedő egyik „göröndön” létesült Varga Peti-dűlői lelőhely szerkezete a 7. század második felében már jól láthatóan kialakult. Az objektumok helyzete érthető módon erősen leköveti a domborzatot és az éghajlati viszonyokat. Központi elhelyezkedésük és a többi objektummal való kapcsolatuk miatt egyértelműen a lelőhely életének legkorábbi időszakában létesítették az itt feltárt oszlopszerkezetes építményeket. Velük egy időben hozták létre a gödörházak⁹⁵ és a tárolóvermek legnagyobb részét is. E korai periódusra keltezhető a domboldalban nyitott amorf agyagnyerőgödörök leg többjének használata, valamint szintén ebben az időszakban alakították ki a településtől délre feltárt vízelvezető árkokat és kutakat, illetve a tőlük valamennyire északra található, lakóobjektumokat elkerítő árkot is.

A település használatának egy, legfeljebb másfél évszázada⁹⁶ alatt annak szerkezete nem változott számottevően. A központi, oszlopszerkezetes építmények a település életének második fázisában is funkcionálhattak, mivel a 8. századra keltezhető objektumok is igazodnak hozzájuk. Ez utóbbi telepjelenségek nagy része szintén a domb magasan fekvő részén található, az ekkor használt öt gödörház közül kettőt viszont a központi résztől kissé keletre, egy lankásabb területen létesítettek.⁹⁷ Noha a korai és kései idősakra keltezhető gödörházak számaránya nem teszi lehetővé megalapozott tipológiai következtetések levonását, úgy tűnik, a változatos szerkezeti megoldások főleg a korai idősakra jellemzőek – a településen feltárt két „nyeles” ház is az első periódusra keltezhető –, a 8. században egyoszlopos és kétágasos házakat használtak. A lelőhelyen ritka kőkemence ugyanakkor mindkét periódus lakóépületeiben előfordul. A házak északnyugat–délkeleti tájolása a település használatának teljes időszaka alatt változatlan.

A lelőhelyen feltárt szabályos téglalap alaprajzú, vízszintes aljú gödröket nagyjából hasonló arányban találjuk meg mindkét időrendi fázisban, ami azt jelenti, hogy meglétük látszólag független az éppen üzemelő háztartások számától.

A lelőhelyen feltárt egyetlen szabadban álló kemence a második fázisra keltezhető, ami érdekes adalékkul szolgálhat az objektumtípus megjelenésének datálását illetően, talán a tágabb régióra vonatkoztatva is.⁹⁸

Érdemes bővebben kitérni a települést délről határoló vízelvezető árokrendszer felszámolásának kérdésére. Az árkokat a betöltésük jellege alapján valószínűleg szándékosan – és talán egy időben – szüntették meg. Ennek keltezésében segítséget nyújtanak a bennük feltárt 10. és 11., késő avar sírok, melyeket a 3. árok betöltésébe ástak bele. A temetkezések az objektum tengelyét követve helyezkednek el, tehát létesítésük egy olyan időszakban történhetett, amikor az árkokat már nem használták, ugyanakkor azok még jól látszottak a felszínen, létezésüket a település lakói számon tartották. A harmadik, szintén a déli árok környezetében feltárt késő avar kori 36. sír is ezt a feltételezést erősíti. A temetkezések tanúsága szerint tehát a települést délről határoló masszív csatornarendszer felszámolása a késő avar kor korai időszakában történt meg.

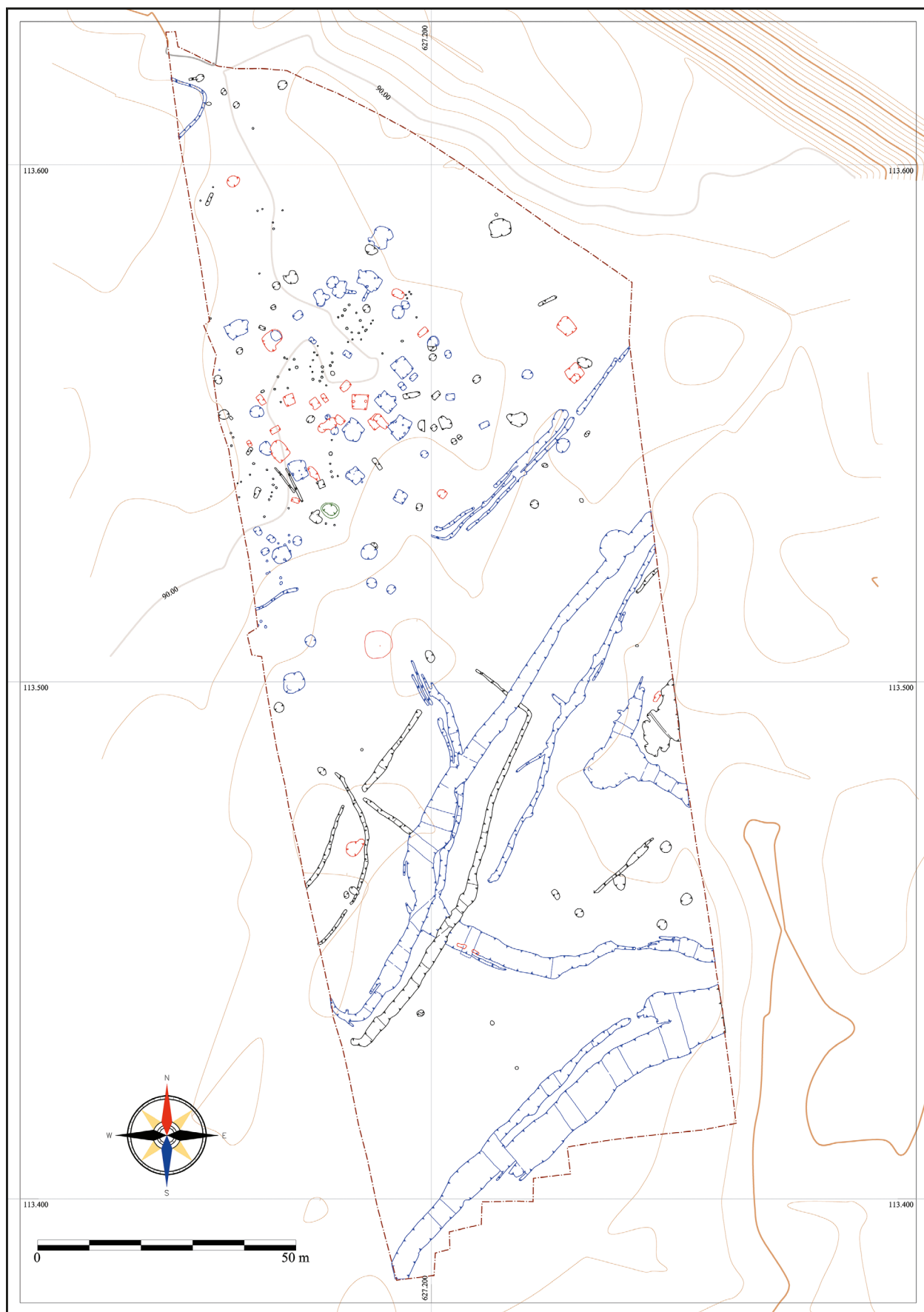
A lelőhelyen napvilágra került kutak keltezése kapcsán szükséges kitérni a belőlük vett faminták dendrokronológiai elemzésére. Grynaeus András az eredmények első publikálása során megfelelő, rendelkezésre álló adatsor hiányában nem tudta abszolút-kronológiai adatokhoz kötni a három, faanyagot tartalmazó kút egyikének használatát sem. Megállapításai szerint mindössze annyi állít-

⁹⁵ A lelőhely első fázisára tizenkét ház keltezhető: 56., 78., 80., 92., 133., 134/280., 136., 145., 192., 259. és 317. objektumok.

⁹⁶ Noha a kerámiaanyag jellemzői alapján nem zárható ki a telepobjektumok akár a teljes 8. században való használata, a kései fázis viszonylagos objektumszegénysége, illetve a kevés szuperpozíció inkább a település rövidebb idejű fennállására utal.

⁹⁷ A település második fázisának öt háza: 117., 135., 141., 150. és 287. objektum.

⁹⁸ A szabadban álló kemence késő avar kori elterjedésére a kölkedi településről van adatunk: HAJNAL 2009, 113.

31. kép. Az egyedi időrendi fázisokba sorolható objektumok a településen (kék: 7. század második fele-harmadik harmada; piros: 8. század első fele; zöld: a település teljes fennállása; fekete: nem eldönthető)

ható bizonyosan, hogy az 53. és 70. kutat 11 év különbséggel létesítették.⁹⁹ Egy 2023-ban, Székesfehérváron tartott konferencia-előadásában több, dunántúli, kora középkori lelőhelyen talált faanyag relatív időrendjét kísérelte meg abszolút dátumokra lefordítani, a székesfehérvár-Jókai utcai várossal feltárása során előkerült gerendaszerkezet keltezéséből kiindulva. Az így kapott eredmények alapján a Varga Peti-dűlői 30. kutat 942 után, az 53. kutat 838 körül, a 70. kutat pedig 849 körül létesíthették.¹⁰⁰ A szóban forgó objektumok gazdag és jellegzetes leletanyagának vizsgálata viszont semmiképpen nem enged meg egy megközelítőleg hasonló keltezést sem. Mindhárom kutat a 7. század második felében létesítették, közülük kettőt valószínűleg még a 8. század eleje előtt betöltöttek, egyedül a 70. objektum állhatott nyitva a település használatának talán teljes időszaka alatt.

A VARGA PETI-DÜLŐI LELŐHELY HELYE TOLNA MEGYE AVAR TELEPÜLÉSEI KÖZÖTT

A mai Tolna megye területe, különösen annak keleti, Dunához közeli vidéke az avar korban a Kárpát-medence sűrűn lakott részei közé tartozott.¹⁰¹ Habár az itteni avar lelőhelyekről eddig nem született átfogó értékelés, szerencsére bőségesen találkozhatunk a korszak temetőit feldolgozó anyagközlésekkel.¹⁰² A megye településeinek kutatásáról hasonló adatgazdagság nem mondható el, e tárgykörben az ADAM megjelenése idején csak elszórtan olvashattunk pár szavas jelentéseket.¹⁰³ A megyében a 2000-es évek elején meginduló nagyberuházásokig szakirodalomból csak a Szekszárd-Bogyiszlói úton és az Őcsény-Bati-fokon talált edényégető kemencékről tudtunk tájékozódni.¹⁰⁴ E két lelőhelyet feltárásuk óta gyakran idézik az avar edényművességgel foglalkozó publikációkban, épp ezért bosszantó, hogy azok teljes anyagközlését az egyébként termékeny munkásságot hátrahagyó Rosner Gyula nem készítette el.

Az utóbbi évtizedek M6-os autópályával és egyéb útépitésekkel kapcsolatos nagyberuházásai mindössze a megye egy keleti, keskeny sávját érintették. A munkálatok során több avar kori településrészlet is előkerült, ezek egy részéről csak pár szavas említéseket vagy rövidebb-hosszabb beszámolókat ismerünk,¹⁰⁵ némelyikük feldolgozása megtörtént.¹⁰⁶ Emellett olvashatunk avar kori

⁹⁹ GRYNÆUS – ÓDOR 2016, 31.

¹⁰⁰ GRYNÆUS é. n., 5.

¹⁰¹ Lásd az ADAM vonatkozó térképeit (Karte 1–5, E 3–4, F 3–4), melyek az elmúlt évtizedek autópályás ásatásainak fényében még mindig relevánsnak tekinthetők. Mivel ezek a munkálatok a megye keleti részén folytak, továbbra is megfigyelhető a lelőhelyek Szentpéteri József által regisztrált Duna menti koncentrációja. Hogy ez részben mindenképpen a kutatás jelenlegi állását tükrözi, jól jelzi egy nemrégiben Várong határában felfedezett avar kori temetőkomplexum. Lásd: SZABÓ et al. 2018.

¹⁰² A megyében feltárt avar temetőkről Rosner Gyula, Kiss Gábor, Somogyi Péter, Gere László, Farkas Zoltán, Kovácsóczy Bernadett, Pap Csilla, K. Tóth Gábor és Kiss Csaba Kálmán tollából olvashatunk teljes vagy a teljesség igényével született közléseket: ROSNER 1972; ROSNER 1974; KISS – SOMOGYI 1984; GERE 1991; ROSNER 1999; FARKAS Z. 2010; KOVACSÓCZY 2010; PAP 2012; KOVACSÓCZY 2017; K. TÓTH 2017; KOVACSÓCZY 2018; K. TÓTH 2019; KISS 2021.

¹⁰³ Szentpéteri József 2002-ben megjelent kataszterében mindösszesen nyolc avar kori Tolna megyei településről tudott adatokat gyűjteni: Dalmand-Halastavak (ADAM 2002, 105); Decs-Ete-pusztá (ADAM 2002, 472); Értény-Cigányvár, ifj. Ábrahám Gy. telke (ADAM 2002, 481); Fadd-Baromfitelep, Győzelem TSz (ADAM 2002, 481); Gerjen-Váradmajor, Várad-pusztá, Várad (ADAM 2002, 144); Györköny-Nagyhegy (ADAM 2002, 494); Őcsény-Bati-fok (ADAM 2002, 525); Szekszárd-Bogyiszlói út (ADAM 2002, 549).

¹⁰⁴ Első megjelenésük: ROSNER 1979. Néhány további említésük: ROSNER 1979; ROSNER 1981; ROSNER 1989; ROSNER 1990; ROSNER 2000. A szekszárd-Bogyiszlói úti lelőhely területén az utóbbi évtizedekben zajló beruházások az avar település újabb objektumait hozták napvilágra, közöttük további edényégető kemencéket is. Lásd: SZABÓ 2010a; CZÖVEK 2010c; CZÖVEK 2022; CZÖVEK 2023.

¹⁰⁵ Dunaföldvár-Vajai-tanya I., M6 F6 (KEMSEI 2009; KEMSEI 2010; FARKAS Zs. 2010); Dunaszentgyörgy-Országút-dűlő 3. lelőhely (GALLINA – GULYÁS – CZÖVEK 2021); Őcsény-Eszterbauer-major, M6 To 06 (ÓDOR 2007, 19, két újabb edényégető kemencéről szóló említéssel); Paks-Gyapa, M6 To 016 (HERENDI – ZANDLER 2009; NOVOTNIK 2011, 16–17); Paks-Gyapa, M6 To 022 (TOMKA 2009; NOVOTNIK 2011, 16–17); Paks-Gyapa, Szelelő-hegy, M6 F15 (HERENDI 2010); Paks-Paksi Faluhely 2. lelőhely (GALLINA – GULYÁS – TÓTH 2021); Szedres-Apáti-pusztá (SZABÓ 2010b); Tolna-Mözs-Kender-földek, M6 To 001 (KIS 2010); Tolna-Mözs, S9-es út, VI (ÓDOR 2001, 35). Schilling László gyűjtéséből szóbeli közlések alapján értesülhetünk néhány további „autópályás” avar településnyomról: Bölcse (M6 To 014); Dunaszentgyörgy–Tengelic (M6 To 019); Mözs (M6 To 026); Szekszárd-József-pusztai-dűlő (M6 To 041). SCHILLING 2007, 275.

¹⁰⁶ Schilling László Dunaszentgyörgy-Vetlepusztáról két bizonytalan keltezésű szabadban álló kemencét publikált (SCHILLING

települési objektumokról további, régészeti megfigyelésekről, megelőző feltárásokról és tervásatásokról beszámoló jelentésekben is.¹⁰⁷ Mivel e lelőhelyek legtöbbjének kiértékelése még nem történt meg, belőlük komolyabb, anyagi kultúrával vagy településhasználattal kapcsolatos következtetések egyelőre nem vonhatók le.

Érdekes ugyanakkor szemügyre vennünk lelőhelyünk szűkebb környezetét. A Szekszárd környéki avar lelőhelyek összegyűjtését 2017-ben szakirodalmi és adattári információkat felhasználva K. Tóth Gábor végezte el, aki egy nagyjából 2,5 km sugarú körön belül összesen 23 temető és 13 település adatait tudta térképre vinni.¹⁰⁸ E lelőhelyek nagyjából két területen koncentrálódnak: egy részük a várostól délnyugatra elterülő dombvidéken, a Csatári-völgy környékén, más részük Szekszárdtól északkeletre, az egykori Sárvíz folyó mellékágai mellett található. Településünk ez utóbbi gócpont lelőhelyeit gazdagítja, néhány száz méteres közelségében három temető és hat további telepnyom található.¹⁰⁹

Látható tehát, hogy a Varga Peti-dűlő közvetlen környékén a teljes avar kor folyamán komoly népességgkoncentrációval kell számolnunk. Munkámmal az e települési központ kiértékeléséhez vezető úton tettem meg az első lépések egyikét.

ÖSSZEGZÉS

A Szekszárd határában található Varga Peti-dűlőben az M6-os autópálya építését megelőző feltárások során egy 245 objektumból álló avar kori településrészletet tártak fel a Wosinsky Mór Megyei Múzeum munkatársai. Az objektumok egy, egykoron a Sárvíz folyó árteréből kiemelkedő domb tetején, nagyjából koncentrikus sávokba rendeződve helyezkednek el. Az itt feltárt, változatos technológiai csoportokba sorolható, igen jó minőségben kivitelezett kerámia alapján a lelőhely használatának két időrendi fázisát tudtam elkülöníteni: az objektumok nagyobbik része a 7. század második felére, utolsó harmadára, kisebb része a 8. század első felére keltezhető. A jó minőségű – szürke, sárga és fekete – díszkerámia változó arányban ugyan, de a lelőhely életének mindkét időszakában markánsan jelen van, ami alátámasztja a használatuk alsó és felső időhatárának a régióban korábban már megfigyelt képlekeny voltát. A gyorskorongon felhúzott főzőedények magas színvonalon elkészített darabjai – habár a 8. század folyamán itt is bekövetkezik a kézikorongolt kerámia lassú térnyerése – a település használatának teljes időszaka alatt jelen vannak.

A lelőhelyen talált kisleletek közül egy állatalakokkal díszített, agancsból készült nyeregkápaveret töredéke emelhető ki, amely unikális mivoltán kívül az itt élő közösség bonyolult eredetének és kulturális hátterének szintézisét mutatja, emellett a lelőhelyen zajló csontművességre is felhívja a figyelmet.

A vizsgált időszakban a település szerkezetében komolyabb változások nem következtek be. A központi elhelyezkedésű, más lelőhelyeken eddig csak szórványosan megfigyelt oszlopszerkezetes építmények a 7. és 8. század folyamán egyaránt használatban lehettek, a körülöttük elhelyezkedő, változatos kialakítású gödörházak szerkezetében idővel némi uniformizálódás figyelhető meg. A lelőhely feltárt részén előkerült egyetlen külső kemence a 8. századra keltezhető, ami jó adalékkal szolgál az objektumtípus késői megjelenésével kapcsolatos megfigyelésekhez. A települést délről határoló csatornarendszert a késő avar kor folyamán felszámolták, majd betöltésébe három, rendszeresen elhelyezett halottat temettek.

2007); Novotnik Ádám Paks-Gyapa M6 To 033. számú lelőhelyről szintén két, 8–9. századra keltezhető külső kemencét tett közzé (NOVOTNIK 2011). Bátaszék-Nagyorroszon Czövek Attila huszonöt, késő avar kori vaskohót tárt fel és közölt (CZÖVEK 2010a; CZÖVEK 2010b; illetve a salakanyag archeometriai elemzéséről: GYÖRKE et al. 2014).

¹⁰⁷ Dunaföldvár-Felső-rév (MIKLÓSITY SZÖKE 2012); Simontornya-Pósapart (K. NÉMETH 2021); Tamási-Móra Ferenc utca (K. NÉMETH – ÓDOR 2021); (Gerjen-Csamony) TÓTH – ÓDOR 2021; Bonyhád-Zrínyi u. 35. (CZÖVEK – GALLINA – GULYÁS 2023); Decs-Ete (VIZI 2023).

¹⁰⁸ K. TÓTH 2017, 31.

¹⁰⁹ E lelőhelyekről (Szekszárd-Varga Peti-dűlő I–VI, IX; Szekszárd-M6-M56 31) a már többször említett tószegi- és Varga Peti-dűlői (I/2), részben feltárt temetőkön kívül csak terepbejárási adatokkal rendelkezünk. K. TÓTH 2017, 30.

E szekszárdi település jelentősége annak környezetét vizsgálva érthető meg igazán. A lelőhely közelében az avar kor teljes időszaka alatt több fazekasműhely is működött, melyek mellett, hogy gondoskodtak a környéken élők kiváló minőségű edényeiről, a Kaganátus egy részét is ellátták díszkerámiával. Ez a tény már önmagában egy Szekszárd környéki avar kori települési központot sejtet, melynek létezését az utóbbi évtizedekben a környéken zajló feltárások és terepbejárások is megerősítették. A lelőhelyünk közvetlen környezetében, ugyanazon a dombháton részben feltárt Varga Peti-dűlői, illetve tószegi-dűlői temetők – utóbbi egyelőre publikálatlan, de a maga ezerhatszáz sírjával már így is kiemelkedőnek számít a korszak kutatásában – kiváló alapul szolgálhatnak a mikrorégió avar korának részletes vizsgálatához. A szakma joggal számíthat e munka elvégzésére.

KATALÓGUS

A katalógus felépítése:

A. Az objektum megnevezése

B. Leírás

C. Méretadatok¹¹⁰

D. Leletek

E. A táblákon szereplő leletek leírása¹¹¹

1. objektum (2. tábla 1–5.)

A. Árok.

B. Nagyméretű árokrendszer változó tagolással és szélességgel. Az egész feltárt felszínen keresztülhúzódik. Az A–D metszetekben öt nagyobb és hat kisebb ágra tagolódik. Az E–H metszetekben három nagyobb ágra válik szét. Az I–L metszetekben marad a hármas tagoltság, annyi különbséggel, hogy az É-i árok kettéválik a metszet közepénél. Az M–P metszetekben D-ről É felé haladva először egy kis árok jelentkezik (40 cm széles). Ezt követően egy 2 méter széles sekély árok, majd egy 15 cm széles, 10 cm mély árokcsík, végül egy négyes tagolású, de egybefüggő árokszakasz következik. Az R–T metszetekben már csak az egybefüggő árokrendszer marad, melyben négy kisebb árok fut. Betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz.

C. H. 80 m, sz. 8–12 m, m. 10–70 cm.

D. Kerámia, állatcsont, kőeszköz.

2. objektum

A. Cölöplyuk.

B. Kerek alaprajzú, csaknem függőleges oldalfalú, enyhén íves aljú cölöplyuk. Betöltése lösszel kevert barna humusz.

C. Átm. 63×61 cm, m. 12 cm.

D. –

3. objektum (2. tábla 6–10.)

A. Árok.

B. Négy- és öttagú árokrendszer, mely az ásatási felszínen először Ny-i irányba indul el, majd 50 méter után ívesen elfordul É felé. Sekélyebb árkok alkotják. Vágja a 21. és 22. objektum. (Az is lehet azon-

ban, hogy mind a három árok egykorú.) Betöltése lösszel kevert szürkésbarna humusz.

C. H. 80 m, sz. 420–460 cm, m. 12–36 cm.

D. Kerámia, állatcsont, kőeszköz, patics.

4. objektum

A. Gödör.

B. Kerek alaprajzú, lejtős oldalfalú, ívelt aljú gödör. Betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz.

C. Átm. 190 cm, m. 76 cm.

D. –

5. objektum

A. Gödör.

B. Kerek alaprajzú, lejtős oldalfalú, csaknem egyenes aljú, közepes méretű gödör. (Alaprajza nagyban hasonlít a 4. objektumra, csak egy kicsivel nagyobb.) Betöltésének felső és középső harmadában egy kisebb gödör félköríves alakja látszik, ennek betöltése lösszel kevert barna humusz. Alján metszetben egy vékony, sárga agyagsáv látszik. Az objektum felső harmadáig barna humusz, majd ez alatt sötétbarna humusz a betöltés.

C. Átm. 220 cm, m. 100 cm.

D. –

8. objektum

A. Gödör.

B. Nagyméretű, íves oldalfalú, íves aljú gödör. Több rétegben töltődött fel. Betöltésében szürkésbarna, agyaggal kevert humuszos rétegek és agyagsávok váltakoznak.

C. Átm. 310×210 cm, m. 95 cm.

D. –

9. objektum

A. Gödör.

B. Közepes méretű, ívelt oldalfalú, egyenes aljú gödör. Betöltése agyaggal kevert barna humusz és sötétbarna humusz.

C. Átm. 175×160 cm, m. 88 cm.

D. –

10. objektum (3. tábla 1–3.)

A. Sír.

B. Zsugorított helyzetű csontváz téglalap alaprajzú sírgödörben. A csontváz a gépi nyesést követően erősen hiányos állapotban jött elő. A koponya jó része, a törzs csaknem teljes egésze, illetve a térd körüli részek hiányoznak. A megmaradt csontok helyzete alapján megállapítható, hogy a koponya ÉÉK felé néz, a váz a bal oldalán fekszik, oly módon, hogy a kezek behajlítottak, a kézfejek az arc előtt vannak, a térdek pedig enyhén fel vannak húzva. A koponya alatt a felszedést követően egy bronzkari-ka (fülbevaló) került elő. Az objektum összefüggés-

¹¹⁰ Az objektumok leírása során használt rövidítések: átm. = átmérő, h. = hosszúság, m. = mélység (a nyesett felszíntől számítva), sz. = szélesség.

¹¹¹ A teljes leletanyag-katalógus leközlése terjedelmi okok miatt nem kivitelezhető, így jelen tanulmányban csak a nyomtatásban is megjelent, táblákon szereplő, a tipokronológia szempontjából releváns tárgyak leírását adom közre. A teljes katalógus a munka megjelenése után elérhető lesz az academia.edu-profilomon. A tárgyleírások során használt rövidítések: átm. = átmérő, falv. = falvastagság, fá. = fenékmérő, h. = hosszúság, m. = méret, mag. = magasság, mérhm. = mérhető magasság, pá. = peremátmérő, sz. = szélesség, t.cs. = technológiai csoport, vast. = vastagság.

ben lehet a 11. sírral, mely pár méterrel északabbra található. A két sír egymással ellentétes irányban fekszik, a koponyák voltak egymáshoz a legközelebb. Mindkét objektumot a 3. számú avar kori árok aljába ásták bele. A sír tájolása ÉÉNy–DDK.

- C. H. 150 cm, sz. 60 cm, m. 10 cm.
- D. Bronz fülbevaló.
- E. M6-2010.045.10.1. Rossz megtartású, díszetlen bronzkarika (fülbevaló) hat darabja. Átmérője nagyjából 1,5 cm lehetett. A töredékek hossza: 0,8; 0,7; 0,6; 0,6; 0,2; 0,2 cm; vast. 0,1 cm (3. tábla 2).

11. objektum (3. tábla 4–5.)

- A. Sír.
- B. Háton fekvő, nyújtott helyzetű csontváz téglalap alaprajzú sírgödörben. A váz a gépi nyesés miatt erősen rongálódott. A koponya fele, a bal kéz csaknem teljes egésze és a bal alsó lábszár hiányzik, illetve a medencelapátok is roncsolódtak. A kezek csontjai a test mellett kinyújtva helyezkedtek el. Az arc Ny felé néz. A váz hossza 165 cm. A sírt a 3. számú árokrendszer aljába ásták. Tájolása K–Ny. Melléklete nem volt. Az objektum összefüggésben lehet a 10. sírral, mely pár méterrel délebbre található. A két sír egymással ellentétes irányban fekszik, a koponyák voltak egymáshoz a legközelebb.
- C. H. 180 cm, sz. 90 cm, m. 10 cm.
- D. –

12. objektum

- A. Gödör.
- B. Kerek alaprajzú, lejtős oldalfalú, íves aljú, kisméretű gödör. Betöltésében egy kutya csontváza volt, maradványaiból arra lehet következtetni, hogy a váz K–Ny-i irányban volt a gödörben. A kutya koponyáján csigolyacsontok is voltak, ami korábbi bolygatásra is utalhat. A gödör betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz.
- C. Átm. 130 cm, m. 58 cm.
- D. Állatsont.

13. objektum

- A. Cölöplyuk.
- B. Ívelt aljú, lejtős oldalfalú, kerek alaprajzú cölöplyuk. Betöltése barna, humuszos.
- C. Átm. 70 cm, m. 25 cm.
- D. –

14. objektum

- A. Gödör.
- B. Lekerekített sarkú téglalap alaprajzú, íves oldalfalú, egyenetlen, de vízszintes aljú, közepes méretű gödör. Betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz.
- C. Átm. 210×105 cm, m. 25–40 cm.
- D. –

15. objektum

- A. Gödör.
- B. Ovális alaprajzú, csaknem függőleges falú, íves aljú gödör. Betöltése agyaggal kevert barna humusz.
- C. Átm. 180×125 cm, m. 80 cm.
- D. –

16. objektum

- A. Gödör.
- B. Kisméretű, csaknem függőleges falú, egyenes aljú gödör. Betöltése agyaggal kevert barna humusz, illetve lösszel és paticcsal kevert humusz.
- C. Átm. 130×100 cm, m. 50 cm.
- D. –

17. objektum

- A. Gödör.
- B. Nagyjából kör alaprajzú, enyhén íves oldalfalú, egyenes aljú gödör. (ÉK-i részén túlbontva.) Betöltése lösszel, faszénnel és paticcsal kevert barna humusz.
- C. Átm. 350×160 cm, m. 78 cm.
- D. Kerámia, állatsont, vaseszköz, vassalak, orsó-gomb.
- E. M6-2010.045.17.1. Fazék perem- és oldaltöredéke. Agyagzúalékos, kavicsos és homokos anyagú, lassúkorongolt, felülete érdes, neutrális égetésű, átlagosan kiégetett, kívül egyenetlen sötétszürke és közép barna, belül egyenetlen szürkésbarna. Pereme rövid, vastag, közepesen kihajló, ívelt, alja kissé csücskös. A perem belső oldalán körömbenyomkodásra emlékeztető bevagdosások. Az oldalfal díszítése hullámvonalköteg alatt két sor egyenes vonalköteg (vagy egy sáv sűrű befésülés), majd alatta újabb hullámvonalköteg. Falv. 0,8–0,9 cm, m. 9×15 cm, pá. 25 cm. T.cs. 6c. (32. tábla 4).
- M6-2010.045.17.2. Fazék perem- és oldaltöredéke. Agyagzúalékos, kavicsos és homokos anyagú, lassúkorongolt, felülete érdes, neutrális égetésű, átlagosan kiégetett, kívül egyenetlen középszürke, belül egyenetlen szürkésbarna. Pereme rövid, vastag, közepesen kihajló, ívelt, alja kissé csücskös. A perem belső oldalán körömbenyomkodásra emlékeztető bevagdosások. Az oldalfal díszítése hullámvonalköteg alatt egyenes vonalköteg vagy sűrű befésülés. Falv. 0,7–0,9 cm, m. 7×8 cm, pá. 25 cm. T.cs. 6c. (32. tábla 2).
- M6-2010.045.17.5. Fazék perem- és oldaltöredéke. Agyagszemcsés, agyagzúalékos és csillámos homokos anyagú, lassúkorongolt, felülete szemcsés, neutrális égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen sötét szürkésbarna, belül egyenetlen szürkésbarna. Pereme rövid, közepesen kihajló, ívelt, hornyolt. Díszítése egyenes vonalköteg alatt hullámvonalköteg. Falv. 0,3–0,6 cm, m. 8×9,5 cm, pá. 12 cm. T.cs. 6a. (32. tábla 3).

- M6-2010.045.17.8. Fazék perem- és oldaltöredéke. Erősen agyagzúzalékos, kavicsos és csillámos homokos anyagú, lassúkorongolt, felülete érdes, neutrális égetésű, átlagosan kiégetett, kívül egyenetlen sötétszürke, belül egyenetlen szürkésbarna. Pereme rövid, vastag, közepesen kihajló, ívelt, alul hornyolt. A perem belső oldalán körömbenyomkodásra emlékeztető bevagdosások. Az oldalfal díszítése egyenes- vagy hullámvonalköteg (letört). Falv. 0,7–0,9 cm, m. 7×5 cm, pá. 19–20 cm. T.cs. 6c. (32. tábla 6).
- M6-2010.045.17.12. Fazék peremtöredéke. Gyengén agyagzúzalékos és homokos anyagú, gyorskorongolt, díszítetlen, felülete szemcsés, kopogós, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen világos galamszürke, belül egyenetlen világos galamszürke, törésfelületén világosszürke mag. Pereme rövid, vastag, közepesen kihajló, levágott. Falv. 0,7 cm, m. 6×4 cm, pá. 18–19 cm. T.cs. 4b. (32. tábla 5).
- M6-2010.045.17.13. Fekete edény peremtöredéke. Erősen agyagzúzalékos, kavicsos és homokos anyagú, gyorskorongolt (?), díszítetlen, felülete érdes, porózus, redukált égetésű, átlagosan kiégetett, kívül egyenetlen sötétszürke, belül egyenetlen sötétszürke, törésfelületén vörösesbarna mag. Pereme rövid, vastag, közepesen kihajló, ívelt, alul hornyolt. Falv. 0,6–0,7 cm, m. 2,5×4 cm, pá. 19–20 cm. T.cs. 5b. (32. tábla 8).
- M6-2010.045.17.20. Sárga edény peremtöredéke. Homokos anyagú, gyorskorongolt, felülete sima, porózus, oxidált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen világos narancssárga, belül egyenetlen világos narancssárga, törésfelülete narancssárga. Pereme rövid, megvastagodó, közepesen kihajló, függőlegesen levágott, tövében apró borda fut körbe (vagy korongolási hiba). Falv. 0,4–1,0 cm, m. 2×4 cm, pá. 22 cm. T.cs. 2a. (33. tábla 7).
- M6-2010.045.17.21. Sárga edény peremtöredéke. Homokos anyagú, gyorskorongolt, díszítetlen, felülete sima, porózus, oxidált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen világos narancssárga, belül egyenetlen világos narancssárga, törésfelülete narancssárga. Pereme rövid, megvastagodó, közepesen kihajló, lekerekített, alul kissé hornyolt. Falv. 0,4–0,6 cm, m. 3×3 cm, pá. 13 cm. T.cs. 2a. (33. tábla 3).
- M6-2010.045.17.22. Sárga edény peremtöredéke. Homokos anyagú, gyorskorongolt, díszítetlen, felülete sima, porózus, oxidált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen világos narancssárga, belül egyenetlen világos narancssárga, törésfelülete narancssárga. Pereme rövid, megvastagodó, közepesen kihajló, lekerekített. Falv. 0,4–0,6 cm, m. 2×4 cm, pá. 12–13 cm. T.cs. 2a. (33. tábla 4).
- M6-2010.045.17.23. Sárga edény peremtöredéke. Homokos anyagú, gyorskorongolt, felülete sima, porózus, oxidált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen világos narancssárga, belül egyenetlen világos narancssárga, törésfelülete narancssárga. Pereme rövid, megvastagodó, közepesen kihajló, függőlegesen levágott, tövében apró borda fut körbe (vagy korongolási hiba). Falv. 0,5–0,6 cm, m. 3×4,5 cm, pá. 24 cm. T.cs. 2a. (33. tábla 6).
- M6-2010.045.17.24. Sárga edény peremtöredéke. Homokos anyagú, gyorskorongolt, díszítetlen, felülete sima, porózus, oxidált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen világos narancssárga, belül egyenetlen világos narancssárga, törésfelülete narancssárga. Pereme rövid, vékony, közepesen kihajló, lekerekített. Falv. 0,3–0,4 cm, m. 2×2 cm, pá. 12 cm. T.cs. 2a. (33. tábla 5).
- M6-2010.045.17.25. Fazék perem- és oldaltöredéke. Erősen agyagzúzalékos, kavicsos és homokos anyagú, lassúkorongolt, felülete érdes, porózus, neutrális égetésű, átlagosan kiégetett, kívül egyenetlen sötétszürke és közép-barna, belül egyenetlen sötétszürke és közép-barna, törésfelületén szürke mag. Pereme rövid, vastag, közepesen kihajló, lekerekített, alul kissé csücskös. Teteje bevagdosásokkal díszített. Az oldalfal díszítése sűrűn bekarcolt egyenes vonalak. Falv. 0,6–0,7 cm, m. 17×7 cm, pá. 18 cm. T.cs. 6b. (32. tábla 1).
- M6-2010.045.17.41. Fazék oldaltöredéke. Erősen agyagzúzalékos és homokos anyagú, lassúkorongolt, felülete erősen érdes, neutrális égetésű, átlagosan kiégetett, kívül egyenetlen középszürke, belül egyenetlen sötétszürke. Díszítése egyenes vonalkötegek között egy sor hullámvonalköteg. (A hullámok rövidek, sűrűek.) Falv. 0,7–0,8 cm, m. 6,5×5 cm. T.cs. 6c. (32. tábla 7).
- M6-2010.045.17.44. Fazék oldaltöredéke. Erősen agyagzúzalékos, kavicsos és homokos anyagú, lassúkorongolt, felülete erősen szemcsés, neutrális égetésű, átlagosan kiégetett, kívül egyenetlen vörösesbarna, belül egyenetlen sötétszürke. Díszítése hullámvonalköteg. Falv. 0,8–0,9 cm, m. 5×4 cm. T.cs. 6c. (32. tábla 9).
- M6-2010.045.17.47. Fazék oldaltöredéke. Gyengén agyagzúzalékos, kavicsos és homokos anyagú, gyorskorongolt, felülete szemcsés, porózus, neutrális égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen szürkésbarna, belül egyenetlen középszürke, törésfelületén világosszürke mag. Díszítése egyenes vonalköteg vagy sűrű befésülés (széles, sekély vonalakból áll.) Falv. 0,5–0,6 cm, m. 9×3 cm. T.cs. 4b. (33. tábla 2).
- M6-2010.045.17.48. Fazék oldaltöredéke. Agyagzúzalékos, kavicsos és csillámos homokos anyagú, lassúkorongolt, felülete kissé érdes, porózus, neutrális égetésű, átlagosan kiégetett, kívül egyenetlen közép-barna, belül egyenetlen sötétszürke. Díszítése két sor szabálytalanul kivitelezett egyenes vonalköteg. Falv. 0,5–0,6 cm, m. 6×5 cm. T.cs. 6b. (33. tábla 1).
- M6-2010.045.17.49. 20 Sárga edény oldaltöredéke. Homokos anyagú, gyorskorongolt, felülete sima, poró-

zus, oxidált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenletes világosbarna, belül egyenletes világos narancssárga, törésfelülete narancssárga. A külső felületén világosbarna agyagmáz figyelhető meg. Díszítése a vállon egy sor egyenes vonalköteg. Falv. 0,6–0,7 cm, m. 5,5×4,5 cm. T.cs. 2b. (33. tábla 9).

M6-2010.045.17.50. Sárga edény fenék- és oldaltöredéke. Homokos anyagú, gyorskorongolt, díszítetlen, felülete sima, porózus, oxidált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenletes világos narancssárga, belül egyenletes világos narancssárga, törésfelülete narancssárga. Falv. 0,6–0,7 cm, m. 7×2 cm, mérhm. 3 cm, fá. 8–10 cm. T.cs. 2b. (33. tábla 8).

M6-2010.045.17.121. Gömbölyű oldalú, korongolatlan, világosbarna, díszítetlen, ép orsógomb. Jól kiégetett, homokos anyagú, porózus felületű. Mag. 2,5 cm, átm. 3,7 cm, lyukátm. 0,9 cm, falv. 0,5–1,3 cm (58. tábla 1).

M6-2010.045.17.125. Vékony, közepes megtartású, enyhén ívelt, a vége felé kissé kiszélesedő vaspengetőredék. H. 10,8 cm, sz. 0,5–1,7 cm, vast. 0,1–0,3 cm (58. tábla 7).

M6-2010.045.17.124. Vaskés pengéjének viszonylag jó megtartású, kihegyesedő töredéke. H. 5,6 cm, sz. 0,9–1,6 cm, vast. 0,2–0,3 cm (58. tábla 8).

18. objektum

- A. Árok.
- B. Keskeny, sekély, íves oldalfalú, egyenes aljú árok. Betöltése sötétbarna humusz.
- C. H. 16 m, sz. 65 cm, m. 50 cm.
- D. Kerámia, állatcsont, patics.

19. objektum

- A. Gödör.
- B. Közepes méretű, az alja felé erősen szűkülő, íves aljú gödör. Több rétegben töltődött fel. Betöltése barnásfekete humusz alatt lösszel kevert barna humusz. Ez alatt lösszel kevert sötétbarna humusz.
- C. Átm. 205 cm, m. 125 cm.
- D. –

20. objektum

- A. Árok.
- B. Keskeny, sekély, hosszú, ÉK–DNy-i irányba futó árok. Lépcsős oldalfalú, „T” alakú keresztmetszete van. Nagyjából párhuzamosan fut a 21. és 22. árkokkal, metszetük is hasonló. Betöltése homokkal kevert sötétbarna humusz és lösszel kevert szürkésbarna humusz.
- C. H. 76 m, sz. 105 cm, m. 30 cm.
- D. Kerámia, állatcsont, patics.

21. objektum

- A. Árok.
- B. Az egész feltárási felszínen végigfutó, nagyjából

ÉK–DNy-i irányú árok. Ny-i része sekélyebb (20–30 cm), majd a K-i részén lemélyül, nagyjából 70 cm-re. Keresztmetszete itt fordított trapéz alakú, a 20. és 22. objektuméhoz hasonló. Az árok vágja a 3. számú árokrendszert. Betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz és paticcsal kevert sötétbarna humusz.

- C. H. 80 m, sz. 220–240 cm, m. 20–70 cm.
- D. Kerámia, állatcsont, kő, patics.

22. objektum (4. tábla)

- A. Árok.
- B. Az árok ÉK–DNy-i irányban végigfut szinte az egész felszínen, párhuzamosan a 20. és 21. árkokkal. Metszetük is megegyezik. Ny-i része sekélyebb, a K-i oldalán egy fordított trapéz keresztmetszetű mélyedés fut. Betöltése lösszel kevert szürkésbarna humusz.
- C. H. 80 m, sz. 210–280 cm, m. 25–35 cm.
- D. Kerámia, kő, patics.

23. objektum

- A. Árok.
- B. Keskeny, sekély, íves oldalfalú és aljú árok. É–D-i irányú, a felszínen fordított „C” alakban rajzolódik ki. Betöltése sötétbarna humusz.
- C. H. 9 m, sz. 50 cm, m. 15 cm.
- D. Kerámia, állatcsont, patics.

24. objektum

- A. Árok.
- B. Keskeny, sekély, fordított trapéz keresztmetszetű árok. Betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz.
- C. H. 17 m, sz. 70 cm, m. 20 cm.
- D. –

25. objektum

- A. Gödör.
- B. Ovális alaprajzú, függőleges oldalfalú, vízszintes aljú, kisméretű gödör. Betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz.
- C. Átm. 180×110 cm, m. 15 cm.
- D. –

26. objektum

- A. Árok.
- B. Íves oldalfalú és aljú, keskeny, sekély árok. A 3. számú árokrendszerbe fut bele úgy, hogy a 3. objektum vágja a 26. objektumot. Betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz.
- C. H. 11 m, sz. 88–96 cm, m. 25–40 cm.
- D. Kerámia.

27. objektum

- A. Árok.
- B. Fordított trapéz keresztmetszetű, keskeny, sekély

- árok. Betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz.
C. H. 19 m, sz. 100 cm, m. 35 cm.
D. Kerámia, állatcsont, patics.

28. objektum

- A. Cölöplyuk.
B. Kerek alaprajzú, enyhén ívelt oldalfalú és aljú cölöplyuk. Betöltése lösszel kevert szürkésbarna humusz.
C. Átm. 50 cm, m. 15 cm.
D. –

29. objektum

- A. Gödör.
B. Kerek alaprajzú, ívelt oldalfalú, íves aljú gödör, többretegű betöltéssel. Betöltése lösszel kevert szürkésbarna humusz, alatta sárgásbarna, löszös, kevert humusz és barnásfekete humusz.
C. Átm. 180×197 cm, m. 138 cm.
D. Állatcsont, kő.

30. objektum (5. tábla)

- A. Kút.
B. Felső részén kör alaprajzú, az alján nagyjából 1×1 méteres, négyzetes keresztmetszetű kút. A kút gödrét három lépcsőben mélyítették ki. Érdekes módon a faszerkezet nem a lépcső legalján mutatkozott meg, tehát valószínűleg a már megújított kút szerkezete maradt meg. A kút farésze kétszer négy darab, illetve a tetején még plusz két darab oldalra dőlt tölgyfadeszkából vagy félrönkfából (tölgyfa) állt. A deszkaszélektől átlagosan 10 cm-rel befelé egy-egy téglalap alakú bemetszést alakítottak ki, ezek mentén állították össze a faszerkezetet. A kútkereten kívül már sárgásbarna nyerstalaj volt. A fák közötti keskeny sávot szürke agyaggal tapasztották ki. A kút középső szintjén több vékony ágat bontottak ki, ezek a talajvíz irányából egyfajta szűrő szerepet játszhattak. A faszerkezetes avar kút az objektum DNy-i harmadában található. Az objektum ÉK-i részén egy sötétszürke, fekete betöltésű, szintén kút (30/B objektum) került elő, amelynek betöltéséből, főleg annak középső, alsó harmadából rézkori kerámiatöredékek és állatcsontok kerültek elő.
C. Átm. 413×380 cm, m. 272 cm.
D. Kerámia, állatcsont, fa.
E. M6-2010.045.30.44. Szürke edény öt darab perem- és oldaltöredéke. Homokos anyagú, gyorskorongolt, felülete sima, porózus, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenletes középszürke, belül egyenletes középszürke, törésfelülete világosszürke. Pereme közepesen kihajló, függőleges állású, teteje lekerekített, fedőhoronnyal díszített, a fedőhoronnyal ellentétes oldala kiugrik. Díszítése a vállon egyenes vonalköteg, alatta egy sor bepecsételés. (A ferdén benyomott hosszúkás minta három oszlop-

ba rendeződő pöttyökből áll.) Falv. 0,3–0,5 cm, m. 11×5 cm, 3,5×2 cm, 4×3,5 cm, pá. 12 cm. T.cs. 1a. (33. tábla 11).

M6-2010.045.30.47. Szürke edény oldaltöredéke. Homokos anyagú, gyorskorongolt, felülete sima, porózus, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenletes középszürke, belül egyenletes világos galamszürke, törésfelülete világosszürke. Díszítése egyenes vonalköteg alatt két sor bepecsételés. (A ferdén benyomott hosszúkás minta három oszlopba rendeződő pöttyökből áll.) Falv. 0,4–0,5 cm, m. 5×4 cm. T.cs. 1a. (33. tábla 10).

M6-2010.045.30.53. Szürke edény oldaltöredéke. Homokos anyagú, gyorskorongolt, felülete sima, porózus, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenletes középszürke, belül egyenletes világos galamszürke, törésfelülete világosszürke. Díszítése két sor bepecsételés. (A ferdén benyomott hosszúkás minta három oszlopba rendeződő pöttyökből áll.) Falv. 0,4,5 cm, m. 6×4 cm. T.cs. 1a. (33. tábla 12).

M6-2010.045.30.58. Szürke edény oldaltöredéke. Homokos anyagú, gyorskorongolt, felülete sima, porózus, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenletes középszürke, belül egyenletes világos galamszürke, törésfelülete világosszürke. Díszítése két sor hullámvonalköteg. Falv. 0,4–0,5 cm, m. 5×2,5 cm. T.cs. 1a. (34. tábla 10).

M6-2010.045.30.61. Szürke edény oldaltöredéke. Homokos anyagú, gyorskorongolt, felülete sima, porózus, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenletes középszürke, belül egyenletes világos galamszürke, törésfelülete világosszürke. Díszítése két sor hullámvonalköteg fölött egy sor egyenes vonalköteg. Falv. 0,4–0,6 cm, m. 6,5×2,5 cm. T.cs. 1a. (34. tábla 9).

M6-2010.045.30.62. Szürke edény peremtöredéke. Homokos anyagú, gyorskorongolt, díszítetlen, felülete sima, porózus, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenletes galamszürke, belül egyenletes galamszürke, törésfelülete világosszürke. Pereme közepesen kihajló, függőleges állású, teteje lekerekített, fedőhoronnyal díszített, a fedőhoronnyal ellentétes oldala kiugrik. Falv. 0,5–0,6 cm, m. 6,5×3 cm, pá. 12 cm. T.cs. 1a. (34. tábla 7).

M6-2010.045.30.63. Szürke edény peremtöredéke. Homokos anyagú, gyorskorongolt, díszítetlen, felülete sima, porózus, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenletes középszürke, belül egyenletes középszürke, törésfelülete világosszürke. Pereme közepesen kihajló, függőleges állású, teteje ívelt/levágott, fedőhoronnyal díszített, a fedőhoronnyal ellentétes oldala kiugrik. Falv. 0,4–0,5 cm, m. 6×2 cm, pá. 11 cm. T.cs. 1a. (34. tábla 8).

M6-2010.045.30.66. Szürke edény kiöntőcső-töredéke. Homokos anyagú, gyorskorongolt, díszítetlen, felülete sima, porózus, redukált égetésű, jól kiége-

tett, kívül egyenletes középszürke, belül egyenletes középszürke, törésfelülete világosszürke. Falv. 0,3–0,5 cm, h. 3–4 cm, átm. 3,1–3,2 cm. T.cs. 1a. (34. tábla 5).

M6-2010.045.30.68. Szürke edény szalagfültöröredéke. Homokos anyagú, gyorskorongolt (a fül kézzel formált), díszítetlen, felülete sima, porózus, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenletes világos galambszürke, belül egyenletes világos galambszürke, törésfelülete világosszürke. Egyik végén a fül indítása látszik, nagyjából a fül háromnegyede maradt meg. Falv. 0,5–0,6 cm, h. 5–6 cm, sz. 2,8 cm. T.cs. 1a. (34. tábla 6).

M6-2010.045.30.96. Fazék peremtöröredéke. Homokos anyagú, gyorskorongolt, díszítetlen, felülete sima, porózus, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenletes világos galambszürke, belül egyenletes világos galambszürke, törésfelülete világosbarna. Pereme rövid, erősen kihajló, lekerekített, alul hornyolt. Falv. 0,4–0,5 cm, m. 11×2 cm, pá. 23 cm. T.cs. 1a. (34. tábla 3).

M6-2010.045.30.102. Fazék oldaltöröredéke. Homokos anyagú, gyorskorongolt, felülete sima, porózus, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenletes világos galambszürke, belül egyenletes világos galambszürke, törésfelülete világosszürke. Díszítése hullámvonalköteg alatt egyenes vonalköteg. Falv. 0,2 cm, m. 6×5 cm. T.cs. 1a. (34. tábla 4).

M6-2010.045.30.198. Szürke korsó (?) 32 darab összeragasztott fenék- és oldaltöröredéke. Homokos anyagú, gyorskorongolt, sima felületű, porózus, redukált égetésű, jól kiégetett darabok, külső felületük egyenletesen foltos sötét és világos galambszürke, belső felületük egyenletes világos galambszürke, törésfelületük világosszürke. Nagyjából az edény alsó kétharmada szerkeszthető ki. Legnagyobb kiszélesedését a középső harmadában éri el, alja ívelt, elsimított. Az edény felső harmada szorosan egymás alá karcolt egyenes- és hullámvonalkötegek váltakozásával díszített: három sor hullámvonalköteg között egy-egy sor egyenes vonalköteg. Alsó harmadán bekarcolt egyenes vonalköteg fut körbe, bár ez lehet korongolásnyom is. A gyorskorongolásból származó bordák az edény egész testén megfigyelhetők. Külső oldala sötétszürke foltos, belül homogén világosszürke. A felső harmadban fül indításának nyoma. Falv. 0,3–0,6 cm, mag. 19,5 cm, fá. 10,2 cm, legk. m. 1×1 cm, legn. 9×7 cm, m. átl. 6×7 cm, mérhm. 19,8 cm. T.cs. 1a. (34. tábla 2).

M6-2010.045.30.200. Szürke kiöntőcsöves korsó 23 darab összeragasztott és kiegészített perem-, oldal- és fenéktöröredéke. Homokos anyagú, gyorskorongolt, sima felületű, porózus, redukált égetésű, jól kiégetett darabok, külső felületük egyenletes világos galambszürke sötétszürke foltokkal, belső felületük egyenletes világos galambszürke, törésfe-

lületük nem látszik. Pereme hosszú, enyhén kihajló, tölcseres, vízszintesen levágott, belső oldala fedőhoronnyal díszített. Nyaka hangsúlyos. Az edény arányaiban nyúlánk, legnagyobb kiszélesedését a középső harmadában éri el, alja elsimított, levágásnyomokkal. A váll kiöntőcsővel ellentétes oldalán fül indítása látszik. Az edény felső harmada három sor hullámvonalköteggel díszített. Teljes testén megfigyelhetők a korongolás bordái. Külső oldalán sötétszürke foltok, belül homogén világosszürke. Falv. 0,5–0,7 cm, pá. 11,5 cm, fá. 9,5 cm, mérhm. 21,5 cm, kiöntőcső h. kb. 3,5 cm, kiöntőcső átm. 2,5 cm. T.cs. 1a. (34. tábla 1).

33. objektum

- A. Cölöplyuk.
- B. Enyhén lejtős falú, lépcsős aljú cölöplyuk. Betöltése lösszel kevert szürkésbarna humusz.
- C. Átm. 45 cm, m. 30 cm.
- D. Kő.

34. objektum

- A. Cölöplyuk.
- B. Kerek alaprajzú, enyhén lejtős oldalfalú, egyenes aljú cölöplyuk. Betöltése lösszel kevert szürkésbarna humusz.
- C. Átm. 30 cm, m. 20 cm.
- D. –

35. objektum

- A. Cölöplyuk.
- B. Kerek alaprajzú, lejtős oldalfalú, egyenes aljú cölöplyuk. Betöltése sötétbarna humusz.
- C. Átm. 45×48 cm, m. 20 cm.
- D. –

36. objektum (3. tábla 6–9.)

- A. Sír.
- B. Nagyjából lekerekített sarkú téglalap alaprajzú sírgödör, melyben a csontváz erősen meg volt bolygatva. Egyedül a bal felkar és alkar volt az eredeti helyén, ebből leszűrhető, hogy a sír DDNy–ÉÉK-i tájolású volt. A koponya mellett a sírgödör D-i felében két bronz varkocsszorító került elő. A csontok rossz állapota miatt a csontváz neme és kora kérdéses, talán férfi lehetett. Szuvasodott és kopott fogai alapján adultus/maturus korú lehetett az elhunyt.
- C. H. 230 cm, sz. 96 cm, m. 23 cm.
- D. Bronz varkocsszorítópár.
- E. M6-2010.045.36.5. Aranyozott bronz, ép, félhenger átmetszetű, öntött varkocsszorító. A tárgyat közepén és két végén három-három sor gyöngyözésből álló bordákkal díszítették, ezeket pedig további egy-egy vékony borda köti össze egymással a félhengeres test középtengelye mentén. A tárgy egész felületén, de főleg a bordák közötti sima felületeken

aranyozás nyoma figyelhető meg. H. 4,7 cm, test sz. borda nélkül 0,3–0,4 cm, bordával 0,5–0,6 cm, szélső bordák h. 0,6 cm, középső borda h. 0,7 cm, drót h. 3,6–3,7 cm (3. tábla 7).

M6-2010.045.36.6. Aranyozott bronz, ép, félhenger átmetszetű, öntött varkocsszorító. A tárgyat közepén és két végén három-három sor gyöngyözésből álló bordákkal díszítették, ezeket pedig további egy-egy vékony borda köti össze egymással a félhengeres test középtengelye mentén. A tárgy egész felületén aranyozás nyoma figyelhető meg. H. 4,7 cm, test sz. borda nélkül 0,3–0,4 cm, bordával 0,5–0,6 cm, szélső bordák h. 0,6 cm, középső borda h. 0,7 cm, drót h. 3,8–3,9 cm (3. tábla 8).

37. objektum

- A. Gödör.
- B. Nagyméretű, amorf, tagolt, változó mélységű agyagkitermelő gödör. Betöltése lösszel kevert szürkésbarna humusz.
- C. H. 12 m, sz. 760 cm, m. 20–80 cm.
- D. Kerámia, állatcsont, patics, vassalak.

38. objektum

- A. Gödör.
- B. Nagyméretű, amorf, tagolt, változó mélységű agyagkitermelő gödör. Betöltése lösszel kevert szürkésbarna humusz.
- C. Átm. 720×640 cm, m. 40–70 cm.
- D. Kerámia, állatcsont, kő.

39. objektum

- A. Cölöplyuk.
- B. Kerek alaprajzú, lejtős oldalfalú, lépcsőzetes aljú cölöplyuk. Betöltése lösszel kevert szürkésbarna humusz.
- C. Átm. 55×50 cm, m. 35 cm.
- D. –

40. objektum

- A. Gödör.
- B. Pozitívban kibontott objektum, talán gödör maradványa. A humuszban koncentrációva nagyobb mennyiségű leletanyag került elő belőle.
- C. Átm. kb. 1 m, m. 30–40 cm.
- D. Kerámia, állatcsont, kő.

43. objektum

- A. Gödör
- B. Kerek alaprajzú, közepes méretű, enyhén lejtős oldalfalú, enyhén íves aljú gödör. Betöltése lösszel, faszénnel és paticcsal kevert barna humusz, alatta lösszel kevert szürkésbarna humusz.
- C. Átm. 210 cm, m. 90 cm.
- D. Kerámia, állatcsont.

45. objektum

- A. Árok.
- B. Keskeny, lapos árok, egyenes aljjal és lejtős oldalfalal. Betöltése barnásfekete humusz.
- C. H. 10 m, sz. 60 cm, m. 15 cm.
- D. –

46. objektum

- A. Cölöplyuk.
- B. Ovális alaprajzú, függőleges oldalfalú, vízszintes aljú cölöplyuk. Betöltése lösszel kevert szürkésbarna humusz.
- C. Átm. 55 cm, m. 15 cm.
- D. –

47. objektum

- A. Cölöplyuk.
- B. Kerek alaprajzú, függőleges oldalfalú, vízszintes aljú cölöplyuk. Betöltése lösszel kevert szürkésbarna humusz.
- C. Átm. 45×46 cm, m. 13 cm.
- D. –

48. objektum

- A. Gödör.
- B. Lekerekített sarkú téglalap alaprajzú, íves oldalfalú és aljú gödör. Betöltése barnásfekete humusz.
- C. Átm. 239×148 cm, m. 31 cm.
- D. –

49. objektum

- A. Gödör.
- B. Ovális alaprajzú, lejtős oldalfalú, lépcsőzetes aljú gödör. Betöltése agyaggal kevert sötétbarna humusz.
- C. Átm. 147×164 cm, m. 22–40 cm.
- D. Kerámia, állatcsont, kő, patics.

50. objektum

- A. Árok.
- B. Keskeny, lapos, lejtős oldalfalú, vízszintes aljú árok. Betöltése barnásfekete humusz.
- C. H. 625 cm, sz. 50–70 cm, m. 10–15 cm.
- D. –

51. objektum

- A. Cölöplyuk.
- B. Kerek alaprajzú, lejtős oldalfalú, vízszintes aljú cölöplyuk. Betöltése sötétbarna humusz.
- C. Átm. 40 cm, m. 25 cm.
- D. –

52. objektum

- A. Cölöplyuk.
- B. Kerek alaprajzú, lejtős oldalfalú, vízszintes aljú cölöplyuk. Betöltése lösszel kevert szürkésbarna humusz.

C. Átm. 36 cm, m. 30 cm.

D. –

53. objektum (6. tábla)

A. Kút.

B. Lépcsőzetesen összeszűkülő keresztmetszetű, kerek alaprajzú kút. A metszetben a sötét betöltődés jól látszik. A kutat valószínűleg magánál a kútszerkezetnél jóval nagyobb munkagödörbe ásták, amit az igen sárga, de néhol fekete, laza, háromrétegű agyagbetöltés bizonyít. Egymásba csapolt deszkák-ból álló hétsoros deszkaszerkezete (melyet felülről további deszkákkal erősítettek meg) viszonylag jó állapotban volt. Betöltése sárga lősz alatt barnásfekete humusz, alatta paticcsal kevert sárgásbarna löszös talaj.

C. Átm. 290 cm, m. min. 250 cm.

D. Kerámia, állatcsont, fa.

E. M6-2010.045.53.3. Szürke edény oldaltöredéke. Gyengén agyagzúzalékos és homokos anyagú, gyorskorongolt, felülete sima, kopogós, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenletes középszürke, belül egyenletes középszürke, törésfelületén világosszürke mag. Díszítése egyenes vonalköteg alatt hullámvonalköteg. Falv. 0,3 cm, m. 3×2 cm. T.cs. 1a. (35. tábla 3).

M6-2010.045.53.5. Fekete edény fenék- és oldaltöredéke. Agyagszemcsés és homokos anyagú, gyorskorongolt, díszítetlen, felülete szemcsés, kopogós, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenletes fekete, belül egyenletes fekete, törésfelületén élénk vörösesbarna mag. Alja viszonylag vastag, a korongról való levágás nyoma jól látható. Falv. 0,4–1,5 cm, m. 6×10 cm, mérh. 3 cm, fá. 12–13 cm. T.cs. 5b. (35. tábla 4).

M6-2010.045.53.25. Szürke edény perem- és oldaltöredéke. (Az edény nagyjából épen megmaradt felső harmada.) Homokos anyagú, gyorskorongolt, felülete sima, porózus, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenletes világos galambszürke sötétszürke foltokkal, belül egyenletes világos galambszürke, törésfelülete világos galambszürke. Pereme rövid, szinte függőleges állású, lekerekített, belső oldala fedőhoronnyal díszített. Nyaka hosszú, hangsúlyos. Az edény arányaiban nyúlánk, tojásdad alakú lehetett. A vállon két sor hullámvonalköteg. Külső oldala sötétszürke foltos, belül homogén galambszürke. Felülete helyenként lepattogzott. Falv. 0,4–0,5 cm, pá. 11 cm, oldalát. 18,5 cm, mérh. kb. 13 cm. T.cs. 1a. (35. tábla 1).

M6-2010.045.53.26. Fazék perem- és oldaltöredéke. Homokos anyagú, gyorskorongolt, felülete sima, kopogós, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenletes középszürke, belül egyenletes középszürke, törésfelülete világosszürke. Pereme hosszú, enyhén kihajló, szögletes, alján sekély ho-

rony fut körbe, belsején fedőhorony. A nyak hangsúlyos. Az edény díszítése két sor egyenes vonalköteg között bekarolt széles hullámvonalköteg-sáv. Falv. 0,3–0,5 cm, m. 6×8,5 cm, pá. 16 cm. T.cs. 4a. (35. tábla 2).

M6-2010.045.53.28. Szürke edény oldaltöredéke. Homokos anyagú, gyorskorongolt, felülete sima, porózus, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenletes foltos galambszürke és középszürke, belül egyenletes világos galambszürke, törésfelülete világosszürke. Díszítése egyenes vonalköteg. Falv. 0,3–0,5 cm, m. 6×6 cm. T.cs. 1b. (35. tábla 3).

54. objektum

A. Gödör.

B. Ovális alaprajzú, íves oldalfalú, íves aljú, kisméretű gödör. Betöltése kevert szürkésbarna humusz.

C. Átm. 100×130 cm, m. 30 cm.

D. –

55. objektum

A. Gödör.

B. Ovális alaprajzú, függőleges oldalfalú, vízszintes aljú, kisméretű gödör. Betöltése barnásfekete humusz.

C. Átm. 160×176 cm, m. 40 cm.

D. –

56. objektum (7. tábla)

A. Ház.

B. Lekerekített sarkú téglalap alaprajzú, részben földbe vájt, nagyjából függőleges oldalfalú, vízszintes aljú ház. Tájolása K–Ny. A ház oldalai mentén, nagyjából azok közepén négy szabálytalanul elhelyezkedő cölöplyuk volt: 57., 156., 157. és 184. objektumok. (Az 57. cölöplyuk vágja a 60. számú őskori gödröt.) Az ÉK-i sarokban tűzhely gyengén átégett nyoma volt látható, a tapasztásban kerámia- és kötőredékekkel. Ez alapján feltételezhető, hogy a ház fűtőberendezése kőkemence volt. A házgödör betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz, alatta lösszel kevert szürkésbarna humusz.

C. Ház átm. 330×266 cm, m. 68 cm; 57. cölöplyuk átm. 32 cm, m. 14 cm; 156. cölöplyuk átm. 30 cm, m. 16 cm; 157. cölöplyuk átm. 30 cm, m. 10 cm; 184. cölöplyuk átm. 28 cm, m. 40 cm.

D. Kerámia, állatcsont, kő.

E. M6-2010.045.56.14. Fazék perem- és oldaltöredéke. Erősen agyagzúzalékos és homokos anyagú, kézzel formált, díszítetlen, felülete érdes, repedezett, porózus, neutrális égetésű, átlagosan kiégetett, kívül egyenletes világosbarna és sötétszürke, belül egyenletes világosbarna és sötétszürke, törésfelületén szürke mag. Pereme rövid, vastag, közepesen kihajló, lekerekített. Amennyire megállapítható, az edény nem vállasodik erőteljesen, talán tojásdad

- vagy hengeres forma lehetett. Falv. 0,9–1,2 cm, m. 11×11 cm, pá. 11–12 cm. T.cs. 7b. (35. tábla 6).
- M6-2010.045.56.15. Fazék perem- és oldaltöredéke. Agyagszemcsés és csillámos homokos anyagú, gyorskorongolt, díszítetlen, felülete szemcsés, kopogós, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenletes sötétszürke, belül egyenletes sötétszürke. Pereme rövid, a nyak vonalától nagyjából derékszögben megtörik, levágott, fedőhoronnyal ellátott. Falv. 0,3–0,4 cm, m. 8×7 cm, pá. 15 cm. T.cs. 4a. (35. tábla 7).
- M6-2010.045.56.16. Fazék peremtöredéke. Agyagszemcsés és homokos anyagú, gyorskorongolt, díszítetlen, felülete szemcsés, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen sötétszürke, belül egyenetlen sötétszürke. Pereme rövid, közepesen kihajló, lekerekített, sekély vonallal két részre tagolt. Falv. 0,2–0,4 cm, m. 7×3 cm, pá. 12 cm. T.cs. 4b. (36. tábla 1).
- M6-2010.045.56.17. Fazék peremtöredéke. Agyagszemcsés és homokos anyagú, gyorskorongolt, díszítetlen, felülete szemcsés, neutrális égetésű, átlagosan kiégetett, kívül egyenetlen szürkésbarna, belül egyenetlen sötétszürke. Pereme hosszú, közepesen kihajló, lekerekített, vízszintesen levágott, oldalán sekély borda fut körbe. Falv. 0,4 cm, m. 5×3 cm, pá. 14 cm. T.cs. 4b. (36. tábla 2).
- M6-2010.045.56.19. Fazék oldaltöredéke. Agyagszemcsés és homokos anyagú, gyorskorongolt, felülete szemcsés és érdes, redukált égetésű, átlagosan kiégetett, kívül egyenletes középszürke, belül egyenletes középszürke. Díszítése egyenetlenül bekarcolt sűrű befésülés. Falv. 0,4–0,6 cm, m. 3,5×4,5 cm. T.cs. 4b. (36. tábla 3).

58. objektum

- A. Cölöplyuk.
- B. Kerek alaprajzú, csaknem függőleges oldalfalú, lejtős aljú cölöplyuk. Betöltése szürkésbarna löszös humusz.
- C. Átm. 160×176 cm, m. 40 cm.
- D. –

61. objektum

- A. Gödör.
- B. Ovális alaprajzú, csaknem függőleges oldalfalú, lejtős aljú, kisméretű gödör. Betöltése barnásfekete humusz.
- C. Átm. 168×120 cm, m. 38 cm.
- D. –

62. objektum

- A. Gödör.
- B. Kerek alaprajzú, enyhén lejtős oldalfalú, lépcsőzetes aljú, közepes méretű gödör. Betöltése sötétbarna humusz alatt kevert szürkésbarna humusz.

- C. Átm. 175 cm, m. 55 cm.
- D. Kerámia, állatcsont.
- E. M6-2010.045.62.1. Fazék perem- és oldaltöredéke. Erősen agyagzúzalékos és homokos anyagú, kézzel formált, felülete érdes, neutrális égetésű, átlagosan kiégetett, kívül egyenetlen középbarna, belül egyenetlen középbarna, törésfelületén szürke mag. Pereme hosszú, lekerekített, közepesen kihajló, díszítése bevagdosott szögletes vonalak. Falv. 0,8–1,0 cm, m. 6,5×8 cm, pá. 24–28 cm (?). T.cs. 7b. (36. tábla 4).
- M6-2010.045.62.3. Szürke edény fenék- és oldaltöredéke. Homokos anyagú, gyorskorongolt, felülete sima, helyenként érdes, kopogós, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen világos galambszürke, belül egyenletes világos galambszürke, törésfelületén vörösesbarna mag. Az alja ívelt, elsimított. Az oldalfal díszítése egyenes vonalköteg. Amennyire a töredékből meg lehet állapítani, viszonylag kisméretű, nyomott, kónikus testű edényről lehet szó. Falv. 0,4–0,6 cm, m. 9×10 cm, mérh. 7,5 cm, fá. 9–10 cm. T.cs. 1b. (36. tábla 5).

63. objektum

- A. Cölöplyuk.
- B. Kerek alaprajzú, csaknem függőleges oldalfalú, vízszintes aljú cölöplyuk.
- C. Átm. 30 cm, m. 14 cm.
- D. –

64. objektum

- A. Gödör.
- B. Lekerekített sarkú téglalap alaprajzú, csaknem függőleges oldalfalú, egyenes aljú gödör. Betöltése löszös kevert szürkésbarna humusz.
- C. Átm. 165×110 cm, m. 90 cm.
- D. Kerámia, állatcsont, kő.
- E. M6-2010.045.64.10. Bordósvörös, simára csiszolt, félbetört örlőkő egyik darabja, közepén négyzet átmetszetű furattal. A tárgy eredetileg kör alakú, alsó és felső oldala simára kialakított. A furatnál nem látható különösebb kopásnyom. Mag. 6,9 cm, átm. kb. 11 cm, furatátm. 3,5–4,5 cm (59. tábla 3).

65. objektum

- A. Cölöplyuk.
- B. Kerek alaprajzú, lejtős oldalfalú, ívelt aljú cölöplyuk. Betöltése szürkésbarna löszös humusz.
- C. Átm. 35 cm, m. 20 cm.
- D. –

66. objektum

- A. Cölöplyuk.
- B. Kerek alaprajzú, csaknem függőleges oldalfalú, vízszintes aljú cölöplyuk. Betöltése szürkésbarna kevert humusz.

C. Átm. 26 cm, m. 16 cm.

D. –

67. objektum

A. Gödör.

B. „L” alaprajzú, sekély, függőleges oldalfalú, nagyjából vízszintes aljú gödör. ÉNy-i oldalfalában egy cölöplyuk volt: 158. objektum. Betöltése szürkésbarna, kevert, löszös humusz.

C. Átm. 225×240 cm, m. 16 cm; 158. obj. átm. 30 cm, m. 60 cm.

D. –

68. objektum

A. Cölöplyuk.

B. Négyzetes alaprajzú, csaknem függőleges oldalfalú, vízszintes aljú cölöplyuk. Betöltése szürkésbarna löszös humusz.

C. Átm. 15×16 cm, m. 50 cm.

D. –

69. objektum

A. Cölöplyuk.

B. Négyzetes alaprajzú, lejtős oldalfalú, vízszintes aljú cölöplyuk. Betöltése szürkésbarna löszös humusz.

C. Átm. 25×24 cm, m. 15 cm.

D. –

70. objektum (8. tábla)

A. Kút.

B. Kerek alaprajzú, méhkásos gödörből induló függőleges oldalfalú, kerek alaprajzú kút. A kút gödrében négyzet alakú, ötsoros faszerkezet volt. A deszkák nagyjából 20 cm szélesek és 2–3 cm vastagok voltak, hosszuk 120 cm. A rövidebb, Ny–K-i irányú deszkákon alulról volt két csapolás, a hosszanti oldalukon pedig alul és felül is. A kútgödör K-i falában feltártak egy cölöplyukat (183. objektum). A kút betöltése barna paticsos humusz alatt sötétbarna, lösszel kevert talaj, alatta barna, löszös, faszenes és paticsos humusz. Ez alatt barnásfekete humusz, majd sárga lösz. A metszetrajz és a leletanyag kevert jellege alapján is nyilvánvaló, hogy a kutat az avar kor több időrendi fázisában is használták.

C. Kút átm. 244×210 cm, m. 230 cm; 183. obj. átm. 20 cm, m. 18 cm.

D. Kerámia, állatcsont, kő, fa.

E. M6-2010.045.70.68. Nagyjából szabályos gömb alakú, ép kőnehezék, közepén kör átmetszetű furattal. Színe szürkésfehér. Felülete durva, kissé lyukacsos. Oldalának egy része – feltételezhetően a használat hatására – simára csiszolódott. A furat sima felülettel átellenes pereme kopott, valószínűleg felfüggesztés nyoma. Mag. 12,5 cm, átm. 13,5–14,5 cm, furatátm. 2,5 cm (59. tábla 2).

M6-2010.045.70.69. Szürke edény 16 darab osszera-

gasztott és kiegészített perem-, oldal- és fenéktöredéke. Homokos anyagú, gyorskorongolt, sima felületű darabok, porózusak, redukált égetésűek, jól kiégetettek, külső felületük egyenetlen foltos sötét és világos galambszürke, belső felületük egyenetlen világos galambszürke, törésfelületük nem látszik. A perem közepesen kihajló, ívelt, belső oldala fedőhoronnyal díszített. Az edény legnagyobb kiszélesedését a felső harmadában éri el, alja elsimított. Felső harmada három-három sor szorosan egymás alá karcolt egyenes- és hullámvonalköteg váltakozásával díszített. Az edény külső oldala sötétszürke foltos, belül nagyjából homogén világosszürke. Falv. 0,5–0,7 cm, legk. m. 5×2 cm, legn. 12×8 cm, pá. 11,5 cm, fá. 9,5 cm, mérhm. 21 cm. T.cs. 1a. (36. tábla 12).

M6-2010.045.70.70. Szürke füles fazék vagy kiöntőcsöves korsó nyolc darab összeragasztott és kiegészített perem-, oldal- és fenéktöredéke. Homokos anyagú, gyorskorongolt, sima felületű töredékek, kissé porózusak, redukált égetésűek, jól kiégetettek, külső felületük egyenetlen középszürke sötétszürke foltokkal, belső felületük egyenetlen galambszürke, törésfelületük nem látszik. A perem közepesen kihajló, szögletes, belső oldala fedőhoronnyal díszített. Nyaka hangsúlyos. Az edény arányaiban gömbölyded, legnagyobb kiszélesedését a középső harmadában éri el, alja elsimított, levágásnyomokkal. A peremből kiindulva szalagfűl csatlakozik az oldalfal felső harmadához. Formai analógiák alapján előfordulhat, hogy a füllel ellentétes oldalon kiöntőcső lehetett, de az edény ezen része nem került elő. Felső része szorosan egymás alá karcolt egyenes- és hullámvonalkötegek váltakozásával díszített: három sor egyenes vonalköteg között egy-egy sor hullámvonalköteg. Az oldalfal alsó felén, harmadán fésűszerű eszközzel való simítás nyomai. Külső oldalán sötétszürke foltok, belül nagyjából homogén galambszürke. Falv. 0,5–0,7 cm, pá. 11,5 cm, fá. 8,5 cm, mérhm. 20,8 cm, szalagfűl h. 6–6,5 cm, szalagfűl sz. 2,8–3,0 cm. T.cs. 1b. (36. tábla 11).

72. objektum

A. Gödör.

B. Kerek alaprajzú, alja felé hirtelen összeszűkülő, íves aljú, kisméretű gödör. Betöltése sötétbarna, lösszel kevert humusz.

C. Átm. 150×160 cm, m. 60 cm.

D. Állatcsont, kő.

73. objektum

A. Cölöplyuk.

B. Kerek alaprajzú, lejtős oldalfalú, vízszintes aljú cölöplyuk. Betöltése sötétbarna humusz.

C. Átm. 60 cm, m. 36 cm.

D. –

74. objektum

- A. Gödör.
- B. Ovalis alaprajzú, lejtős oldalfalú, egyenes aljú gödör. Betöltése sötétbarna humusz és szürkésbarna humusz.
- C. Átm. 70×130 cm, m. 25 cm.
- D. Kerámia, állatcsont, patics.

75. objektum

- A. Gödör.
- B. Ovalis alaprajzú, lejtős oldalú és aljú, kisméretű gödör. Betöltése sötétbarna humusz.
- C. Átm. 50×82 cm, m. 26 cm.
- D. Állatcsont.

76. objektum

- A. Gödör.
- B. Lekerekített sarkú téglalap alaprajzú, függőleges oldalú, vízszintes aljú gödör. Betöltése sötétszürke hamus, faszenes.
- C. Átm. 163×170 cm, m. 30 cm.
- D. Kerámia, állatcsont, kő.
- E. M6-2010.045.76.6. Fazék peremtöredéke. Erősen agyagzúzalékos és homokos anyagú, lassúkorongolt, felülete erősen érdes, neutrális égetésű, átlagosan kiégetett, kívül egyenetlen vörösesbarna, belül egyenetlen világosbarna. Díszítése széles bevagdosás. Falv. 0,7–1,0 cm, m. 6×3 cm, pá.? T.cs. 7b. (37. tábla 1).

M6-2010.045.76.7. Fazék oldaltöredéke. Erősen agyagzúzalékos, kavicsos és homokos anyagú, lassúkorongolt, felülete érdes, kopogós, neutrális égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen vörösesbarna, belül egyenetlen sötétszürke. Díszítése egyenes vonalköteg. Falv. 0,9–1,0 cm, m. 5×11 cm. T.cs. 6b. (37. tábla 2).

M6-2010.045.76.8. Fazék oldaltöredéke. Erősen agyagzúzalékos, kavicsos és homokos anyagú, lassúkorongolt, felülete érdes, lekopott, neutrális égetésű, átlagosan kiégetett, kívül egyenetlen szürkésbarna, belül egyenetlen sötétszürke. Díszítése hullámvonalköteg alatt egyenes vonalköteg. Falv. 0,7–1,0 cm, m. 18×9 cm. T.cs. 6c. (37. tábla 3).

M6-2010.045.76.38. Vaskés nyelének és pengéjének viszonylag jó megtartású töredéke. A penge viszonylag keskeny, egyenes. A nyélállás a korrózió miatt nem állapítható meg. H. 7,2 cm, nyél h. 1,9 cm, penge h. 5,3 cm, nyél sz. 1,0 cm, penge sz. 1,2 cm, vast. 0,2–0,3 cm (58. tábla 6).

77. objektum

- A. Gödör.
- B. Kerek alaprajzú, függőleges oldalú, lejtős aljú, kisméretű gödör. Betöltése barna humusz, faszénnel, lösszel, paticcsal kevert.
- C. Átm. 130×110 cm, m. 30 cm.
- D. Kerámia, állatcsont.

78. objektum (9. tábla)

- A. Ház.
- B. Szabályos négyszög alaprajzú, függőleges oldalfalú, vízszintes aljú, kisméretű ház. Ny-i és K-i oldalai közepén egy-egy kerek alaprajzú, íves aljú cölöplyuk (269–270. objektumok). Bejáratra vagy tüzelőberendezésre utaló nyom nem került elő. Betöltése sötétbarna humusz, faszénnel, lösszel, paticcsal kevert, melyet a fekete humusz talajból kellett kibontani.
- C. Ház átm. 215×210 cm, m. 25 cm; 269. cölöplyuk átm. 20 cm, m. 34 cm; 270. cölöplyuk átm. 30 cm, m. 22 cm.
- D. Kerámia, állatcsont.
- E. M6-2010.045.78.3. Fazék oldaltöredéke. Gyengén agyagzemcsés és homokos anyagú, gyorskorongolt, felülete szemcsés, kopogós, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen középszürke, belül egyenetlen sötétszürke, törésfelületén világosszürke mag. Díszítése sűrűn és szabálytalanul bearcolt egyenes vonalak. Falv. 0,4 cm, m. 3,5×3,5 cm. T.cs. 4a. (37. tábla 4).
- M6-2010.045.78.4. 27 Fazék oldaltöredéke. Gyengén agyagzúzalékos és homokos anyagú, gyorskorongolt, felülete szemcsés és érdes, kopogós, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen szürkésbarna, belül egyenetlen sötétszürke, törésfelületén világosbarna mag. Díszítése szabálytalan sűrű befésülés. Falv. 0,4–0,5 cm, m. 3,5×3,5 cm. T.cs. 4b. (37. tábla 5).
- M6-2010.045.78.5. Fazék oldaltöredéke. Gyengén agyagzúzalékos, kavicsos és csillámos homokos anyagú, lassúkorongolt, felülete kissé érdes, neutrális égetésű, átlagosan kiégetett, kívül egyenetlen szürkésbarna, belül egyenetlen szürkésbarna. Díszítése hullámvonalköteg. Falv. 1,2–1,4 cm, m. 3×4,5 cm. T.cs. 6b. (37. tábla 6).
- M6-2010.045.78.6. Szürke edény oldaltöredéke. Gyengén agyagzúzalékos és homokos anyagú, gyorskorongolt, felülete sima, porózus, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen világos galambszürke, belül egyenetlen világos galambszürke, törésfelülete világosszürke. Díszítése egyenes vonalköteg. Falv. 0,4–0,5 cm, m. 3×4,5 cm. T.cs. 1a. (37. tábla 9).
- M6-2010.045.78.8. Fazék oldaltöredéke. Agyagzúzalékos és csillámos homokos anyagú, gyorskorongolt, felülete szemcsés, lerakódásos, neutrális égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen közép barna, belül egyenetlen sötétszürke. Díszítése két sor egyenes vonalköteg. Falv. 0,5–0,7 cm, m. 3×4,5 cm. T.cs. 4b. (37. tábla 8).
- M6-2010.045.78.9. Fazék oldaltöredéke. Erősen agyagzúzalékos, kavicsos és csillámos homokos anyagú, lassúkorongolt, felülete erősen érdes, neutrális égetésű, átlagosan kiégetett, kívül egyenetlen szürkésbarna, belül egyenetlen sötétszürke. Díszítése

egyenes vonalköteg alatt hullámvonalköteg. Falv. 0,5–0,7 cm, m. 3×4 cm. T.cs. 6b. (37. tábla 7).

M6-2010.045.78.10. Fazék oldaltöredéke. Erősen agyagzúzalékos, kavicsos és homokos anyagú, lassúkorongolt, felülete érdes, neutrális égetésű, átlagosan kiégetett, kívül egyenetlen szürkésbarna, belül egyenetlen szürkésbarna. Díszítése egyenes vonalköteg. Falv. 0,5–0,6 cm, m. 3,5×3,5 cm. T.cs. 6b. (37. tábla 12).

M6-2010.045.78.12. Fazék oldaltöredéke. Gyengén agyagszemcsés és homokos anyagú, gyorskorongolt, felülete szemcsés, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen világos galambszürke, belül egyenetlen világos galambszürke. Díszítése egyenes vonalköteg alatt hullámvonalköteg. Falv. 0,4–0,5 cm, m. 3,5×4 cm. T.cs. 4a. (37. tábla 11).

M6-2010.045.78.15. Fazék fenék- és oldaltöredéke. Erősen agyagzúzalékos, kavicsos és csillámos homokos anyagú, lassúkorongolt, felülete érdes, porózus, neutrális égetésű, átlagosan kiégetett, kívül egyenetlen szürkésbarna, belül egyenetlen sötét-szürke. Díszítése hullámvonalköteg alatt egyenes vonalköteg. Falv. 0,7–1,2 cm, m. 9×14 cm, mérhm. 13 cm, fá. 9 cm. T.cs. 6c. (37. tábla 10).

80. objektum (10. tábla)

- A. Ház.
- B. Szabályos négyszög alaprajzú, szabálytalan oldalfalú, részben vízszintes aljú ház. DNy-i falának közepén, az objektum szélének körvonalán kívül egy enyhén összeszűkülő oldalfalú, vízszintes aljú cölöplyukat tártak fel (79. objektum). A ház É-i felének padlója alatt beásások találhatóak, melyek korábbiak lehetnek, mint a ház. Bejáratra vagy tüzelőberendezésre utaló nyom nem került elő. A betöltés szürkésbarna humuszos, lösszel kevert.
- C. Ház átm. 270×240 cm, m. 25–70 cm; 79. cölöplyuk átm. 30 cm, m. 50 cm.
- D. Kerámia, állatsont.

81. objektum

- A. Cölöplyuk.
- B. Kerek alaprajzú, csaknem függőleges oldalfalú, lejtős aljú cölöplyuk. Betöltése kevert sötétbarna humusz.
- C. Átm. 26 cm, m. 18 cm.
- D. –

82. objektum

- A. Gödör.
- B. Lekerekített sarkú téglalap alaprajzú, függőleges oldalfalú, lépcsőzetes aljú gödör. Betöltése szürkésbarna kevert humusz.
- C. Átm. 60×50 cm, m. 20–50 cm.
- D. –

83. objektum

- A. Cölöplyuk.
- B. Kerek alaprajzú, lejtős oldalfalú, vízszintes aljú cölöplyuk. Betöltése lösszel kevert szürkésbarna humusz.
- C. Átm. 34 cm, m. 12 cm.
- D. –

84. objektum (11. tábla 1, 4.)

- A. Cölöplyuk.
- B. Kerek alaprajzú, lejtős oldalfalú, vízszintes aljú cölöplyuk. Betöltése lösszel kevert szürkésbarna humusz.
- C. Átm. 32 cm, m. 15 cm.
- D. –

85. objektum (11. tábla 2, 5.)

- A. Cölöplyuk.
- B. Kerek alaprajzú, lejtős oldalfalú, vízszintes aljú cölöplyuk. Betöltése lösszel kevert szürkésbarna humusz.
- C. Átm. 28 cm, m. 10 cm.
- D. –

86. objektum (11. tábla 3, 6.)

- A. Cölöplyuk.
- B. Kerek alaprajzú, lejtős oldalfalú, vízszintes aljú cölöplyuk. Betöltése lösszel kevert szürkésbarna humusz.
- C. Átm. 24 cm, m. 12 cm.
- D. –

87. objektum

- A. Cölöplyuk.
- B. Kerek alaprajzú, lejtős oldalfalú, vízszintes aljú cölöplyuk. Betöltése lösszel kevert szürkésbarna humusz.
- C. Átm. 28 cm, m. 20 cm.
- D. –

88. objektum

- A. Gödör.
- B. Lekerekített sarkú téglalap alaprajzú, kissé lejtős oldalfalú, lépcsőzetes aljú gödör. Betöltése szürkésbarna, lösszel kevert humusz.
- C. Átm. 166×85 cm, m. 50–70 cm.
- D. Kerámia.

89. objektum

- A. Cölöplyuk.
- B. Kerek alaprajzú, lejtős oldalfalú, vízszintes aljú cölöplyuk. Betöltése lösszel kevert szürkésbarna humusz.
- C. Átm. 22 cm, m. 10 cm.
- D. –

90. objektum

- A. Cölöplyuk.
- B. Ovális alaprajzú, lejtős oldalfalú, vízszintes aljú cölöplyuk. Betöltése lösszel kevert szürkésbarna humusz.
- C. Átm. 33–45 cm, m. 16 cm.
- D. Kerámia.

91. objektum

- A. Cölöplyuk.
- B. Kerek alaprajzú, csaknem függőleges oldalfalú, vízszintes aljú cölöplyuk. Betöltése kevert szürkésbarna humusz.
- C. Átm. 26 cm, m. 27 cm.
- D. –

92. objektum (12. tábla)

- A. Ház.
- B. Lekerekített sarkú téglalap alaprajzú, függőleges oldalfalú, nagyjából vízszintes aljú ház. Tájolása ÉNy–DK. Ny-i, D-i és K-i oldalfalainak középső részén egy-egy cölöplyukat tártak fel (217., 218. és 221. objektumok). Az épület közepén szintén egy cölöplyukat találtak (219. objektum). Az É-i fal mellett található bemélyedést nem lehetett egyértelműen cölöplyukként meghatározni (220. objektum). Bejáratra vagy tüzelőberendezésre utaló nyom nem került elő. A betöltés szürkésbarna humuszos, lösszel kevert.
- C. Ház átm. 360×280 cm, m. 50 cm; 217. cölöplyuk átm. 26 cm, m. 78 cm; 218. cölöplyuk átm. 26 cm, m. 40 cm; 219. cölöplyuk átm. 20 cm, m. 10 cm; 220. cölöplyuk átm. 12 cm, m. 14 cm; 221. cölöplyuk átm. 40 cm, m. 22 cm.
- D. Kerámia, állatcsont, kő, orsógomb.
- E. M6-2010.045.92.7. Sütőharang peremtöredéke. Erősen agyagzúzalékos és homokos anyagú, kézzel formált, díszítetlen, felülete érdes, repedezett, porózus, neutrális égetésű, átlagosan kiégetett, kívül egyenetlen szürkésbarna, belül egyenetlen világosbarna, törésfelületén szürke mag. Pereme lekerekített. Belső felületén egyenetlen növényi nyomok. Falv. 1,2–1,5 cm, m. 15×9 cm, pá. 35–36 cm. T.cs. 7d. (38. tábla 8).
- M6-2010.045.92.12. Sütőharang perem- és oldaltöredéke. Erősen agyagzúzalékos és homokos anyagú, kézzel formált, díszítetlen, felülete érdes, repedezett, porózus, neutrális égetésű, átlagosan kiégetett, kívül egyenetlen szürkésbarna, belül egyenetlen világosbarna, törésfelületén szürke mag. Pereme lapos. Belső felületén növényi nyomok. Falv. 1,4–1,5 cm, m. 19×11 cm, pá. 40–41 cm. T.cs. 7c. (38. tábla 9).
- M6-2010.045.92.28. Fazék perem- és oldaltöredéke. Gyengén agyagzúzalékos és homokos anyagú, kézzel formált, felülete érdes, repedezett, porózus, neutrális égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen

világosbarna, belül egyenetlen közép-barna, törésfelületén szürke mag. Pereme hosszú, közepesen kihajló, lekerekített, kör alakú benyomkodásokkal díszített. Falv. 0,5–0,9 cm, m. 6×7,5 cm, pá. 18–22 cm (?). T.cs. 7a. (39. tábla 1).

M6-2010.045.92.29. Fazék perem- és oldaltöredéke. Gyengén agyagzúzalékos és homokos anyagú, kézzel formált, felülete érdes, repedezett, porózus, kopogós, neutrális égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen világos vörösesbarna, belül egyenetlen közép-barna, törésfelületén szürke mag. Pereme hosszú, közepesen kihajló, lekerekített, bevagdósokkal díszített. Falv. 0,4–0,9 cm, m. 8×8 cm, pá. 20–24 cm. T.cs. 7a. (39. tábla 2).

M6-2010.045.92.54. Fekete edény perem- és oldaltöredéke. Aggyagszemcsés és homokos anyagú, gyorskorongolt, felülete szemcsés, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen sötétszürke, belül egyenetlen sötétszürke, törésfelületén világosszürke mag. Pereme hosszú, vékony, lekerekített, nyaka hangsúlyos. Az oldalfal díszítése csigavonal. (Két vonal látszik, kb. 1,5 centis közzel.) Falv. 0,3–0,4 cm, m. 7×9 cm, pá. 12 cm. T.cs. 5a. (39. tábla 3).

M6-2010.045.92.58. Fazék perem- és oldaltöredéke. Aggyagszemcsés és csillámos homokos anyagú, gyorskorongolt, díszítetlen, felülete szemcsés, kopogós, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen sötétszürke, belül egyenetlen sötétszürke, törésfelületén világosszürke mag. Pereme rövid, a nyak vonalától nagyjából derékszögben megtörik, lekerekített, markáns, vágatszerű fedőhoronnyal ellátott. Falv. 0,3–0,4 cm, m. 6×6 cm, pá. 12 cm. T.cs. 4a. (38. tábla 5).

M6-2010.045.92.60. Fazék perem- és oldaltöredéke. Gyengén aggyagszemcsés és homokos anyagú, gyorskorongolt, díszítetlen, felülete érdes, kopogós, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen világos galambszürke, belül egyenetlen világos galambszürke, törésfelületén világosszürke mag. Pereme rövid, a nyak vonalától nagyjából derékszögben megtörik, levágott, fedőhoronnyal ellátott. Falv. 0,4–0,5 cm, m. 11×5,5 cm, pá. 16 cm. T.cs. 4b. (39. tábla 5).

M6-2010.045.92.61. Fazék perem- és oldaltöredéke. Aggyagszemcsés és csillámos homokos anyagú, gyorskorongolt, díszítetlen, felülete szemcsés, kopogós, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen középszürke, belül egyenetlen középszürke. Pereme rövid, erősen kihajló, ívelt, sekély fedőhoronnyal ellátott. Falv. 0,3–0,4 cm, m. 5×6,5 cm, pá. 12 cm. T.cs. 4a. (38. tábla 7).

M6-2010.045.92.63. Fazék perem- és oldaltöredéke. Aggyagszemcsés és csillámos homokos anyagú, gyorskorongolt, díszítetlen, felülete szemcsés, kopogós, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen középszürke, belül egyenetlen középszürke, törésfelületén világosszürke mag. Pereme rövid,

- közepesen kihajló, lekerekített, sekély fedőhoronnyal ellátott. Falv. 0,4–0,6 cm, m. 6×13 cm, pá. 16 cm. T.cs. 4a. (38. tábla 4).
- M6-2010.045.92.64. Szürke edény perem- és oldaltöredéke. Homokos anyagú, gyorskorongolt, díszítetlen, felülete sima, porózus, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen világos galambszürke, belül egyenletes világos galambszürke, törésfelülete világosszürke. Pereme rövid, közepesen kihajló, lekerekített, markáns fedőhoronnyal ellátott. Falv. 0,3–0,4 cm, m. 7×4 cm, pá. 10–11 cm. T.cs. 1a. (39. tábla 7).
- M6-2010.045.92.66. Fekete edény peremtöredéke. Agyagszemcsés és csillámos homokos anyagú, gyorskorongolt, díszítetlen, felülete szemcsés, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenletes sötétszürke, belül egyenletes sötétszürke, törésfelületén vörösesbarna mag. Pereme rövid, közepesen kihajló, ívelt, vágatszerű fedőhoronnyal ellátott. Falv. 0,3–0,4 cm, m. 9×3 cm, pá. 13 cm. T.cs. 5a. (39. tábla 8).
- M6-2010.045.92.67. Fazék peremtöredéke. Agyagszemcsés és csillámos homokos anyagú, gyorskorongolt, felülete szemcsés, érdes, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen sötétszürke, belül egyenletes sötétszürke, törésfelületén világosszürke mag. Pereme rövid, közepesen kihajló, lekerekített, alja néhol csücskös. Az oldalfal díszítése hornyolás. Falv. 0,2–0,4 cm, m. 7×8 cm, pá. 12 cm. T.cs. 4a. (38. tábla 6).
- M6-2010.045.92.69. Fazék perem- és oldaltöredéke. Gyengén agyagszemcsés és homokos anyagú, gyorskorongolt, felülete érdes, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen sötétszürke, belül egyenetlen sötétszürke, törésfelületén világosszürke mag. Pereme rövid, megvastagodó, közepesen kihajló, levágott, alja kissé csücskös. A nyakon két, keskeny közzel bekarcolt egyenes vonal fut körbe. Az oldalfal díszítése egyenes vonalköteg. Falv. 0,3–0,4 cm, m. 6×12 cm, pá. 15 cm. T.cs. 4a. (39. tábla 4).
- M6-2010.045.92.70. Fazék perem- és oldaltöredéke. Agyagszemcsés és homokos anyagú, gyorskorongolt, felülete érdes, egyenetlen, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen galambszürke, belül egyenletes világos galambszürke. Pereme rövid, megvastagodó, közepesen kihajló, ívelt, alja és teteje kissé csücskös. A nyakon két, keskeny közzel bekarcolt egyenes vonal fut körbe. Az oldalfal díszítése egyenes vonalköteg. Falv. 0,2–0,5 cm, m. 7×5,5 cm, pá. T.cs. 4a. (39. tábla 6).
- M6-2010.045.92.72. Szürke edény oldaltöredéke. Gyengén agyagzúzalékos és homokos anyagú, gyorskorongolt, felülete sima, porózus, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenletes világos galambszürke, belül egyenletes világos galambszürke, törésfelülete világosszürke. Díszítése hullámvonal-
köteg alatt egyenes vonalköteg. Falv. 0,4–0,6 cm, m. 7×3,5 cm. T.cs. 1a. (39. tábla 10).
- M6-2010.045.92.73. Fekete edény oldaltöredéke. Agyagszemcsés és homokos anyagú, gyorskorongolt, felülete szemcsés, porózus, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenletes sötétszürke, belül egyenletes sötétszürke, törésfelületén vörösesbarna mag. Díszítése egyenes vonalköteg. Falv. 0,3–0,4 cm, m. 7,5×5,5 cm. T.cs. 5a. (39. tábla 9).
- M6-2010.045.92.202. Rövidebb oldala mentén félbetört, korongolt (?), vörösesbarna orsógomb. Formája bikónikus, díszítetlen. Jól kiégetett, anyaga homokos, felülete kissé porózus. Mag. 2,4 cm, átm. 3,6 cm, lyukátm. 0,9–1,1 cm, falv. 0,9–1,3 cm (58. tábla 2).
- M6-2010.045.92.203. Talán bordacsontból készült, arányaiban rövid csonteszköz. Vékonyabb vége elhegyesedő, a szélesebb és laposabb lekerekített. Kopásnyomai és formája alapján szűrőeszközként és spatulaként való használata egyaránt elképzelhető. H. 8,4 cm, sz. 0,4–1,7 cm (58. tábla 16).
- M6-2010.045.92.208. Szürke füles korsó három darab kiegészített és ragasztott perem- és oldaltöredéke. Homokos anyagú, gyorskorongolt, sima felületű darabok, kopogósak, porózusak, redukált égetésűek, jól kiégetettek, külső felületük egyenletes világos galambszürke, belső felületük egyenletes világos galambszürke, törésfelületük világos galambszürke. Nagyjából az edény felső harmada szerkeszthető ki. Pereme rövid, közepesen kihajló, szögletes. Nyaka hosszú, hangsúlyos, a nyak és a váll találkozásánál hullámvonallal díszített borda fut körbe. E bordához csatlakozik a szalagfűl indítása. A megmaradt töredékek alapján nem dönthető el, hogy az edény szimmetrikusan volt-e ellátva fülekkel, rendelkezett-e kiöntőcsővel. Az edény meglehetősen öblös lehetett, legnagyobb szélességét a felső harmadában éri el. Díszítése a hullámvonalköteggel ellátott bordás nyak alatt szorosan egymás alá karcolt egyenes- és hullámvonalkötegek váltakozása. (Három-három köteg látszik.) Falv. 0,4–0,6 cm, pá. 12 cm, mérhm. kb. 12–13 cm, szalagfűl h. kb. 6 cm, szalagfűl sz. 2,5–2,7 cm. T.cs. 1a. (38. tábla 1).
- M6-2010.045.92.209. Fekete edény hét darab kiegészített és ragasztott perem- és oldaltöredéke. Gyengén agyagzúzalékos és csillámos homokos anyagú, gyorskorongolt, felülete szemcsés, kissé érdes, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenletes fekete, belül egyenletes galambszürke, törésfelületén világosszürke mag. Pereme erősen kihajló, lekerekített, fedőhoronyszerű vájjal díszített. Az edény valószínűleg öblös testű lehetett, erősen vállasodik. Oldala bordázott. Falv. 0,3–0,5 cm, pá. 14 cm, mérhm. 8,5 cm. T.cs. 5a. (38. tábla 3).
- M6-2010.045.92.212. Fekete edény 11 darab összeragasztott perem- és oldaltöredéke. Agyagzúzalékos

és csillámos homokos anyagú, gyorskorongolt, felülete szemcsés, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenletes fekete, belül egyenletes fekete, törésfelületén vörösesbarna mag. A fazéktest kb. felső harmada szerkeszthető ki. Pereme közepesen kihajló, levágott. Az edény – amennyire a töredékek alapján megállapítható – legnagyobb szélességét a középső harmadában éri el. Oldala bordázott. Falv. 0,3–0,5 cm, pá. 14 cm, mérhm. 16,5 cm. T.cs. 5a. (38. tábla 2).

93. objektum

- A. Árok.
- B. Keskeny, sekély, lejtős oldalfalú, vízszintes aljú árok. Betöltése lösszel kevert szürkésbarna humusz.
- C. H. 6 m, sz. 20 cm, m. 10 cm.
- D. –

94. objektum

- A. Árok.
- B. Keskeny, sekély, lejtős oldalfalú, vízszintes aljú árok. Betöltése lösszel kevert szürkésbarna humusz.
- C. H. 6,5 m, sz. 30–40 cm, m. 10 cm.
- D. –

95. objektum (13. tábla)

- A. Gödör.
- B. Nagyjából kerek alaprajzú, kissé összeszűkülő oldalú, vízszintes aljú gödör. Az objektum betöltése 20–40 cm égett, paticsos, faszenes réteg alatt barnásfekete humusz. Az égett, omladékos rétegből egy állatalakokkal díszített csont nyeregkapaveret töredéke került elő. (Az objektumot a feltárók a helyszínen tűzhelyként határozták meg, ez a feldolgozás során nem nyert bizonyítást.)
- C. Átm. 170 cm, m. 35–80 cm.
- D. Kerámia, állatcsont, patics.
- E. M6-2010.045.95.1. Fazék peremtöredéke. Erősen agyagzúzalékos és homokos anyagú, kézzel formált, díszítetlen, felülete erősen érdes, neutrális égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen szürkésbarna, belül egyenetlen sötétszürke. Pereme közepesen kihajló, ívelt, bevagdosásokkal díszített. Falv. 0,4–0,7 cm, m. 6×4 cm, pá. 22–24 cm. T.cs. 7b. (40. tábla 1).
- M6-2010.045.95.2. Fazék peremtöredéke. Agyagszemcsés és csillámos homokos anyagú, gyorskorongolt, díszítetlen, felülete szemcsés, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen középszürke, belül egyenetlen középszürke. Pereme közepesen kihajló, lekerekített, fedőhoronnyal ellátott. Falv. 0,4 cm, m. 5×3 cm, pá. 13 cm. T.cs. 4a. (40. tábla 5).
- M6-2010.045.95.3. Fazék perem- és oldaltöredéke. Agyagszemcsés és csillámos homokos anyagú, gyorskorongolt, díszítetlen, felülete szemcsés, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen középszürke, belül egyenetlen középszürke. Pereme

közepesen kihajló, lekerekített, fedőhoronnyal ellátott. Falv. 0,4–0,5 cm, m. 3×4 cm. T.cs. 4a. (40. tábla 3).

- M6-2010.045.95.4. Szürke edény peremtöredéke. Homokos anyagú, gyorskorongolt, díszítetlen, felülete sima, porózus, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenletes világos galambszürke, belül egyenletes világos galambszürke, törésfelülete világosszürke. Pereme enyhén kihajló, ívelt, kiszélesedő, külső oldalán borda fut végig. Falv. 0,3–0,6 cm, m. 2,5×4 cm, pá. 15 cm. T.cs. 1a. (40. tábla 6).
- M6-2010.045.95.5. Szürke edény oldaltöredéke. Homokos anyagú, gyorskorongolt, felülete sima, porózus, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenletes világos galambszürke, belül egyenletes világos galambszürke, törésfelülete világosszürke. Díszítése sűrű befésülés. Falv. 0,4–0,6 cm, m. 3,5×2,5 cm. T.cs. 1a. (40. tábla 7).
- M6-2010.045.95.6. Fazék oldaltöredéke. Erősen agyagzúzalékos és homokos anyagú, kézzel formált, felülete érdes, repedezett, porózus, neutrális égetésű, átlagosan kiégetett, kívül egyenetlen szürkésbarna, belül egyenetlen szürkésbarna, törésfelületén szürke mag. Díszítése egy sor kör alakú beszurkodás. Falv. 0,6–0,8 cm, m. 7×7 cm. T.cs. 7b. (40. tábla 2).
- M6-2010.045.95.7. Fazék oldaltöredéke. Agyagszemcsés és csillámos homokos anyagú, gyorskorongolt, felülete szemcsés, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenletes középszürke, belül egyenetlen világosszürke. Díszítése egy sor egyenes vonalköteg. Falv. 0,5–0,6 cm, m. 2,5×4 cm. T.cs. 4a. (40. tábla 4).
- M6-2010.045.95.49. Agancsból készült, díszített nyeregkapaveret hosszúkás töredéke. A tárgyon két, egymás mögé bekarcolt, macskaszerű ragadozó állat testének nyaktól, illetve mellkastól lefelé található részei láthatók, emellett a bal szélén egy harmadik állat hátsó lábának egy része is kivehető. Mindkét (három) állat teste sűrűn beütögetett pontokkal díszített (poncolt?). A veret jobb szélén szalagfonatminta fut. A bal oldali állat végtagjainak befejezetlen kidolgozása, illetve a jobb oldali állat mellső lábai és mellkasa találkozásánál, a karolás mentén kitört csontdarab alapján feltételezhetően rontott példányról van szó. A lemez hátoldalán irdalás markáns nyomai. H. 15,7 cm, sz. 3,1–4,1 cm, vast. 0,1 cm (61. tábla 1).

96. objektum

- A. Gödör.
- B. Kerek alaprajzú, lépcsőzetes oldalfalú, ívelt aljú gödör. Betöltése többretegű: szürkésbarna kevert humusz alatt sötétbarna, lösszel kevert humusz, alatta barnásfekete humusz.
- C. Átm. 166×85 cm, m. 50–70 cm.
- D. Kerámia, állatcsont.

98. objektum (14. tábla)

- A. Árok.
- B. Keskeny, sekély, függőleges oldalfalú, vízszintes aljú árkokból álló két-háromtagú árokrendszer. Betöltése szürkésbarna humusz.
- C. H. 50–55 m, sz. 50–350 cm, m. 15–20 cm.
- D. Kerámia, állatcsont, kő.
- E. M6-2010.045.98.1. Fazék peremtöredéke. Gyengén agyagzúzalékos és csillámos homokos anyagú, gyorskorongolt, díszítetlen, felülete szemcsés, kopogós, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen foltos galambszürke, belül egyenletes világos galambszürke, törésfelülete világosszürke. Pereme közepesen kihajló, ferdén levágott, alul kissé csücskös, fedőhoronnyal ellátott. Falv. 0,4–0,5 cm, m. 5×7 cm, pá. 11 cm. T.cs. 4b. (40. tábla 8).

M6-2010.045.98.2. Fazék peremtöredéke. Erősen agyagzúzalékos és homokos anyagú, kézzel formált, díszítetlen, felülete érdes, lerakódásos, kopogós, neutrális égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen világosbarna és sötétszürke, belül egyenetlen sötétszürke és szürkésbarna, törésfelületén szürke mag. Pereme hosszú, közepesen kihajló, ferdén lesimított. A perem kiképzése egyenetlen, hullámos. Amennyire meg lehet állapítani, az edény csak kevésbé vállasodik. Nyaka hosszú. Falv. 0,5–0,9 cm, m. 11×11 cm, pá. 18 cm. T.cs. 7b. (40. tábla 10).

M6-2010.045.98.23. Szürke edény oldaltöredéke. Gyengén agyagzúzalékos és homokos anyagú, gyorskorongolt, felülete sima, helyenként érdes, kopogós, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen világos galambszürke, belül egyenletes világos galambszürke. Díszítése két sor sűrű, széles hullámvonalköteg. Falv. 0,5–0,6 cm, m. 6×5 cm. T.cs. 1b. (40. tábla 9).

M6-2010.045.98.26. Kiskérődző hosszúcsontjából készült, teljesen ép, elhegyesedő végű csontár. H. 13,8 cm, sz. 0,4–1,1 cm (58. tábla 11).

99. objektum

- A. Gödör.
- B. Lekerekített sarkú téglalap alaprajzú, keskeny, hosszúság, nagyjából függőleges oldalfalú gödör. Alja csaknem vízszintes, É-i felén lépcsőzetes. Betöltése szürkésbarna, lösszel kevert humusz és sötétbarna humusz.
- C. Átm. 260×80 cm, m. 35–65 cm.
- D. Kerámia, állatcsont.

100. objektum (15. tábla 1, 3, 4.)

- A. Gödör.
- B. Szabályos négyszög alaprajzú, sekély, függőleges oldalfalú, vízszintes aljú gödör. Lehetséges, hogy a 101. objektumhoz tartozott. Betöltése sárga lösz.
- C. Átm. 150×110 cm, m. 16 cm.
- D. –

101. objektum (15. tábla 2, 5.)

- A. Gödör.
- B. Csónak alakú, lejtős oldalfalú, lépcsőzetes aljú gödör. Lehetséges, hogy a 100. objektum is hozzá tartozott. Betöltése szürkésbarna, löszös, kevert humusz alatt sötétbarna humusz.
- C. Átm. 345×130 cm, m. 56 cm.
- D. Kerámia, állatcsont, kő.

102. objektum

- A. Cölöplyuk.
- B. Kerek alaprajzú, lejtős oldalfalú, vízszintes aljú cölöplyuk. Betöltése kevert szürkésbarna humusz.
- C. Átm. 46 cm, m. 36 cm.
- D. –

103. objektum (11. tábla 7, 10.)

- A. Cölöplyuk.
- B. Kerek alaprajzú, lejtős oldalfalú, vízszintes aljú cölöplyuk. Betöltése lösszel kevert szürkésbarna humusz.
- C. Átm. 26 cm, m. 20 cm.
- D. –

104. objektum (11. tábla 8, 11.)

- A. Cölöplyuk.
- B. Kerek alaprajzú, lejtős oldalfalú, vízszintes aljú cölöplyuk. Betöltése lösszel kevert szürkésbarna humusz.
- C. Átm. 35 cm, m. 12 cm.
- D. –

105. objektum (11. tábla 9, 12.)

- A. Cölöplyuk.
- B. Kerek alaprajzú, lejtős oldalfalú, vízszintes aljú cölöplyuk. Betöltése lösszel kevert szürkésbarna humusz.
- C. Átm. 26 cm, m. 18 cm.
- D. –

106. objektum

- A. Cölöplyuk.
- B. Kerek alaprajzú, lejtős oldalfalú, vízszintes aljú cölöplyuk. Betöltése lösszel kevert szürkésbarna humusz.
- C. Átm. 25 cm, m. 15 cm.
- D. –

107. objektum

- A. Cölöplyuk.
- B. Kerek alaprajzú, lejtős oldalfalú, íves aljú cölöplyuk. Betöltése lösszel kevert szürkésbarna humusz.
- C. Átm. 25 cm, m. 17 cm.
- D. –

108. objektum

- A. Cölöplyuk.
- B. Kerek alaprajzú, lejtős oldalfalú, vízszintes aljú cölöplyuk. Betöltése sárgásbarna löszös kevert humusz.
- C. Átm. 30–35 cm, m. 10 cm.
- D. –

109. objektum

- A. Cölöplyuk.
- B. Kerek alaprajzú, lejtős oldalfalú, vízszintes aljú cölöplyuk. Betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz.
- C. Átm. 26 cm, m. 13 cm.
- D. –

110. objektum

- A. Cölöplyuk.
- B. Kerek alaprajzú, függőleges oldalfalú, vízszintes aljú cölöplyuk. Betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz.
- C. Átm. 28 cm, m. 15 cm.
- D. –

111. objektum

- A. Cölöplyuk.
- B. Kerek alaprajzú, függőleges oldalfalú, íves aljú cölöplyuk. Betöltése lösszel kevert szürkésbarna humusz.
- C. Átm. 25 cm, m. 22 cm.
- D. –

112. objektum

- A. Cölöplyuk.
- B. Kerek alaprajzú, lejtős oldalfalú, vízszintes aljú cölöplyuk. Betöltése lösszel kevert szürkésbarna humusz.
- C. Átm. 26 cm, m. 16 cm.
- D. –

113. objektum

- A. Cölöplyuk.
- B. Kerek alaprajzú, függőleges oldalfalú, lejtős aljú cölöplyuk. Betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz.
- C. Átm. 35 cm, m. 33 cm.
- D. –

114. objektum

- A. Cölöplyuk.
- B. Kerek alaprajzú, lejtős oldalfalú, vízszintes aljú cölöplyuk. Betöltése lösszel kevert szürkésbarna humusz.
- C. Átm. 32 cm, m. 10 cm.
- D. –

115. objektum

- A. Gödör.
- B. Lekerekített sarkú téglalap alaprajzú, lejtős oldalfalú, sekély, vízszintes aljú, kisméretű gödör. Betöltése lösszel kevert szürkésbarna humusz.
- C. Átm. 150×45 cm, m. 10 cm.
- D. –

116. objektum

- A. Gödör.
- B. Ovalis alaprajzú, lejtős oldalfalú, sekély, vízszintes aljú, közepes méretű gödör. Betöltése lösszel kevert szürkésbarna humusz. Vágja a 117. ház.
- C. Átm. 270×230 cm, m. 60–80 cm.
- D. Kerámia, állatcsont, orsógomb, vassalak, kő.
- E. M6-2010.045.116.6. Fazék peremtöredéke. Erősen agyagzúzalékos és homokos anyagú, kézzel formált, díszítetlen, felülete érdes, porózus, neutrális égetésű, átlagosan kiégetett, kívül egyenetlen középszürke, belül egyenetlen szürkésbarna, törésfelületén szürke mag. Pereme közepesen kihajló, elvékonyodó, ferde és széles bevagdosásokkal díszített. Falv. 0,5–0,8 cm, m. 6×4,5 cm, pá. 16 cm. T.cs. 7b. (40. tábla 11).

M6-2010.045.116.8. Szürke edény peremtöredéke. Homokos anyagú, gyorskorongolt, díszítetlen, felülete sima, porózus, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenletes világos galambszürke, belül egyenletes világos galambszürke, törésfelülete világosszürke. Pereme gyengén kihajló, lekerekített, közvetlenül a csücske alatt bekarcolt vonal fut körbe, ami két bordára osztja a külső oldalát. Belső oldalán sekély fedőhorony. Falv. 0,3–0,5 cm, m. 3,5×2,5 cm, pá. 13 cm. T.cs. 1a. (40. tábla 15).

M6-2010.045.116.55. Fekete edény peremtöredéke. Gyengén agyagzúzalékos és homokos anyagú, gyorskorongolt, felülete szemcsés, porózus, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenletes fekete, belül egyenletes fekete, törésfelületén vörösesbarna mag. Pereme közepesen kihajló, levágott. A nyakon két, keskeny közzel bekarcolt, párhuzamos egyenes vonal. Falv. 0,4–0,5 cm, m. 6×4 cm, m. 11×3,5 cm, pá. 16 cm. T.cs. 5a. (40. tábla 12).

M6-2010.045.116.58. Szalagfűl töredéke. Agyagszemcsés és homokos anyagú, gyorskorongolt, díszítetlen, felülete szemcsés, kopogós, neutrális égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen szürkésbarna, belül egyenetlen szürkésbarna. Falv. 0,7–0,8 cm, m. 6×2 cm. T.cs. 4b. (40. tábla 14).

M6-2010.045.116.59. Fazék oldaltöredéke. Agyagszemcsés és homokos anyagú, gyorskorongolt, felülete szemcsés, kopogós, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen barnásszürke, belül egyenetlen középszürke, törésfelületén világosszürke mag. Díszítése két sor egyenes vonalkötege. Falv. 0,4–0,6 cm, m. 8×4 cm. T.cs. 4b. (40. tábla 13).

M6-2010.045.116.84. Rövidebb oldala mentén félbe-tört, korongolt, szürke orsógomb. Bikónikus, az oldalfal mindkét síkja cikcakkmintával díszített. Jól kiégetett, anyaga homokos, kissé porózus. Mag. 1,6 cm, átm. 3,2 cm, lyukátm. 0,8 cm, falv. 0,8–1,1 cm (58. tábla 5).

117. objektum (16. tábla)

- A. Ház.
- B. Lekerekített sarkú téglalap alaprajzú, függőleges oldalfalú, vízszintes aljú ház. Ny-i falának középső részén egy cölöplyukat tártak fel (318. objektum), mely a fal síkjából enyhén kifelé dől. A ház vágja a 116. gödröt. Betöltése egynemű, lösszel kevert szürkésbarna humusz. Bejáratra vagy tüzelőberendezésre utaló nyom nem került elő.
- C. Ház átm. 360×310 cm, m. 50 cm; 318. cölöplyuk átm. 22 cm, m. 56 cm.
- D. Kerámia.
- E. M6-2010.045.117.1. Fazék perem- és oldaltöredéke. Gyengén agyagzúzalékos és homokos anyagú, gyorskorongolt, díszítetlen, felülete szemcsés, kopogós, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen sötétszürke és középbarna, belül egyenetlen sötétszürke. Pereme rövid, erősen kihajló, ívelt, fedőhoronnyal ellátott. Az edény csak gyengén vállasodik. Falv. 0,3–0,5 cm, m. 9×8 cm, pá. 13 cm. T.cs. 4b. (41. tábla 1).

M6-2010.045.117.2. Fazék perem- és oldaltöredéke. Gyengén agyagzúzalékos és csillámos homokos anyagú, gyorskorongolt, díszítetlen, felülete szemcsés, kissé érdes, neutrális égetésű, átlagosan kiégetett, kívül egyenetlen vörösszürke, belül egyenetlen vörösszürke, törésfelületén szürke mag. Pereme rövid, közepesen kihajló, ívelt, vágatszerű fedőhoronnyal ellátott. Falv. 0,4–0,5 cm, m. 9×8 cm, pá. 15–16 cm. T.cs. 4b. (41. tábla 2).

M6-2010.045.117.4. Fazék peremtöredéke. Erősen agyagzúzalékos, kavicsos és homokos anyagú, lassúkorongolt, díszítetlen, felülete érdes, redukált égetésű, átlagosan kiégetett, kívül egyenetlen sötétszürke, belül egyenetlen sötétszürke. Pereme közepesen kihajló, ferdén levágott. Falv. 0,6–0,7 cm, m. 5×4 cm, pá. 18–19 cm. T.cs. 6b. (41. tábla 3).

M6-2010.045.117.5. Szürke edény fenéktöredéke. Homokos anyagú, gyorskorongolt, díszítetlen, felülete sima, porózus, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenletes világos galambszürke, belül egyenletes világos galambszürke, törésfelülete világosszürke. Alja elsimított. Falv. 1,4–1,5 cm, 5×5 cm, fá. 10–12 cm. T.cs. 1a. (41. tábla 4).

118. objektum

- A. Cölöplyuk.
- B. Kerek alaprajzú, lejtős oldalfalú, vízszintes aljú cölöplyuk. Betöltése lösszel kevert szürkésbarna humusz.

C. Átm. 34 cm, m. 10 cm.

D. –

119. objektum

- A. Gödör.
- B. Kerek alaprajzú, lejtős oldalfalú, sekély, vízszintes aljú, közepes méretű gödör. Betöltése lösszel kevert barna humusz.
- C. Átm. 170–180 cm, m. 10 cm.
- D. –

120. objektum

- A. Gödör.
- B. Kerek alaprajzú, csaknem függőleges oldalfalú, íves aljú gödör. Betöltése barnásfekete humusz.
- C. Átm. 130–140 cm, m. 65–70 cm.
- D. Kerámia, állatcsont.

122. objektum (15. tábla 6–8.)

- A. Gödör.
- B. Szabályos téglalap alaprajzú, csaknem függőleges oldalfalú, vízszintes aljú gödör. Betöltése sötétbarna humusz.
- C. Átm. 195×110 cm, m. 55 cm.
- D. Kerámia, állatcsont.

123. objektum

- A. Gödör.
- B. Lekerekített sarkú téglalap alaprajzú, függőleges oldalfalú, lépcsőzetes aljú gödör. Betöltése lösszel kevert szürkésbarna humusz.
- C. Átm. 120×75 cm, m. 20 cm.
- D. Kerámia.

124. objektum

- A. Gödör/cölöplyuk.
- B. Téglalap alaprajzú, ívelt oldalfalú, vízszintes aljú gödör vagy cölöplyuk. Betöltése lösszel kevert szürkésbarna humusz.
- C. Átm. 68×49 cm, m. 14 cm.
- D. –

125. objektum

- A. Gödör.
- B. Kerek alaprajzú, függőleges oldalfalú gödör. Vízszintes alja középen kiemelkedik. Betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz.
- C. Átm. 265×210 cm, m. 65 cm.
- D. Kerámia, állatcsont.

126. objektum (17. tábla 1–3.)

- A. Gödör.
- B. Lekerekített sarkú téglalap alaprajzú, függőleges oldalfalú, vízszintes aljú gödör. Betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz.
- C. Átm. 190×110 cm, m. 54 cm.

D. Kerámia, állatcsont.

127. objektum (17. tábla 4–6.)

- A. Gödör.
- B. Lekerekített sarkú téglalap alaprajzú, függőleges oldalfalú, vízszintes aljú gödör. Betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz.
- C. Átm. 210×175 cm, m. 70 cm.
- D. Kerámia, állatcsont.

128. objektum

- A. Gödör.
- B. Ovális alaprajzú, lépcsőzetesen mélyülő, íves aljú gödör. Betöltése sötétbarna humusz.
- C. Átm. 130–170 cm, m. 10–35 cm.
- D. –

129. objektum

- A. Gödör.
- B. „J” alaprajzú, függőleges oldalfalú, vízszintes aljú gödör. Betöltése sötétbarna humusz.
- C. Átm. 190×140 cm, m. 60 cm.
- D. Kerámia.
- E. M6-2010.045.129.1. Fazék perem- és oldaltöredéke. Gyengén agyagszemcsés, kavicsos és csillámos homokos anyagú, gyorskorongolt, felülete szemcsés, kopogós, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenletes barnásszürke, belül egyenletes középszürke, törésfelületén világosszürke mag. Pereme rövid, közepesen kihajló, lekerékített, alja kissé csücskös. Nyaka és válla nem hangsúlyos. Díszítése a felső harmadban (is) sorokban hullámvonalkötegek és egyenes vonalkötegek váltakozása. Falv. 0,4–0,5 cm, m. 15×14 cm, mérhm. 14,5 cm, pá. 15 cm. T.cs. 4a. (41. tábla 5).

M6-2010.045.129.3. Sárga edény perem- és oldaltöredéke. Homokos anyagú, gyorskorongolt, felülete sima, porózus, kopogós, oxidált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenletes világos narancssárga, belül egyenletes világos narancssárga, törésfelülete narancssárga. Pereme rövid, enyhén kihajló, lekerékített, alatta bekarcolt egyenes vonal fut körbe. Nyaka hangsúlyos. A nyak és váll találkozásánál bordadísz fut körbe. Falv. 0,4–0,6 cm, m. 8×12 cm, pá. T.cs. 2a. (41. tábla 6).

M6-2010.045.129.4. Szürke edény peremtöredéke. Homokos anyagú, gyorskorongolt, díszítetlen, felülete sima, porózus, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenletes világosszürke, belül egyenletes világosszürke, törésfelülete világosszürke. Pereme rövid, enyhén kihajló, elvékonyodó, kihegyesedő. Falv. 0,3–0,5 cm, m. 2,5×4,5 cm, pá. 14–15 cm. T.cs. 1a. (41. tábla 7).

M6-2010.045.129.7. Fazék oldaltöredéke. Erősen agyagzúzalékos, kavicsos és csillámos homokos anyagú, lassúkorongolt, felülete érdes, neutrális

égetésű, átlagosan kiégetett, kívül egyenetlen középszürke, belül egyenetlen középszürke, törésfelületén halványszürke mag. Díszítése hullámvonalköteg alatt egyenes vonalköteg. Falv. 0,5–0,6 cm, m. 6×5 cm. T.cs. 6b. (41. tábla 9).

M6-2010.045.129.9. Fazék oldaltöredéke. Erősen agyagzúzalékos, kötötredékes és csillámos homokos anyagú, lassúkorongolt, felülete érdes, neutrális égetésű, átlagosan kiégetett, kívül egyenetlen sötétszürke, belül egyenetlen középszürke, törésfelületén halványszürke mag. Díszítése hullámvonalköteg. Falv. 0,7–0,8 cm, m. 6×5,5 cm. T.cs. 6c. (41. tábla 8).

M6-2010.045.129.12. Fazék oldaltöredéke. Agyagzúzalékos, kavicsos és csillámos homokos anyagú, lassúkorongolt, felülete érdes, neutrális égetésű, átlagosan kiégetett, kívül egyenetlen sötétszürke, belül egyenetlen sötétszürke, törésfelületén halványszürke mag. Díszítése hullámvonal. Falv. 0,4–0,5 cm, m. 3×4,5 cm. T.cs. 6b. (41. tábla 10).

130. objektum

- A. Gödör.
- B. Lekerekített sarkú téglalap alaprajzú, függőleges oldalfalú, vízszintes aljú gödör, mely vágja a 131. számú külső kemencét. Betöltése paticcsal kevert sötétbarna humusz.
- C. Átm. 185×140 cm, m. 45 cm.
- D. Kerámia, állatcsont, vas.

131. objektum (18. tábla)

- A. Külső kemence.
- B. Lekerekített sarkú téglalap alaprajzú, ívelt oldalfalú, nagyjából vízszintes aljú, K–Ny-i irányú munkagödör, melynek É-i felébe váltak be egy kemencét (216. objektum). Betöltése lösszel és paticcsal kevert barna humusz. Alján egy két darabra tört őrlőkövet találtak. A gödör K-i felét a 130. objektum vágja. A 216. számú kemence boltozatos, viszonylag jól átégetett. Platnijába kerámatöredékeket tapasztottak. Betöltése paticcsal kevert barna humusz.
- C. 131. munkagödör átm. 137×140 cm, m. 40 cm; 216. kemence átm. 80 cm, m. 34 cm.
- D. Kerámia, állatcsont, kő, patics.
- E. M6-2010.045.131.2. Fazék perem- és oldaltöredéke. Erősen agyagzúzalékos, kavicsos és homokos anyagú, lassúkorongolt, felülete érdes, lerakódásos, neutrális égetésű, átlagosan kiégetett, kívül egyenetlen szürkésbarna, belül egyenetlen szürkésbarna, törésfelületén világosszürke mag. Pereme közepesen kihajló, ívelt, alul kissé hornyolt. Az oldalfal díszítése szabálytalanul bekarcolt egyenes vonalköteg. Falv. 0,5–0,7 cm, m. 7×9 cm, pá. 22–23 cm. T.cs. 6c. (42. tábla 1).

M6-2010.045.131.3. Fazék perem- és oldaltöredéke. Gyengén agyagzúzalékos és homokos anyagú,

- gyorskorongolt, felülete szemcsés, lerakódásos, kopogós, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen középszürke, belül egyenetlen középszürke, törésfelületén világosszürke mag. Pereme közepesen kihajló, ívelt, alja kissé csücskös. Az oldalfal díszítése sekélyen bekarcolt egyenes vonalköteg. Falv. 0,5–0,6 cm, m. 7×7 cm, pá. 21 cm. T.cs. 4a. (42. tábla 2).
- M6-2010.045.131.4. Fazék oldaltöredéke. Erősen agyagzúzalékos, kavicsos és homokos anyagú, lassúkorongolt, felülete érdes, neutrális égetésű, átlagosan kiégetett, kívül egyenetlen szürkésbarna, belül egyenetlen sötétszürke. Díszítése hullámvonalköteg. Falv. 0,4–0,5 cm, m. 9×5 cm. T.cs. 6b. (42. tábla 8).
- M6-2010.045.131.5. Fazék oldaltöredéke. Erősen agyagzúzalékos, kavicsos és csillámos homokos anyagú, lassúkorongolt, felülete érdes, neutrális égetésű, átlagosan kiégetett, kívül egyenetlen szürkésbarna, belül egyenetlen szürkésbarna. Díszítése hullámvonalköteg. Falv. 0,4–0,6 cm, m. 6×7 cm. T.cs. 6b. (42. tábla 5).
- M6-2010.045.131.8. Fazék oldaltöredéke. Erősen agyagzúzalékos, kavicsos és csillámos homokos anyagú, lassúkorongolt, felülete érdes, neutrális égetésű, átlagosan kiégetett, kívül egyenetlen sötétszürke és közép barna, belül egyenetlen sötétszürke, törésfelületén szürke mag. Díszítése hullámvonalköteg alatt egyenes vonalköteg. Falv. 0,5–0,6 cm, m. 4,5×4 cm. T.cs. 6b. (42. tábla 10).
- M6-2010.045.131.10. Fazék oldaltöredéke. Erősen agyagzúzalékos, kavicsos és homokos anyagú, lassúkorongolt, felülete érdes, neutrális égetésű, átlagosan kiégetett, kívül egyenetlen szürkésbarna, belül egyenetlen középszürke. Díszítése két sor széles közű egyenes vonalköteg. Falv. 0,5–0,7 cm, m. 6×7 cm. T.cs. 6b. (42. tábla 6).
- M6-2010.045.131.12. Fazék oldaltöredéke. Gyengén agyagszemcsés és homokos anyagú, gyorskorongolt, díszítetlen, felülete szemcsés, kopogós, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen középszürke, belül egyenetlen középszürke, törésfelületén világosszürke mag. Díszítése egyenes vonalköteg. Falv. 0,5–0,6 cm, m. 6×5 cm. T.cs. 4b. (42. tábla 9).
- M6-2010.045.131.24. Sárga edény perem- és oldaltöredéke. Homokos anyagú, gyorskorongolt, felülete sima, porózus, oxidált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenletes világos narancssárga, belül egyenletes világos narancssárga, törésfelülete narancssárga. Pereme rövid, közepesen kihajló, lekerekített. Nyaka hangsúlyos. A nyak alatt sekély borda fut körbe. Falv. 0,2–0,3 cm, m. 9×7 cm, pá. 14–15 cm. T.cs. 2a. (42. tábla 3).
- M6-2010.045.131.25. Fazék oldaltöredéke. Gyengén agyagzúzalékos és csillámos homokos anyagú, gyorskorongolt, felülete szemcsés, kopogós, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen galambszürke, belül egyenetlen középszürke, törésfelületén világosszürke mag. Díszítése hullámvonalköteg alatt bekarcolt vonal. (Nagy térközzel.) Falv. 0,6–0,7 cm, m. 6×6 cm. T.cs. 4a. (42. tábla 4).
- M6-2010.045.131.26. Fazék oldaltöredéke. Gyengén agyagzúzalékos és homokos anyagú, gyorskorongolt, felülete szemcsés, neutrális égetésű, átlagosan kiégetett, kívül egyenetlen közép barna, belül egyenetlen közép barna. Díszítése egyenes- és hullámvonalkötegek váltakozása. (Két-két sor, szorosan.) Falv. 0,5–0,7 cm, m. 5×4,5 cm. T.cs. 4b. (42. tábla 7).
- M6-2010.045.216.1. Fazék peremtöredéke. Agyagzúzalékos és csillámos homokos anyagú, gyorskorongolt, díszítetlen, felülete kissé érdes, lerakódásos, redukált égetésű, átlagosan kiégetett, kívül egyenetlen sötétszürke, belül egyenetlen sötétszürke, törésfelületén világosszürke mag. Pereme rövid, közepesen kihajló, ívelt, megvastagodó, alja levágtott, teteje kihegyesedő. Falv. 0,5–0,6 cm, m. 3×7 cm, pá. 15 cm. T.cs. 4b. (52. tábla 1).
- M6-2010.045.216.2. Fazék peremtöredéke. Gyengén agyagzúzalékos és csillámos homokos anyagú, gyorskorongolt, díszítetlen, felülete kissé érdes, redukált égetésű, átlagosan kiégetett, kívül egyenetlen középszürke, belül egyenetlen középszürke, törésfelületén világosszürke mag. Pereme rövid, közepesen kihajló, ívelt, alja kissé csücskös. Falv. 0,5–0,6 cm, m. 2,5×2,5 cm, 3×4 cm, pá. 18 cm. T.cs. 4b. (52. tábla 2).
- M6-2010.045.216.3. Szürke edény oldaltöredéke. Gyengén agyagzúzalékos és homokos anyagú, gyorskorongolt, felülete sima, porózus, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenletes világos galambszürke, belül egyenletes világos galambszürke, törésfelülete világosszürke. Díszítése egyenes vonalköteg. Falv. 0,3–0,4 cm, m. 3×3 cm. T.cs. 1a. (52. tábla 3).
- Leltározatlan, két darabra tört örlőkő. Világosszürke, a közepén nagyjából szabályos kör átmetszetű furat. A tárgy egyik felülete simára csiszolt, a másik érdes. Ez utóbbi részén vörösesbarna, égett (?) agyagtapasztás nyomai fedezhetők fel. Átm. 36–38 cm, vast. 3–5 cm (60. tábla 2).

132. objektum

- A. Gödör.
- B. Kerek alaprajzú, függőleges oldalfalú, vízszintes aljú gödör, mely vágja a 131. külső kemence munkagödörnek D-i részét. (Vagy a munkagödör vágja ezt az objektumot, nem dönthető el egyértelműen.) Betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz.
- C. Átm. 145 cm, m. 9 cm.
- D. Kerámia, kő, vas.

133. objektum (19. tábla)

A. Ház.

B. Négyzet alaprajzú, nagyrészt függőleges oldalfalú, vízszintes aljú, D-i és DK-i oldala mentén kigödörösített ház. Az objektum ÉNy-i sarkában kőomladék volt, amely egy nagyjából négyzetes alaprajzú, közvetlenül a padlóra épített, szájával D felé nyíló kőkemencéhez tartozott. A ház betöltése lösszel kevert sötétbarna humuszos réteg alatt sárgásbarna és sötétbarna paticsos, faszenes, kevert humusz.

C. Ház átm. 360×360 cm, m. 90 cm; kemence átm. 71×85 cm.

D. Kerámia, állatcsont, patics, orsógomb, kő.

E. M6-2010.045.133.1. Arányaiban lapos, korongolt, világosszürke, bikónikus, ép orsógomb. Az oldalfal mindkét síkja, illetve a tárgy alja és teteje is egy-egy bekarcolt vonallal ellátott (ezek vagy díszítés, vagy a korongolás nyomai). Jól kiégetett, homokos anyagú. Mag. 1,2 cm, átm. 3,4 cm, lyukátm. 0,8 cm, falv. 0,7–1,2 cm (58. tábla 4).

M6-2010.045.133.2. Csonkakúp alakú, rosszul kiégetett, erősen porózus, omlós anyagú, világosbarna színű agyagnehezék. Négy darabból összeragasztott. A tárgy nagy része megmaradt. Alja és teteje nagyjából lapos, durva felületű. Hengeres oldala elsímított. Mag. 9,8 cm, felső átm. 8,0–9,5 cm, alsó átm. 10,8–11,4 cm (59. tábla 1).

134. objektum (20. tábla)

A. Ház.

B. Lekerekített sarkú téglalap alaprajzú, függőleges oldalfalú, vízszintes aljú, közepes méretű ház. Tájolása ÉNy–DK. A DK-i fal közepénél, a házon belül, de a falhoz közel található a 272. cölöplyuk, tőle kb. 30–40 cm-re D-re a fal síkjában a 271. cölöplyuk, vele szemben az É-i fal síkjában a 276. cölöplyuk. A Ny-i fal síkjában tárták fel a 277. számú cölöplyukat, vele szemben a K-i falnál pedig a 274. számú cölöplyukat. A ház egy későbbi fázisa, melyhez a 273. és 275. számú cölöplyukak tartoztak, a 280. objektumszámot kapta. A ház(ak) padlószintjén kő, patics és kerámatöredékek feküdtek. Bejárat, tüzelőberendezés nyoma nem került elő. A betöltés lösszel kevert szürkésbarna humusz.

C. Ház átm. 480×370 cm, m. 40 cm; 271. cölöplyuk átm. 26 cm, m. 30 cm; 272. cölöplyuk átm. 30 cm, m. 16 cm; 273. cölöplyuk átm. 36 cm, m. 26 cm; 274. cölöplyuk átm. 24 cm, m. 12 cm; 275. cölöplyuk átm. 30 cm, m. 28 cm; 276. cölöplyuk átm. 16 cm, m. 66 cm; 277. cölöplyuk átm. 16 cm, m. 20 cm.

D. Kerámia, állatcsont, kő.

E. M6-2010.045.134.1. Fekete edény peremtöredéke. Agyagzúzalékos és csillámos homokos anyagú, gyorskorongolt, díszítetlen, felülete szemcsés, kopogós, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen fekete, belül egyenetlen fekete, törésfelületén élénk vörösesbarna mag. Pereme közepesen kihajló, ferdén levágott, alja hornyolt. Falv. 0,3–0,5 cm, m. 8×3,5 cm, pá. 14 cm. T.cs. 5a. (43. tábla 1).

M6-2010.045.134.2. Fazék peremtöredéke. Agyagzúzalékos és homokos anyagú, gyorskorongolt, díszítetlen, felülete szemcsés, kissé érdes, redukált égetésű, átlagosan kiégetett, kívül egyenetlen középszürke, belül egyenetlen középszürke. Pereme rövid, közepesen kihajló, ívelt, élén bekarcolt vonal fut körbe. Belső oldala fedőhoronnyal díszített. Falv. 0,5–0,8 cm, m. 3,5×2,5 cm, pá. 13 cm. T.cs. 4b. (43. tábla 2).

M6-2010.045.134.3. Sárga edény peremtöredéke. Gyengén agyagzúzalékos és homokos anyagú, gyorskorongolt, díszítetlen, felülete sima, oxidált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen vöröses narancssárga, belül egyenetlen világos narancssárga, törésfelülete narancssárga. Pereme rövid, közepesen kihajló, lekerekített. Falv. 0,3–0,4 cm, m. 3×1,5 cm, pá. 10–11 cm. T.cs. 2a. (43. tábla 3).

M6-2010.045.134.25. Fazék peremtöredéke. Gyengén agyagzúzalékos és csillámos homokos anyagú, gyorskorongolt, díszítetlen, felülete szemcsés, kopogós, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen sötétszürke, belül egyenetlen sötétszürke, törésfelületén szürke mag. Pereme közepesen kihajló, ferdén levágott, sekély fedőhoronnyal ellátott. Falv. 0,4–0,5 cm, 7×3,5 cm, pá. 15 cm. T.cs. 4a. (43. tábla 4).

M6-2010.045.134.26. Fekete edény peremtöredéke. Gyengén agyagzúzalékos és csillámos homokos anyagú, gyorskorongolt, díszítetlen, felülete szemcsés, kopogós, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen fekete, belül egyenetlen fekete, törésfelületén vörösesbarna mag. Pereme közepesen kihajló, ívelt, fedőhoronnyal ellátott. Falv. 0,4–0,6 cm, 5×2,5 cm, pá. 16 cm. T.cs. 5b. (43. tábla 5).

M6-2010.045.134.27. Fazék peremtöredéke. Gyengén agyagzúzalékos és homokos anyagú, gyorskorongolt, díszítetlen, felülete szemcsés, neutrális égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen világosbarna, belül egyenetlen világosbarna. Pereme közepesen kihajló, ívelt. Falv. 0,2–0,5 cm, m. 3×2,5 cm, pá. 15 cm. T.cs. 4a. (43. tábla 6).

135. objektum (21. tábla)

A. Ház.

B. Lekerekített sarkú négyzet alaprajzú, függőleges oldalfalú, vízszintes aljú ház. Ny-i falának síkjában található a 325. számú cölöplyuk. A ház vágja a 281. számú gödröt. Bejárat, tüzelőberendezés nyoma nem került elő. A betöltés lösszel kevert sötétbarna humusz.

C. Ház átm. 290×290 cm, m. 20 cm; 325. cölöplyuk átm. 15 cm, m. 32 cm.

D. Kerámia, állatcsont, kő.

E. M6-2010.045.135.3. Fazék perem- és oldaltöredé-

- ke. Agyagzúzalékos, agyagszemcsés és csillámos homokos anyagú, lassúkorongolt, felülete szemcsés és érdes, neutrális égetésű, átlagosan kiégetett, kívül egyenetlen szürkésbarna, belül egyenetlen szürkésbarna. Pereme rövid, vastag, ívelt, gyengén kihajló, alul hornyolt. Szabálytalanul formázott. Díszítése széles közű csigavonal. Falv. 0,5–0,7 cm, m. 11×8 cm, pá. 18–19 cm. T.cs. 6c. (43. tábla 8).
- M6-2010.045.135.4. Fazék perem- és oldaltöredéke. Agyagszemcsés, kissé kavicsos és csillámos homokos anyagú, gyorskorongolt, felülete érdes, kissé elkenődött, kopogós, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen közép galambszürke, belül egyenetlen galambszürke, törésfelületén világosszürke mag. Pereme rövid, vastag, ívelt, gyengén kihajló, alul hornyolt. Szabálytalanul formázott. Díszítése egyenes vonalköteg. Falv. 0,5–0,6 cm, m. kb. 6×8 cm, pá. 19 cm. T.cs. 4b. (43. tábla 10).
- M6-2010.045.135.5. Fazék perem- és oldaltöredéke. Agyagzúzalékos, kavicsos és csillámos homokos anyagú, lassúkorongolt, díszítetlen, felülete kissé érdes, neutrális égetésű, átlagosan kiégetett, kívül egyenletes középbarna, belül egyenletes középbarna. Pereme rövid, vastag, ívelt, gyengén kihajló, alul hornyolt. Szabálytalanul formázott. Falv. 0,6–0,8 cm, m. 6×5 cm, pá. 20 cm. T.cs. 6b. (43. tábla 9).
- M6-2010.045.135.6. Kisméretű edény perem- és oldaltöredéke. Agyagszemcsés, gyengén agyagzúzalékos és csillámos homokos anyagú, gyorskorongolt, felülete szemcsés, kopogós, neutrális égetésű, jól kiégetett, kívül egyenletes középbarna, belül egyenletes középbarna, törésfelületén szürke mag. A lekerekített perem és az oldal függőleges, nyak nincs. A perem leheletnyit befelé hajlik. A viszonylag szűk peremátmérő kis űrtartalmú edényt feltételez. Díszítése szabálytalan sűrű befésülés. Falv. 0,6–0,8 cm, m. 7×3 cm, pá. 12–14 cm. T.cs. 4b. (43. tábla 12).
- M6-2010.045.135.7. Fazék oldaltöredéke. Erősen agyagzúzalékos, kavicsos és homokos anyagú, lassúkorongolt, felülete erősen érdes, elkenődött, neutrális égetésű, átlagosan kiégetett, kívül egyenetlen középbarna, belül egyenetlen középbarna. Díszítése sekélyen és szabálytalanul bekarcolt egyenes vonalkötegek (4 db). Falv. 0,7–0,8 cm, m. 10×12 cm. T.cs. 6c. (43. tábla 11).
- M6-2010.045.135.10. Szürke edény oldaltöredéke. Homokos anyagú, gyorskorongolt, felülete sima, porózus, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenletes világosszürke, belül egyenletes világosszürke, törésfelülete világosszürke. Díszítése egyenes vonalköteg. Falv. 0,3 cm, m. 6×10 cm. T.cs. 1a. (44. tábla 4).
- M6-2010.045.135.11. Sárga edény hurkafültöredéke. Homokos anyagú, gyorskorongolt, díszítetlen, felülete sima, porózus, oxidált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenletes világos narancssárga, belül egyenletes világos narancssárga, törésfelülete narancssárga. Külső és belső oldala hosszanti irányban két részre tagolt. Méretei alapján kis űrtartalmú edényhez (bögre?) tartozhatott. Falv. 0,5–0,8 cm, sz. 2,3 cm, m. 3×4 cm. T.cs. 2a. (44. tábla 3).
- M6-2010.045.135.15. Szürke edény fenék- és oldaltöredéke. Gyengén agyagzúzalékos és homokos anyagú, gyorskorongolt, díszítetlen, felülete sima, kopogós, porózus, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenletes világosszürke, belül egyenletes világosszürke, törésfelülete világosszürke. A fenék nagy része letört, valószínűleg el volt simítva. Falv. 0,4–0,7 cm, m. 7×14 cm, mérhm. 5,5 cm, fá. 8 cm. T.cs. 1a. (44. tábla 1).
- M6-2010.045.135.45. Szürke edény oldaltöredéke. Gyengén agyagzúzalékos és homokos anyagú, gyorskorongolt, díszítetlen, felülete sima, kopogós, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenletes világos galambszürke, belül egyenletes galambszürke, törésfelülete világosszürke. Díszítése két sor egyenes vonalköteg. Falv. 0,3–0,5 cm, m. 5×4 cm. T.cs. 1a. (44. tábla 2).
- M6-2010.045.135.46. Fazék perem- és oldaltöredéke. Erősen agyagzúzalékos, kőzúzalékos és homokos anyagú, lassúkorongolt, felülete érdes, neutrális égetésű, átlagosan kiégetett, kívül egyenetlen sötét-szürke és középbarna, belül egyenetlen sötétszürke. Pereme erősen kihajló, függőlegesen levágott, alul kissé hornyolt. Az oldalfal díszítése egy sor hullámvonalköteg alatt egy sor egyenes vonalköteg. Falv. 0,8–0,9 cm, m. 6×13 cm, pá. 17 cm. T.cs. 6c. (43. tábla 7).

136. objektum (22. tábla)

- A. Ház.
- B. Lekerekített sarkú téglalap alaprajzú, függőleges oldalfalú, vízszintes aljú ház. Hosszanti tengelye ÉNy–DK-i tájolású, az É-i és D-i fal középső végén, a falak síkjában két cölöplyuk volt (282. és 283. objektumok). A Ny-i és K-i oldalfalában, nagyjából középtájt bemélyítések láthatók: a Ny-i falnál szabálytalan negyed kör van bevágva, a K-i oldalon pedig négyzetes bevágás található. Bejárat, tűzelőberendezés nyoma nem került elő. A betöltés sötétbarna humusz alatt lösszel kevert sötétbarna humusz.
- C. Ház átm. 390×270 cm, m. 90 cm; 282. cölöplyuk átm. 16 cm, m. 18 cm; 283. cölöplyuk átm. 16 cm, m. 26 cm.
- D. Kerámia, állatcsont, kő, patics.
- E. M6-2010.045.136.16. Fazék peremtöredéke. Erősen agyagzúzalékos és homokos anyagú, kézzel formált, felülete elsimitott, porózus, neutrális égetésű, átlagosan kiégetett, kívül egyenetlen világosbarna, belül egyenetlen szürkésbarna, törésfelületén szürke mag. Pereme hosszú, enyhén kihajló, ujjbe-

- nyomkodással és ferde bevagdosásokkal díszített. Falv. 0,7–0,9 cm, m. 5×5 cm, pá. 22–23 cm. T.cs. 7b. (44. tábla 5).
- M6-2010.045.136.17. Fazék perem- és oldaltöredéke. Gyengén agyagszemcsés és csillámos homokos anyagú, gyorskorongolt, felülete szemcsés, kopogós, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen sötétszürke, belül egyenetlen sötétszürke. Pereme erősen kihajló, megvastagodó, alul-felül lekerekített, sekély fedőhoronnyal díszített. Falv. 0,4–0,6 cm, m. 8×4 cm, pá. 13 cm. T.cs. 4a. (44. tábla 6).
- M6-2010.045.136.18. Fazék perem- és oldaltöredéke. Gyengén agyagzúzalékos, kavicsos és homokos anyagú, gyorskorongolt, felülete szemcsés, kopogós, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen középszürke, belül egyenetlen középszürke, törésfelületén világosszürke mag. Pereme közepesen kihajló, megvastagodó, ívelt, alul kissé hornyolt/galléros. A vállon valószínűleg hullámvonalköteg (letört). Falv. 0,5–0,8 cm, m. 5×4 cm, pá. kb. 18 cm. T.cs. 4c. (44. tábla 8).
- M6-2010.045.136.19. Fazék perem- és oldaltöredéke. Gyengén agyagzúzalékos és csillámos homokos anyagú, gyorskorongolt, díszítetlen, felülete szemcsés, kopogós, neutrális égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen szürkésbarna, belül egyenetlen szürkésbarna. Pereme közepesen kihajló, lekerekített, éle alatt bekarcolt vonal fut körbe. Falv. 0,5–0,6 cm, m. 6×4 cm, pá. 15 cm. T.cs. 4a. (44. tábla 7).
- M6-2010.045.136.21. Fazék oldaltöredéke. Gyengén agyagzúzalékos és csillámos homokos anyagú, gyorskorongolt, felülete szemcsés, porózus, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen sötétszürke, belül egyenetlen sötétszürke. Díszítése egyenes vonalköteg vagy sűrű befésülés (letört). Falv. 0,5–0,6 cm, m. 3,5×4 cm. T.cs. 4b. (44. tábla 9).
- M6-2010.045.136.23. Sárga edény oldaltöredéke. Homokos anyagú, gyorskorongolt, felülete sima, porózus, oxidált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen világos narancssárga, belül egyenetlen világos narancssárga, törésfelülete narancssárga. Díszítése két sor bekarcolt egyenes vonalköteg. Falv. 0,4–0,6 cm, m. 3×5 cm. T.cs. 2a. (44. tábla 10).
- M6-2010.045.136.47. Kiskérődző hosszúcsontjából készült, ép, elhegyesedő végű csontár. H. 8,3 cm, sz. 0,5–2,6 cm (58. tábla 13).
- M6-2010.045.136.50. Kiskérődző hosszúcsontjából készült, ép csontár. H. 7,5 cm, sz. 0,5–2,0 cm (58. tábla 14).
- M6-2010.045.136.52. Kiskérődző hosszúcsontjából készült, elhegyesedő végű csontár. Hegye letört. H. 9,7 cm, sz. 0,7–1,9 cm (58. tábla 12).
- M6-2010.045.136.53. Kiskérődző hosszúcsontjából készült, vékony csonttű. Vége átfúrt, a lyuk mentén letört. H. 8,0 cm, sz. 0,2–0,8 cm, lyukátm. 0,4 cm (58. tábla 10).

137. objektum

- A. Gödör.
- B. Lekerekített sarkú téglalap alaprajzú, lejtős oldalfalú, íves aljú gödör. Betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz.
- C. Átm. 155×110 cm, m. 56 cm.
- D. Kerámia, állatcsont.

138. objektum

- A. Gödör.
- B. Hosszúkas téglalap alaprajzú, sekély, vízszintes aljú gödör. Betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz.
- C. Átm. 320×100 cm, m. 20 cm.
- D. Kerámia, állatcsont.

139. objektum (17. tábla 7–9.)

- A. Gödör.
- B. Lekerekített sarkú téglalap alaprajzú, sekély, vízszintes aljú gödör. Betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz.
- C. Átm. 170×105 cm, m. 10 cm.
- D. –

140. objektum

- A. Gödör.
- B. Elnyújtott trapéz alaprajzú, függőleges oldalfalú, enyhén lejtős aljú gödör. Betöltése barnásfekete humusz alatt lösszel kevert sötétbarna humusz.
- C. Átm. 230×95 cm, m. 78 cm.
- D. Kerámia, állatcsont.

141. objektum (23. tábla)

- A. Ház.
- B. Nagyjából négyzetes alaprajzú, függőleges oldalfalú, vízszintes aljú ház. Az objektum Ny–K-i tengelyében két cölöplyuk található (278. és 279. objektum). A ház ÉNy-i sarkában egy 33×32 cm méretű kötömb volt. Bejárat, tüzelőberendezés nyoma nem került elő. A betöltés lösszel és paticcsal kevert szürkésbarna humusz.
- C. Ház átm. 290×280 cm, m. 45 cm; 278. cölöplyuk átm. 44 cm, m. 44 cm; 279. cölöplyuk átm. 44 cm, m. 44 cm.
- D. Kerámia, állatcsont.
- E. M6-2010.045.141.1. Fekete edény perem- és oldaltöredéke. Gyengén agyagszemcsés és homokos anyagú, gyorskorongolt, felülete szemcsés, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen fekete, belül egyenetlen fekete, törésfelületén élénk vörösesbarna mag. Pereme rövid, közepesen kihajló, kihegyesedő, sekély vonallal két részre tagolt. Az oldalfal díszítése két sor egyenes vonalköteg. Falv. 0,3–0,4 cm, m. 7×7 cm, pá.? T.cs. 5a. (45. tábla 1).
- M6-2010.045.141.2. Fazék perem- és oldaltöredéke. Agyagszemcsés és homokos anyagú, gyorskorongolt, felülete szemcsés, kopogós, redukált égetésű,

jól kiégetett, kívül egyenletes világos galambszürke, belül egyenletes világos galambszürke. Pereme rövid, közepesen kihajló, lekerekített. Az oldalfal díszítése két sor egyenes vonalköteg. A válla kevésbé hangsúlyos. Falv. 0,4–0,5 cm, m. 7,5×3,5 cm, pá. ? T.cs. 4b. (45. tábla 2).

M6-2010.045.141.5. Fazék fenék- és oldaltöredéke. Agyagzúzalékos és csillámos homokos anyagú, gyorskorongolt, felülete kissé érdes, kopogós, neutrális égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen világosbarna, belül egyenletes világosbarna, törésfelületén szürke mag. Az oldal díszítése egyenes vonalköteg. Falv. 0,8–0,9 cm, m. 6×12 cm, mérhm. 6 cm, fá. 15 cm. T.cs. 4b. (45. tábla 4).

M6-2010.045.141.6. Fazék oldaltöredéke. Agyagzúzalékos és homokos anyagú, lassúkorongolt (?), felülete szemcsés, lekopott, neutrális égetésű, átlagosan kiégetett, kívül egyenetlen világosbarna, belül egyenetlen világosbarna. Díszítése két sor egyenes vonalköteg. Falv. 0,7–0,9 cm, m. 5×5 cm. T.cs. 6a. (?) (45. tábla 3).

M6-2010.045.141.12. Kiskérődző hosszúcsontjából készült, teljesen ép, elhegyesedő végű csontár. H. 9,6 cm, sz. 0,3–2,4 cm (58. tábla 15).

142. objektum (17. tábla 10–12.)

- A. Gödör.
- B. Csaknem négyzet alaprajzú, függőleges oldalfalú, vízszintes aljú gödör. Betöltése barnásfekete humusz.
- C. Átm. 95–105 cm, m. 85 cm.
- D. Kerámia, állatcsont.

143. objektum

- A. Gödör.
- B. Amorfi alaprajzú, lejtős oldalfalú, egyenetlen aljú gödör. Betöltése paticcsal kevert sötétbarna humusz.
- C. Átm. 600×205 cm, m. 45 cm.
- D. Kerámia, állatcsont.

144. objektum

- A. Gödör.
- B. Lekerekített sarkú téglalap alaprajzú, függőleges oldalfalú, vízszintes aljú gödör. Betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz.
- C. Átm. 170×130 cm, m. 80 cm.
- D. Kerámia, állatcsont.

145. objektum (24. tábla)

- A. Ház.
- B. Lekerekített sarkú téglalap alaprajzú, enyhén lejtős oldalfalú, vízszintes aljú, mélyebb ház. A hosszanti tengely ÉNy–DK-i irányú. Az É-i és a D-i falak közepébe ásva egy-egy cölöplyuk található (284. és 320. objektumok). Az épület DNy-i sarkában pad-

lóra épített kőkemence omladékait tárták fel. A betöltés lösszel kevert sötétbarna humusz.

- C. Ház átm. 350×310 cm, m. 75 cm; 284. cölöplyuk átm. 20 cm, m. 100 cm; 320. cölöplyuk átm. 15 cm, m. 95 cm.

D. Kerámia, állatcsont, kő.

- E. M6-2010.045.145.1. Fazék perem- és oldaltöredéke. Gyengén agyagzúzalékos és homokos anyagú, gyorskorongolt, felülete szemcsés, kopogós, neutrális égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen világosszürke, belül egyenetlen világosszürke. Díszítése a vállon egy sor egyenes vonalköteg. Pereme rövid, erősen kihajló, ferdén levágott, fedőhoronnyal ellátott. Falv. 0,4–0,5 cm, m. 5×9 cm, pá. 11 cm. T.cs. 4a. (45. tábla 6).

M6-2010.045.145.2. Fazék perem- és oldaltöredéke. Agyagzúzalékos és homokos anyagú, gyorskorongolt, díszítetlen, felülete szemcsés, kopogós, lera-kódásos, neutrális égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen középszürke, belül egyenetlen középszürke. Pereme erősen kihajló, megvastagodó, lekerekített, sekély fedőhoronnyal ellátott. Falv. 0,4–0,6 cm, m. 4×6 cm, pá. 16 cm. T.cs. 4b. (45. tábla 7).

M6-2010.045.145.3. Fazék perem- és oldaltöredéke. Agyagzúzalékos és csillámos homokos anyagú, gyorskorongolt, díszítetlen, felülete szemcsés, kopogós, kissé porózus, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenletes sötétszürke, belül egyenletes középszürke, törésfelületén szürke mag. Pereme rövid, erősen kihajló, bekarcolt vonallal két részre tagolt, fedőhoronnyal ellátott. Falv. 0,4–0,6 cm, m. 10×8 cm, pá. 14 cm. T.cs. 4b. (45. tábla 5).

M6-2010.045.145.5. Szürke edény peremtöredéke. Homokos anyagú, gyorskorongolt, díszítetlen, felülete sima, porózus, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen galambszürke, belül egyenetlen galambszürke, törésfelülete galambszürke. Pereme hosszú, enyhén kihajló, lekerekített. Falv. 0,3–0,5 cm, m. 2,5×4,5 cm, pá. 12 cm. T.cs. 1a. (45. tábla 8).

M6-2010.045.145.8. Fekete edény oldaltöredéke. Erősen agyagzúzalékos és homokos anyagú, gyorskorongolt, felülete érdes, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenletes sötétszürke, belül egyenletes sötétszürke, törésfelületén vörösesbarna mag. Díszítése egyenes vonalköteg. Falv. 0,2–0,3 cm, m. 4,5×3,5 cm. T.cs. 5b. (45. tábla 10).

M6-2010.045.145.9. Szürke edény oldaltöredéke. Homokos anyagú, gyorskorongolt, felülete sima, porózus, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenletes galambszürke, belül egyenletes galambszürke, törésfelülete galambszürke. Díszítése egy sor egyenes vonalkötegre félig rákarcolt hullámvonalköteg. Falv. 0,5–0,7 cm, m. 6,5×4,5 cm. T.cs. 1a. (45. tábla 9).

146. objektum

- A. Gödör.
- B. Téglalap alaprajzú, lejtős oldalfalú, íves aljú gödör. Betöltése barna humusz.
- C. Átm. 80–90 cm, m. 80 cm.
- D. –

147. objektum (25. tábla 1–3.)

- A. Gödör.
- B. Lekerekített sarkú téglalap alaprajzú, sekély, vízszintes (a közepe felé enyhén lejtő) aljú gödör. Betöltése sötétbarna humusz.
- C. Átm. 195×110 cm, m. 28 cm.
- D. Kerámia, állatcsont, kő.
- E. M6-2010.045.147.10. Ép, jó megtartású vassarló. A nyéltüske nagy része letört. A nyak rövid, bütykösen kiszélesedik (bár ez talán csak korrózió). A penge a nyakra nagyjából merőlegesen indul, majd negyed körívet leírva egyenesen végződik. H. 35,1 cm, nyéltüske: 1,5 cm, nyak: 2,6 cm, a penge ívelt része kb. 10 cm, a penge egyenes része: kb. 21 cm, a penge sz. 1,8–2,5 cm (60. tábla 1).

148. objektum

- A. Gödör.
- B. Amorf alaprajzú, É-i oldalán lépcsős, D-i oldalán kifelé lejtő oldalfalú, íves aljú gödör. Betöltése löszszel kevert sötétbarna humusz.
- C. Átm: 390×230 cm, m: 78 cm.
- D. Kerámia.

149. objektum (26. tábla)

- A. Kút.
 - B. Kerek alaprajzú, befelé tölcséresen szűkülő oldalú, lépcsőzetes aljú, feltételezhetően kútként funkcionáló objektum. Faszerkezet nyoma nem került elő az alján. Betöltése barnásfekete humusz, benne barna és sárgásbarnás kevert rétegekkel.
 - C. Átm. 205–210 cm, m. 195 cm.
 - D. Kerámia, állatcsont, kő, vaseszköz.
 - E. M6-2010.045.149.1. Fazék perem- és oldaltöredéke. Gyengén agyagszemcsés és csillámos homokos anyagú, gyorskorongolt, felülete szemcsés, kopogós, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenletes fekete, belül egyenletes fekete, törésfelületén világosszürke mag. Pereme közepesen kihajló, hangsúlyos fedőhoronnyal ellátott. Nyaka viszonylag hangsúlyos. Oldala sekélyen bordázott/hornyolt. Falv. 0,2–0,3 cm, m. 9×7 cm, pá. 11 cm. T.cs. 5a. (47. tábla 5).
- M6-2010.045.149.2. Fazék perem- és oldaltöredéke. Gyengén agyagzúzalékos és csillámos homokos anyagú, gyorskorongolt, felülete szemcsés, kissé érdes, lekopott, porózus, kopogós, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen sötétszürke, belül egyenetlen sötétszürke. Pereme közepesen kihajló, hangsúlyos fedőhoronnyal ellátott, helyen-

ként egyenetlenül, hullámosan kiképzett. Nyaka viszonylag hangsúlyos. Oldala sekélyen bordázott/hornyolt. Falv. 0,3–0,5 cm, m. 9×7 cm, 4×4 cm, 9×5 cm, 6×7 cm, 3×2 cm, 5×10 cm, 6×6 cm, 2×2,5 cm (ragasztott), 5×4 cm, 4×4,5 cm, 5×2,5 cm (ragasztott), pá. 13,5 cm. T.cs. 4a. (47. tábla 6).

M6-2010.045.149.3. Fazék perem- és oldaltöredéke. Gyengén agyagszemcsés és csillámos homokos anyagú, gyorskorongolt, felülete szemcsés, kopogós, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen sötétszürke és galamszürke, belül egyenetlen középszürke. Pereme közepesen kihajló, ferdén levágott, alul szögletes. Hangsúlyos fedőhoronnyal díszített. Az oldalfal díszítése hornyolás/bordázás. Falv. 0,5–0,7 cm, m. 8×7 cm, pá. 15 cm. T.cs. 4a. (47. tábla 4).

M6-2010.045.149.4. Fazék peremtöredéke. Gyengén agyagszemcsés és homokos anyagú, gyorskorongolt, felülete szemcsés, kopogós, neutrális égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen szürkésbarna, belül egyenetlen szürkésbarna, törésfelületén szürke mag. Pereme közepesen kihajló, ferdén levágott, külső oldalán sekély borda fut körbe, belső oldalán két bekarcolt vonal fut. A vállon sekélyen bekarcolt egyenes vonalköteg. Falv. 0,4–0,5 cm, m. 4,5×4 cm, pá. 14 cm. T.cs. 4a. (47. tábla 3).

M6-2010.045.149.5. Fekete edény peremtöredéke. Agyagzúzalékos és homokos anyagú, gyorskorongolt, felülete szemcsés, kopogós, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen fekete, belül egyenetlen fekete, törésfelületén élénk vörösesbarna mag. Pereme közepesen kihajló, kihegyesedő, fedőhoronnyal ellátott, belső oldalán három egyenes vonal fut körbe. Nagyjából a nyak és váll találkozásánál bekarcolt egyenes vonal fut. Falv. 0,4–0,5 cm, m. 5×3 cm, pá. 17 cm. T.cs. 5b. (47. tábla 2).

M6-2010.045.149.6. Fazék perem- és oldaltöredéke. Gyengén agyagszemcsés, mészszemcsés és csillámos homokos anyagú, gyorskorongolt, felülete szemcsés, kopogós, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen sötétszürke, belül egyenetlen világosszürke, törésfelületén világosszürke mag. Pereme rövid, erősen kihajló, ívelt, galléros, fedőhoronnyal ellátott, belső oldalán sekély egyenes vonalköteggel díszített. Az oldalfal díszítése sűrűn bekarcolt egyenes vonalak. Falv. 0,3–0,4 cm, m. 7×4 cm, pá. 11–12 cm. T.cs. 4a. (48. tábla 1).

M6-2010.045.149.34. Fazék peremtöredéke. Erősen agyagzúzalékos és homokos anyagú, kézzel formált, felülete érdes, repedezett, porózus, kopogós, neutrális égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen szürkésbarna, belül egyenetlen szürkésbarna, törésfelületén szürke mag. Pereme függőleges állású, ferde irányú ujjbenyomkodással díszített. Falv. 0,9–1,2 cm, m. 6×8 cm, pá. 24–26 cm. T.cs. 7b. (46. tábla 6).

- M6-2010.045.149.35. Fekete edény peremtöredéke. Gyengén agyagszemcsés és homokos anyagú, gyorskorongolt, felülete szemcsés, kopogós, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenletes fekete, belül egyenletes fekete, törésfelületén világosszürke mag. Pereme erősen kihajló, lekerekített, alja csücskös. Sekély fedőhoronnyal ellátott. Az oldalfal díszítése hornyolás/bordázás. Falv. 0,3–0,5 cm, m. 9×5 cm, pá. 14 cm. T.cs. 5a. (48. tábla 2).
- M6-2010.045.149.36. Fazék peremtöredéke. Gyengén agyagzúzalékos és homokos anyagú, gyorskorongolt, díszítetlen, felülete szemcsés, kopogós, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen galambszürke, belül egyenletes világos galambszürke, törésfelületén szürke mag. Pereme közepesen kihajló, alul kissé hornyolt. Falv. 0,5–0,6 cm, m. 6×6 cm, pá. 14 cm. T.cs. 4b. (48. tábla 4).
- M6-2010.045.149.40. Füles edény perem- és oldaltöredéke. Gyengén agyagzúzalékos és homokos anyagú, gyorskorongolt, felülete szemcsés, kopogós, neutrális égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen vörösesbarna és középszürke, belül egyenetlen középbarna. Pereme rövid, közepesen kihajló, lekerekített, belső oldalán bekarcolt vonal fut körbe. Az oldalfal díszítése szabálytalanul bekarcolt egyenes vonalak. Falv. 0,4–0,5 cm, m. 11×7 cm, pá. 10 cm. T.cs. 4a. (47. tábla 1).
- M6-2010.045.149.42. Füles edény perem- és fültöredéke. Gyengén agyagzúzalékos és homokos anyagú, gyorskorongolt, felülete szemcsés, kopogós, neutrális égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen világosbarna, belül egyenetlen középbarna. Pereme rövid, közepesen kihajló, lekerekített, belső oldalán bekarcolt vonal fut körbe. A peremhez csatlakozó szalagfűl nagyjából háromnegyede hiányzik. (A tárgy az M6-2010.045.149.40. leltári számú edényhez tartozik.) Falv. 0,5–0,6 cm, perem m.: 5×2 cm, fűl m.: 3×2,5 cm, pá. 10 cm. T.cs. 4a. (47. tábla 1).
- M6-2010.045.149.45. Fazék oldaltöredéke. Gyengén agyagszemcsés és homokos anyagú, gyorskorongolt, felülete szemcsés, kopogós, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen sötétszürke, belül egyenetlen sötétszürke, törésfelületén világosszürke mag. Díszítése egy sor egyenes vonalköteg. Falv. 0,4–0,5 cm, m. 5×3 cm. T.cs. 4a. (48. tábla 9).
- M6-2010.045.149.49. Szürke edény oldaltöredéke. Homokos anyagú, gyorskorongolt, felülete sima, porózus, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenletes világos galambszürke, belül egyenletes világos galambszürke, törésfelülete világosszürke. Díszítése egyenes vonalköteg. Falv. 0,6–0,9 cm, m. 6×5 cm. T.cs. 1b. (48. tábla 8).
- M6-2010.045.149.50. Fazék oldaltöredéke. Homokos anyagú, gyorskorongolt, felülete sima, porózus, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen világos galambszürke és középszürke, belül egyenletes világos galambszürke, törésfelülete világosszürke. Díszítése négy sor szabálytalan közfel bekarcolt, széles egyenes vonalköteg. (Öblös edény lehetett, a középső/alsó harmadában szélesedik.) Falv. 0,4–0,5 cm, m. 7,5×8 cm, 10×6 cm. T.cs. 1a. (48. tábla 7).
- M6-2010.045.149.94. Fazék peremtöredéke. Erősen agyagzúzalékos és homokos anyagú, kézzel formált, felülete érdes, neutrális égetésű, átlagosan kiégetett, kívül egyenetlen sötétszürke és középbarna, belül egyenetlen sötétszürke és középbarna, törésfelületén szürke mag. Pereme rövid, enyhén kihajló, körömbenyomkodással/ujjbenyomkodással díszített. Falv. 0,5–0,6 cm, m. 6×8 cm, pá. 15 cm. T.cs. 7b. (46. tábla 2).
- M6-2010.045.149.96. Fazék peremtöredéke. Erősen agyagzúzalékos és homokos anyagú, kézzel formált, felülete érdes, neutrális égetésű, átlagosan kiégetett, kívül egyenetlen sötétszürke és középbarna, belül egyenetlen világosszürke és középbarna, törésfelületén szürke mag. Pereme hosszú, enyhén kihajló, benyomkodással és bevagdosással díszített. Falv. 0,6–0,8 cm, m. 8×7 cm, pá. 18–19 cm. T.cs. 7b. (46. tábla 1).
- M6-2010.045.149.98. Fazék peremtöredéke. Erősen agyagzúzalékos és homokos anyagú, kézzel formált, felülete érdes, porózus, neutrális égetésű, átlagosan kiégetett, kívül egyenetlen világosszürke, belül egyenetlen középbarna, törésfelületén szürke mag. Pereme bevagdosással díszített. Falv. 0,7–1,1 cm, m. 8×8 cm, pá. 19–20 cm. T.cs. 7b. (46. tábla 3).
- M6-2010.045.149.100. Fazék perem- és oldaltöredéke. Erősen agyagzúzalékos és csillámos homokos anyagú, kézzel formált, díszítetlen, felülete érdes, repedezett, neutrális égetésű, átlagosan kiégetett, kívül egyenetlen középbarna és sötétszürke, belül egyenetlen középbarna és sötétszürke. Pereme rövid, enyhén kihajló, közel vízszintesen levágott. Nyaka hosszú, csak nagyon enyhén vállasodik. Az edény tojásdad vagy hengeres, hordó alakú lehetett. Falv. 0,5–0,8 cm, m. 13,5×10 cm, pá. 14 cm. T.cs. 7a. (46. tábla 5).
- M6-2010.045.149.101. Fazék peremtöredéke. Erősen agyagzúzalékos és csillámos homokos anyagú, kézzel formált, díszítetlen, felülete érdes, kopogós, neutrális égetésű, átlagosan kiégetett, kívül egyenetlen világosbarna, belül egyenetlen középbarna, törésfelületén szürke mag. Pereme hosszú, hengeres, enyhén kihajló, lekerekített. Nyaka rövid, erősen vállasodik. Falv. 0,5–0,8 cm, m. 11×8 cm, pá. 16 cm. T.cs. 7b. (46. tábla 4).
- M6-2010.045.149.103. Szürke edény peremtöredéke. Agyagzúzalékos és homokos anyagú, gyorskorongolt, díszítetlen, felülete érdes, kopogós, porózus, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenletes világos galambszürke, belül egyenletes világos galambszürke, törésfelülete világosszürke. Pereme hosszú, közel függőleges állású, lekerekített. Falv. 0,6–0,8

cm, m. 9×4 cm, pá. 12 cm. T.cs. 1b/1c. (47. tábla 7).
M6-2010.045.149.104. Fazék peremtöredéke. Gyengén agyagzúzalékos és homokos anyagú, gyorskorongolt, díszítetlen, felülete kissé érdes, neutrális égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen középbarna és sötétszürke, belül egyenetlen középszürke, törésfelületén téglavörös mag. Pereme közepesen kihajló, megvastagodó, ívelt. Falv. 0,5–0,6 cm, m. 7×7,5 cm, pá. 12–13 cm. T.cs. 4b. (48. tábla 3).

M6-2010.045.149.106. Fazék perem- és oldaltöredéke. Gyengén agyagzúzalékos és homokos anyagú, gyorskorongolt, felülete sima, kopogós, lerakódásos, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen világos galambszürke, belül egyenetlen galambszürke, törésfelületén világosszürke mag. Pereme viszonylag hosszú, közepesen kihajló, ívelt, sekély vonallal két részre tagolt, fedőhoronnyal ellátott. Díszítése sekély bordák az oldalfalon. Erősen válasodik. Falv. 0,3–0,5 cm, m. 18×10 cm, pá. 17 cm. T.cs. 4b. (47. tábla 8).

M6-2010.045.149.109. Fazék perem- és oldaltöredéke. Agyagzúzalékos és homokos anyagú, lassúkorongolt, felülete érdes, neutrális égetésű, átlagosan kiégetett, kívül egyenetlen sötétszürke és középbarna, belül egyenetlen szürkésbarna. Pereme rövid, közepesen kihajló, elvékonyodó, levágott. Díszítése három sor egyenes vonalköteg. Falv. 0,5–0,7 cm, m. 8×8 cm, pá. 16 cm. T.cs. 6b. (48. tábla 6).

M6-2010.045.149.110. Tál perem- és oldaltöredéke. Agyagzúzalékos és homokos anyagú, lassúkorongolt, díszítetlen, felülete érdes, lekopott, redukált égetésű, átlagosan kiégetett, kívül egyenetlen sötétszürke, belül egyenetlen sötétszürke, törésfelületén szürke mag. A perem lekerekített. Az oldalfal magassága kb. 1,5 cm, a fenékhez képest nagyjából merőleges szöget zár be, de az oldal és a fenék találkozása nem törik meg élesen. Falv. 0,9–1,1 cm, m. 7×7 cm, pá. 37–38 cm. T.cs. 6b. (48. tábla 5).

M6-2010.045.149.112. Szürke edény oldaltöredéke. Gyengén agyagzúzalékos és homokos anyagú, gyorskorongolt, felülete sima, porózus, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen világos galambszürke, belül egyenetlen világos galambszürke, törésfelülete világosszürke. Díszítése hullámvonalköteg alatt egyenes vonalköteg. (A két köteg közvetlenül egymás alatt helyezkedik el, a hullámvonalak részben rálógnak az egyenesre.) Falv. 0,5–0,6 cm, m. 3,5×4 cm. T.cs. 1b. (49. tábla 3).

M6-2010.045.149.113. Szürke edény oldaltöredéke. Homokos anyagú, gyorskorongolt, felülete sima, kopogós, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen világos galambszürke, belül egyenetlen világos galambszürke, törésfelülete világosszürke. Díszítése hullámvonalköteg alatt egyenes vonalköteg. Falv. 0,3–0,4 cm, m. 4,5×4 cm. T.cs. 1a. (49. tábla 2).

M6-2010.045.149.114. Szürke edény oldaltöredéke. Gyengén agyagzúzalékos és homokos anyagú, gyorskorongolt, felülete kissé érdes, porózus, redukált égetésű, átlagosan kiégetett, kívül egyenetlen galambszürke, belül egyenetlen galambszürke, törésfelülete világosszürke. Díszítése egyenes vonalköteg alatt hullámvonalköteg. (A hullámvonalak részben az egyenes vonalakra vannak karcolva.) Falv. 0,3–0,4 cm, m. 6×4 cm. T.cs. 1b. (49. tábla 1).

M6-2010.045.149.124. Fekete edény fenéktöredéke. Agyagszemcsés és homokos anyagú, gyorskorongolt, díszítetlen, felülete szemcsés és érdes, lerakódásos, neutrális égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen sötétszürke, belül egyenetlen fekete, törésfelületén vörösesbarna mag. A fenék elsimított. Falv. 0,8–1,1 cm, m. 10×13 cm, mérhm. 3 cm, fá. 10 cm. T.cs. 5b. (49. tábla 4).

M6-2010.045.149.129. Fazék fenék- és oldaltöredéke. Erősen agyagzúzalékos és homokos anyagú, kézzel formált, felülete érdes, porózus, neutrális égetésű, átlagosan kiégetett, kívül egyenetlen foltos szürkésbarna, belül egyenetlen világosbarna, törésfelületén szürke mag. Díszítése sekélyen bekarcolt függőleges seprűdíz. Falv. 0,3–0,7 cm, m. 8×12 cm, mérhm. 6 cm, fá. 10–11 cm. T.cs. 7b. (49. tábla 5).

M6-2010.045.149.222. Valószínűleg szarvasmarha vagy ló bordájából készített simító. Mindkét széle letört. Külső és belül egyaránt sima, éle egyenetlen, kopott. H. 17,4 cm, sz. 2,1–4,3 cm, vast. 0,2–0,6 cm (58. tábla 9).

150. objektum (27. tábla)

A. Ház.

B. Nagyjából négyzet alaprajzú, sekély, vízszintes aljú ház. K-i oldalfalának közepén egy cölöplyuk volt (289. objektum), ÉK-i sarkában négyzetes alaprajzú, padlóra épített kőkemence omladékait tárták fel, amely szájával DDNy felé nyílt. A ház D-i felét a 288. számú gödör vágta. A betöltés lösszel kevert sötétbarna humusz.

C. Ház atm. 290×300 cm, m. 17 cm; kemence atm. kb. 90×80 cm; 289. cölöplyuk atm. 12 cm, m. 40 cm.

D. Kerámia, állatcsont, kő.

E. M6-2010.045.150.1. Fazék perem- és oldaltöredéke. Gyengén agyagzúzalékos és homokos anyagú, gyorskorongolt, díszítetlen, felülete kissé érdes, kopogós, neutrális égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen szürkésbarna, belül egyenetlen középbarna. Pereme közepesen kihajló, ívelt. Falv. 0,4–0,5 cm, m. 12×8 cm, pá. 19 cm. T.cs. 4a. (49. tábla 9).

M6-2010.045.150.14. Fazék perem- és oldaltöredéke. Csillámos homokos anyagú, gyorskorongolt, felülete szemcsés, porózus, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen sötétszürke, belül egyenetlen sötétszürke, törésfelületén világosbarna mag. Pereme nyhén kihajló, lekerekített. Díszítése a vállon

- egyenes vonalköteg. Falv. 0,4 cm, m. 5×5,5 cm, pá. 13 cm. T.cs. 4b. (49. tábla 8).
- M6-2010.045.150.17. Fazék perem- és oldaltöredéke. Erősen agyagzúzalékos, kavicsos és csillámos homokos anyagú, lassúkorongolt, felülete érdes, repedezett, lekopott, neutrális égetésű, átlagosan kiégetett, kívül egyenetlen sötétszürke és vörösesbarna, belül egyenetlen vörösesbarna. Pereme közepesen kihajló, ferdén levágott. Az oldalfal díszítése hullámvonalköteg alatt egyenes vonalköteg. A töredék nyakrésze átfúrt. Falv. 0,4–0,7 cm, m. 11×9 cm, pá. 22–23 cm. T.cs. 6c. (49. tábla 6).
- M6-2010.045.150.18. Fazék perem- és oldaltöredéke. Agyagzúzalékos és homokos anyagú, kézzel formált, díszítetlen, felülete érdes, repedezett, porózus, neutrális égetésű, átlagosan kiégetett, kívül egyenetlen világosbarna, belül egyenetlen közepszürke. Pereme hosszú, enyhén kihajló, bevagdósásokkal díszített. Falv. 0,7–0,9 cm, m. 7×7 cm, pá.? T.cs. 7c. (49. tábla 7).
- M6-2010.045.150.30. Fazék oldaltöredéke. Gyengén agyagszemcsés és csillámos homokos anyagú, gyorskorongolt, felülete szemcsés, kopogós, neutrális égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen szürkésbarna, belül egyenetlen sötétszürke, törésfelületén világosszürke mag. Díszítése egyenes vonalköteg. (Két vonalból álló kötegek.) Falv. 0,4–0,6 cm, m. 6×6 cm. T.cs. 4a. (50. tábla 3).
- M6-2010.045.150.31. Fekete edény oldaltöredéke. Homokos anyagú, gyorskorongolt, felülete porózus, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen fekete, belül egyenetlen fekete, törésfelületén vörösesbarna mag. Falv. 0,4–0,5 cm, m. 6×4 cm. T.cs. 5b. (50. tábla 5).
- M6-2010.045.150.34. Fazék oldaltöredéke. Erősen agyagzúzalékos, kavicsos és homokos anyagú, lassúkorongolt, felülete erősen érdes, porózus, neutrális égetésű, rosszul kiégetett, kívül egyenetlen vörösesbarna, belül egyenetlen sötétszürke. Díszítése egyenes vonalköteg. Falv. 0,5–0,9 cm, m. 7×7 cm. T.cs. 6c. (50. tábla 1).
- M6-2010.045.150.35. Fazék oldaltöredéke. Agyagzúzalékos és homokos anyagú, gyorskorongolt, felülete szemcsés, kopogós, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen sötétszürke, belül egyenetlen sötétszürke. Díszítése hullámvonalköteg. Falv. 0,4–0,5 cm, m. 5×4 cm. T.cs. 4a. (50. tábla 4).
- M6-2010.045.150.36. Szürke edény oldaltöredéke. Homokos anyagú, gyorskorongolt, felülete sima, porózus, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen galambszürke, belül egyenetlen világos galambszürke, törésfelülete világosszürke. Díszítése sűrű befésülés. Falv. 0,3–0,4 cm, m. 5×7 cm. T.cs. 1a. (50. tábla 2).
- M6-2010.045.150.43. Fazék fenék- és oldaltöredéke. Erősen agyagzúzalékos és homokos anyagú, kézzel formált, díszítetlen, felülete erősen érdes, porózus, neutrális égetésű, rosszul kiégetett, kívül egyenetlen közép-barna, belül egyenetlen közepszürke. Falv. 0,8–1,6 cm, m. 11×13 cm, mérh. 8 cm, fá. 12–14 cm. T.cs. 7d. (49. tábla 10).
- 151. objektum**
A. Gödör.
B. Ovális alaprajzú, lejtős oldalfalú, lépcsőzetes aljú gödör. Betöltése sötétbarna humusz alatt lösszel kevert sötétbarna humusz.
C. Átm. 270×170 cm, m. 110 cm.
D. –
- 152. objektum**
A. Gödör.
B. Kerek alaprajzú, felső harmadában enyhén, majd hirtelen meredeken lejtő, lépcsős oldalfalú, vízszintes aljú gödör. Betöltése barnásfekete humusz.
C. Átm. 140–170 cm, m. 60 cm.
D. –
- 153. objektum**
A. Gödör.
B. Nagyjából kerek alaprajzú, függőleges oldalfalú, majd lépcsőzetesen összeszűkülő, vízszintes aljú gödör. Betöltése sötétbarna humusz alatt lösszel kevert sötétbarna humusz.
C. –
D. Átm. 150–155 cm, m. 70 cm.
- 154. objektum**
A. Cölöplyuk.
B. Kerek alaprajzú, függőleges oldalfalú, vízszintes aljú cölöplyuk. Betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz.
C. Átm. 22 cm, m. 10 cm.
D. –
- 155. objektum**
A. Gödör.
B. Nagyjából kerek alaprajzú, lejtős oldalfalú, vízszintes aljú gödör. Betöltése lösszel kevert sárgásbarna humusz.
C. Átm. 116 cm, m. 21 cm.
D. Kerámia, állatcsont.
- 159. objektum**
A. Cölöplyuk.
B. Kerek alaprajzú, sekély, vízszintes aljú cölöplyuk. Betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz.
C. Átm. 65 cm, m. 11 cm.
D. –
- 160. objektum**
A. Cölöplyuk.

- B. Kerek alaprajzú, lejtős oldalfalú, vízszintes aljú cölöplyuk. Betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz.
- C. Átm. 30 cm, m. 10 cm.
- D. –

161. objektum

- A. Cölöplyuk.
- B. Kerek alaprajzú, lejtős oldalfalú, vízszintes aljú cölöplyuk. Betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz.
- C. Átm. 24 cm, m. 10 cm.
- D. –

162. objektum

- A. Cölöplyuk.
- B. Kerek alaprajzú, lejtős oldalfalú, vízszintes aljú cölöplyuk. Betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz.
- C. Átm. 22 cm, m. 14 cm.
- D. –

163. objektum

- A. Cölöplyuk.
- B. Kerek alaprajzú, lejtős oldalfalú, vízszintes aljú cölöplyuk. Betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz.
- C. Átm. 34 cm, m. 10 cm.
- D. –

164. objektum (25. tábla 4–6.)

- A. Gödör.
- B. Téglalap alaprajzú, függőleges oldalfalú, vízszintes aljú gödör. Betöltése sötétbarna humusz.
- C. Átm. 160×85 cm, m. 35 cm.
- D. Kerámia.

165. objektum

- A. Gödör.
- B. Lekerekített sarkú téglalap alaprajzú, függőleges oldalfalú, vízszintes aljú, ÉK–DNY-i irányú gödör. DNY-i felében egy négyzet alakú mélyedés volt. Betöltése szürkésbarna humusz alatt lösszel kevert sötétbarna humusz, alatta barnásfekete humusz.
- C. Átm. 225×146 cm, m. 90 cm.
- D. Kerámia, állatsont, kő.
- E. M6-2010.045.165.5. Sütőharang perem- és oldaltöredéke. Erősen agyagzúzalékos, kissé kerámiázúzalékos és homokos anyagú, kézzel formált, díszítetlen, felülete érdes, repedezett, porózus, neutrális égetésű, rosszul kiégetett, kívül egyenetlen szürkésbarna, belül egyenetlen szürkésbarna. Pereme lapos. Belső felületén ujjal való eldolgozás nyomai, külső felületén talán ritkás növényi nyomok. Falv. 1,1–1,9 cm, m. 17×10 cm, pá.? T.cs. 7c. (50. tábla 8).

M6-2010.045.165.7. Fazék perem- és oldaltöredéke.

Agyagszemcsés és csillámos homokos anyagú, gyorskorongolt, díszítetlen, felülete szemcsés, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen sötétszürke, belül egyenetlen középszürke. Pereme közepesen kihajló, levágott. Falv. 0,3–0,4 cm, m. 5,5×4 cm, pá. 12–13 cm. T.cs. 4a. (50. tábla 9).

M6-2010.045.165.9. Fazék oldaltöredéke. Agyagszemcsés és homokos anyagú, gyorskorongolt, felülete szemcsés, kopogós, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen galambszürke, belül egyenetlen galambszürke, törésfelületén világosszürke mag. Díszítése egyenes vonalköteg. Falv. 0,4 cm, m. 4,5×5,5 cm. T.cs. 4a. (50. tábla 10).

M6-2010.045.165.11. Fazék fenék- és oldaltöredéke. Erősen agyagzúzalékos, kavicsos és csillámos homokos anyagú, lassúkorongolt, felülete érdes, neutrális égetésű, átlagosan kiégetett, kívül egyenetlen szürkésbarna, belül egyenetlen szürkésbarna, törésfelületén barna mag. Díszítése az oldalon egyenes vonalköteg (nagy része letört). Falv. 0,9–1,4 cm, m. 7×5 cm, mérhm. 5 cm, fá. kb. 14 cm. T.cs. 6c. (50. tábla 6).

M6-2010.045.165.15. Fazék fenék- és oldaltöredék. Agyagszemcsés és homokos anyagú, gyorskorongolt, felülete szemcsés, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen középszürke, belül egyenetlen középszürke. Az oldal díszítése egyenes vonalköteg. Falv. 0,8–1,2 cm, m. 4,5×4 cm, mérhm. 3 cm, fá.? T.cs. 4a. (50. tábla 7).

166. objektum

- A. Cölöplyuk.
- B. Kerek alaprajzú, csaknem függőleges oldalfalú, íves aljú cölöplyuk. Betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz.
- C. Átm. 20 cm, m. 18 cm.
- D. –

167. objektum

- A. Cölöplyuk.
- B. Kerek alaprajzú, függőleges oldalfalú, vízszintes aljú cölöplyuk. Betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz.
- C. Átm. 26 cm, m. 12 cm.
- D. –

168. objektum

- A. Cölöplyuk.
- B. Kerek alaprajzú, lejtős oldalfalú, íves aljú cölöplyuk. Betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz.
- C. Átm. 30 cm, m. 18 cm.
- D. –

169. objektum

- A. Cölöplyuk.
- B. Kerek alaprajzú, sekély, vízszintes aljú cölöplyuk.

Betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz.

C. Átm. 70 cm, m. 10 cm.

D. Orsógomb.

E. M6-2010.045.169.1. Gömbölyű oldalú, korongolt orsógomb négy apró darabja. A töredékek alapján a tárgy alakja csak részben rekonstruálható. Az orsógomb galambszürke, jól kiégetett, homokos, kissé porózus anyagú. Oldalfalának közepe két sor, két széle egy-egy sor bekarcolt vonallal díszített, illetve az e vonalak által behatárolt két oldalfali sík bekarcolt koncentrikus körökkel van ellátva. A megmaradt töredékeken három ilyen kör található. Mag. 1,9 cm, átm. kb. 3,5 cm, lyukátm. 0,8 cm, falv. 0,5–0,9 cm (58. tábla 3).

170. objektum

A. Cölöplyuk.

B. Kerek alaprajzú, lejtős oldalfalú, vízszintes aljú cölöplyuk. Betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz.

C. Átm. 30 cm, m. 10 cm.

D. –

171. objektum

A. Cölöplyuk.

B. Kerek alaprajzú, sekély, vízszintes aljú cölöplyuk. Betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz.

C. Átm. 28 cm, m. 10 cm.

D. –

172. objektum

A. Cölöplyuk.

B. Kerek alaprajzú, függőleges oldalfalú, vízszintes aljú cölöplyuk. Betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz.

C. Átm. 40 cm, m. 30 cm.

D. –

173. objektum

A. Cölöplyuk.

B. Kerek alaprajzú, lejtős oldalfalú, vízszintes aljú cölöplyuk. Betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz.

C. Átm. 22–24 cm, m. 10 cm.

D. –

174. objektum

A. Cölöplyuk.

B. Kerek alaprajzú, függőleges oldalfalú, vízszintes aljú cölöplyuk. Betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz.

C. Átm. 26 cm, m. 10 cm.

D. –

175. objektum

A. Cölöplyuk.

B. Kerek alaprajzú, lejtős oldalfalú, vízszintes aljú cölöplyuk. Betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz.

C. Átm. 26 cm, m. 8 cm.

D. –

176. objektum

A. Cölöplyuk.

B. Kerek alaprajzú, lejtős oldalfalú, vízszintes aljú cölöplyuk. Betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz.

C. Átm. 20 cm, m. 8 cm.

D. –

177. objektum

A. Cölöplyuk.

B. Kerek alaprajzú, lejtős oldalfalú, vízszintes aljú cölöplyuk. Betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz.

C. Átm. 22 cm, m. 10 cm.

D. –

178. objektum

A. Cölöplyuk.

B. Kerek alaprajzú, csaknem függőleges oldalfalú, íves aljú cölöplyuk. Betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz.

C. Átm. 22 cm, m. 15 cm.

D. –

179. objektum

A. Cölöplyuk.

B. Kerek alaprajzú, lejtős oldalfalú, vízszintes aljú cölöplyuk. Betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz.

C. Átm. 50 cm, m. 8 cm.

D. –

180. objektum

A. Cölöplyuk.

B. Kerek alaprajzú, sekély, vízszintes aljú cölöplyuk. Betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz.

C. Átm. 22 cm, m. 4 cm.

D. –

181. objektum

A. Cölöplyuk.

B. Kerek alaprajzú, enyhén lejtős oldalfalú, vízszintes aljú cölöplyuk. Betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz.

C. Átm. 25 cm, m. 8 cm.

D. –

185. objektum

A. Cölöplyuk.

B. Kerek alaprajzú, sekély, íves aljú cölöplyuk. Betölté-

se lösszel kevert sötétbarna humusz.

C. Átm. 22 cm, m. 10 cm.

D. –

186. objektum

A. Cölöplyuk.

B. Kerek alaprajzú, lejtős oldalfalú, vízszintes aljú cölöplyuk. Betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz.

C. Átm. 24 cm, m. 12 cm.

D. –

187. objektum (25. tábla 7–9.)

A. Gödör.

B. Lekerekített sarkú téglalap alaprajzú, függőleges oldalfalú, vízszintes aljú gödör. Betöltése sötétbarna humusz alatt lösszel kevert sötétbarna humusz.

C. Átm. 160×105 cm, m. 40 cm.

D. Kerámia, állatcsont.

E. M6-2010.045.187.1. Fekete edény perem- és oldaltöredéke. Gyengén agyagszemcsés és homokos anyagú, gyorskorongolt, felülete szemcsés, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenletes sötétszürke, belül egyenletes sötétszürke, törésfelületén vörösesbarna mag. Pereme közepesen kihajló, hegyesedő. Az oldalfal díszítése egyenes vonalköteg. Falv. 0,4–0,5 cm, m. 3,5×4 cm, pá. 14 cm. T.cs. 5a. (51. tábla 1).

M6-2010.045.187.2. Fazék fenék- és oldaltöredéke. Agyagzúzalékos és csillámos homokos anyagú, gyorskorongolt, díszítetlen, felülete szemcsés, kopogós, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenletes sötétszürke, belül egyenletes sötétszürke, törésfelületén világosszürke mag. Falv. 0,6–1,2 cm, m. 6×3,5 cm, mérh. 2,5 cm, fá. 10 cm. T.cs. 4b. (51. tábla 2).

188. objektum

A. Gödör.

B. Lekerekített sarkú téglalap alaprajzú, függőleges oldalú, vízszintes aljú gödör. Betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz.

C. Átm. 145×80 cm, m. 22 cm.

D. Kerámia, állatcsont.

E. M6-2010.045.188.1. Fazék peremtöredéke. Agyagzúzalékos, kavicsos és csillámos homokos anyagú, lassúkorongolt, díszítetlen, felülete érdes, neutrális égetésű, átlagosan kiégetett, kívül egyenletes sötétszürke, belül egyenletes sötétszürke, törésfelületén világosszürke mag. Pereme közel függőleges állású, lekerekített. Nyaka és válla gyakorlatilag nincs. Valószínűleg nagyméretű, kevésbé hasasodó edény lehetett. Falv. 0,6–0,9 cm, m. 8×11 cm, pá. 30–32 cm. T.cs. 6b. (51. tábla 3).

M6-2010.045.188.2. Fazék oldaltöredéke. Erősen agyagzúzalékos, kavicsos és csillámos homokos

anyagú, gyorskorongolt, felülete érdes, kopogós, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenletes galambszürke, belül egyenletes galambszürke, törésfelületén szürke mag. Díszítése bekarcolt egyenes vonal. Falv. 0,5–0,7 cm, m. 6×4 cm. T.cs. 4c. (51. tábla 4).

M6-2010.045.188.3. Fazék oldaltöredéke. Erősen agyagzúzalékos, kavicsos és homokos anyagú, lassúkorongolt, felülete érdes, neutrális égetésű, átlagosan kiégetett, kívül egyenletes szürkésbarna, belül egyenletes szürkésbarna, törésfelületén szürke mag. Díszítése hullámvonalköteg alatt egyenes vonalköteg. Falv. 0,6–0,7 cm, m. 6×4 cm. T.cs. 6b. (51. tábla 5).

189. objektum

A. Cölöplyuk.

B. Kerek alaprajzú, lejtős oldalfalú, íves aljú cölöplyuk. Betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz.

C. Átm. 20 cm, m. 10 cm.

D. –

190. objektum

A. Cölöplyuk.

B. Kerek alaprajzú, lejtős oldalfalú, íves aljú cölöplyuk. Betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz.

C. Átm. 24 cm, m. 10 cm.

D. –

191. objektum

A. Cölöplyuk.

B. Kerek alaprajzú, lejtős oldalfalú, íves aljú cölöplyuk. Betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz.

C. Átm. 18 cm, m. 10 cm.

D. –

192. objektum (28. tábla)

A. Ház.

B. Amorf téglalap alaprajzú, függőleges oldalú, vízszintes aljú ház. Hosszanti oldalának tájolása ÉK–DNy. Az objektum vágja a 193. őskori, illetve a 285. számú avar kori gödröt. A ház Ny-i falának közepén a 286. számú cölöplyuk található. Tüzelőberendezés nyomai nem figyelhetők meg. A betöltés lösszel kevert sötétbarna humusz.

C. Ház átm. 410×282 cm, m. 60 cm; 286. cölöplyuk átm. 20 cm, m. 24 cm.

D. Kerámia, állatcsont.

E. M6-2010.045.192.1. Fazék peremtöredéke. Agyagzúzalékos és homokos anyagú, lassúkorongolt, felülete érdes, neutrális égetésű, átlagosan kiégetett, kívül egyenletes világosbarna, belül egyenletes világosbarna, törésfelületén szürke mag. Pereme közepesen kihajló, levágott, alul kissé hornyolt. Bevagdosásokkal díszített. A nyakon halvány egyenes vonalköteg nyoma. Falv. 0,7–0,8 cm, m. 6,5×7,5 cm,

pá. 16 cm. T.cs. 6b. (51. tábla 7).

M6-2010.045.192.5. Fazék perem- és oldaltöredéke. Agyagzúzalékos és csillámos homokos anyagú, lassúkorongolt, felülete érdes, neutrális égetésű, átlagosan kiégetett, kívül egyenetlen sötétszürke, belül egyenetlen vörösesbarna és sötétszürke, törésfelületén szürke mag. Pereme közepesen kihajló, levágott, bevagdosással díszített. Az oldalfal díszítése két sor hullámvonalköteg (széles közül), közöttük sekély egyenes vonalak. (Talan csak korongoláshoz.) Falv. 0,7–0,8 cm, m. 13×10 cm, pá.? T.cs. 6b. (51. tábla 8).

M6-2010.045.192.6. Fazék oldaltöredéke. Gyengén agyagzúzalékos és homokos anyagú, lassúkorongolt, felülete érdes, lekopott, neutrális égetésű, átlagosan kiégetett, kívül egyenetlen világosbarna, belül egyenetlen sötétszürke. Díszítése hullámvonalköteg. Falv. 0,6–0,7 cm, m. 3×4 cm. T.cs. 6b. (51. tábla 9).

M6-2010.045.192.8. Fazék perem- és oldaltöredéke. Gyengén agyagzúzalékos, kavicsos és csillámos homokos anyagú, lassúkorongolt, felülete érdes, neutrális égetésű, átlagosan kiégetett, kívül egyenetlen foltos közép barna és sötétszürke, belül egyenetlen közép barna és középszürke. Pereme rövid, közepesen kihajló, levágott, alja kissé csücskös. Falv. 0,3–0,5 cm, m. 12×9 cm, pá. 13–14 cm. T.cs. 6b. (51. tábla 6).

194. objektum (25. tábla 10–12.)

- A. Gödör.
- B. Lekerekített sarkú téglalap alaprajzú, függőleges oldalfalú, vízszintes aljú gödör. Betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz.
- C. Átm. 135×65 cm, m. 45 cm.
- D. Kerámia, állatcsont.

195. objektum

- A. Gödör.
- B. Lekerekített sarkú téglalap alaprajzú, függőleges oldalfalú, vízszintes aljú gödör. Betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz.
- C. Átm. 195×134 cm, m. 65 cm.
- D. Kerámia, állatcsont.

196. objektum

- A. Cölöplyuk.
- B. Kerek alaprajzú, lejtős oldalfalú, vízszintes aljú cölöplyuk. Betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz.
- C. Átm. 26–27 cm, m. 10 cm.
- D. –

197. objektum

- A. Cölöplyuk.
- B. Kerek alaprajzú, függőleges oldalfalú, íves aljú cölöplyuk. Betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz.

lőplyuk. Betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz.

C. Átm. 21–22 cm, m. 16 cm.

D. –

198. objektum

- A. Cölöplyuk.
- B. Kerek alaprajzú, függőleges oldalfalú, vízszintes aljú cölöplyuk. Betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz.
- C. Átm. 20 cm, m. 13 cm.
- D. –

199. objektum

- A. Cölöplyuk.
- B. Kerek alaprajzú, függőleges oldalfalú, vízszintes aljú cölöplyuk. Betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz.
- C. Átm. 42 cm, m. 14 cm.
- D. –

200. objektum

- A. Cölöplyuk.
- B. Kerek alaprajzú, függőleges oldalfalú, íves aljú cölöplyuk. Betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz.
- C. Átm. 22–26 cm, m. 11 cm.
- D. –

201. objektum

- A. Cölöplyuk.
- B. Kerek alaprajzú, csaknem függőleges oldalfalú, lépcsőzetes aljú cölöplyuk. Betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz.
- C. Átm. 26 cm, m. 32 cm.
- D. –

202. objektum

- A. Cölöplyuk.
- B. Kerek alaprajzú, lejtős oldalfalú, lépcsős aljú cölöplyuk. Betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz.
- C. Átm. 45–55 cm, m. 20 cm.
- D. –

203. objektum

- A. Cölöplyuk.
- B. Kerek alaprajzú, függőleges oldalfalú, vízszintes aljú cölöplyuk. Betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz.
- C. Átm. 10 cm, m. 9 cm.
- D. –

204. objektum (11. tábla 13, 16.)

- A. Cölöplyuk.
- B. Kerek alaprajzú, lejtős oldalfalú, vízszintes aljú cölöplyuk. Betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz.

C. Átm. 28 cm, m. 14 cm.

D. –

205. objektum (11. tábla 14, 17.)

A. Cölöplyuk.

B. Kerek alaprajzú, csaknem függőleges oldalfalú, vízszintes aljú cölöplyuk. Betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz.

C. Átm. 16 cm, m. 10 cm.

D. –

206. objektum (11. tábla 15, 18.)

A. Cölöplyuk.

B. Kerek alaprajzú, íves oldalfalú, lejtős aljú cölöplyuk. Betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz.

C. Átm. 10 cm, m. 9 cm.

D. –

208. objektum

A. Cölöplyuk.

B. Kerek alaprajzú, csaknem függőleges oldalfalú, vízszintes aljú cölöplyuk. Betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz.

C. Átm. 28 cm, m. 28 cm.

D. –

209. objektum

A. Gödör.

B. Kerek alaprajzú, részben lejtős, részben függőleges oldalfalú, lejtős aljú gödör. Betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz.

C. Átm. 146–150 cm, m. 72 cm.

D. Kerámia, állatcsont.

210. objektum

A. Cölöplyuk.

B. Kerek alaprajzú, lejtős oldalfalú, íves aljú cölöplyuk. Betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz.

C. Átm. 35 cm, m. 38 cm.

D. –

211. objektum

A. Gödör.

B. Téglalap alaprajzú, függőleges oldalfalú, vízszintes aljú gödör. Betöltése sötétbarna humusz.

C. Átm. 205×110 cm, m. 50 cm.

D. Kerámia, állatcsont, kő.

212. objektum

A. Gödör.

B. Ovális alaprajzú, vízszintes aljú gödör. D-i fele sekélyebb, É-i része méhkasos oldalú. Betöltése barnásfekete humusz.

C. Átm. 175×120 cm, m. 40–105 cm.

D. Kerámia, állatcsont, kő.

213. objektum

A. Gödör.

B. Kerek alaprajzú, sekély, vízszintes aljú gödör. Betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz.

C. Átm. 130–136 cm, m. 13 cm.

D. –

214. objektum

A. Gödör.

B. Ovális alaprajzú, csaknem függőleges oldalfalú, íves aljú gödör. Betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz, benne faszenes rétegek.

C. Átm. 118–150 cm, m. 82 cm.

D. Kerámia, állatcsont, kő.

215. objektum

A. Gödör.

B. Kerek alaprajzú, lejtős oldalfalú, vízszintes aljú gödör. Betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz.

C. Átm. 110–140 cm, m. 15 cm.

D. –

222. objektum

A. Cölöplyuk.

B. Kerek alaprajzú, lejtős oldalfalú, íves aljú cölöplyuk. Betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz.

C. Átm. 26 cm, m. 6 cm.

D. –

223. objektum

A. Cölöplyuk.

B. Kerek alaprajzú, csaknem függőleges oldalfalú, íves aljú cölöplyuk. Betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz.

C. Átm. 32 cm, m. 17 cm.

D. –

224. objektum

A. Cölöplyuk.

B. Kerek alaprajzú, lejtős oldalfalú, vízszintes aljú cölöplyuk. Betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz.

C. Átm. 52 cm, m. 8 cm.

D. –

225. objektum

A. Cölöplyuk.

B. Kerek alaprajzú, függőleges oldalfalú, vízszintes aljú cölöplyuk. Betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz.

C. Átm. 33 cm, m. 8 cm.

D. –

226. objektum

A. Cölöplyuk.

B. Kerek alaprajzú, függőleges oldalfalú, íves aljú cölö-

löpelyük. Betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz.

- C. Átm. 26 cm, m. 18 cm.
- D. –

228. objektum

- A. Cölöplyuk.
- B. Kerek alaprajzú, íves oldalfalú, íves aljú cölöplyuk. Betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz.
- C. Átm. 26 cm, m. 10 cm.
- D. –

230. objektum

- A. Gödör.
- B. Ovális alaprajzú, lejtős oldalfalú, vízszintes aljú gödör. Betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz.
- C. Átm. 155–160 cm, m. 30 cm.
- D. Kerámia, állatcsont.

231. objektum

- A. Cölöplyuk.
- B. Kerek alaprajzú, enyhén lejtős oldalfalú, íves aljú cölöplyuk. Betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz.
- C. Átm. 28 cm, m. 25 cm.
- D. –

232. objektum

- A. Cölöplyuk.
- B. Kerek alaprajzú, függőleges oldalfalú, íves aljú cölöplyuk. Betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz.
- C. Átm. 28 cm, m. 18 cm.
- D. Kerámia, állatcsont.

233. objektum

- A. Cölöplyuk.
- B. Kerek alaprajzú, lejtős oldalfalú, íves aljú cölöplyuk. Betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz.
- C. Átm. 26 cm, m. 7 cm.
- D. –

234. objektum

- A. Cölöplyuk.
- B. Kerek alaprajzú, függőleges oldalfalú, íves aljú cölöplyuk. Betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz.
- C. Átm. 29 cm, m. 18 cm.
- D. –

235. objektum

- A. Gödör.
- B. Ovális alaprajzú, lejtős oldalfalú, lépcsőzetes aljú gödör. Betöltése sötétbarna humusz.
- C. Átm. 240×146 cm, m. 43 cm.
- D. Kerámia, állatcsont, kő.

240. objektum

- A. Cölöplyuk.
- B. Kerek alaprajzú, lejtős oldalfalú, vízszintes aljú cölöplyuk. Betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz.
- C. Átm. 35 cm, m. 10 cm.
- D. –

242. objektum

- A. Gödör.
- B. Ovális alaprajzú, lejtős oldalfalú, tagolt aljú, nagyméretű gödör. Ny–K-i irányú. K-i felében égett réteg található. Betöltése lösszel és paticcsal kevert barna humusz. (Betöltése alapján az objektum őskori, melybe valószínűleg beleástak egy avar kori gödröt.)
- C. Átm. 460×290 cm, m. 70 cm.
- D. Kerámia, állatcsont, patics, kő.
- E. M6-2010.045.242.317. Fazék perem- és oldaltörredéke. Agyagzúzalékos és homokos anyagú, kézzel formált, felülete elsimított, kopogós, neutrális égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen világosbarna, belül egyenetlen világosbarna, törésfelületén szürke mag. Pereme rövid, közepesen kihajló, ujjbenyomkodással díszített. Az edény felső harmada (a nyak és a váll) halványszürke, lefolyatott festéssel díszített. Falv. 0,4–0,5 cm, m. 11×12 cm, pá. kb. 18–20 cm. T.cs. 7b. (52. tábla 4).

M6-2010.045.242.318. Kisfazék alsó kétharmadának viszonylag nagy része. Gyengén agyagszemcsés és homokos anyagú, gyorskorongolt, felülete szemcsés, kopogós, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen sötétszürke, belül egyenetlen sötétszürke, törésfelületén világosszürke mag. A fenék és az oldalfalak nagyrészt épek, a perem letört. Az edény arányaiban alacsony, nyomott, legnagyobb szélességét a középső harmadában éri el. Az oldalfalon sekélyen bekarcolt vonalak nyomai látszanak. Alján halvány levágásnyomok, illetve egy egyenetlenül kivitelezett, kereszt alakú bekarcolás. Az oldalfal alsó harmadának egy részén szintén igénytelenül bekarcolt, keresztekkel álló minta. Falv. 0,3–0,4 cm, mérhm. 9 cm, fá. 6 cm. T.cs. 4b. (52. tábla 5).

M6-2010.045.242.319. Fekete kerámia (?) kisfazék alsó fele. Gyengén agyagszemcsés és csillámos homokos anyagú, gyorskorongolt, díszítetlen, felülete szemcsés, porózus, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen fekete, belül egyenetlen fekete, törésfelületén vörösbarna mag. A fenék és az oldalfalak nagyjából a középső harmadig maradtak meg. Az edény arányaiban alacsony, nyomott vagy gömbtestű, középső harmadában szélesedik. Alján levágásnyomok. Falv. 0,2–0,3 cm, mérhm. kb. 7 cm, fá. 6,2–6,5 cm. T.cs. 5c. (52. tábla 6).

244. objektum

- A. Gödör.
- B. Kerek alaprajzú, sekély, vízszintes aljú gödör. Betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz.
- C. Átm. 88–108 cm, m. 11 cm.
- D. –

252. objektum

- A. Cölöplyuk.
- B. Kerek alaprajzú, függőleges oldalfalú, íves aljú cölöplyuk. Betöltése világosbarna humusz.
- C. Átm. 27 cm, m. 10 cm.
- D. –

255. objektum

- A. Gödör.
- B. Ovális alaprajzú, függőleges oldalfalú, lépcsőzetes aljú gödör. Betöltése sötétbarna lösszel kevert humusz és kevert, löszös sárgásbarna talaj.
- C. Átm. 144–147 cm, m. 19–40 cm.
- D. –

256. objektum

- A. Gödör.
- B. Fordított „C” alaprajzú, lejtős oldalfalú, lépcsőzetes aljú gödör. Betöltése sötétbarna humusz alatt löszös sötétbarna humusz.
- C. Átm. 244×191 cm, m. 58 cm.
- D. Kerámia, állatcsont.
- E. M6-2010.045.256.1. Kézzel formált, töredékeiből kiegészített bögre. Erősen agyagzúzalékos és homokos anyagú, kézzel formált, díszítetlen, felülete érdes, repedezett, neutrális égetésű, átlagosan kiégetett, kívül egyenetlen foltos közép barna és sötétszürke, belül egyenetlen szürkésbarna, törésfelülete nem látszik. Az edény arányaiban nyúlánk, hengeres testű, legnagyobb kiszélesedését a felső harmadában éri el. Pereme rövid, enyhén kihajló, lekerekített, egyenetlen kiképzésű, valószínűleg szándékosan hullámos. Falv. 0,4–? cm, legk. m. 4×4 cm, legn. m. 7×8 cm, pá. kb. 7 cm, fá. 8,5 cm, mérhm. kb. 11,5 cm. T.cs. 7b. (52. tábla 7).

M6-2010.045.256.2. Fazék perem- és oldaltöredéke. Agyagzúzalékos és csillámos homokos anyagú, kézzel formált, díszítetlen, felülete érdes, kopogós, porózus, neutrális égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen szürkésbarna, belül egyenetlen világosbarna és sötétszürke, törésfelületén szürke mag. Pereme hosszú, egyenes, közepesen kihajló, lekerekített. (Jellegében tölcséres, de annál jóval rövidebb.) Falv. 0,4–1,0 cm, m. 10×9 cm, pá. 14 cm. T.cs. 7b. (52. tábla 8).

257. objektum

- A. Gödör.
- B. Amorfa alaprajzú, szabálytalan oldalfalú, lépcsőze-

tesen mélyülő gödör. D-i része méhkasos, az É-i vízszintes aljú. Betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz.

- C. Átm. 290×180 cm, m. 72 cm.
- D. Kerámia, állatcsont.

258. objektum

- A. Gödör.
- B. Ovális alaprajzú, lejtős oldalfalú, lépcsőzetesen mélyülő gödör. Betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz alatt sárgásbarna löszös réteg, majd megint sötétbarna humusz. Az objektumot vágja a 317. ház.
- C. Átm. 190–260 cm, m. 60 cm.
- D. Kerámia, állatcsont.

259. objektum (29. tábla)

- A. Ház
- B. Téglalap alaprajzú, lejtős oldalú, vízszintes aljú ház. Hosszanti oldalának tájolása ÉNy–DK. DNy-i falának közepén található a 319. számú cölöplyuk, az ÉK-i fal közepétől D-re, a fal síkjától kb. 25 cm-re befelé pedig a 323. cölöplyuk. A ház DNy-i sarkából DNy-i irányba egy 225 cm hosszú, 30 cm széles, 22 cm mély, kifelé enyhén lejtő „nyél” nyúlik ki, amely a 260. objektumszámot kapta. Tüzelőberendezés vagy padló nyomai nem figyelhetők meg. A betöltés lösszel kevert sötétbarna humusz, a „nyél” betöltése barna humusz.
- C. Ház átm. 440×300 cm, m. 40 cm; 260. „nyél” h. 225 cm, sz. 30 cm, m. 22 cm; 319. cölöplyuk átm. 30 cm, m. 54 cm; 323. cölöplyuk átm. 26 cm, m. 34 cm.
- D. Kerámia, állatcsont, bronztárgy.
- E. M6-2010.045.259.1. Sütőharang peremtöredéke. Agyagzúzalékos, kerámiazúzalékos és homokos anyagú, kézzel formált, díszítetlen, felülete porózus, elsímított, lekopott, neutrális égetésű, átlagosan kiégetett, kívül egyenetlen szürkésbarna, belül egyenetlen világosbarna. Pereme lekerekített. Falv. 1,5–2,0 cm, m. 8×11 cm, pá. 28–30 cm. T.cs. 7d. (53. tábla 1).

M6-2010.045.259.3. Fekete edény peremtöredéke. Gyengén agyagzúzalékos és homokos anyagú, gyorskorongolt, díszítetlen, felülete szemcsés, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen fekete, belül egyenetlen fekete, törésfelületén vörösesbarna mag. Pereme rövid, közepesen kihajló, megvastagodó, ferdén levágott, alja csücskös. falv. 0,3–0,4 cm, m. 2×3,4 cm, pá. 15 cm T.cs. 5a. (53. tábla 2).

M6-2010.045.259.4. Fazék oldaltöredéke. Erősen agyagzúzalékos, gyengén kavicsos és homokos anyagú, lassúkorongolt, felülete érdes, neutrális égetésű, átlagosan kiégetett, kívül egyenetlen szürkésbarna, belül egyenetlen szürkésbarna. Díszítése hullámvonalköteg. Falv. 0,7–0,9 cm, m. 5,5×3,5 cm. T.cs. 6b. (53. tábla 5).

M6-2010.045.259.6. Fazék oldaltöredéke. Erősen agyagzúzalékos, kavicsos és homokos anyagú, lassúkorongolt, felülete erősen érdes, kavicsos, neutrális égetésű, rosszul kiégetett, kívül egyenetlen középbarna, belül egyenetlen sötétszürke. Díszítése csigavonalszerűen bekarcolt egyenes vonalak. Falv. 0,7–0,9 cm, m. 4,5×4 cm. T.cs. 6c. (53. tábla 3).

M6-2010.045.259.7. Fazék fenéktöredéke. Homokos anyagú, gyorskorongolt, díszítetlen, felülete sima, porózus, besimított, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenletes világos galambszürke, belül egyenletes világos galambszürke, törésfelülete világosszürke. Falv. 0,4–0,6 cm, m. 6×6,5 cm, mérhm. 4 cm, fá. 8 cm. T.cs. 1a. (53. tábla 4).

261. objektum

- A. Gödör.
- B. Ovalis alaprajzú, részben függőleges, részben lejtős oldalfalú, tagolt aljú (agyagnyerő?) gödör. Betöltése faszénnel és paticcsal kevert sötétbarna humusz alatt lösszel kevert sötétbarna humusz.
- C. Átm. 266×175 cm, m. 35–70 cm.
- D. Kerámia, állatcsont.

262. objektum

- A. Gödör.
- B. Amorf alaprajzú, lépcsőzetesen mélyülő, részben lejtős oldalfalú, tagolt aljú, nagyméretű (agyagnyerő?) gödör. Betöltése faszénnel és paticcsal kevert barna humusz.
- C. Átm. 480×417 cm, m. 40–80 cm.
- D. Kerámia, állatcsont, kő.

263. objektum

- A. Cölöplyuk.
- B. Kerek alaprajzú, csaknem függőleges oldalfalú, íves aljú cölöplyuk. Betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz.
- C. Átm. 36 cm, m. 18 cm.
- D. –

264. objektum

- A. Cölöplyuk.
- B. Kerek alaprajzú, enyhén lejtős oldalfalú, vízszintes aljú cölöplyuk. Betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz.
- C. Átm. 22 cm, m. 10 cm.
- D. –

265. objektum

- A. Cölöplyuk.
- B. Kerek alaprajzú, függőleges oldalfalú, íves aljú cölöplyuk. Betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz.
- C. Átm. 22 cm, m. 13 cm.
- D. –

266. objektum

- A. Cölöplyuk.
- B. Kerek alaprajzú, lejtős oldalfalú, íves aljú cölöplyuk. Betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz.
- C. Átm. 21 cm, m. 11 cm.
- D. –

267. objektum

- A. Cölöplyuk.
- B. Kerek alaprajzú, csaknem függőleges oldalfalú, vízszintes aljú cölöplyuk. Betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz.
- C. Átm. 24 cm, m. 10 cm.
- D. –

280. objektum (20. tábla)

- A. Ház.
- B. Nagyjából négyzet alaprajzú, függőleges oldalfalú, vízszintes aljú ház. Hosszanti falai ÉK–DNy-i irányúak, középpontjuktól kissé É-ra egy-egy cölöplyuk helyezkedik el (275. és 273. objektumok). Az épület valószínűleg a 134. ház egy későbbi periódusa. (A két objektum között nem egyértelmű a viszony.) Bejárat, tüzelőberendezés nyoma nem került elő. A betöltés lösszel kevert szürkésbarna humusz.
- C. Ház átm. 310×252 cm, m. 25 cm; 273. cölöplyuk átm. 36 cm, m. 22 cm; 275. cölöplyuk átm. 30 cm, m. 28 cm.
- D. –

281. objektum (21. tábla)

- A. Gödör.
- B. Lekerekített sarkú téglalap alaprajzú, függőleges oldalfalú, vízszintes aljú gödör. Hosszanti oldalai ÉNy–DK-i irányúak. DK-i sarkában kisméretű gödör helyezkedik el. Betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz alatt paticsos, hamus réteg, majd újra lösszel kevert sötétbarna humusz. Az objektum vágja a 135. házat.
- C. Átm. 315×170 cm, m. 60 cm.
- D. Kerámia.
- E. M6-2010.045.281.1. Fazék perem- és oldaltöredéke. Gyengén agyagzúzalékos, kavicsos és homokos anyagú, gyorskorongolt, felülete érdes, lekopott, porózus, neutrális égetésű, átlagosan kiégetett, kívül egyenetlen középbarna, belül egyenetlen középbarna. Pereme rövid, erősen kihajló, lekerekített, alul hornyolt. Az oldalfal díszítése két sor hullámvonalköteg. Falv. 0,4–0,5 cm, m. 10×8 cm, pá. 13 cm. T.cs. 4a. (53. tábla 6).

M6-2010.045.281.3. Fazék oldaltöredéke. Erősen agyagzúzalékos, kavicsos és homokos anyagú, lassúkorongolt, felülete érdes, neutrális égetésű, átlagosan kiégetett, kívül egyenetlen középbarna, belül egyenetlen szürkésbarna. Díszítése hullámvonalkö-

teg alatt egyenes vonalköteg. Falv. 0,4–0,5 cm, m. 5,5×4 cm, 10×7 cm. T.cs. 6b. (53. tábla 7).

285. objektum

- A. Gödör.
- B. Amorf alaprajzú, íves oldalfalú, egyenetlen, lépcsőzetesen mélyülő (agyagnyerő?) gödör, melyre ráasták a 192. házat.
- C. Átm. 210–270 cm, m. 60–80 cm.
- D. Kerámia, állatcsont, kő.
- E. M6-2010.045.285.2. Fazék peremtöredéke. Agyagzúzalékos és homokos anyagú, gyorskorongolt, díszítetlen, felülete érdes, neutrális égetésű, átlagosan kiégetett, kívül egyenetlen középészürke, belül egyenetlen világosszürke, törésfelületén világosszürke mag. Pereme hosszú, közepesen kihajló, nagyjából vízszintesen levágott. Falv. 0,4–0,7 cm, m. 3×2,5 cm, pá. 14 cm. T.cs. 4b. (54. tábla 1).
- M6-2010.045.285.3. Fazék oldaltöredéke. Erősen agyagzúzalékos és homokos anyagú, lassúkorongolt, felülete érdes, neutrális égetésű, átlagosan kiégetett, kívül egyenetlen középészürke és sötétszürke, belül egyenetlen sötétszürke, törésfelületén szürke mag. Díszítése hullámvonalköteg. Falv. 0,6–0,8 cm, m. 3×4 cm. T.cs. 6c. (54. tábla 2).
- M6-2010.045.285.4. Szürke edény oldaltöredéke. Gyengén agyagzúzalékos és homokos anyagú, gyorskorongolt, felülete sima, porózus, lerakódásos, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen világos galambszürke, belül egyenetlen világos galambszürke, törésfelülete világosszürke. Díszítése két sor hullámvonalköteg. Falv. 0,4–0,5 cm, m. 5×4 cm. T.cs. 1b. (54. tábla 3).
- M6-2010.045.285.41. Fazék összeragasztott és kiegészített perem- és oldaltöredékei. Agyagzúzalékos és csillámos homokos anyagúak, gyorskorongoltak, díszítetlenek, felületük kissé érdes, kopogós, redukált égetésű, jól kiégetettek, külső felületük egyenetlen foltos középészürke, belső felületük egyenetlen középészürke, a törésfelületen nincs szürke mag. Az edény arányaiban nyúlánk, legnagyobb kiszélesedését a középső harmadában éri el. Pereme hosszú, enyhén kihajló, vízszintesen levágott, belső oldalán fedőhoronnyal díszített. Falv. 0,4–0,6 cm, legk. m. 5×4 cm, legn. m. 13×7,5 cm, pá. 13 cm, mérh. 15,5 cm. T.cs. 4b. (53. tábla 8).

287. objektum (30. tábla)

- A. Ház.
- B. Lekerekített sarkú téglalap alaprajzú, enyhén lejtős oldalfalú, vízszintes aljú ház. Hosszanti falai ÉNy–DK-i tájolásúak, középső részüknél, a falak síkjában egy-egy cölöplyuk helyezkedik el (326. és 327. objektumok). Bejárat, tüzelőberendezés nyoma nem került elő. A betöltés lösszel kevert szürkészürke humusz.

- C. Ház átm. 340×280 cm, m. 47 cm; 326. cölöplyuk átm. 17 cm, m. 18 cm; 327. cölöplyuk átm. 17 cm, m. 18 cm.

D. Kerámia, állatcsont.

- E. M6-2010.045.287.1. Fazék perem- és oldaltöredéke. Erősen agyagzúzalékos, közüzalékos és homokos anyagú, lassúkorongolt, felülete érdes, neutrális égetésű, átlagosan kiégetett, kívül egyenetlen sötétszürke, belül egyenetlen középészürke és sötétszürke, törésfelületén szürke mag. Pereme rövid, közepesen kihajló, nagyjából függőlegesen levágott. Vállán hullámvonalköteg. Falv. 0,4–0,7 cm, m. 7×5 cm, pá. 10 cm. T.cs. 6c. (54. tábla 4).

- M6-2010.045.287.2. Sárga edény perem- és oldaltöredéke. Gyengén agyagzúzalékos és homokos anyagú, gyorskorongolt, felülete érdes, lekopott, porózus, oxidált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen világosbarna, belül egyenetlen világos narancssárga, törésfelülete narancssárga. Pereme rövid, enyhén kihajló, lekerekített. A vállon egy sor hullámvonalköteg. Az edény arányaiban nyúlánk, hengeres vagy tojásdad alakú lehetett, szinte alig vállasodik. Falv. 0,4–0,5 cm, m. 6×10 cm, 7×4,5 cm, pá. 9 cm. T.cs. 2b. (54. tábla 5).

- M6-2010.045.287.5. Fazék oldaltöredéke. Erősen agyagzúzalékos, kavicsos és homokos anyagú, lassúkorongolt, felülete érdes, lekopott, porózus, neutrális égetésű, átlagosan kiégetett, kívül egyenetlen középészürke, belül egyenetlen sötétszürke. Díszítése hullámvonalköteg. (Vagy egyenes, nehezen dönthető el.) Falv. 0,8–0,9 cm, m. 8×5 cm. T.cs. 6c. (54. tábla 6).

- M6-2010.045.287.6. Szürke edény oldaltöredéke. Gyengén agyagzúzalékos és homokos anyagú, gyorskorongolt, felülete sima, kissé érdes, porózus, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen világos galambszürke, belül egyenetlen világos galambszürke, törésfelülete világosszürke. Díszítése egyenes vonalköteg. Falv. 0,4–0,5 cm, m. 5,5×4 cm. T.cs. 1b. (54. tábla 7).

288. objektum

- A. Gödör.
- B. Kerek alaprajzú, lejtős oldalfalú, íves aljú gödör. Betöltése sötétszürke humusz. Vágja a 150. házat.
- C. Átm. 145–195 cm, m. 60–80 cm.
- D. Kerámia, állatcsont.
- E. M6-2010.045.288.1. Sütőharang peremtöredéke. Agyagzúzalékos, gyengén kerámiazúzalékos, kavicsos és homokos anyagú, kézzel formált, díszítetlen, felülete porózus, lyukacsos, kopogós, neutrális égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen szürkészürke, belül egyenetlen világosbarna. Pereme levágott. (Vagy legalábbis laposra simított.) Falv. 1,5–1,9 cm, m. 7×9 cm, pá. 34–36 cm. T.cs. 7b. (55. tábla 7).
- M6-2010.045.288.3. Fazék perem- és oldaltöredé-

ke. Gyengén agyagzúzalékos és homokos anyagú, gyorskorongolt, felülete szemcsés, kopogós, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen sötétszürke, belül egyenetlen sötétszürke, törésfelületén szürke mag. Pereme közepesen kihajló, függőleges állású, teteje lekerekített, fedőhoronnyal díszített, oldalán borda fut körbe. Az oldalfal díszítése sűrű befésülés. (Vagy egyenetlenül bekarcolt egyenes vonalkötegek.) Falv. 0,4–0,6 cm, m. 6×8 cm, 5×3 cm, pá. 16 cm. T.cs. 4a. (55. tábla 5).

M6-2010.045.288.4. Fazék perem- és oldaltöredéke. Agyagzúzalékos és homokos anyagú, kézzel formált, felülete érdes, repedezett, porózus, neutrális égetésű, átlagosan kiégetett, kívül egyenetlen sötétszürke és világosbarna, belül egyenetlen sötétszürke és középszürke, törésfelületén szürke mag. Pereme hosszú, gyengén kihajló, ujjbenyomkodással és/vagy beszurkodással díszített. Falv. 0,9–1,3 cm, m. 9×9 cm, pá. 22–23 cm. T.cs. 7c. (55. tábla 1).

M6-2010.045.288.7. Fazék oldaltöredéke. Erősen agyagzúzalékos, kavicsos és csillámos homokos anyagú, lassúkorongolt, felülete érdes, neutrális égetésű, átlagosan kiégetett, kívül egyenetlen vörösesbarna és sötétszürke, belül egyenetlen vörösesbarna és sötétszürke, törésfelületén szürke mag. Díszítése egyenes vonalköteg. Falv. 0,5–0,6 cm, m. 9×12 cm. T.cs. 6b. (55. tábla 3).

M6-2010.045.288.8. Fazék oldaltöredéke. Agyagzúzalékos, kavicsos és homokos anyagú, lassúkorongolt, felülete érdes, neutrális égetésű, átlagosan kiégetett, kívül egyenetlen szürkésbarna, belül egyenetlen sötétszürke. Díszítése hullámvonalköteg. (Két vonalból áll, keskeny.) Falv. 0,5–0,6 cm, m. 6×4,5 cm. T.cs. 6b. (55. tábla 2).

M6-2010.045.288.11. Fazék oldaltöredéke. Agyag-szemcsés, kavicsos és csillámos homokos anyagú, gyorskorongolt, felülete szemcsés, neutrális égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen vörösesbarna, belül egyenetlen vörösesbarna, törésfelületén szürke mag. Díszítése hullámvonalköteg alatt egyenes vonalköteg. Falv. 0,4–0,6 cm, m. 5×5 cm. T.cs. 4b. (55. tábla 4).

M6-2010.045.288.12. Szürke edény oldaltöredéke. Homokos anyagú, gyorskorongolt, felülete sima, porózus, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen világos galambszürke, belül egyenetlen világos galambszürke, törésfelülete világosszürke. Díszítése sűrűn befésült egyenes vonalkötegek. Falv. 0,4 cm, m. 6×5,5 cm. T.cs. 1a. (55. tábla 6).

M6-2010.045.288.17. Kisméretű fazék vagy bögre nagyjából alsó kétharmad része. Gyengén agyagzúzalékos és homokos anyagú, gyorskorongolt, felülete szemcsés, porózus, redukált égetésű, átlagosan kiégetett, kívül egyenetlen sötétszürke, belül egyenetlen sötétszürke, törésfelületén vörösesbarna mag. Díszítése a vállon egyenes vonalköteg vagy

sűrű befésülés (letört). Alján halvány levágásnyomok. Formája fazékra emlékeztet, legnagyobb szélességét középen vagy a felső harmadban éri el. A vállrész díszített volt. Falv. 0,2–0,7 cm, mérh. 6 cm, fá. 5,5 cm. T.cs. 4b. (54. tábla 8).

290. objektum

- A. Gödör.
- B. Kerek alaprajzú, lejtős, lépcsősen szűkülő oldalfalú, íves aljú gödör. Valószínűleg egy kisebb méretű, sötétszürke betöltésű gödörre ásták rá a világosbarna betöltésű avar kori gödröt.
- C. Átm. 215 cm, m. 110 cm.
- D. Kerámia, patics.

293. objektum

- A. Cölöplyuk.
- B. Kerek alaprajzú, lejtős oldalfalú, íves aljú cölöplyuk. Betöltése lösszel kevert barna humusz.
- C. Átm. 37 cm, m. 8 cm.
- D. –

298. objektum

- A. Gödör.
- B. Kerek alaprajzú, lejtős oldalfalú, íves aljú gödör. Betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz.
- C. Átm. 120 cm, m. 20 cm.
- D. Állatcsont, patics.

300. objektum

- A. Gödör.
- B. Lekerekített sarkú téglalap alaprajzú, sekély, vízszintes aljú gödör. Betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz.
- C. Átm. 96–136 cm, m. 8 cm.
- D. –

303. objektum

- A. Árok.
- B. Csaknem függőleges oldalfalú, vízszintes aljú, „C” alakú árok. Mindkét vége kifut az ásási területől. Betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz.
- C. H. 23 m, sz. 42 cm, m. 44 cm.
- D. Kerámia.
- E. M6-2010.045.2010.303.1. Fazék perem- és oldaltöredéke. Agyagzúzalékos, kavicsos és homokos anyagú, lassúkorongolt, felülete érdes, porózus, neutrális égetésű, átlagosan kiégetett, kívül egyenetlen vörösesbarna, belül egyenetlen vörösesbarna. Pereme rövid, közepesen kihajló, ívelt. Díszítése a vállon egy sor sekélyen bekarcolt hullámvonalköteg. Falv. 0,6–0,7 cm, m. 6×5 cm, 6×7 cm, pá. 19 cm. T.cs. 6b. (56. tábla 1).

M6-2010.045.2010.303.9. Fazék perem- és oldaltöredéke. Agyagszemcsés és csillámos homokos anyagú, gyorskorongolt, felülete szemcsés, redukált égeté-

- sű, jól kiégetett, kívül egyenetlen sötétszürke, belül egyenetlen sötétszürke, törésfelületén világosszürke mag. Pereme megvastagodó, közepesen kihajló, ívelt, sekély vonallal két részre tagolt. A nyakon egy sor egyenes vonalköteg. A perem a törésvonalnál megvastagodik, ez utalhat arra, hogy esetleg egy fül csatlakozhatott az edényhez. Falv. 0,4–0,6 cm, m. 10×7 cm, pá. 16 cm. T.cs. 4b. (56. tábla 3).
- M6-2010.045.2010.303.10. Fazék peremtöredéke. Agyagszemcsés és homokos anyagú, gyorskorongolt, felülete szemcsés, kopogós, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen középszürke, belül egyenetlen középszürke, törésfelületén világosszürke mag. Pereme rövid, közepesen kihajló, megvastagodó, ívelt, alján és tetején sekély horony. A perem bebökődéssel díszített. A perem tövében/nyakon bekarcolt vonal fut körbe. Falv. 0,4–0,5 cm, m. 7×3 cm, pá. 15 cm. T.cs. 4a. (56. tábla 4).
- M6-2010.045.2010.303.11. Fazék perem- és oldaltöredéke. Agyagzúzalékos, kissé kavicsos és csillámos homokos anyagú, gyorskorongolt, felülete szemcsés, porózus, neutrális égetésű, átlagosan kiégetett, kívül egyenetlen vörösszürke, belül egyenetlen vörösbarna. Pereme közepesen kihajló, ívelt. Az oldalfal díszítése két sor egyenes vonalköteg között egy sor hullámvonalköteg. Falv. 0,6–0,7 cm, m. 9×8 cm, pá. 15 cm. T.cs. 4b. (56. tábla 2).
- M6-2010.045.2010.303.16. Sárga edény oldaltöredéke. Gyengén agyagzúzalékos és homokos anyagú, gyorskorongolt, felülete szemcsés, kopogós, oxidált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen világos narancssárga, belül egyenetlen világos narancssárga, törésfelülete narancssárga. Díszítése három sor egyenes vonalköteg. Falv. 0,4–0,7 cm, m. 7×2,5 cm. T.cs. 2b. (56. tábla 6).
- M6-2010.045.2010.303.17. Fazék oldaltöredéke. Agyagzúzalékos, kavicsos és homokos anyagú, lassúkorongolt, felülete érdes, neutrális égetésű, átlagosan kiégetett, kívül egyenetlen sötétszürke, belül egyenetlen vörösbarna, törésfelületén szürke mag. Díszítése hullámvonalköteg. (Egy sor, apró, sűrű.) Falv. 0,4–0,6 cm, m. 6×4 cm. T.cs. 6b. (56. tábla 8).
- M6-2010.045.2010.303.24. Szürke edény fenéktöredéke. Gyengén agyagzúzalékos és csillámos homokos anyagú, gyorskorongolt, díszítetlen, felülete sima, kopogós, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenletes világos galambszürke, belül egyenletes világos galambszürke, törésfelülete világosszürke. Az alja ívelt, elsimított. Falv. 0,6–0,8 cm, m. 7×8 cm, mérh. 3,5 cm, fá. 8–9 cm. T.cs. 1b. (56. tábla 5).
- M6-2010.045.2010.303.28. Fazék fenék- és oldaltöredéke. Agyagszemcsés és homokos anyagú, gyorskorongolt, díszítetlen, felülete szemcsés, kopogós, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen kö-

zépszürke, belül egyenletes középszürke, törésfelületén világosszürke mag. Az alján levágásnyomok. Falv. 0,4–0,8 cm, mérh. 7 cm, fá. 8 cm. T.cs. 4a. (56. tábla 7).

304. objektum

- A. Gödör.
- B. Ovális alaprajzú, csaknem függőleges oldalfalú, vízszintes aljú gödör. Betöltése lösszel kevert szürkésbarna humusz.
- C. Átm. 69–86 cm, m. 30 cm.
- D. Állatcsont, kő.

306. objektum

- A. Árok.
- B. Csaknem függőleges oldalfalú, vízszintes aljú, egyenesen futó árok. Betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz.
- C. H. 145 cm, sz. 55 cm, m. 26 cm.
- D. –

307. objektum

- A. Gödör.
- B. Ovális alaprajzú, lejtős oldalfalú, íves aljú gödör. Betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz.
- C. Átm. 116–144 cm, m. 45 cm.
- D. –

309. objektum

- A. Gödör.
- B. Kerek alaprajzú, lejtős oldalfalú, vízszintes aljú gödör. Betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz.
- C. Átm. 170 cm, m. 10 cm.
- D. –

312. objektum

- A. Gödör.
- B. Ovális alaprajzú, lejtős oldalfalú, íves aljú gödör. Betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz. Vágja a 331. (őskori) gödröt.
- C. Átm. 150–220 cm, m. 80 cm.
- D. Kerámia, állatcsont, kő.

313. objektum

- A. Cölöplyuk.
- B. Kerek alaprajzú, íves oldalfalú, íves aljú cölöplyuk. Betöltése lösszel és faszénrel kevert szürkésbarna humusz.
- C. Átm. 55 cm, m. 18 cm.
- D. –

315. objektum

- A. Árok.
- B. Keskeny, csaknem függőleges oldalfalú, vízszintes aljú árok. Betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz.

C. H. 390 cm, sz. 60 cm, m. 60 cm.

D. –

316. objektum

A. Gödör.

B. Kerek alaprajzú, lejtős oldalfalú, íves aljú gödör. Betöltése lösszel és paticcsal kevert barna humusz. Vágja a 212. (avar kori) gödröt.

C. Átm. 140–172 cm, m. 47 cm.

D. Kerámia, állatcsont, kő.

317. objektum (31. tábla)

A. Ház.

B. Lekerekített sarkú téglalap alaprajzú, lejtős oldalfalú, vízszintes aljú ház. Tájolása ÉK–DNy. DK-i oldalából kissé K-DK-i irányba egy „nyél” nyúlik ki, amely a 324. számot kapta. Bejárat, tüzelőberendezés nyoma nem került elő. A betöltés lösszel kevert sötétbarna humusz. A ház vágja a 258. számú avar kori gödröt.

C. Ház átm. 350×220 cm, m. 70 cm; 324. nyél h. 200 cm, sz. 55 cm, m. 20–48 cm.

D. Kerámia, állatcsont, kő, vassalak.

E. M6-2010.045.2010.317.1. Fazék perem- és oldaltöredéke. Erősen agyagzúzalékos, kavicsos és homokos anyagú, lassúkorongolt, felülete érdes, lekopott, neutrális égetésű, átlagosan kiégetett, kívül egyenetlen sötétszürke és középbarna, belül egyenetlen sötétszürke és szürkésbarna. Pereme rövid, erősen kihajló, lekerekített, külső és belső oldala egyaránt bevagdosásokkal díszített. A váll és az oldalfal díszítése két sor hullámvonalköteg alatt egy sor egyenes vonalköteg. (A díszítés alig látható, szinte teljesen lekopott.) Az edény nyaka hangsúlyos, kevésbé vállasodik. Hengeres vagy tojásdad alakú lehetett. Falv. 0,8–1,0 cm, m. 10×11 cm, pá. 12 cm. T.cs. 6c. (57. tábla 1).

M6-2010.045.2010.317.2. Fazék peremtöredéke. Erősen agyagzúzalékos, kavicsos és homokos anyagú, lassúkorongolt, felülete érdes, lekopott, porózus, neutrális égetésű, átlagosan kiégetett, kívül egyenetlen sötétszürke és középbarna, belül egyenetlen sötétszürke. Pereme rövid, erősen kihajló, szögletes, bevagdosásokkal díszített. Falv. 0,6–0,7 cm, m. 7×3 cm, pá. 12 cm. T.cs. 6c. (57. tábla 2).

M6-2010.045.2010.317.5. Fazék oldaltöredéke. Gyengén agyagzúzalékos és homokos anyagú, gyorskorongolt, felülete szemcsés, kissé érdes, neutrális égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen világosbarna, belül egyenetlen középzsürke. Díszítése két sor bekarcolt vonal. (Vékony vonalak keskeny közzel.) Falv. 0,7–0,8 cm, m. 5×3 cm. T.cs. 4b. (57. tábla 3).

322. objektum

A. Gödör.

B. Ovális alaprajzú, csaknem függőleges oldalfalú,

vízszintes aljú gödör. Betöltése sötétbarna humusz. Betöltésében őskori és avar kori kerámatöredékek is nagy mennyiségben fordulnak elő.

C. Átm. 210–240 cm, m. 30 cm.

D. Kerámia, állatcsont.

E. M6-2010.045.2010.322.3. Fazék perem- és oldaltöredéke. Erősen agyagzúzalékos és homokos anyagú, kézzel formált, felülete érdes, repedezett, porózus, neutrális égetésű, átlagosan kiégetett, kívül egyenetlen sötétszürke és világosbarna, belül egyenetlen sötétszürke és világosbarna, törésfelületén szürke mag. Pereme hosszú, közepesen kihajló, ívelt, ferde bevagdosásokkal díszített. A nyak élesen megtörik. A felső harmadban vállasodik. Falv. 1,0–1,2 cm, m. 15×11 cm, pá. 16 cm. T.cs. 7c. (57. tábla 4).

M6-2010.045.2010.322.4. Fazék peremtöredéke. Agyag-szemcsés és homokos anyagú, gyorskorongolt, díszítetlen, felülete szemcsés, neutrális égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen sötétszürke és középbarna, belül egyenetlen sötétszürke és középbarna. Pereme közepesen kihajló, lekerekített. Falv. 0,4–0,5 cm, m. 7×3 cm, pá. 13–14 cm. T.cs. 4a. (57. tábla 5).

M6-2010.045.2010.322.5. Fazék perem- és oldaltöredéke. Agyagzúzalékos és homokos anyagú, gyorskorongolt, felülete érdes, kopogós, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen galambszürke, belül egyenetlen világos galambszürke. Pereme közepesen kihajló, ívelt. Nyaka hangsúlyos. Az oldalfal díszítése hornyolás. Falv. 0,4–0,6 cm, m. 9×10 cm, pá. 20 cm. T.cs. 4b. (57. tábla 8).

M6-2010.045.2010.322.6. Szürke edény oldaltöredéke. Gyengén agyagzúzalékos és homokos anyagú, gyorskorongolt, felülete sima, porózus, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen világos galambszürke, belül egyenetlen világos galambszürke, törésfelülete világosszürke. Díszítése két sor egyenes vonalköteg között egy sor hullámvonalköteg. (Szorosan.) Falv. 0,4–0,6 cm, m. 3,5×4 cm. T.cs. 1b. (57. tábla 6).

M6-2010.045.2010.322.7. Szürke edény oldaltöredéke. Homokos anyagú, gyorskorongolt, felülete sima, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen világos galambszürke, belül egyenetlen világos galambszürke, törésfelülete világosszürke. Díszítése két sor hullámvonalkötegre karcolt két sor egyenes vonalköteg. Falv. 0,3–0,4 cm, m. 3×5,5 cm. T.cs. 1a. (57. tábla 7).

M6-2010.045.2010.322.8. Szürke edény oldaltöredéke. Homokos anyagú, gyorskorongolt, felülete sima, porózus, redukált égetésű, jól kiégetett, kívül egyenetlen világos galambszürke, belül egyenetlen világos galambszürke, törésfelülete világosszürke. Díszítése két sor egyenes vonalköteg között egy sor hullámvonalköteg. Falv. 0,3–0,5 cm, m. 5×4 cm. T.cs. 1a. (57. tábla 9).

328. objektum

- A. Árok.
- B. Keskeny, függőleges oldalfalú, lépcsőzetes aljú árok. Betöltése lösszel kevert sötétbarna humusz.
- C. H. 266 cm, sz. 63 cm, m. 90 cm.
- D. –

329. objektum

- A. Cölöplyuk.
- B. Kerek alaprajzú, lejtős oldalfalú, íves aljú cölöplyuk. Betöltése lösszel kevert szürkésbarna humusz.
- C. Átm. 20 cm, m. 7 cm.
- D. –

330. objektum

- A. Cölöplyuk.
- B. Kerek alaprajzú, íves oldalfalú, íves aljú cölöplyuk. Betöltése lösszel kevert szürkésbarna humusz.
- C. Átm. 22 cm, m. 13 cm.
- D. –

IRODALOMJEGYZÉK

- A népvándorlaskor 1991 *A népvándorlaskor fiatal kutatóinak szentesi találkozásán elhangzott előadások.* Szerk. Lőrinczy Gábor. Szeged 1991. (A Móra Ferenc Múzeum Évkönyve 1984/85-2.)
- ADAM *Archäologische Denkmäler der Awarenzeit in Mitteleuropa I–II.* Hrsg. Szentpéteri, József. Budapest 2002. (VAH XIII/1–2.)
- ANDRÁSI 2000 ANDRÁSI Júlia: Avar kori varkocsszorítók. *ArchÉrt* 123–124 (1996–1997) [2000] 85–123.
- BAJKAI 2016 BAJKAI, Rozália: On the agrarian technology of the Avar Period in Hungary. Grinding stones and quern-stones from Hajdúnánás-Mácsi-dűlő. In: *Ruralia X. Agrarian technology in the medieval landscape. 9th–15th September 2013 Smolenice, Slovakia.* Ed. Klapšte, Jan. Turnhout 2016, 407–427.
- BALLA 1990 BALLA, Márta: Provenance studies of avar ceramics by neutron activation analysis. *WMMÉ* XV (1989) [1990] 131–133.
- BALOGH 2018 BALOGH Csilla: *Egy falu a sötét időkben. Avar kori település a Felgyő-Kettőshalmi-dűlőben.* Budapest 2018. (Opitz Archaeologica 11.)
- BALOGH 2019 BALOGH Csilla: „Eltűntek, mint az avarok...” *Avar kori temető Zamárdi-Rétiföldeken.* Budapest–Zamárdi 2018 [2019].
- BÁRDOS – GARAM 2009 BÁRDOS, Edith – GARAM, Éva: *Das awarenzeitliche Gräberfeld in Zamárdi-Rétiföldek. Teil I.* Budapest 2009. (MAA 9.)
- BERZSÉNYI – ÓDOR 2016 BERZSÉNYI Brigitta – ÓDOR János Gábor: Archeobotanika. Avar kori növénymag-leletek. Szekszárd, Varga Peti-dűlő, 1. lelőhely. In: *Nem térkép* 2016, 30.
- BIALEKOVÁ 1967 BIALEKOVÁ, Darina: Žltá keramika z prohrebísk avarskej ríše v Karpatskej kotline. *Slovenská Archeológia* XV-1 (1967) 5–76.
- BOGNÁR 2021 BOGNÁR Katalin Boglárka: *A késő avar kori sárga kerámia.* PhD-disszertáció. Kézirat. Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar, Történelemtudományok Doktori Iskola. Budapest 2021. <https://edit.elte.hu/xmlui/handle/10831/65453> (elérés: 2025. 06. 30.)
- BOGNÁR 2022 BOGNÁR Katalin: A telepeken megjelenő késő avar kori sárga kerámia tanúságai. Műhelykérdések és kereskedelem a sárga kerámia alapján. In: *Sötét idők hétköznapijai: A 2020-ban Debrecenben megrendezett konferencia kiadványa.* Szerk. Hága Tamara Katalin – Kolozsi Barbara – Nagy Emese Gyöngyvér. Debrecen 2022, 237–252. (Tempora Obscura 5.)
- CZÖVEK 2010a CZÖVEK Attila: Báticasék, Nagyorros. *RKM* 2009 (2010) 142–143.
- CZÖVEK 2010b CZÖVEK Attila: Avar kori kohótelep Báticasék határában. *WMMÉ* XXXII (2010) 214–241.
- CZÖVEK 2010c CZÖVEK Attila: Szekszárd, Bogyiszlói út 8. *RKM* 2009 (2010) 351.
- CZÖVEK 2022 CZÖVEK Attila: Szekszárd, Bogyiszlói út I–II./Szekszárd Ipari Park IV. *WMMÉ* 44 (2022) 497. DOI: <https://doi.org/10.55022/WMME.2022.14>

- CZÖVEK 2023 CZÖVEK Attila: Szekszárd, Bogyiszlói út I–II./Szekszárd Ipari Park V. *WMMÉ* 45 (2023) 362–364. DOI: <https://doi.org/10.55022/WMME.2023.12>
- CZÖVEK – GALLINA – GULYÁS 2023 CZÖVEK Attila – GALLINA Zsolt – GULYÁS Gyöngyi: Bonyhád, Zrínyi u. 35. *WMMÉ* 45 (2023) 355–358. DOI: <https://doi.org/10.55022/WMME.2023.12>
- D. MATUZ – SZABÓ – VADAY 1998 D. MATUZ Edit – SZABÓ J. József – VADAY Andrea: Preszkíta kút Kompolton. *CommArchHung* 1998, 41–62.
- DANNHEIMER 2000 DANNHEIMER, Hermann: Ostmediterrane Prunksättel des frühen Mittelalters. *Bayerische Vorgeschichtsblätter* 65 (2000) 193–202.
- FARKAS Z. 2010 FARKAS Zoltán: Avar kori temetőrészlet Bonyhád határából. *WMMÉ* XXXII (2010) 179–2011.
- FARKAS Zs. 2010 FARKAS Zsuzsanna: Dunaföldvár M6 RM-6 lelőhely. *RKM* 2009 (2010) 195.
- FEHÉR 1938 FEHÉR Gyula: Kutak a Körös Kis-Sárrétjén. *Ethnographia* 49 (1938) 175–185.
- FELFÖLDI 2020 FELFÖLDI Szabolcs: Nevezéktani és funkcionális meghatározási problémák egy tárgycsoport körül: az úgynevezett „tűzikutyák”. In: *Új nemzedék. A szegedi Régészeti Tanszék tehetség-gondozásának elmúlt évtizedei. Ünnepi kötet B. Tóth Ágnes, Kulcsár Valéria, Vörös Gabriella és Wolf Mária tiszteletére*. Szerk. Bíró Gyöngyvér – Pintér-Nagy Katalin – Szebenyi Tamás. Szeged 2020, 61–73. (Monográfiák a Szegedi Tudományegyetem Régészeti Tanszékéről 7.)
- FETTICH 1926 FETTICH Nándor: *Az avarkori műipar Magyarországon I. Fogazási ornamentika és ötvöseszközleletek*. Budapest 1926. (ArchHung I.)
- GALLINA – GULYÁS – CZÖVEK 2021 GALLINA Zsolt – GULYÁS Gyöngyi – CZÖVEK Attila: Dunaszentgyörgy, Országút-dűlő 3. lelőhely. *WMMÉ* 43 (2021) 369–370. DOI: <https://doi.org/10.55022/WMME.2021.14>
- GALLINA – GULYÁS – TÓTH 2021 GALLINA Zsolt – GULYÁS Gyöngyi – TÓTH Gábor: Paks, Paksi Faluhely 2. lelőhely. *WMMÉ* 43 (2021) 373–379. DOI: <https://doi.org/10.55022/WMME.2021.14>
- GARAM 1969 GARAM Éva: A későavarkori sárga kerámia. *ArchÉrt* 96 (1969) 207–241.
- GARAM 2018 GARAM, Éva: *Das awarenzeitliche Gräberfeld in Zamárdi-Réti-földek. Teil III*. Budapest 2018. (MAA 12.)
- GERE 1991 GERE László: Előzetes jelentés a Gerjen-váradpusztai avar temető feltárásáról. In: *A népvándorlaskor* 1991, 221–240.
- GRYNAEUS é. n. GRYNAEUS András: *Dendroarchaeológiai megjegyzések a Székesfehérvár-Jókai utcai ásatás famaradványaihoz*. Kézirat.
- GRYNAEUS – ÓDOR 2016 GRYNAEUS András – ÓDOR János Gábor: Dendrokronológia. Avar kori kutak. Szekszárd, Varga Peti-dűlő, 1. lelőhely. In: *Nem térkép* 2016, 31.

GYÖRKE et al. 2014	GYÖRKE Réka – FINTOR Krisztián – BOZSÓ Gábor – SZABÓ Máté Zoltán: Bátaszék-Nagyorros avar kori kohótelep érc- és salakanyagának archeometriai elemzése. <i>Archeometriai Műhely</i> XI/1 (2014) 61–69.
Hadak útján 2017	<i>Hadak útján XXIV. A népvándorláskor fiatal kutatóinak XXIV. konferenciája. Esztergom, 2014. november 4–6. 2. kötet.</i> Szerk. Balogh Csilla – Major Balázs. Budapest–Esztergom 2017, 21–102. (SAP 3.2 – Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóközpont Magyar Őstörténeti Témacsoport Kiadványok 3.2)
HAJNAL 2005	HAJNAL Zsuzsanna: Késő antik jellegű kerámia a kölked-feketekapui avar kori telepről. <i>CommArchHung</i> 2005, 437–480.
HAJNAL 2006	HAJNAL Zsuzsanna: Gyorskorongolt kerámia a Kölked-feketekapui avar kori lelőhelyről. Technológiai-tipológiai vizsgálatok. In: <i>Hadak útján, Népe sségek és iparok a népvándorlás korában: A Népvándorláskor Fiatal Kutatóinak XVI. konferenciáján</i> (Nagykovácsi, 2005. szeptember 26–28.) <i>elhangzott előadások anyaga.</i> Szerk. Újlaki Pongrácz Zsuzsanna. Nagykovácsi 2006, 121–137.
HAJNAL 2008	HAJNAL Zsuzsanna: Adatok az avar kori cserépbográcsok és sütőharangok időrendjéhez. <i>CommArchHung</i> 2008, 267–293.
HAJNAL 2009	HAJNAL Zsuzsanna: Házak a kölked-feketekapui avar kori telepen. <i>ArchÉrt</i> 134 (2009) 91–116.
HAJNAL 2013	HAJNAL Zsuzsanna: Kora avar kori pecsételt díszű kerámia Kölkeden. <i>ArchÉrt</i> 138 (2013) 175–211.
HAMPEL 1905	HAMPEL, József: <i>Alterthümer des frühen Mittelalters in Ungarn I–III.</i> Braunschweig 1905.
HARAG 2022	HARAG Mátyás: Adatok a kora középkori szőlőműveléshez – szőlőmetsző és szüretelőkések az avar kori szállásterületről. <i>Studia Comitatusia. Tanulmányok Pest megye múzeumaiból</i> 40 (2022) 52–71.
HARAG é. n.	HARAG Mátyás: <i>A szántóföldi növénytermesztésben használatos eszközök az avar korban.</i> Kézirat.
HERENDI 2010	HERENDI Orsolya: Paks-Gyapa-Szelelő-hegy (Tolna megye, F 16. lelőhely). In: <i>KÖSZ Évkönyv</i> 2008, 14–15.
HERENDI – ZANDLER 2009	HERENDI Orsolya – ZANDLER Krisztián: Paks-Gyapa, M6 To-016. lelőhely. <i>RKM</i> 2008 (2009) 255–256.
K. NÉMETH 2021	K. NÉMETH András: Simontornya belterület. <i>RKM</i> 2014 (2021) 149–150.
K. NÉMETH – ÓDOR 2021	K. NÉMETH András – ÓDOR János: Tamási belterülete és határa. <i>RKM</i> 2014 (2021) 177–178.
K. TÓTH 2017	K. TÓTH Gábor: Avar kori temető Szekszárd-Varga Peti-dűlőben (1/2. lelőhelyszámú temető). <i>WMMÉ</i> XXXIX (2017) 29–94.
K. TÓTH 2019	K. TÓTH Gábor: Avar kori temető Tolna-Mözs-Széles föld-dűlőben. <i>WMMÉ</i> XLI (2019) 7–26.
KEMSEI 2009	KEMSEI Dóra: Dunaföldvár, RM-6 lelőhely. <i>RKM</i> 2008 (2009) 184–185.

- KEMSEI 2010 KEMSEI Dóra: Dunaföldvár-Vajai-tanya I. (Tolna megye, F 6. lelőhely). In: *KÖSZ Évkönyv* 2008, 13–14.
- KENÉZ – PETŐ 2017 KENÉZ ÁRPÁD – PETŐ Ákos: Szőlőmaradványok egy avar fegyveres férfi sírjából Dunaszentgyörgy-Kaszás-Tanya lelőhelyről. In: *Hadak útján* 2017, 691–706.
- KIDD 1992 KIDD, Dafydd: The Velastínon (Thessaly) Hoard – A Footnote. In: *Awarenforschungen I.* Hrsg. Daim, Falko. Wien 1992, 509–515. (Studien zur Archäologie der Awaren 4.)
- KIS 2010 KIS Attila: Tolna-Mözs, Kender-földek-dűlő. *RKM* 2009 (2010) 373.
- KISS 1981 KISS, Attila: Archäologische Angaben zur Geschichte der Sättel des Frühmittelalters. *Alba Regia. Az István Király Múzeum Évkönyve* XXI (1981) 189–207.
- KISS 2021 KISS Csaba Kálmán: Avar temető Tolna-Mözs határában. *CommArchHung* 2019 (2021) 127–149.
- KISS – SOMOGYI 1984 KISS Gábor – SOMOGYI Péter: *Tolna megyei avar temetők. Bonyhádvarasd, Cikó, Gerjen, Regöly, Závod, Tolna megyei szórványok.* Budapest 1984. (Dissertationes Pannonicae III. 2.)
- KONDÉ 2015 KONDÉ Zsófia: Avar kori földbe mélyített és földfelszíni épületek Rákóczipfalva-Bagi-földek lelőhelyen. *ArchÉrt* 140 (2015) 71–92.
- KOVACSÓCZY 2010 KOVACSÓCZY Bernadett: Avar kori temető Hőgyésről. *WMMÉ* XXXII (2010) 141–178.
- KOVACSÓCZY 2017 KOVACSÓCZY Bernadett: Alsónyék-Elkerülő út 2. lelőhely avar kori temetője I. *WMMÉ* XXXIX (2017) 95–233.
- KOVACSÓCZY 2018 KOVACSÓCZY Bernadett: Alsónyék-Elkerülő út 2. lelőhely avar kori temetője II. *WMMÉ* XL (2018) 59–146.
- KÖSZ Évkönyv 2008 *Évkönyv és jelentés a K.Ö.SZ. 2008. évi feltárásairól.* Szerk. Kvassay Judit. Budapest 2010.
- KREITER et al. 2017 KREITER Attila – SKRIBA Péter – BAJNÓCZI Bernadett – TÓTH Mária – VIKTORIK Orsolya – PÁNCZÉL Péter: A dunaszentgyörgyi avar temető kerámiái az archeometria tükrében. In: *Hadak útján* 2017, 21–102.
- LÁSZLÓ 1955 LÁSZLÓ, Gyula: *Études archéologiques sur l'histoire de la société des Avars.* Budapest 1955. (ArchHung, Series nova 34.)
- MENGARELLI 1902 MENGARELLI, Raniero: La necropoli barbarica di Castel Trovino presso Ascoli Piceno. *Monumenti Antichi dei Lincei* XII (1902) 145–380.
- MIKLÓSITY SZŐKE 2012 MIKLÓSITY SZŐKE Mihály: Dunaföldvár, Felső-rév. *RKM* 2010 (2012) 216.
- MKK 1990 *Magyarország kistájainak katasztere.* Szerk. Marosi Sándor – Somogyi Sándor. Budapest 1990.
- NAGY 1998 NAGY Margit: Ornamenta Avarica I. Az avar kori ornamentika geometrikus elemei. *MFME StudArch* IV (1998) 377–459.
- Nem térkép 2016 *Nem térkép e táj. Régészeti kutatások eredményei Szekszárd területén 2006–2015.* Szerk. K. Németh András. Szekszárd 2016. (A Wosinsky Mór Múzeum Kiállításai 3.)

NOVOTNIK 2011	NOVOTNIK Ádám: Szabadban álló kemencék a paks-gyapai avar temető mellett. In: <i>Memoriae commendamus. Tanulmányok a XI. Eötvös Konferencia történeti üléséről</i> . Szerk. Kapitány Adrienn – Locsmándi Dániel. Budapest 2011, 13–35. (Acta Historica Collegii de Iosepho Eötvös Nominati, Series I. Nr. 2.)
ÓDOR 2001	ÓDOR János Gábor: Avar kori lelőhelyek az S9-es út nyomvonalán. Válogatás az elmúlt tíz év ásatási anyagából. In: <i>Tolna megye évszázadai a régészet tükrében</i> . Szerk. Gaál Attila. Szekszárd 2001, 35–36.
ÓDOR 2007	ÓDOR János Gábor: Beszámoló az M6 autópálya Tolna megyei szakaszán végzett megelőző feltárásokról. <i>Magyar Múzeumok</i> 13/1 (2007) 18–20.
ÓDOR 2016a	ÓDOR János Gábor: Avar szőlő, avar kút. Szekszárd, Varga Peti-dűlő, 1. lelőhely – M6 To 045 lelőhely (2008). In: <i>Nem térkép</i> 2016, 22–23.
ÓDOR 2016b	ÓDOR János Gábor: A Kárpát-medence második legnagyobb avar kori temetője. Szekszárd, Tószegi-dűlő, M6 To 029. lelőhely (2006–2007). In: <i>Nem térkép</i> 2016, 20–21.
ÓDOR 2016c	ÓDOR János Gábor: Ivóvízvezeték az avar temetőn át. Szekszárd, Varga Peti-dűlő, 2. lelőhely. In: <i>Nem térkép</i> 2016, 24.
ÓDOR – RÁCZ 2011	ÓDOR János Gábor – RÁCZ Zsófia: Szerszámmellékletes sír a Szekszárd-Tószegi-dűlői avar temetőből. <i>MFME StudArch</i> XII (2011) 245–255.
ORHA 2010	ORHA Zoltán: Szekszárd-Tószegi-dűlő Árpád-kori telepészlete. <i>WMMÉ</i> XXXII (2010) 303–356.
PAP 2012	PAP Csilla: Avar temető Szekszárd Palánki-dűlőn. <i>WMMÉ</i> XXXIV (2012) 43–145.
PATAKI 1954	PATAKI József: <i>A Sárköz természeti földrajza</i> . Szekszárd 1954.
PEKARSKAJA – KIDD 1994	PEKARSKAJA, Ljudmila V. – KIDD, Dafydd: <i>Der Silberschatz von Martynovka (Ukraine) aus dem 6. und 7. Jahrhundert</i> . Innsbruck 1994. (Monographien zur Frühgeschichte und Mittelalterarchäologie 1.)
RÁCZ 2012	RÁCZ Zsófia: Emberalakos kistárgyak az avar korból. In: <i>Thesaurus Avarorum. Régészeti tanulmányok Garam Éva tiszteletére</i> . Szerk. Vida Tivadar. Budapest 2012, 409–436.
ROSNER 1972	ROSNER Gyula: Előzetes jelentés a Gyönk-Vásártéri úti avar temető feltárásáról II. <i>SzBÁMÉ</i> II–III (1971–72) 85–221.
ROSNER 1974	ROSNER Gyula: Előzetes jelentés a Gyönk-Vásártéri úti avar temető feltárásáról III. <i>SzBÁMÉ</i> IV–V (1973–74) 117–166.
ROSNER 1979	ROSNER Gyula: Avar kerámiaközpont Szekszárd környékén. <i>SzBÁMÉ</i> VIII–IX (1977–1978) [1979] 97–108.
ROSNER 1981	ROSNER Gyula: Fazekas kemencék a Szekszárd-Bogyiszlói úti avar faluban. In: <i>Iparrégészet I. Égetőkemencék</i> . Szerk. Gömöri János. Veszprém 1981, 43–49.
ROSNER 1987	ROSNER, Gyula: Die stempelverzierte Keramik der Awarenzeit in Pannonien. <i>Anzeiger des Germanischen Nationalmuseums und Berichte aus dem Forschungsinstitut für Realienkunde</i> (1987) 125–127.

- ROSNER 1989 ROSNER Gyula: Szekszárd a népvándorlás korában. In: *Szekszárd város történeti monográfiája I.* Szerk. K. Balog János. Szekszárd 1989, 17–38.
- ROSNER 1990 ROSNER, Gyula: Keramikherstellung und Handel im Karpaten-Becken in der frühen Awarenzeit. *WMMÉ* XV (1989) [1990] 125–131.
- ROSNER 1999 ROSNER, Gyula: *Das Awarenzeitliche Gräberfeld in Szekszárd-Bogyiszlói Strasse.* Budapest 1999. (MAA 3.)
- ROSNER 2000 ROSNER, Gyula: Bemerkungen zu den Fragen der Forschung der awarischen Keramik. *ActaArchHung* 51 (1999/2000) [2000] 419–428.
- ROSNER 2001 ROSNER Gyula: A kerámiaművesség és etnikai kapcsolatai Délkelet-Pannóniában a korai avar korban. *A Nyíregyházi Jósza András Múzeum Évkönyve* XLIII (2001) 159–164.
- SCHILLING 2007 SCHILLING László: Avar kori szabadtéri kemencék/Open-air Avar ovens. In: *Település- és temetőfeltárás Dunaszentgyörgy határában. A 6 sz. főút 121+650–124+800 km szakasza között, a rehabilitációs munkálatokat megelőző régészeti feltárások (2007) eredményei (Settlement and cemetery excavations at the borders of Dunaszentgyörgy. Results of the Archaeological Salvage Excavations [2007] between the 121+650–124+800 km Sections of Highway No. 6.)* Szerk./Ed. Kvassay, Judit. Budapest 2009, 263–275. (VIA. Kulturális Örökségvédelmi Kismonográfiák 1. – VIA. Monographia Minor in Cultural Heritage 1.)
- SZABÓ 2010a SZABÓ Géza: Szekszárd, Bogyiszlói út. *RKM* 2009 (2010) 351.
- SZABÓ 2010b SZABÓ Géza: Szedres, Apáti-puszta. *RKM* 2009 (2010) 345.
- SZABÓ et al. 2018 SZABÓ Máté – ÓDOR János Gábor – K. TÓTH Gábor – K. NÉMETH András – CZÖVEK Attila: Avar kori temetők szondázó ásatása Várong határában. *WMMÉ* XL (2018) 23–58.
- SZENTHE 2020 SZENTHE Gergely: *Növényi ornamentika a késő avar kori díszítőművészetben (Kr. u. 8. század – 9. század eleje). Kultúrtörténeti tanulmányok.* Budapest 2020. (A Magyarországi Kutató Intézet Kiadványai 3.)
- SZENTPÉTERI 2018 SZENTPÉTERI József: Egy vándormotívum az avar kori Kárpát-medencében (oroszlán-, szenmurv- és szfinxábrázolások). In: *Két világ határán: Természet- és társadalomtudományi tanulmányok a 70 éves Költő László tiszteletére.* Szerk. Varga Máté – Szentpéteri József. Kaposvár 2018, 321–342. (A Kaposvári Rippl-Rónai Múzeum Közleményei 6.) DOI: 10.26080/krmkozl.2018.6.321
- SZMONIEWSKI 2008 SZMONIEWSKI, Bartłomiej Szymon.: Two worlds, one hoard: What do metal finds from the forest-steppe belt speak about? In: *The Other Europe in the Middle Ages. Avars, Bulgars, Khazars and Cumans.* Ed. Curta, Florin – Kovalev, Roman. Leiden–Boston 2008, 263–296. (East Central and Eastern Europe in the Middle Ages, 450–1450. Vol. 2.)

- TOMKA 2009 TOMKA Gábor: Paks-Gyapa, M6 To-022. lelőhely. *RKM* 2008 (2009) 256–257.
- TÓTH – ÓDOR 2021 TÓTH Gábor – ÓDOR János Gábor: Gerjen, Csamony. *WMME* 43 (2021) 372. DOI: <https://doi.org/10.55022/WMME.2021.14>
- V. SZABÓ 2007 V. SZABÓ Gábor: Egy Polgár határában előkerült késő bronzkori kút feltárása és rekonstrukciója. *Ősrégészeti Levelek* 7 (2005) [2007] 151–170.
- VARGA 2022 VARGA Máté: Sattelbeschlag/Zamárdi-Rétiföldek (Kat. Nr. 3.4). In: *Reiternomaden in Europa. Hunnen, Awaren, Bulgaren, Ungarn. Katalog der Ausstellung*. Red. Meller, Harald – Daim, Falko – Puttkamme, Thomas. Halle 2022, 232–233.
- VIDA 1991 VIDA Tivadar: Újabb adatok az avar kori fekete kerámia és a korongolatlan cserépbográcsok kérdéséhez. In: *A népvándorlás* 1991, 385–400.
- VIDA 1999 VIDA, Tivadar: *Die awarenzeitliche Keramik I. (6.–7. Jh.)*. Berlin–Budapest 1999. (VAH VIII.)
- VIDA 2015 VIDA, Tivadar: Zur Frage des gelben Tafelgeschirrs der frühmittelalterlichen Eliten im mittleren Donaubecken. In: „*Castellum, civitas, urbs*.” *Zentren und Eliten im frühmittelalterlichen Ostmitteleuropa*. Hrsg. Heinrich-Tamáska, Orsolya – Herold, Hajnalka – Straub, Péter – Vida, Tivadar. Budapest–Leipzig–Keszthely–Rahden/Westfalen 2015, 313–328.
- VIDA 2022 VIDA Tivadar: Sírkerámia a Szegvár-oromdűlői avar kori temetőben. In: *A szegvár-oromdűlői temető és a Tiszántúl kora avar idősza*. Szerk. Lőrinczy Gábor – Major Balázs – Türk Attila. Budapest 2022, 509–554. (SAP 25.)
- VIZI 2023 VIZI Márta: Decs, Ete. *WMME* 45 (2023) 358. DOI: <https://doi.org/10.55022/WMME.2023.12>
- WERNER 1984 WERNER, Joachim: *Der Grabfund von Malaja Pereščepina und Kuvrat*. München 1984. (Bayerische Akademie der Wissenschaften, Philosophisch-Historische Klasse. Abhandlungen, Neue Folge, Heft 91.)
- АЗБЕЛЕВ 2010 АЗБЕЛЕВ, Павел Петрович: К истории седельного декора. *Древности Сибири и Центральной Азии* 15/3 (2010) 75–91.
- АСТАФЬЕВ – БОГДАНОВ 2015 АСТАФЬЕВ, Евгений Андреевич – БОГДАНОВ, Евгений Сергеевич: Парадное седло из Алтынказгана (полуостров Мангышлак, Казахстан). *Археология, этнография и антропология Евразии* 43/4 (2015) 72–84.
- АСТАФЬЕВ – БОГДАНОВ 2023 АСТАФЬЕВ, Евгений Андреевич – БОГДАНОВ, Евгений Сергеевич: *Погребально-поминальный комплекс Алтынказган (III – первая половина VI в.)*. Алматы 2023.
- БОБРИНСКОЙ 1914 БОБРИНСКОЙ, Алексей Александрович: Перещепинский клад. *Материалы по археологии России* 34 (1914) 111–120.
- ГАВРИЛОВА 1965 ГАВРИЛОВА, Анна Александровна: *Могильник Кудыргэ как источник по истории алтайских племён*. Москва 1965.
- ЕВТЮХОВА 1948 ЕВТЮХОВА, Лидия Алексеевна: *Археологические памятники енисейских кыргызов (хакасов)*. Абакан 1948.

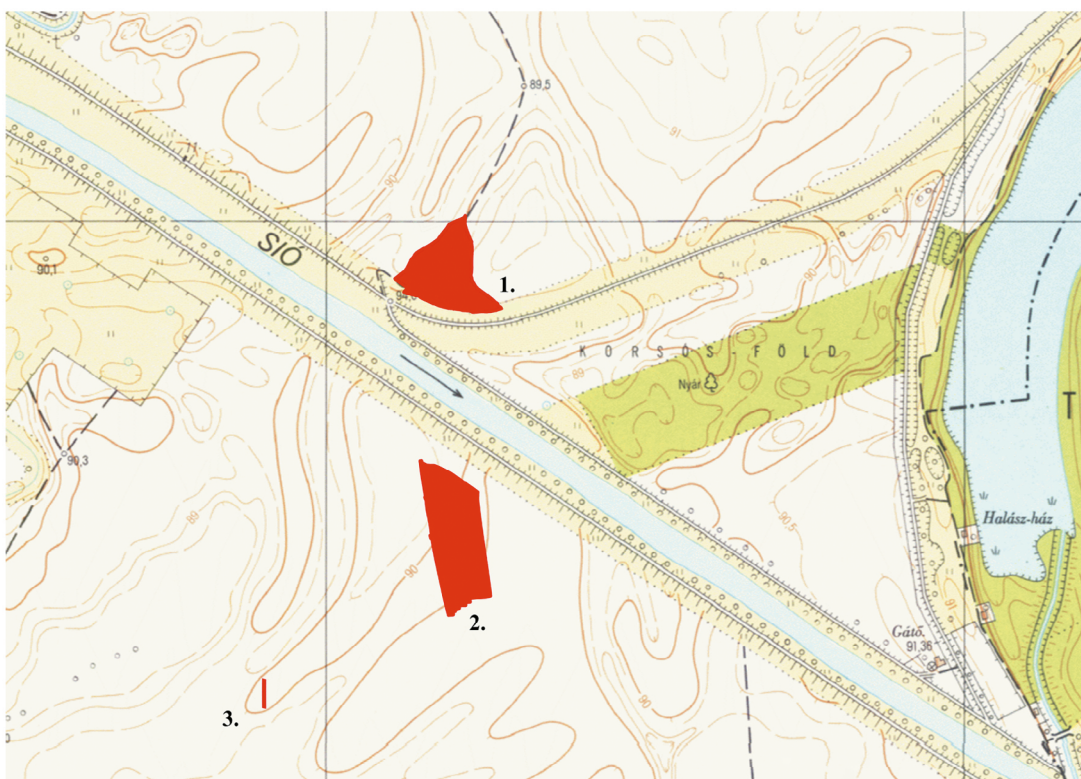
ЕВТЮХОВА – КИСЕЛЕВ 1940	ЕВТЮХОВА, Лидия Алексеевна – КИСЕЛЕВ, Сергей Владимирович: Чаа-Тас у села Копёны. <i>Труды Государственного исторического музея</i> XI (1940) 21–54, Табл. I–VIII.
КУБАРЕВ 2005	КУБАРЕВ, Глеб Владимирович: <i>Культура древних тюрок Алтая (по материалам погребальных памятников)</i> . Новосибирск 2005.
МИНАЕВА 1957	МИНАЕВА, Татьяна Максимовна: Находка близ станицы Преградной на р. Уруп. <i>Краткие сообщения Института археологии</i> 68 (1957) 133–137.
МОГИЛЬНИКОВ 1981	МОГИЛЬНИКОВ, Владислав Александрович: Тюрки. In: <i>Степи Евразии в эпоху средневековья</i> . Отв. ред. Плетнёва, Светлана Александровна. Москва 1981, 29–43. (Археология СССР)
САВИНОВ 1984	САВИНОВ, Дмитрий Глебович: <i>Народы Южной Сибири в древнетюркскую эпоху</i> . Ленинград 1984.
ХУДЯКОВ 2005	ХУДЯКОВ, Юлий Сергеевич: Сёдла древних тюрок Центральной Азии. <i>Изучение историко-культурного наследия народов Южной Сибири</i> (2005) 119–143.

RÖVIDÍTÉSEK

ArchÉrt	Archaeologiai Értesítő, Budapest
ArchHung	Archaeologia Hungarica, Budapest
CommArchHung	Communicationes Archaeologicae Hungariae, Budapest
MFME StudArch	A Móra Ferenc Múzeum Évkönyve, Studia Archaeologica, Szeged
MAA	Monumenta Avarorum Archaeologica, Budapest
RKM	Régészeti kutatások Magyarországon, Budapest
SAP	Studia ad Archaeologiam Pazmaniensia, Budapest
SzBÁME	Szekszárdi Béni Balogh Ádám Múzeum Évkönyve, Szekszárd
VAH	Varia Archaeologica Hungarica, Budapest
WMMÉ	Wosinsky Mór Múzeum Évkönyve, Szekszárd

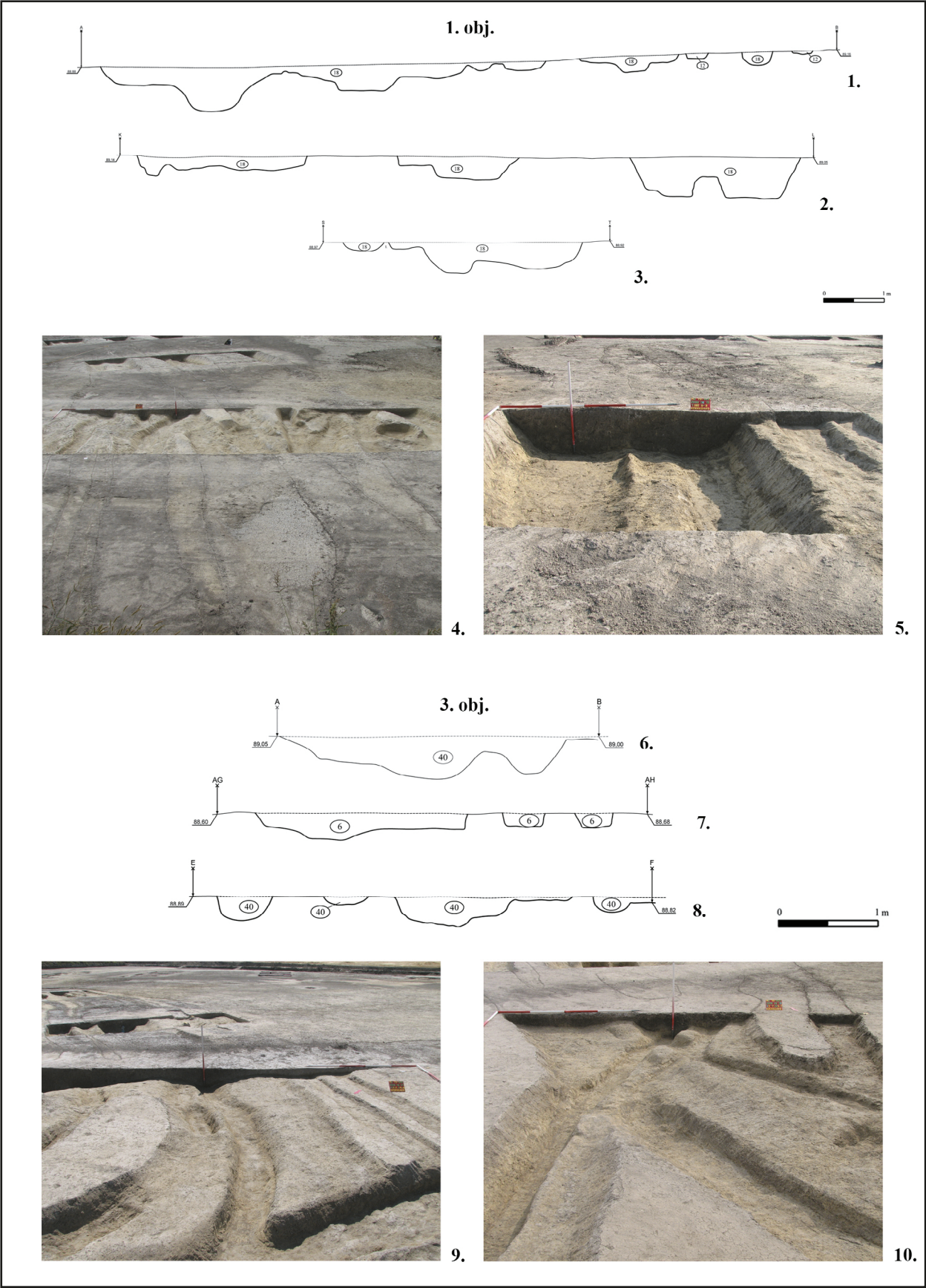

1.

2.

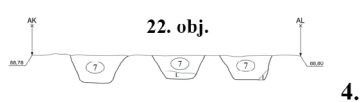
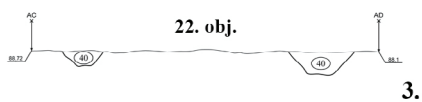
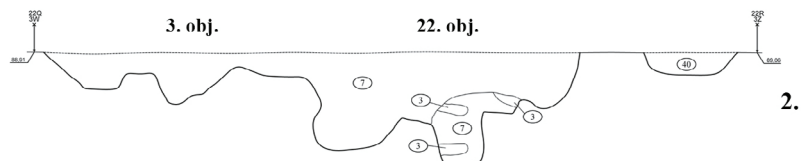
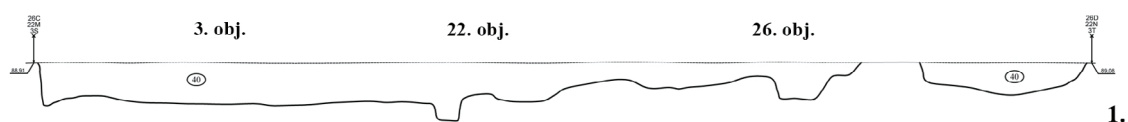
1. tábla. 1: A Varga Peti-dűlői település elhelyezkedése az első katonai felmérésre vetítve;
 2: A dombháton található három avar kori lelőhely feltárt részei (1: Szekszárd-Tószegi-dűlő, M6 To 029;
 2: Szekszárd-Sió-csatorna, Varga Peti-dűlő, M6 To 045; 3: Szekszárd-Varga Peti-dűlő 1/2.)

2. tábla. 1–5: 1. objektum; 6–10: 3. objektum

Sl. No.	Name of the Candidate	Roll No.	Grade	Subject	Score	Remarks
1						
2						
3						
4						
5						
6						
7						
8						
9						
10						
11						
12						
13						
14						
15						
16						
17						
18						
19						
20						
21						
22						
23						
24						
25						
26						
27						
28						
29						
30						
31						
32						
33						
34						
35						
36						
37						
38						
39						
40						
41						
42						
43						
44						
45						
46						
47						
48						
49						
50						
51						
52						
53						
54						
55						
56						
57						
58						
59						
60						
61						
62						
63						
64						
65						
66						
67						
68						
69						
70						
71						
72						
73						
74						
75						
76						
77						
78						
79						
80						
81						
82						
83						
84						
85						
86						
87						
88						
89						
90						
91						
92						
93						
94						
95						
96						
97						
98						
99						
100						

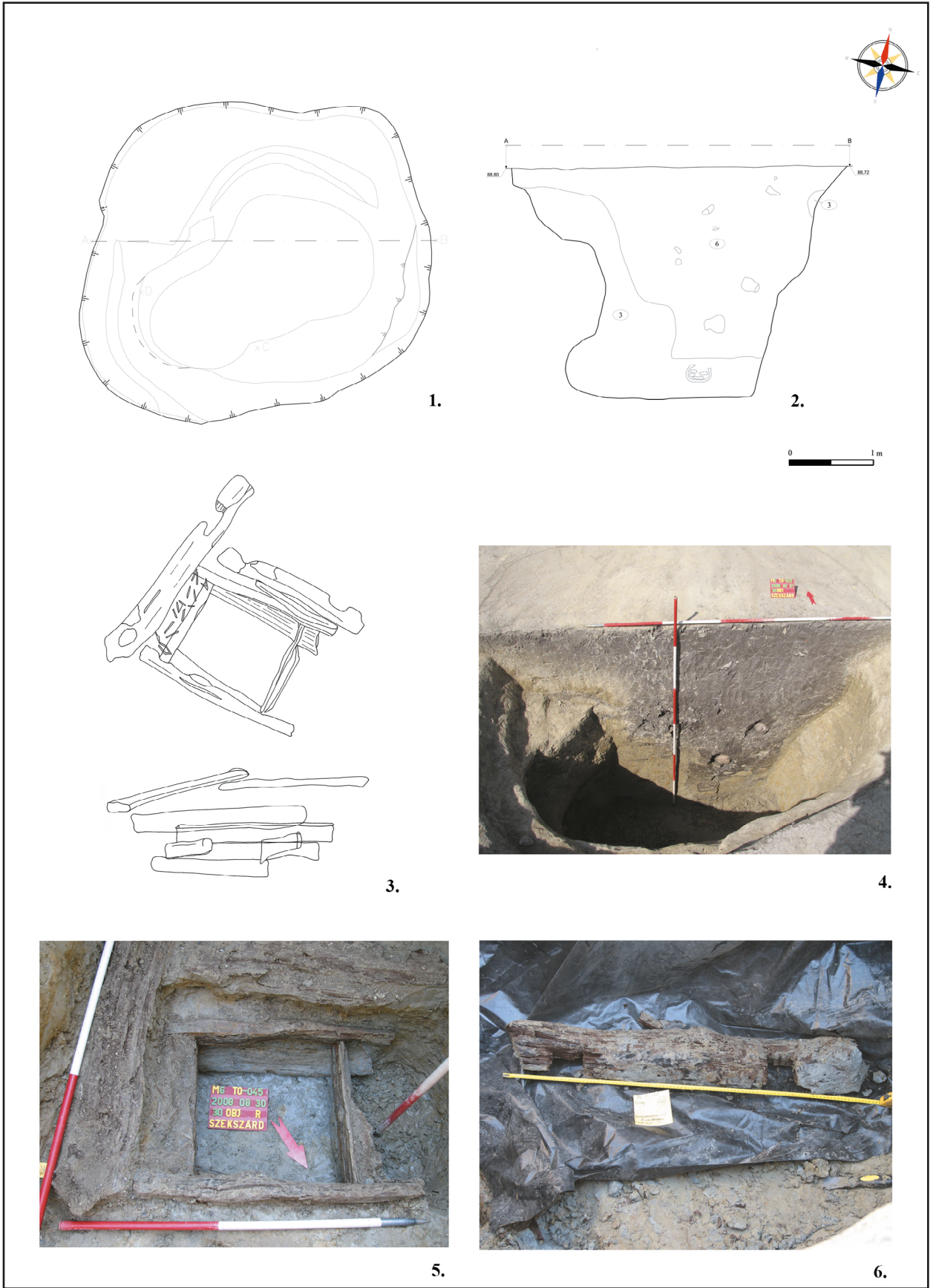
3. tábla. 1–3: 10. sír; 4–5: 11. sír; 6–9: 36. sír

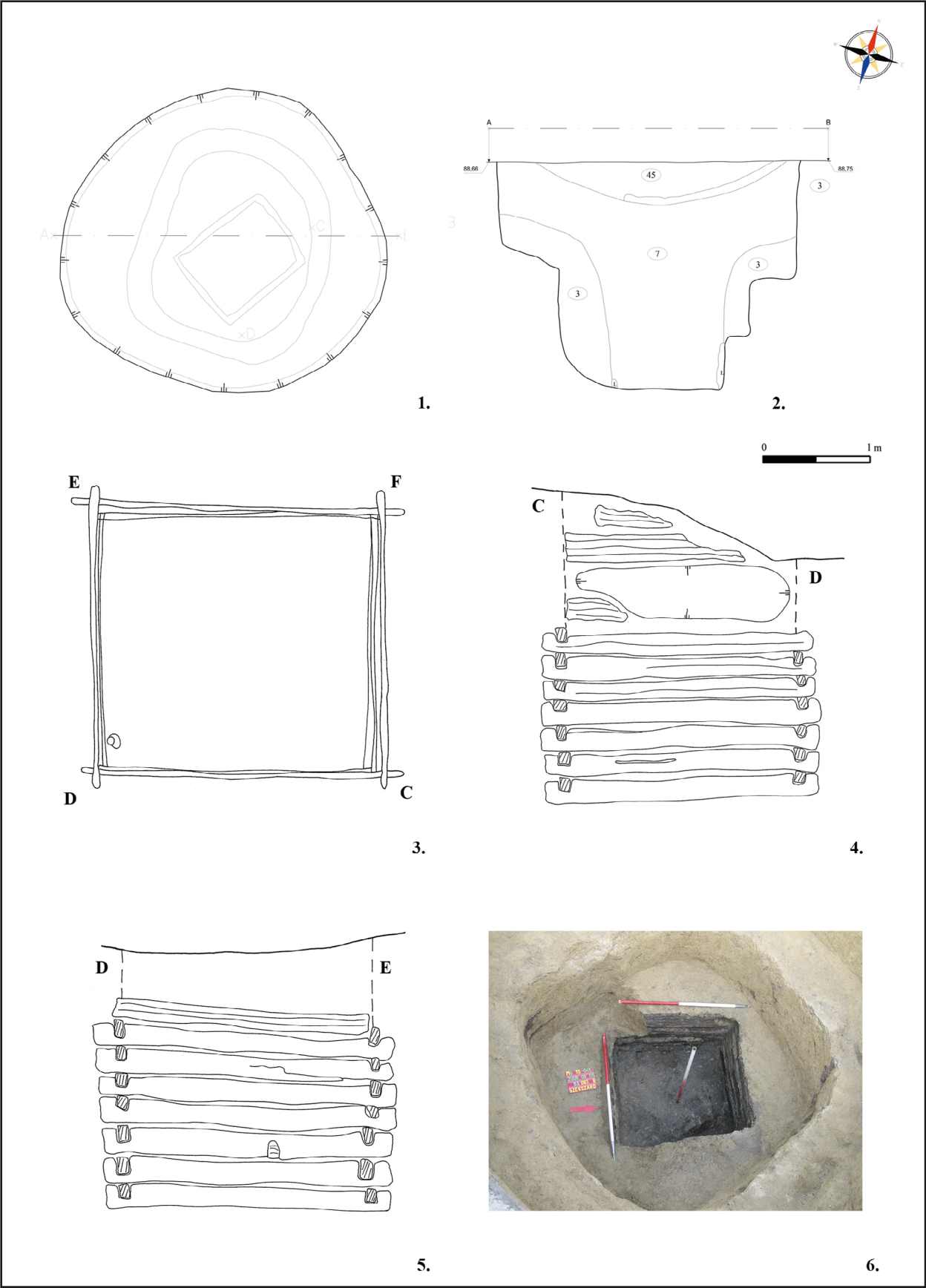
0 1 m

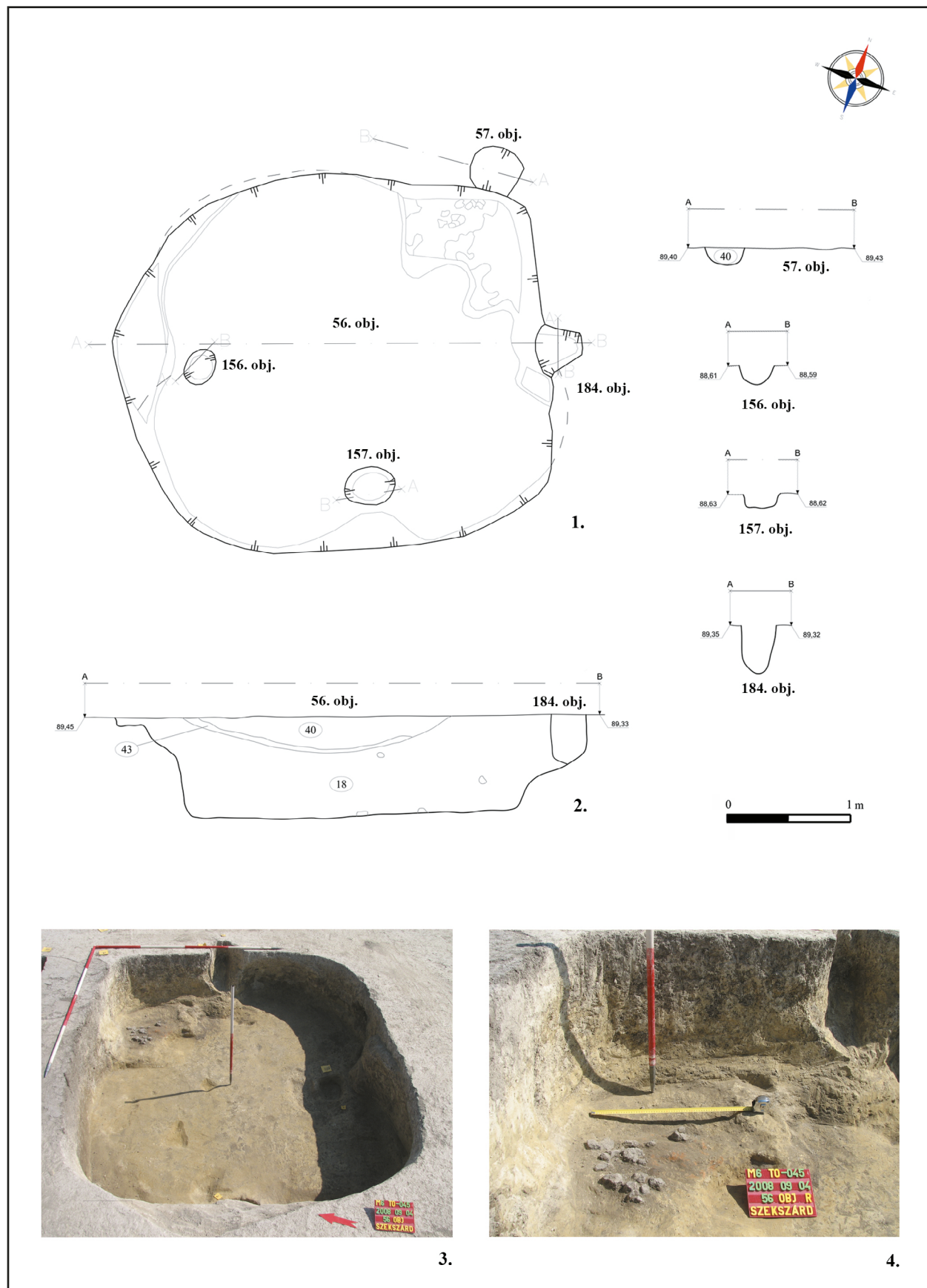
4. tábla. 22. objektum

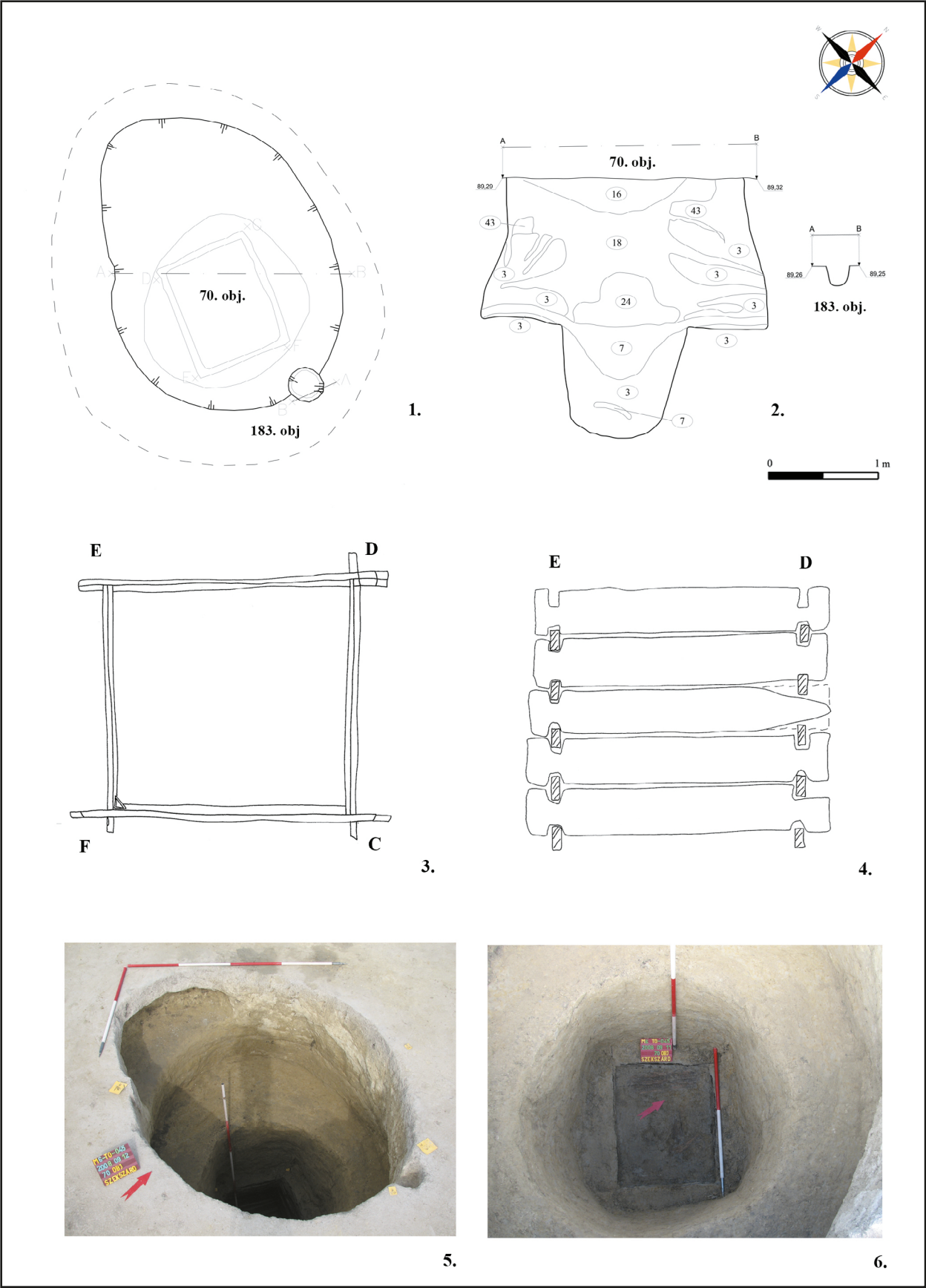
5. tábla. 30. objektum

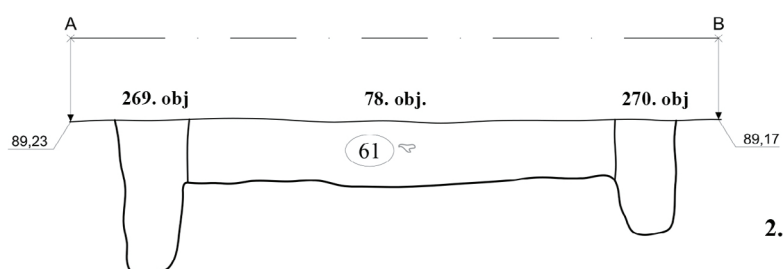
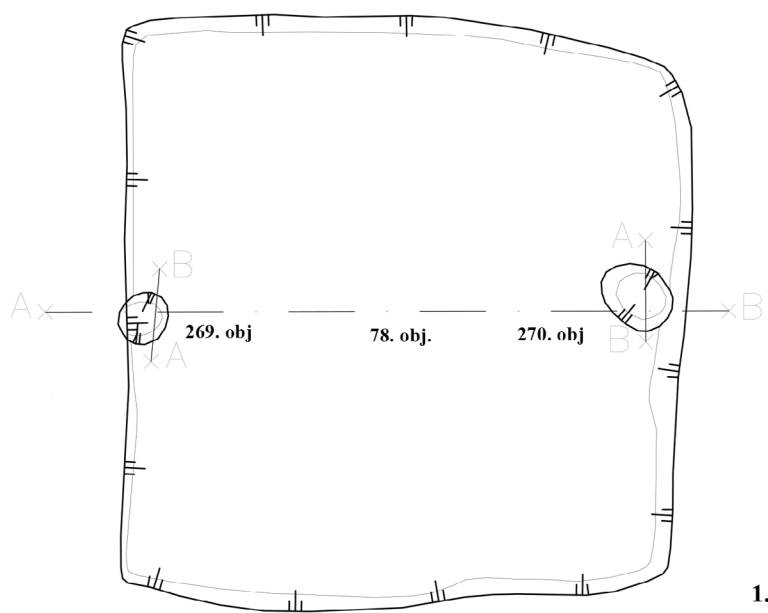
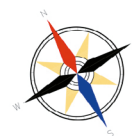
6. tábla. 53. objektum

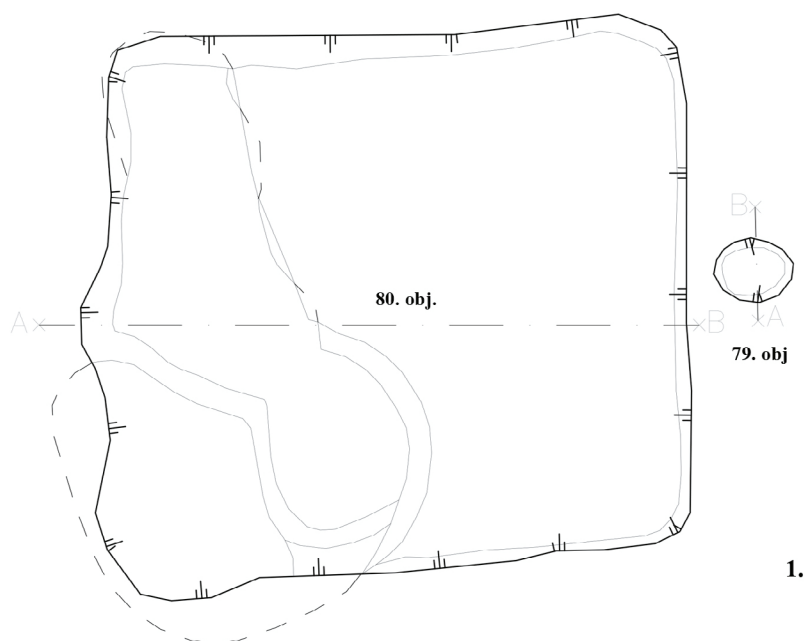
7. tábla. 56. objektum

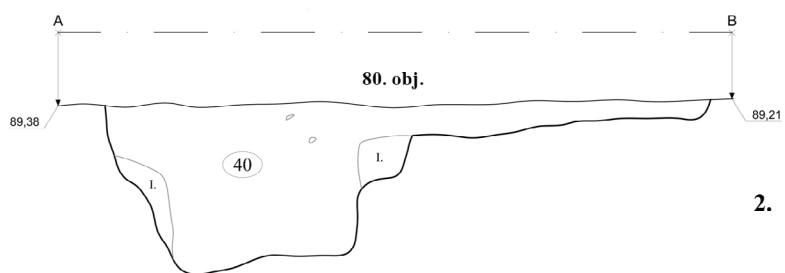
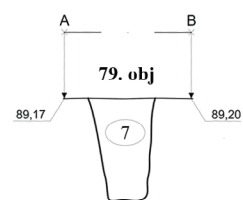
8. tábla. 70. objektum

9. tábla. 78. objektum

1.

2.

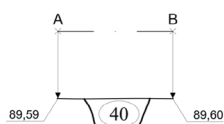

3.

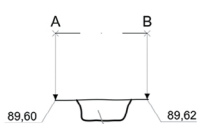

4.

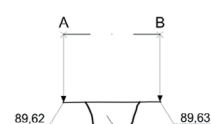
10. tábla. 80. objektum

1.

2.

3.

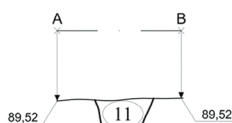
4.

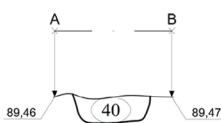
5.

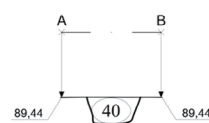
6.

7.

8.

9.

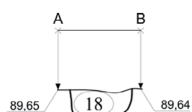
10.

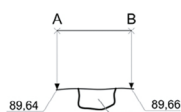
11.

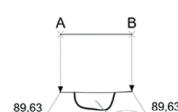
12.

13.

14.

15.

16.

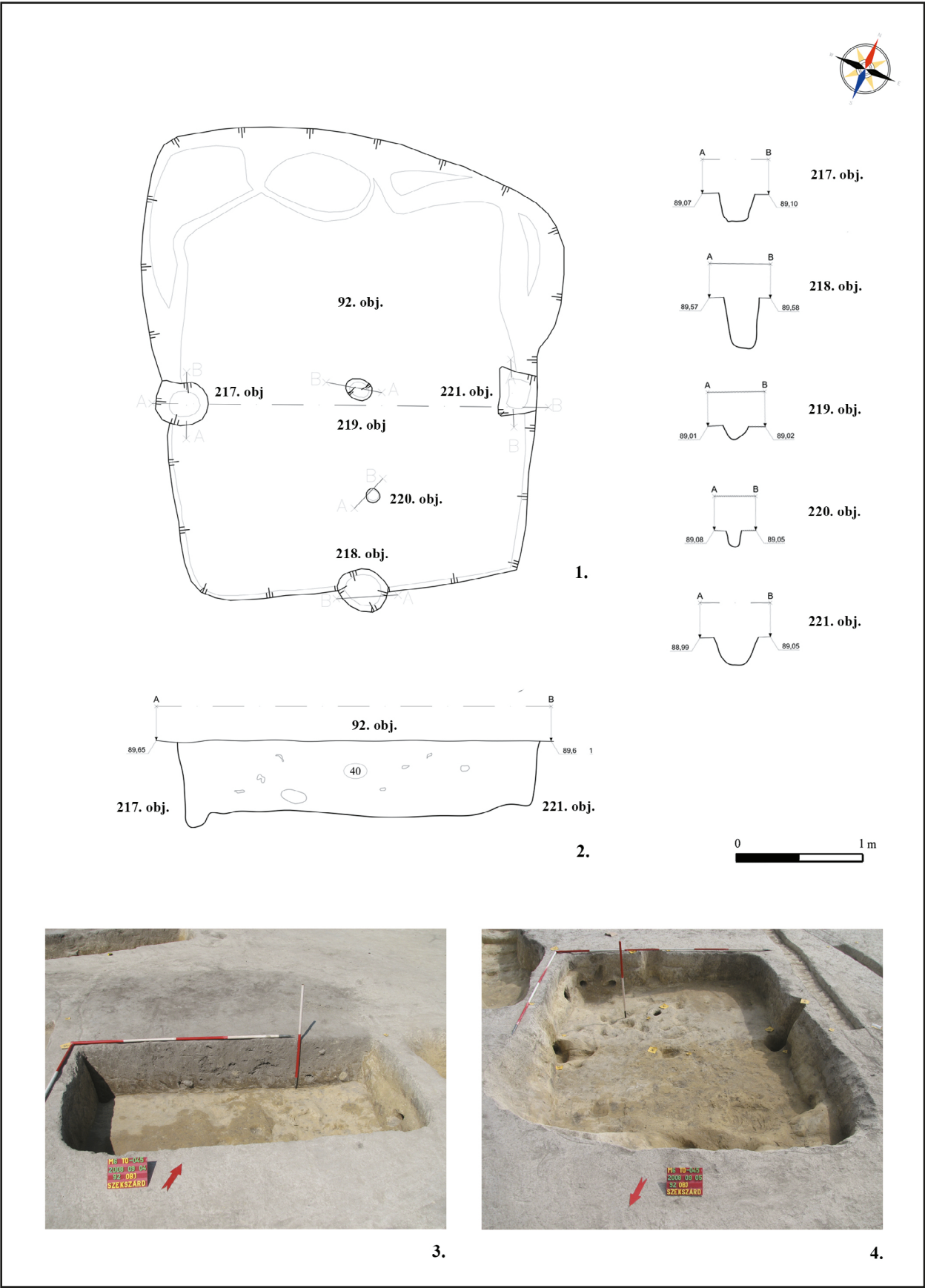
17.

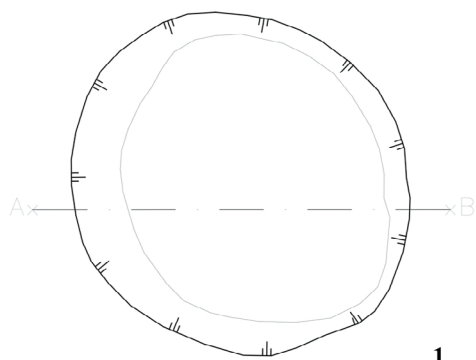
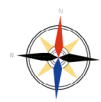
18.

0 1 m

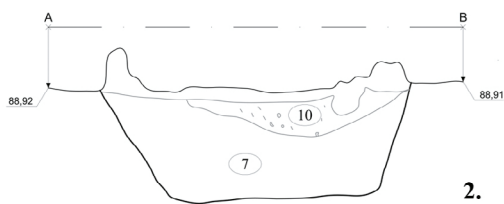
11. tábla. 1, 4: 84. objektum; 2, 5: 85. objektum; 3, 6: 86. objektum; 7, 10: 103. objektum; 8, 11: 104. objektum; 9, 12: 105. objektum; 13, 16: 204. objektum; 14, 17: 205. objektum; 15, 18: 206. objektum

12. tábla. 92. objektum

1.

2.

3.

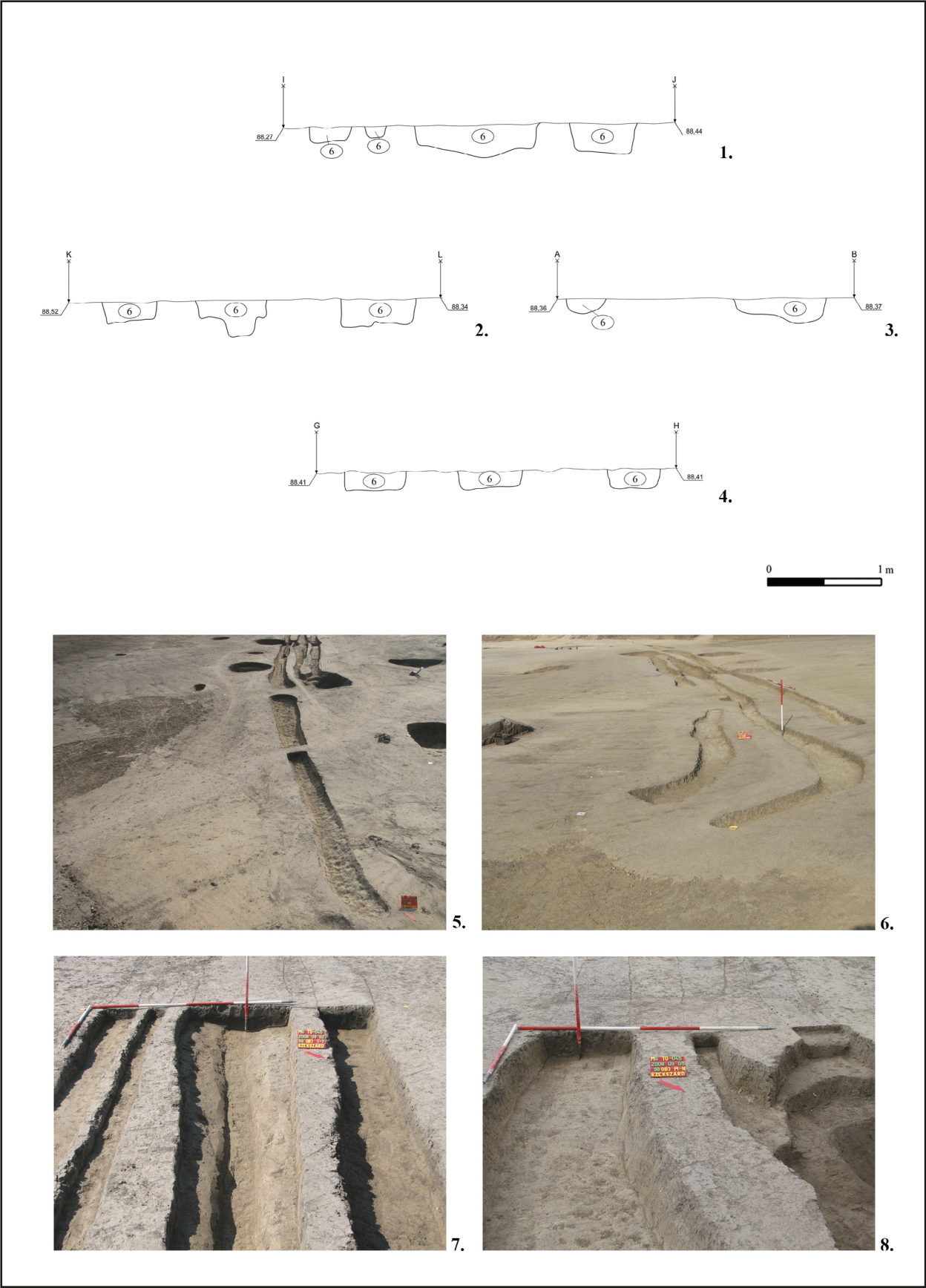

4.

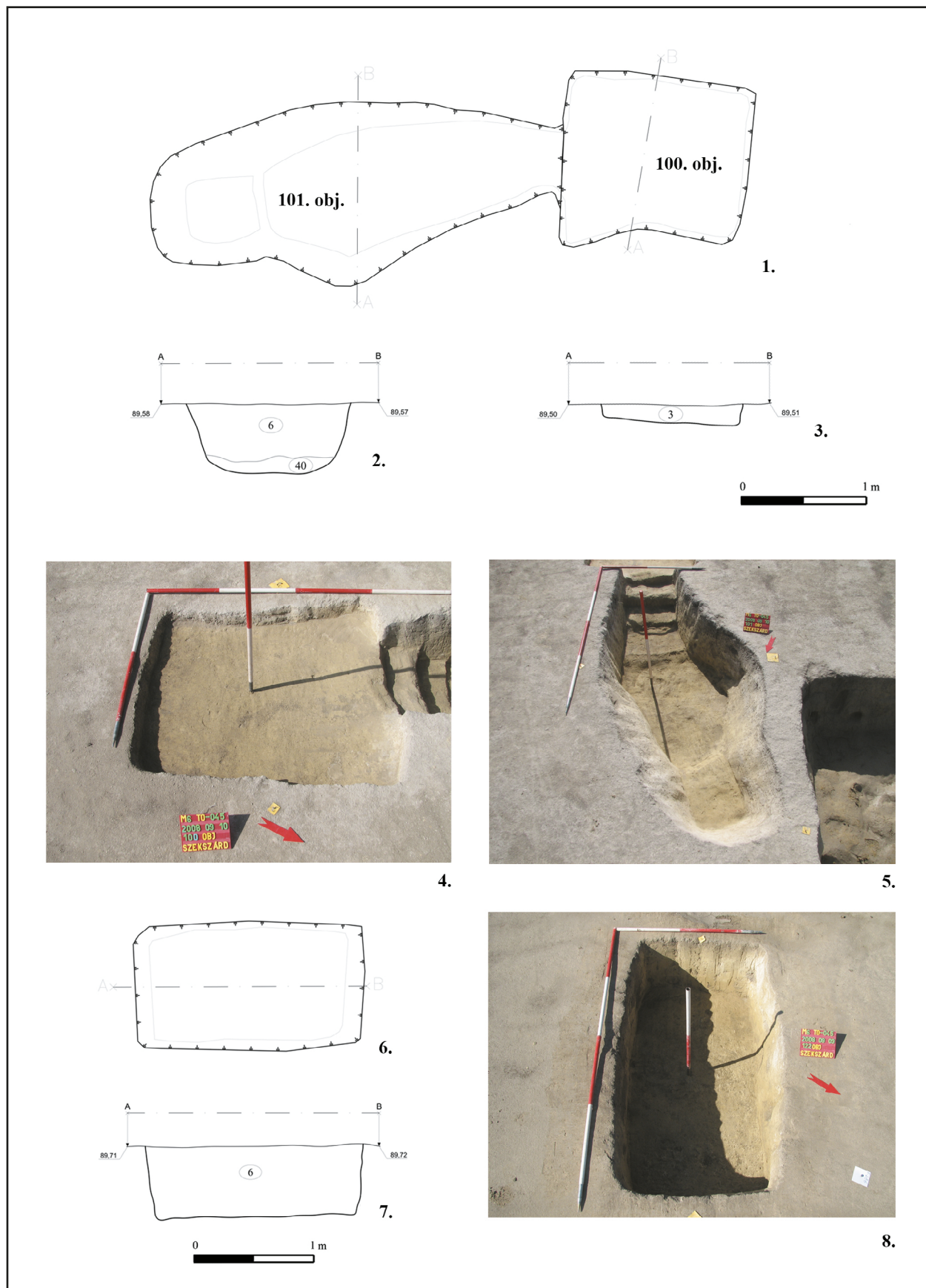

5.

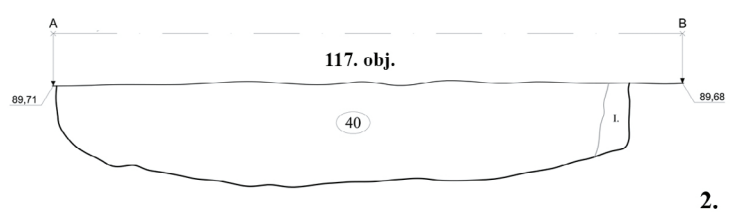
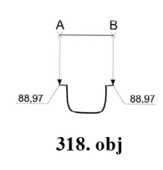
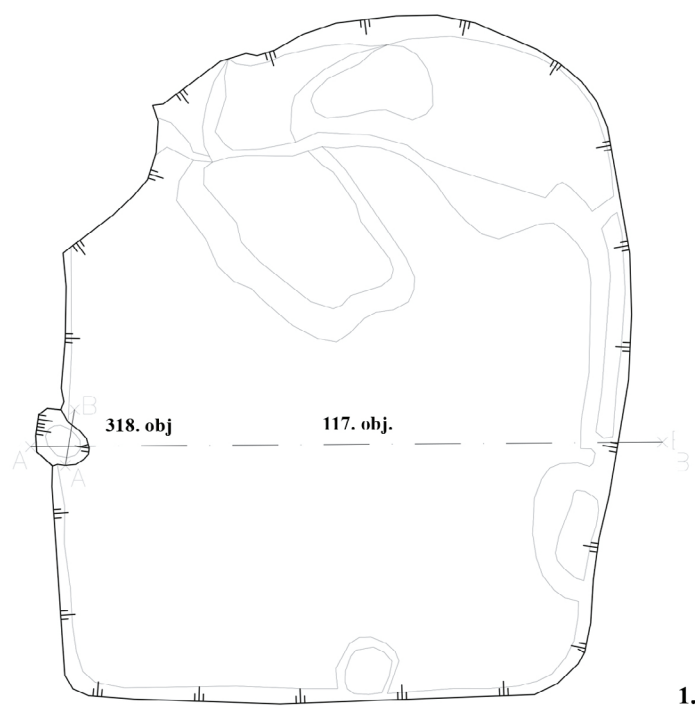
13. tábla. 95. objektum

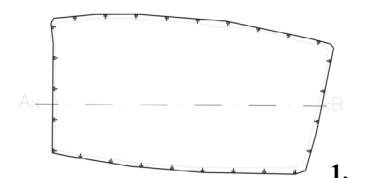
14. tábla. 98. objektum

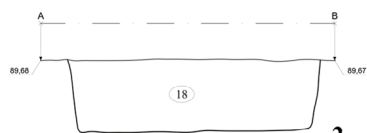
15. tábla. 1: 100–101. objektum; 3–4: 100. objektum; 2, 5: 101. objektum; 6–8: 122. objektum

16. tábla. 117. objektum

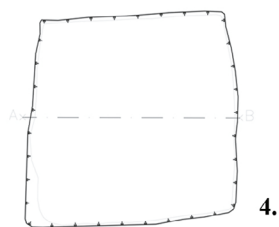
1.

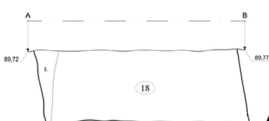
2.

3.

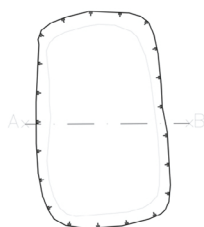
4.

5.

6.

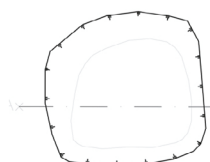
7.

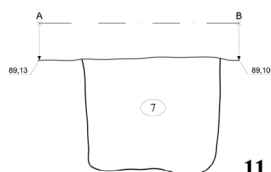
8.

9.

10.

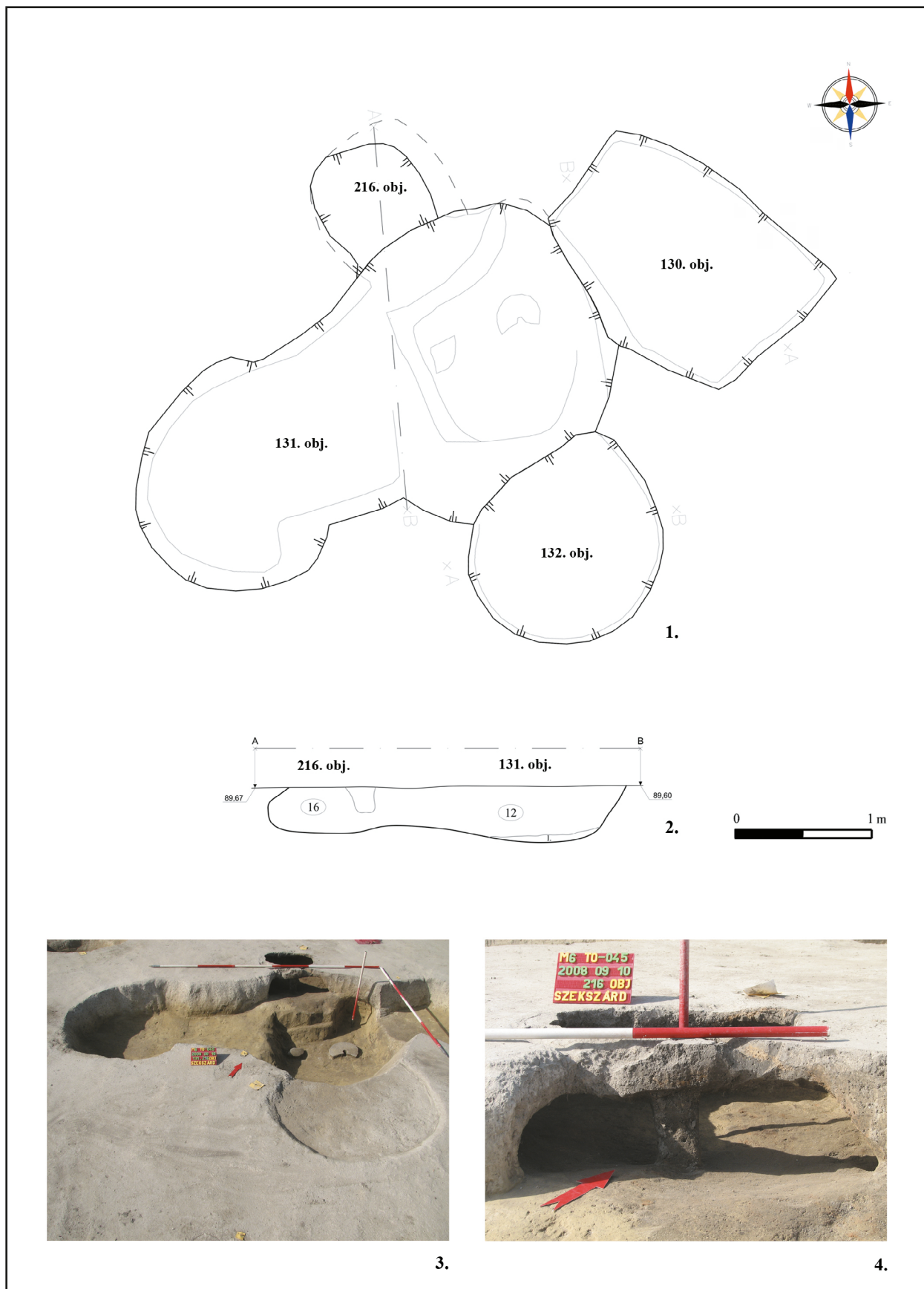

11.

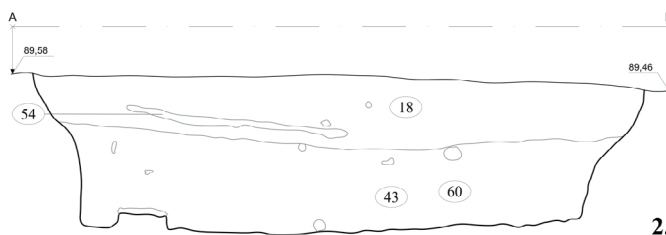
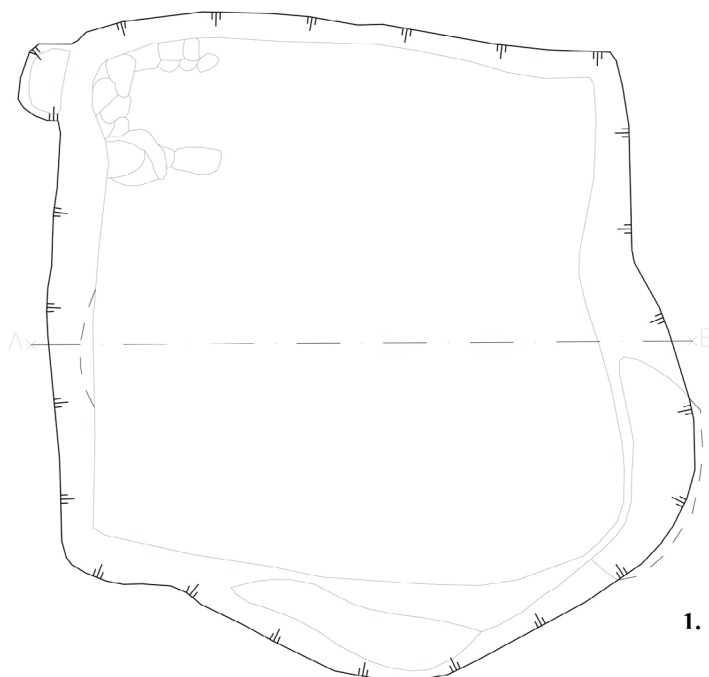

12.

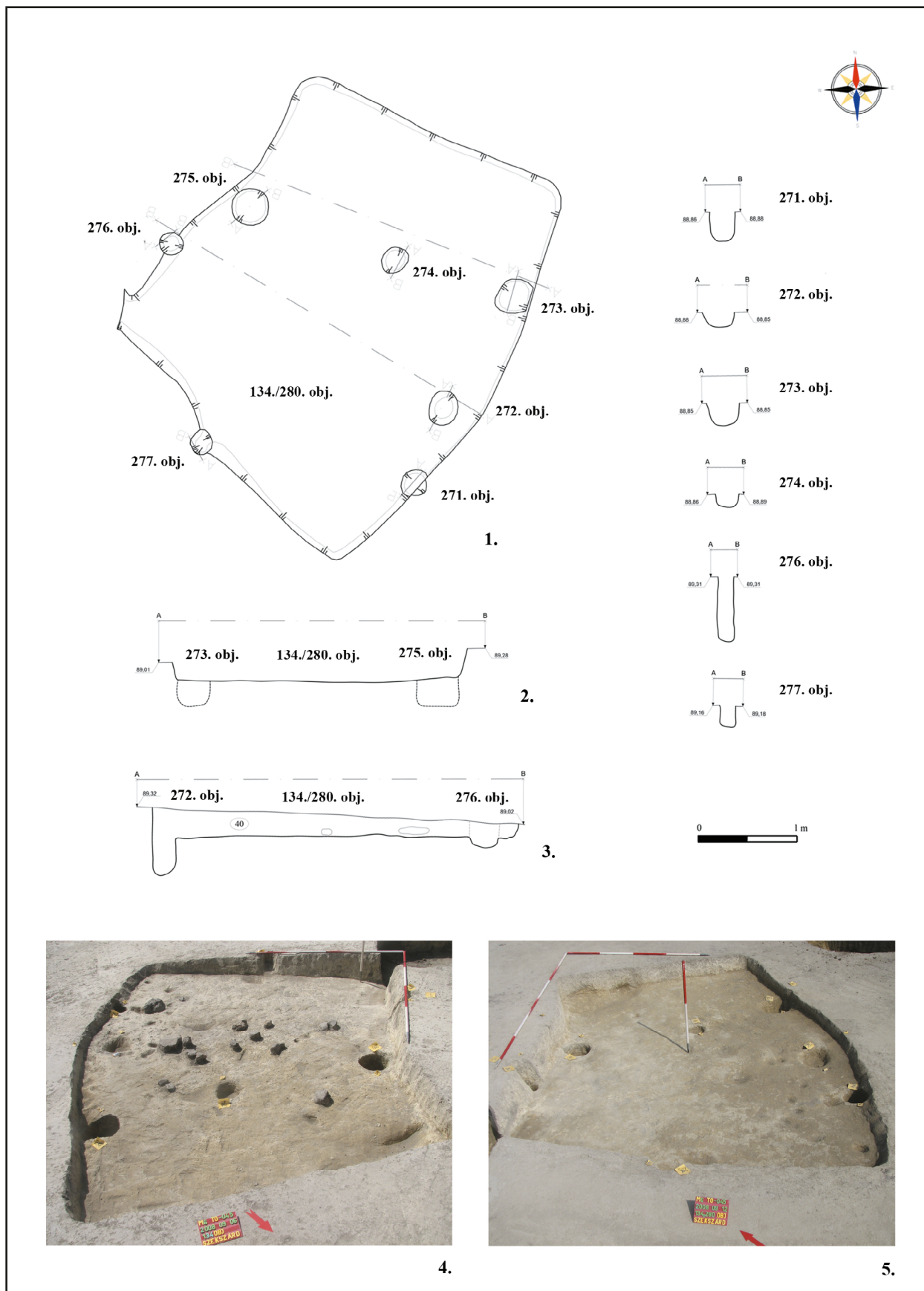
17. tábla. 1–3: 126. objektum; 4–6: 127. objektum; 7–9: 139. objektum; 10–12: 142. objektum

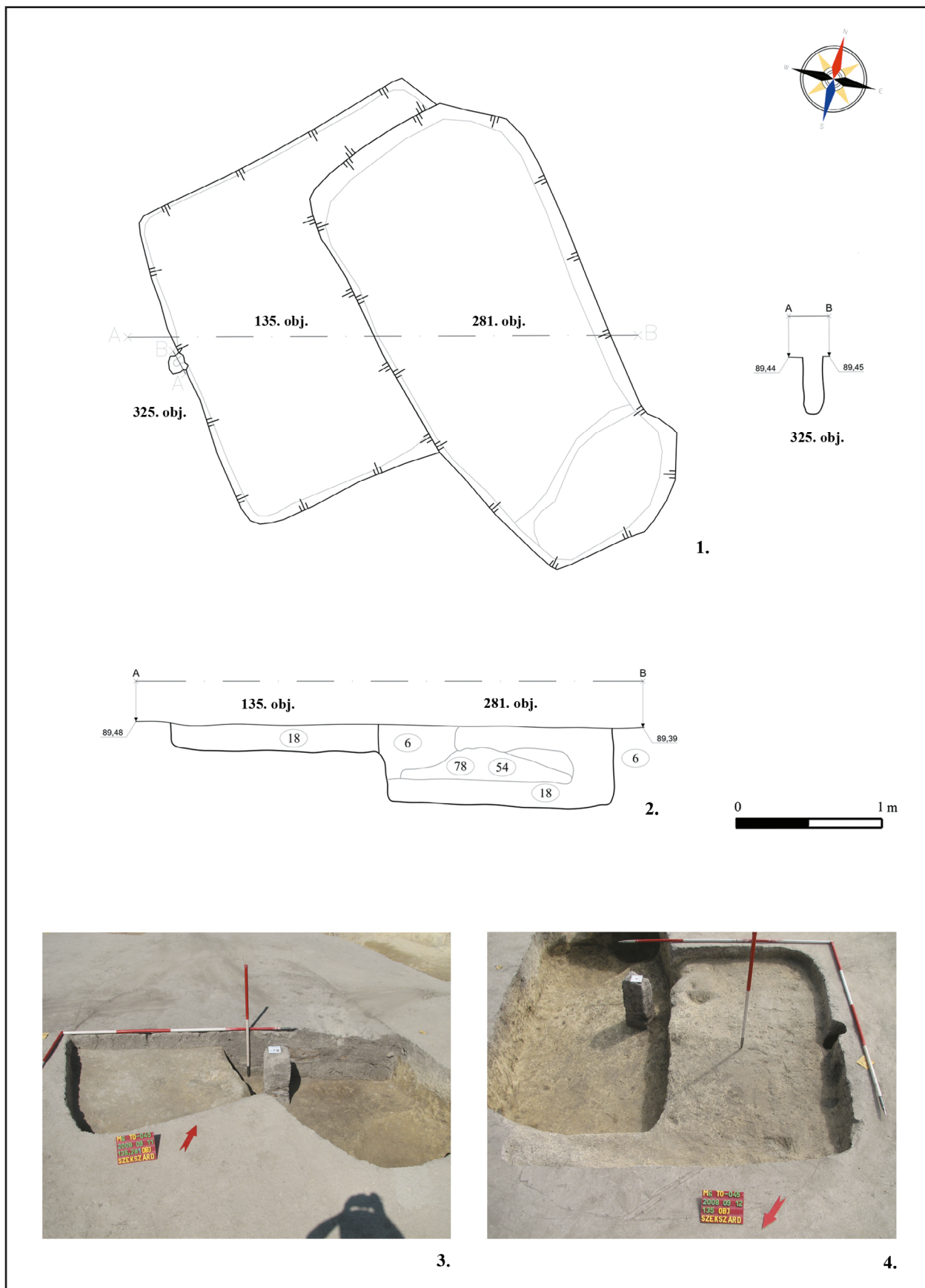

18. tábla. 131. és 216. objektum

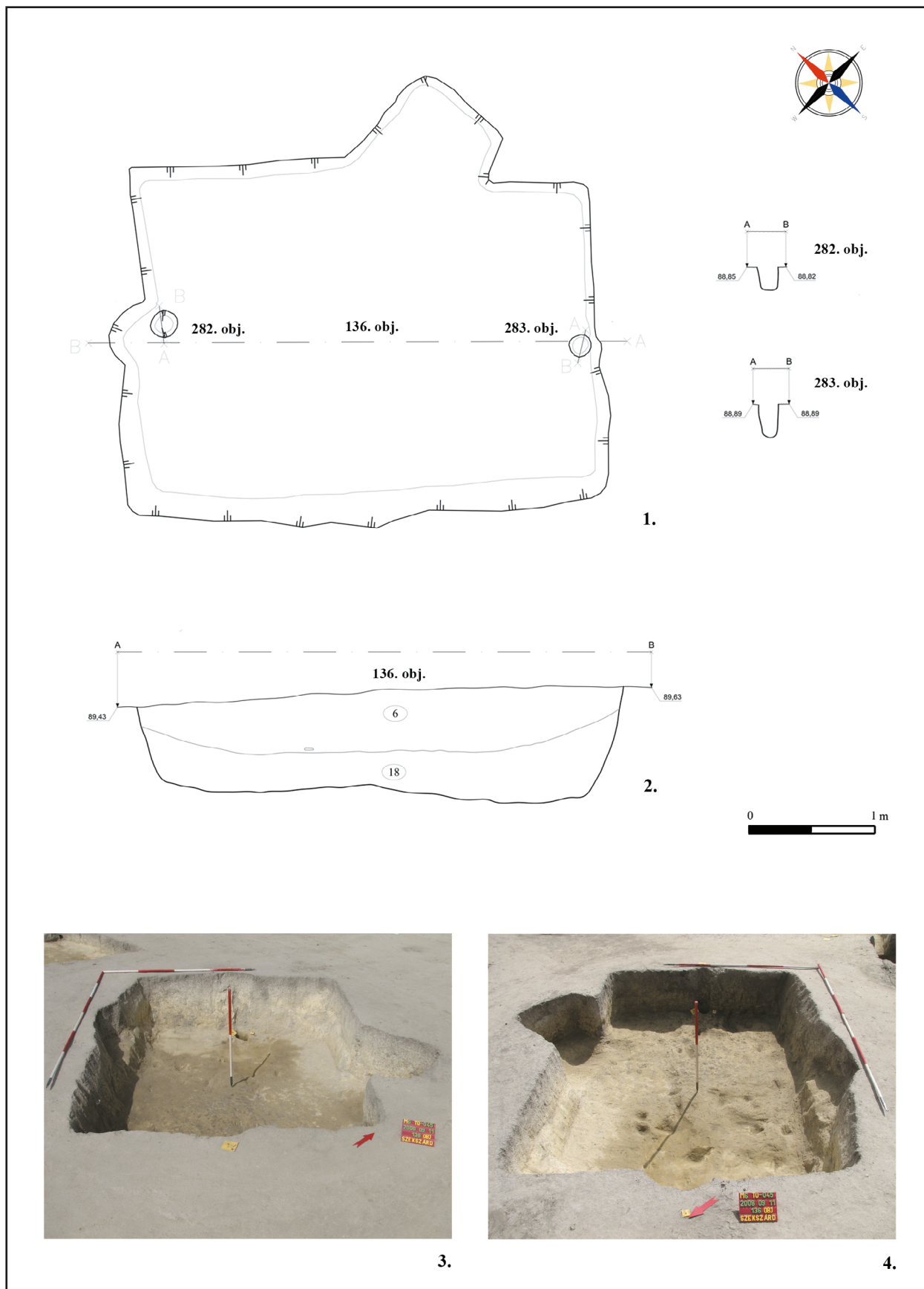

19. tábla. 133. objektum

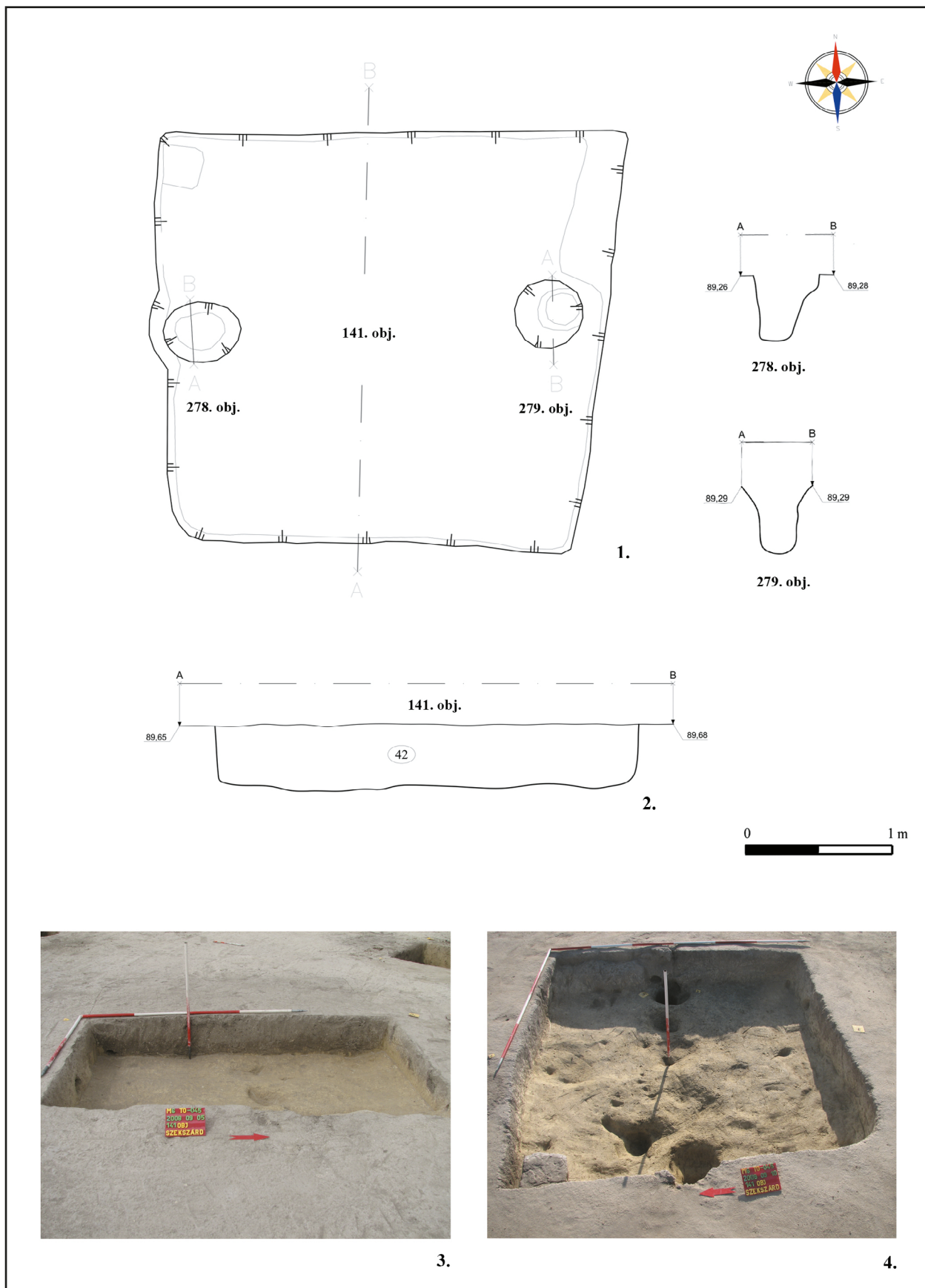

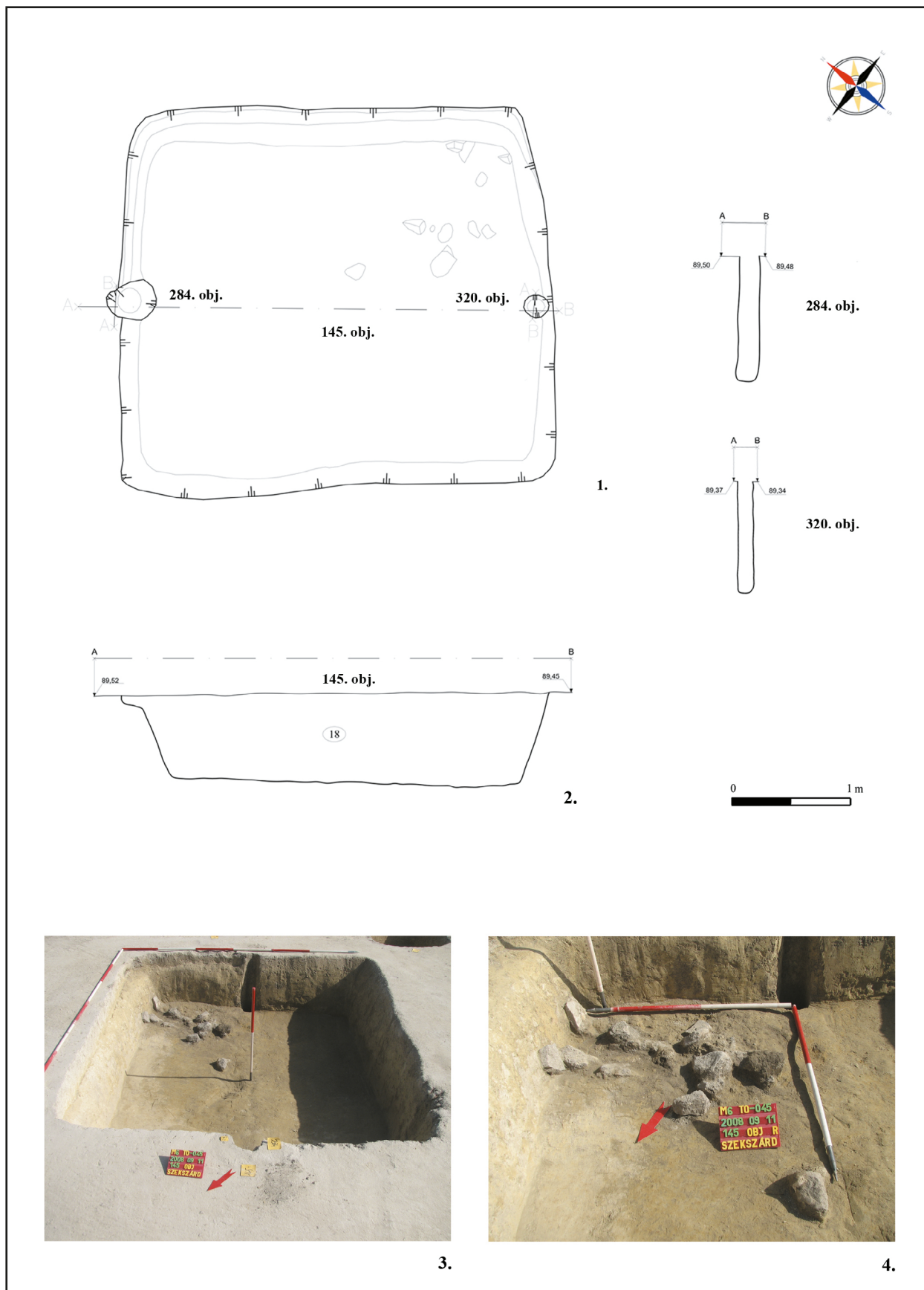
21. tábla. 135. és 281. objektum

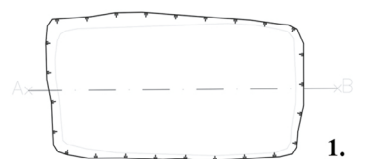
22. tábla. 136. objektum

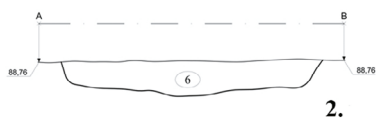
23. tábla. 141. objektum

24. tábla. 145. objektum

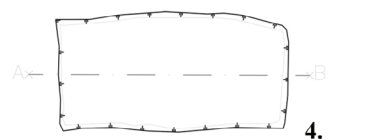
1.

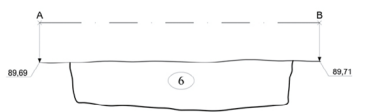
2.

3.

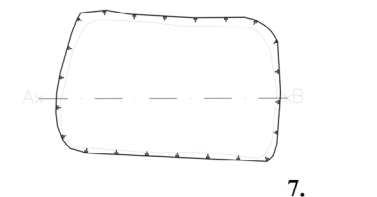
4.

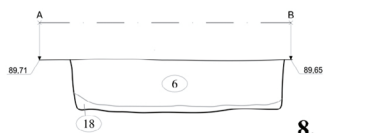
5.

6.

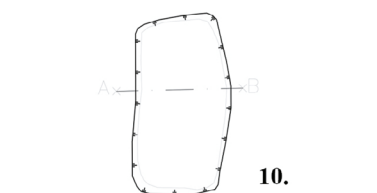
7.

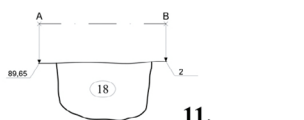
8.

9.

10.

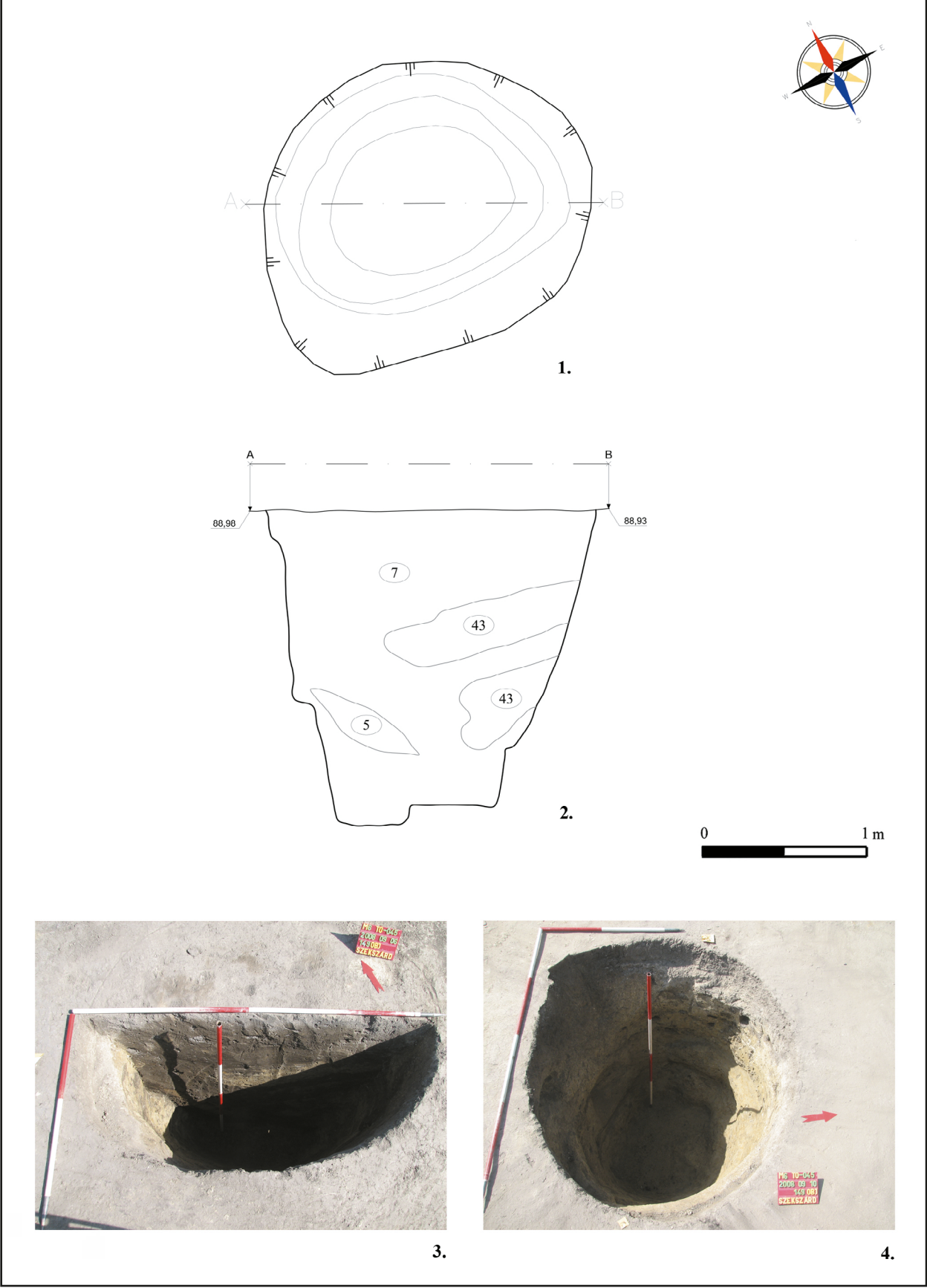

11.

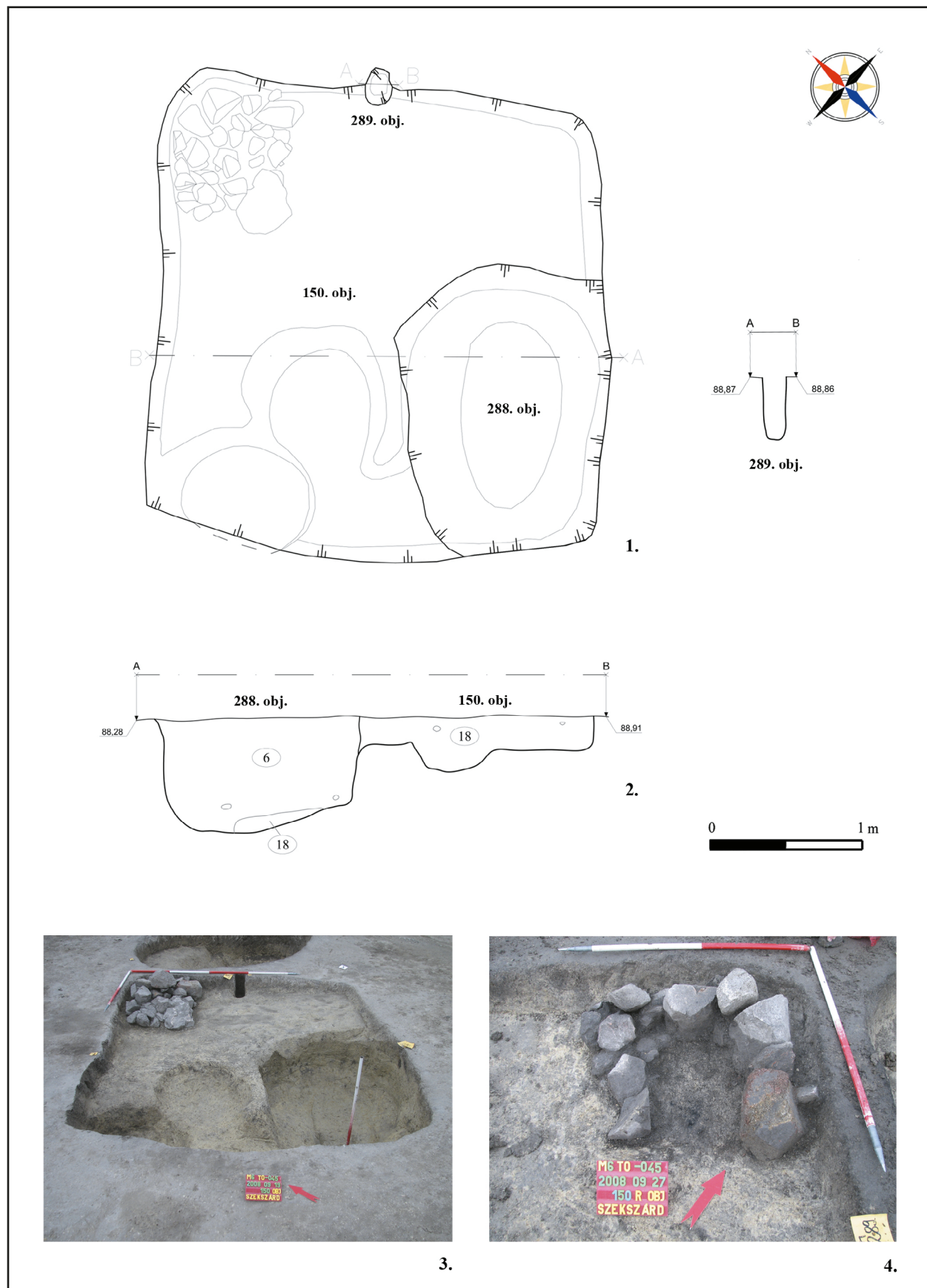

12.

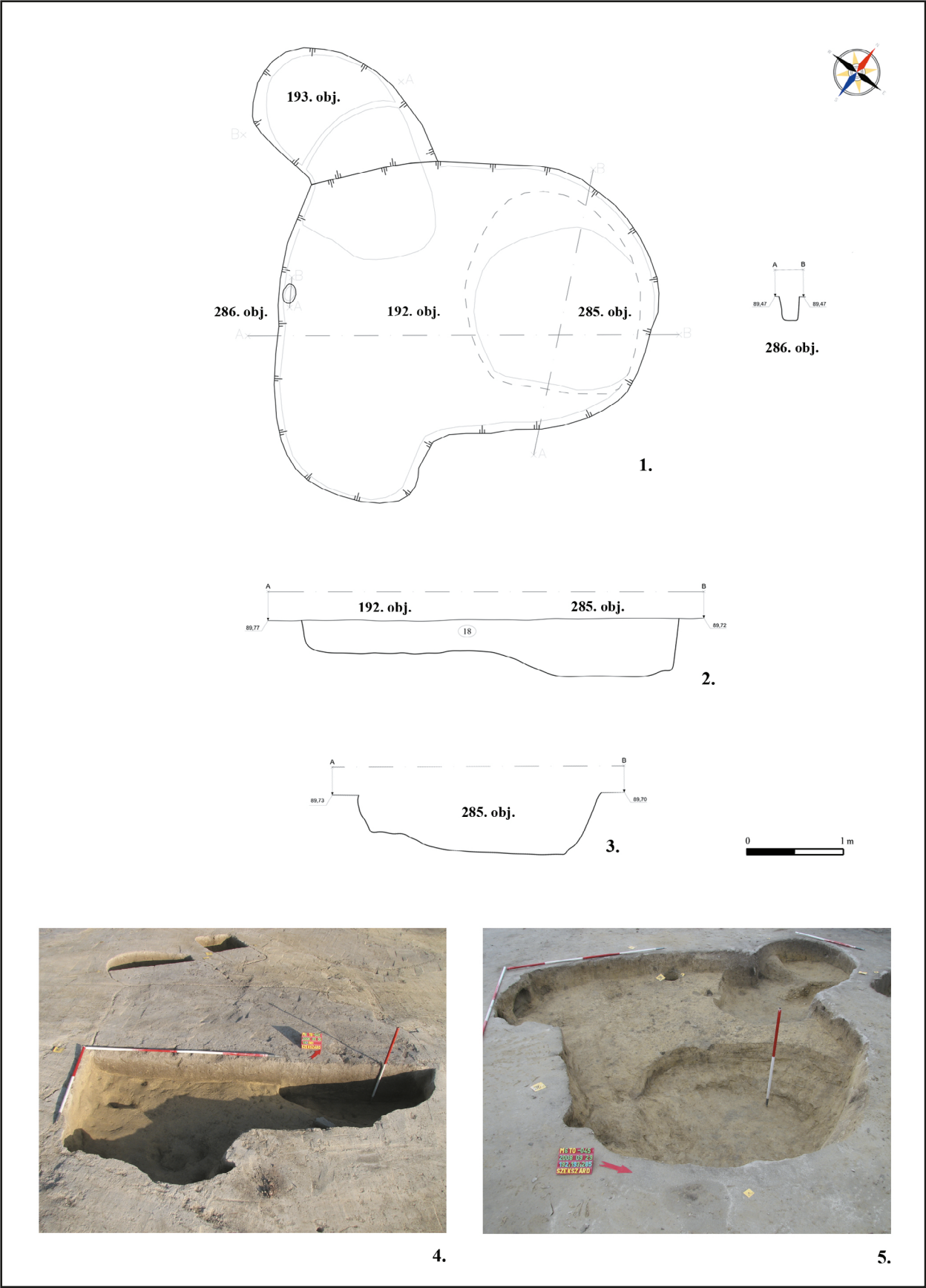
25. tábla. 1–3: 147. objektum; 4–6: 164. objektum; 7–9: 187. objektum; 10–12: 194. objektum

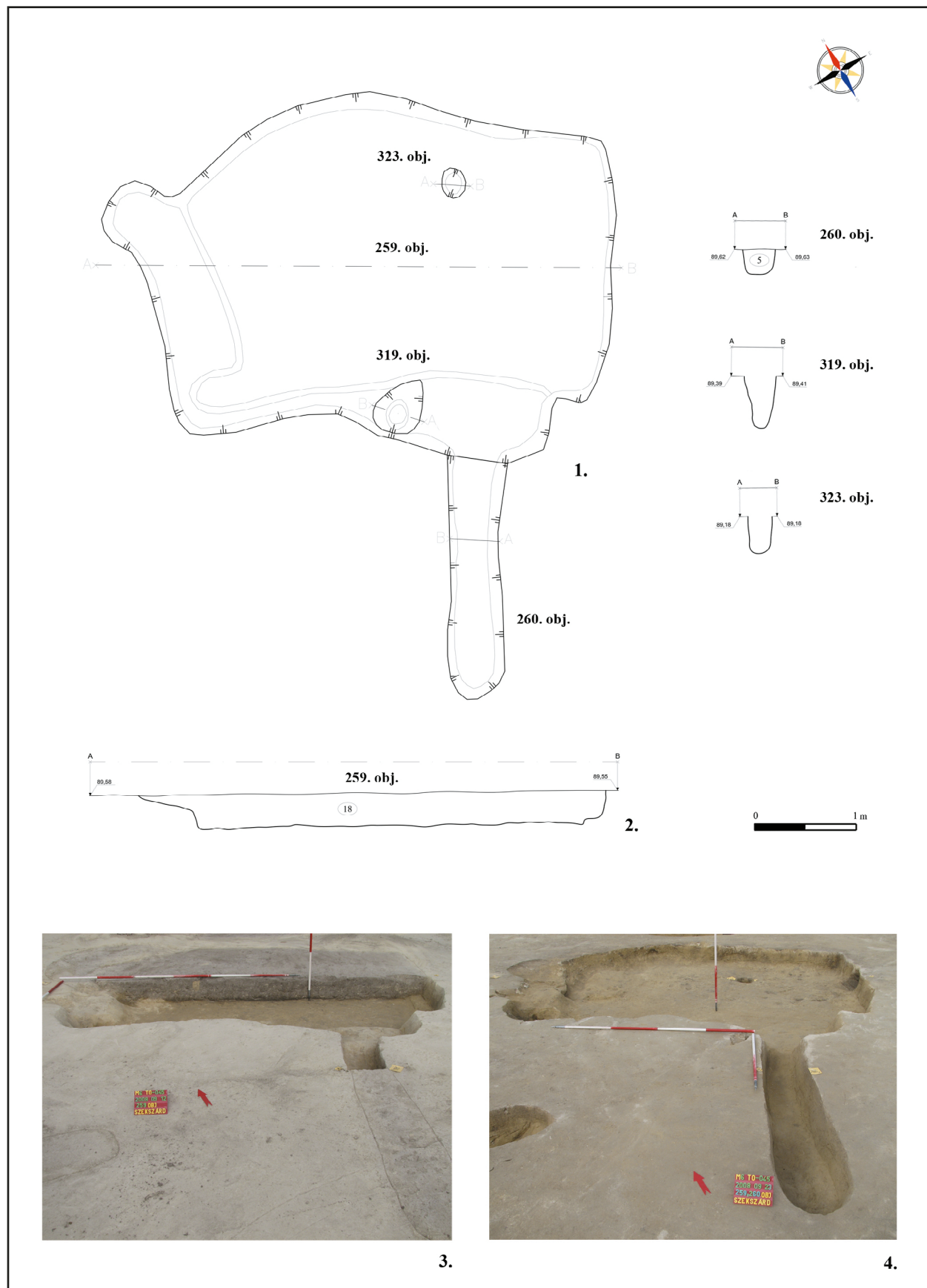
26. tábla. 149. objektum

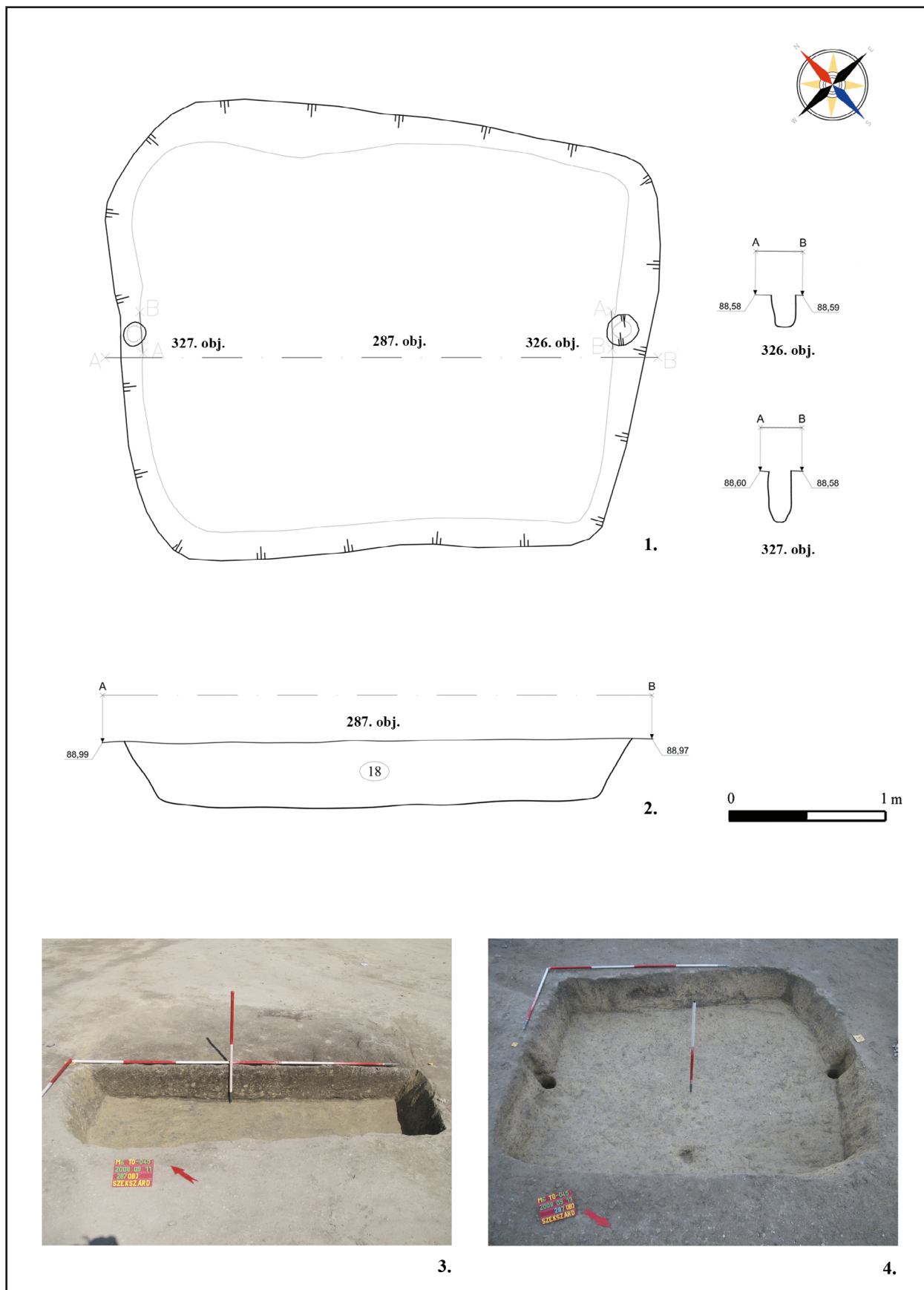
27. tábla. 150. objektum

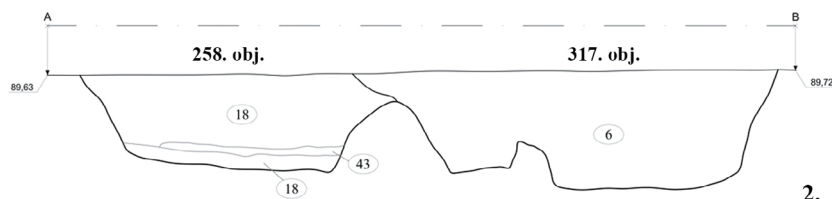
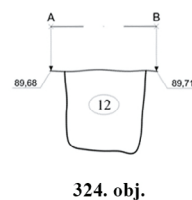
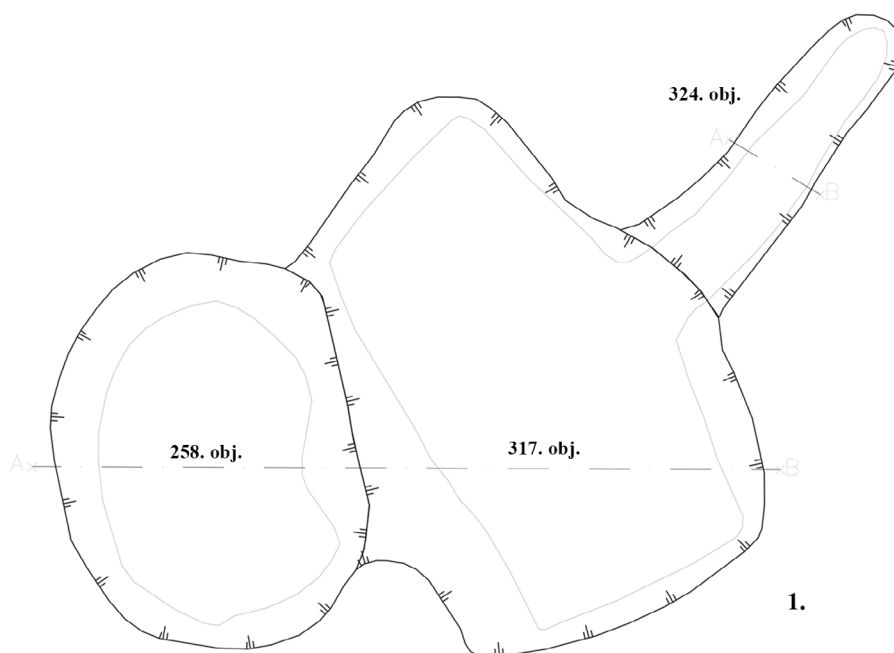
28. tábla. 192. objektum

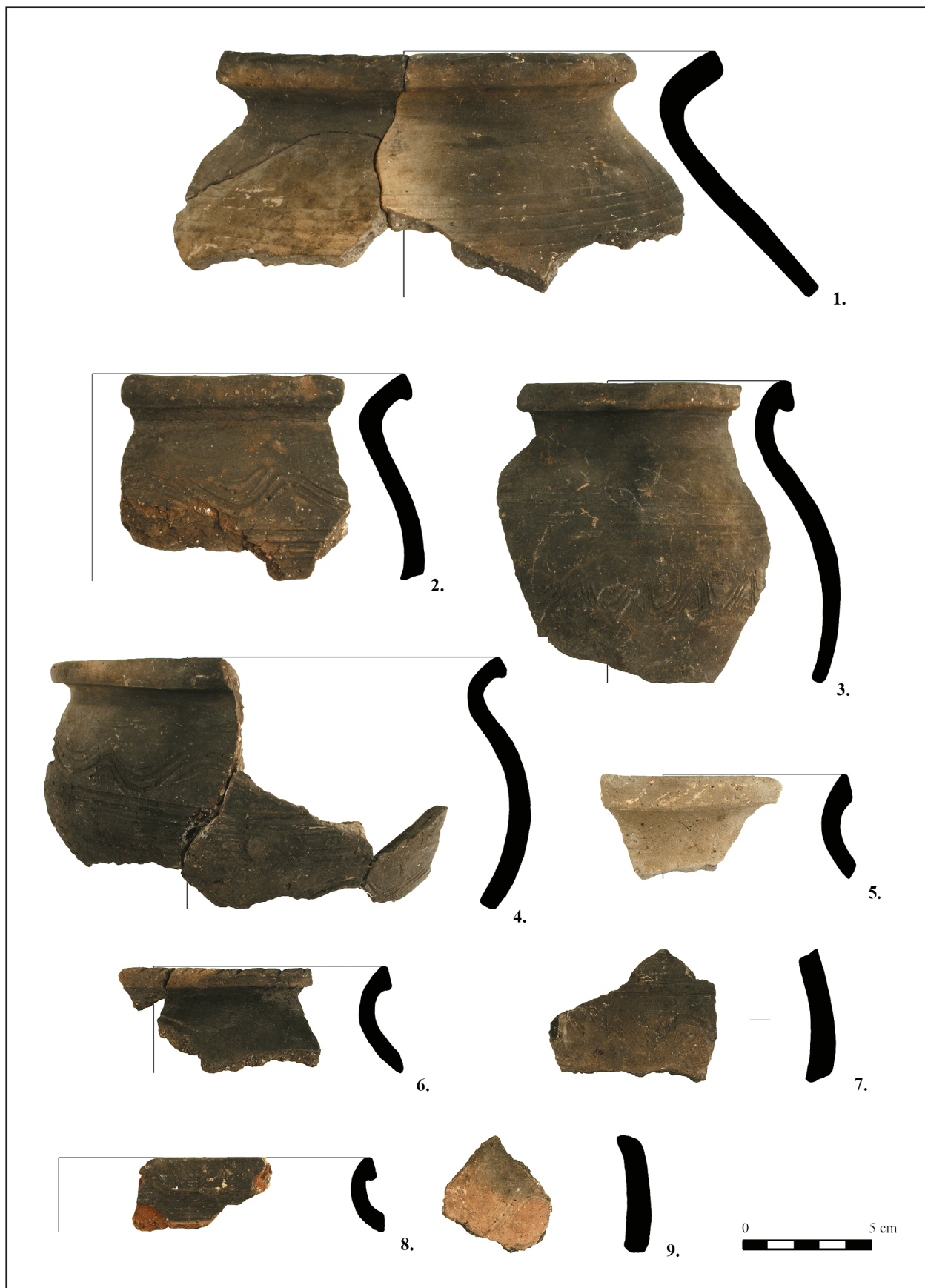
29. tábla, 259–260. objektum

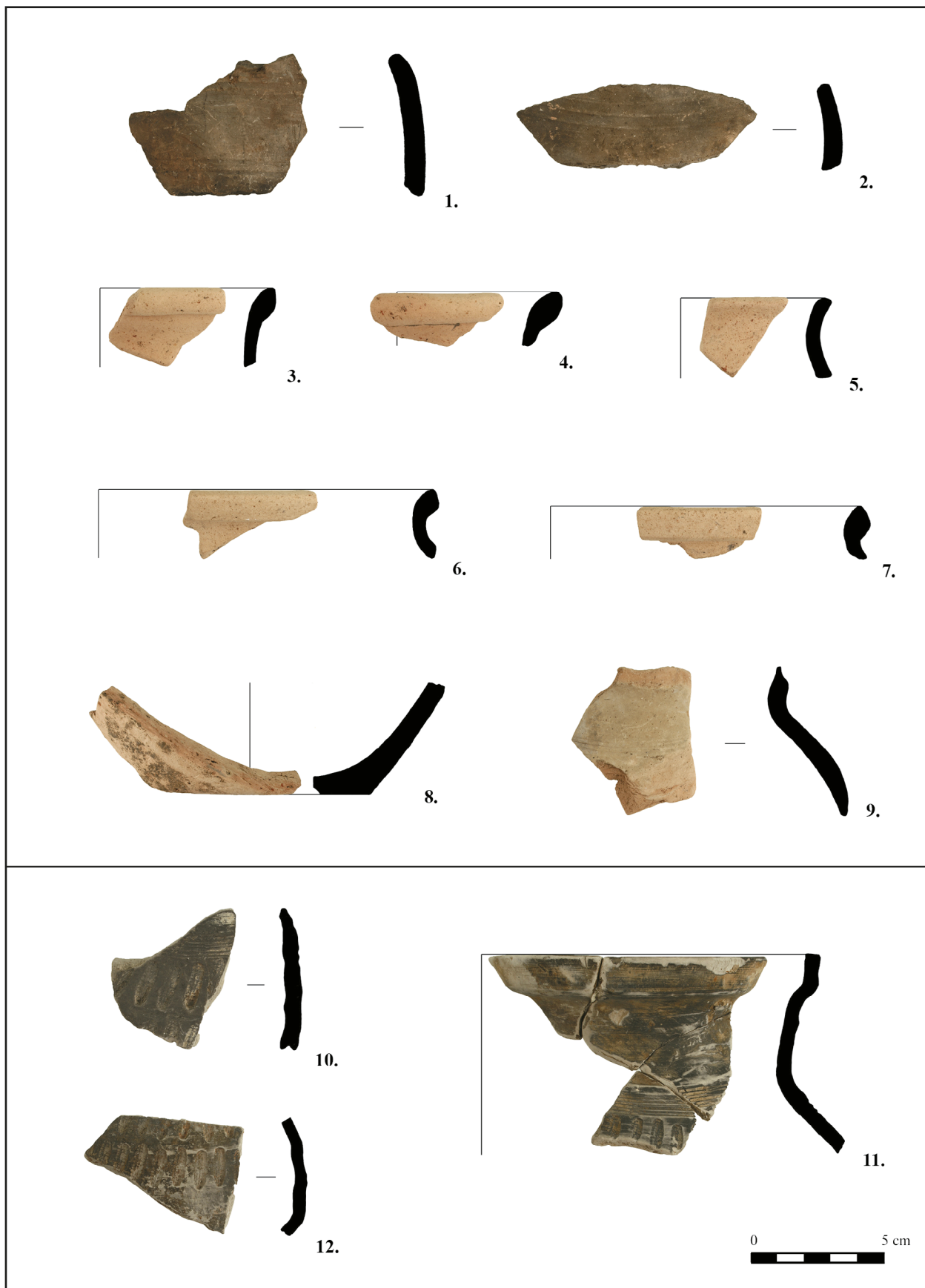
30. tábla. 287. objektum

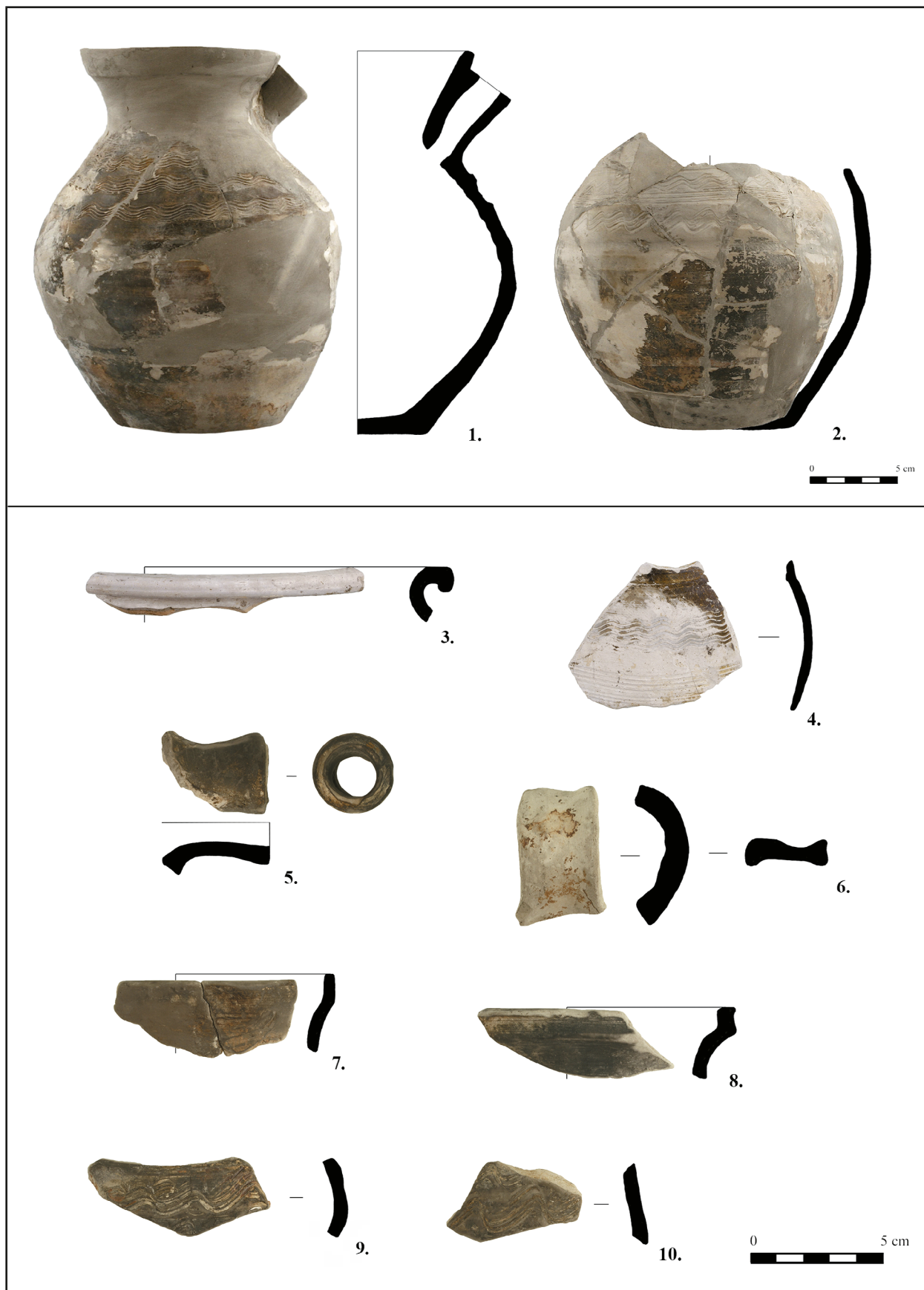
31. tábla. 317. és 324. objektum

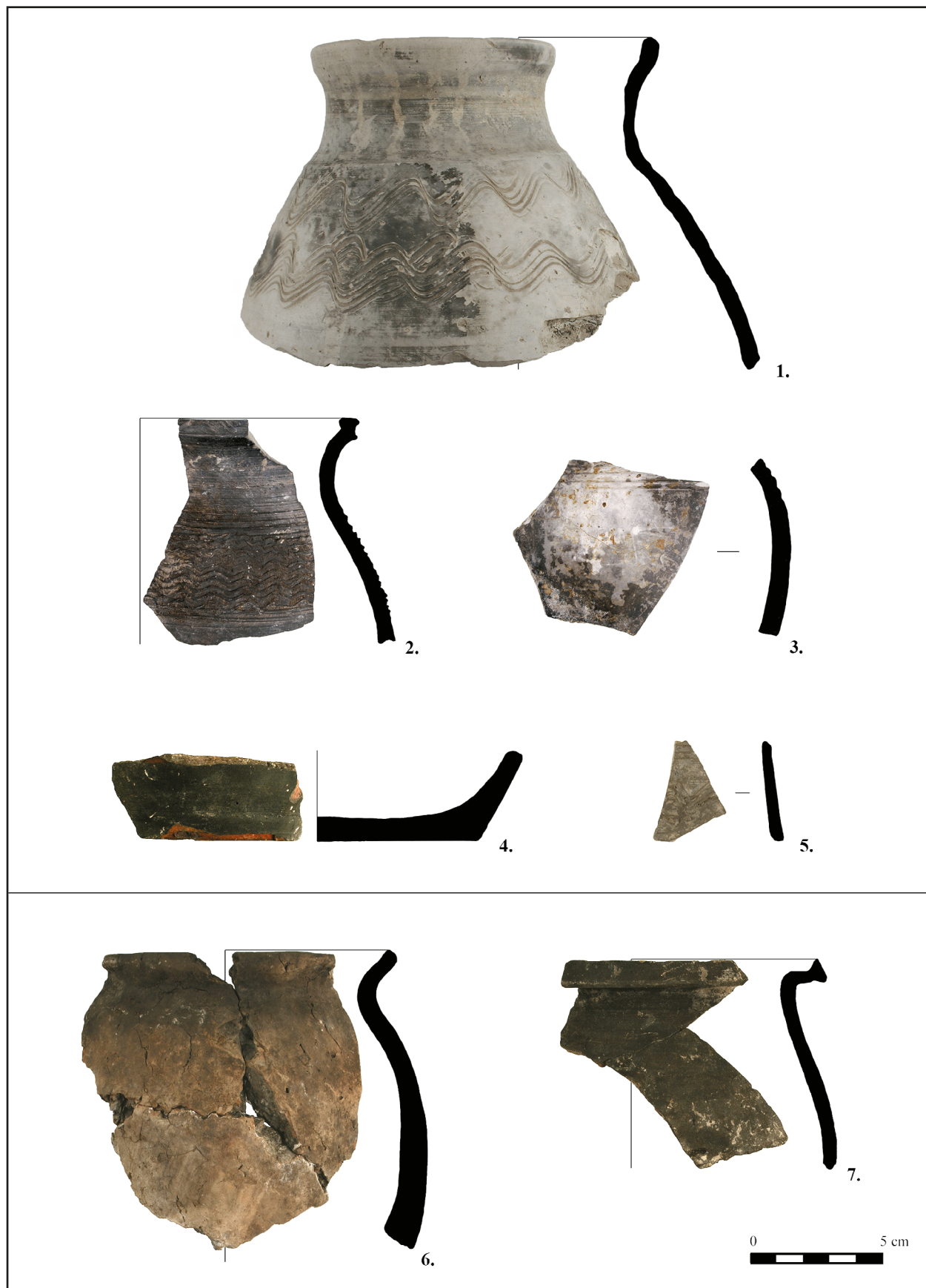
32. tábla. Kerámia a Varga Peti-dűlői lelőhelyről. 17. objektum

33. tábla. Kerámia a Varga Peti-dűlői lelőhelyről. 1–9: 17. objektum; 10–12: 30. objektum

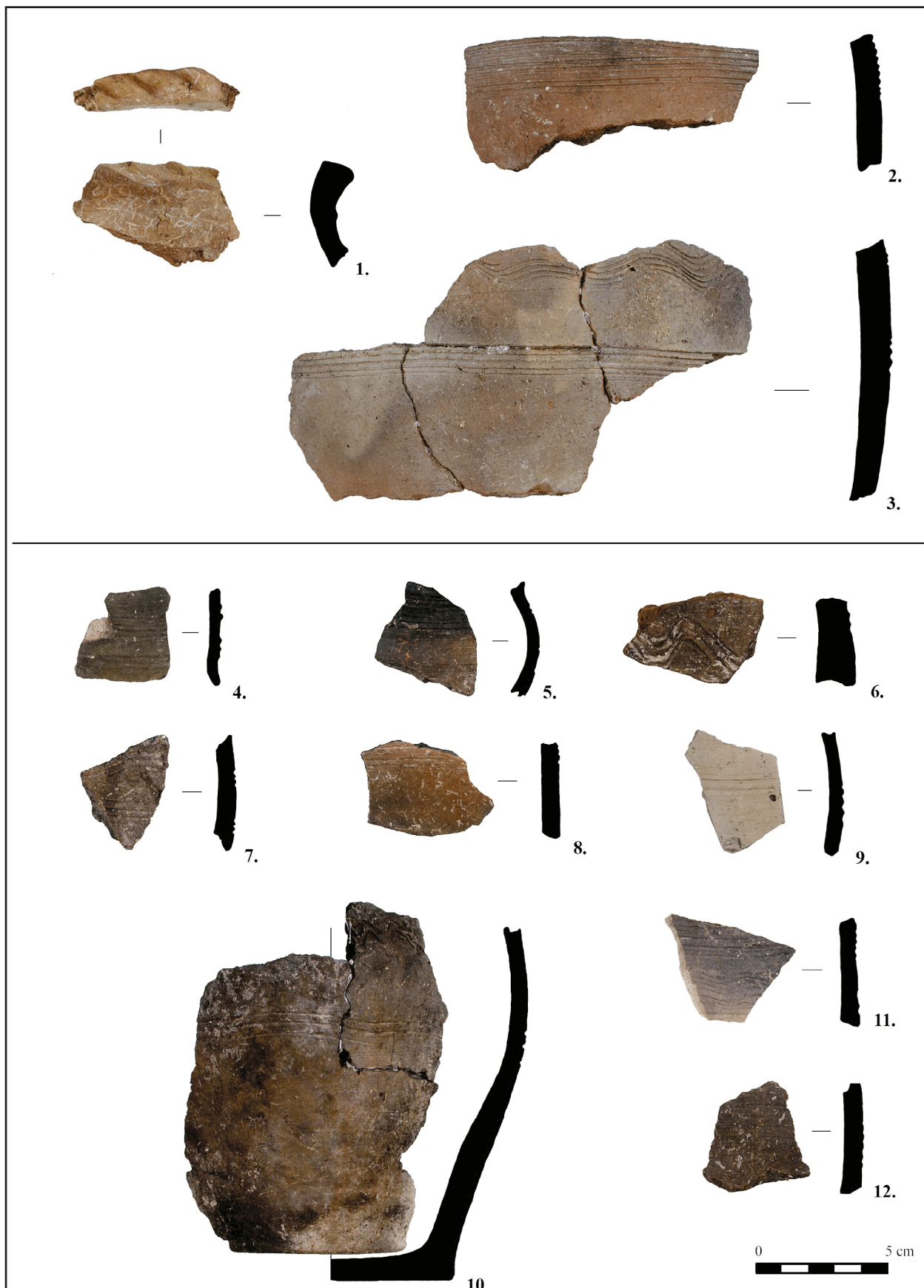
34. tábla. Kerámia a Varga Peti-dűlői lelőhelyről. 30. objektum

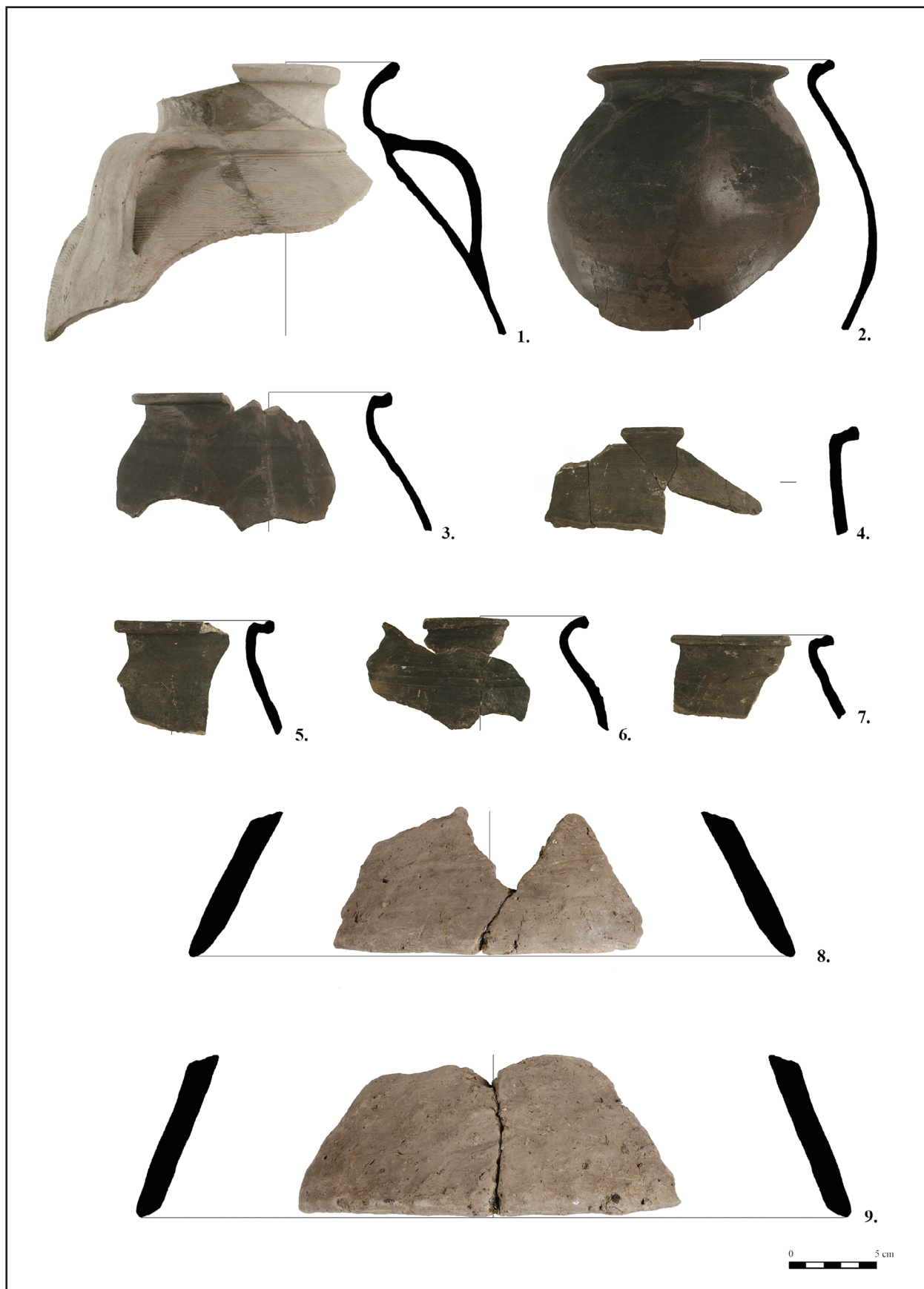
35. tábla. Kerámia a Varga Peti-dűlői lelőhelyről. 1–5: 53. objektum; 6–7: 56. objektum

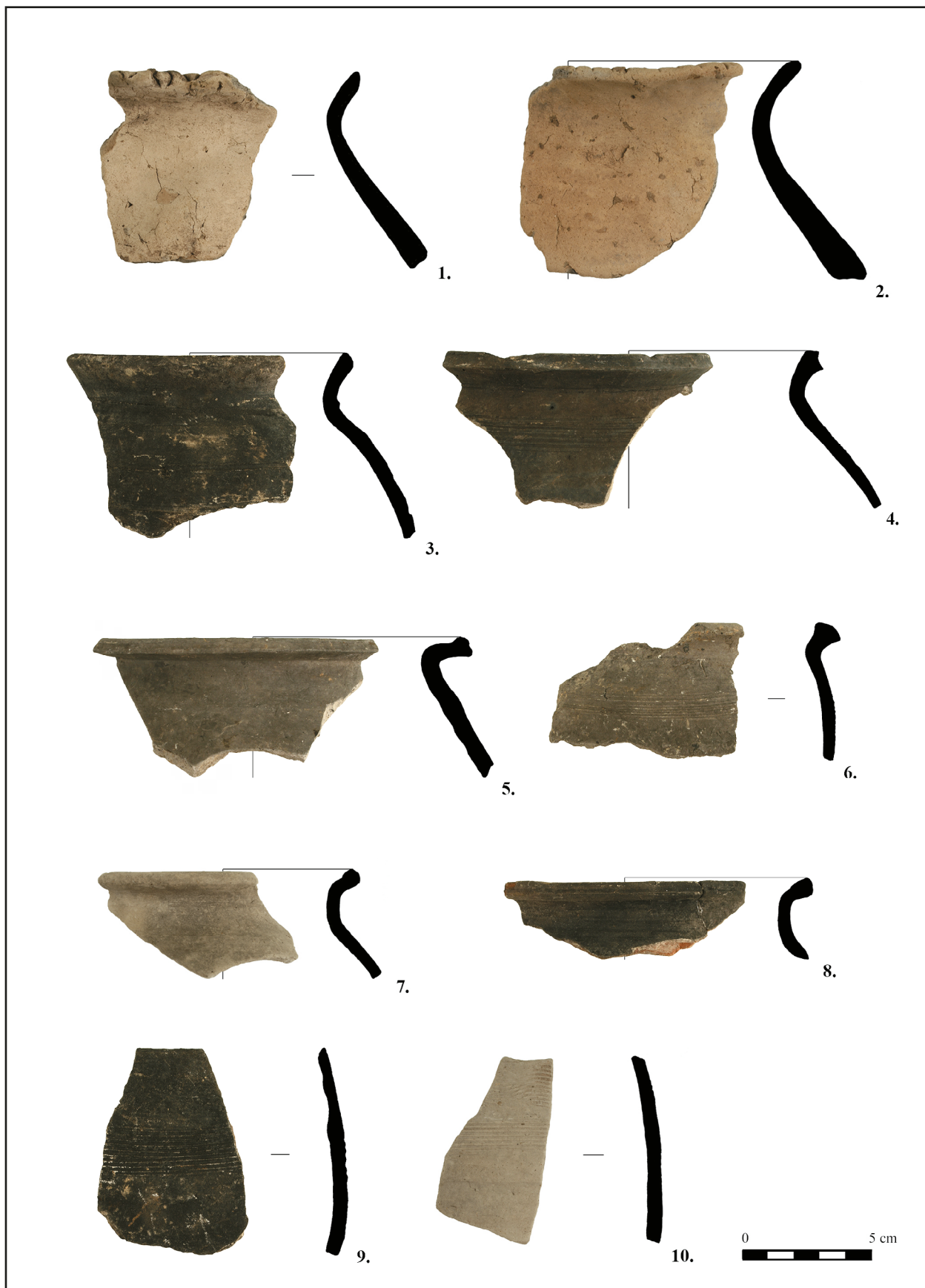
36. tábla. Kerámia a Varga Peti-dűlői lelőhelyről. 1–3: 56. objektum; 4–5: 62. objektum; 6–12: 70. objektum

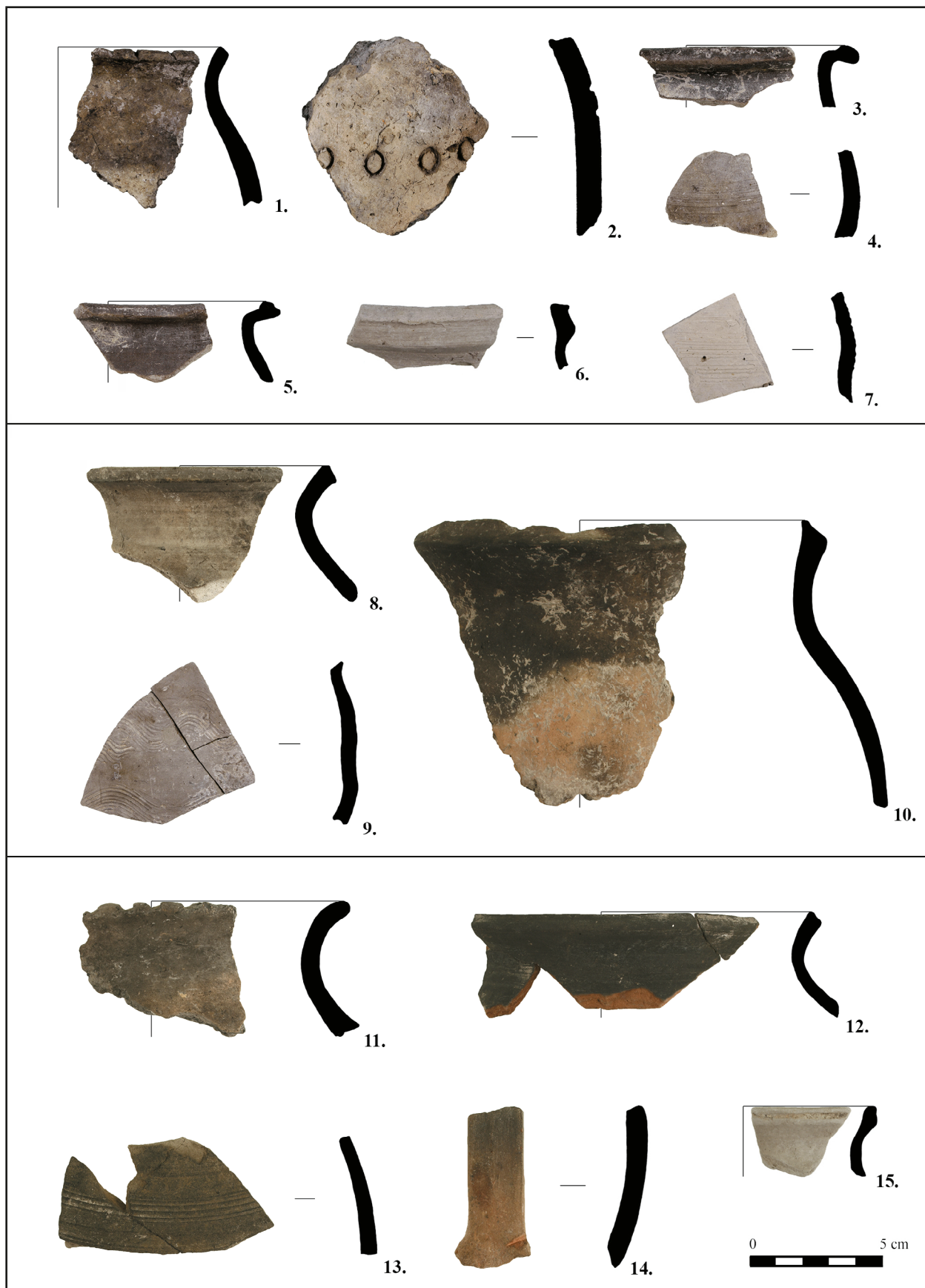
37. tábla. Kerámia a Varga Peti-dűlői lelőhelyről. 1–3: 76. objektum; 4–12: 78. objektum

38. tábla. Kerámia a Varga Peti-dűlői lelőhelyről. 92. objektum

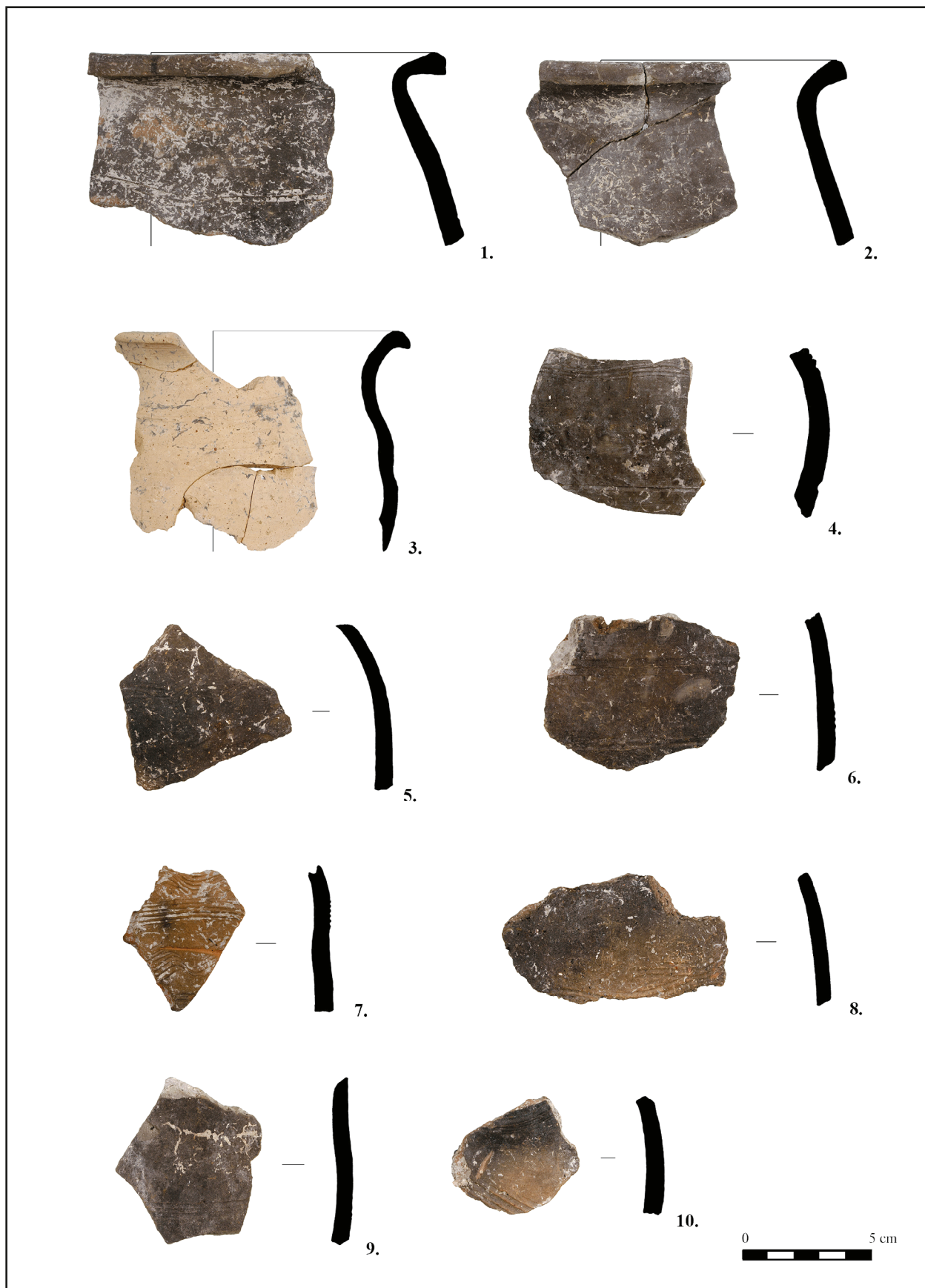
39. tábla. Kerámia a Varga Peti-dűlői lelőhelyről. 92. objektum

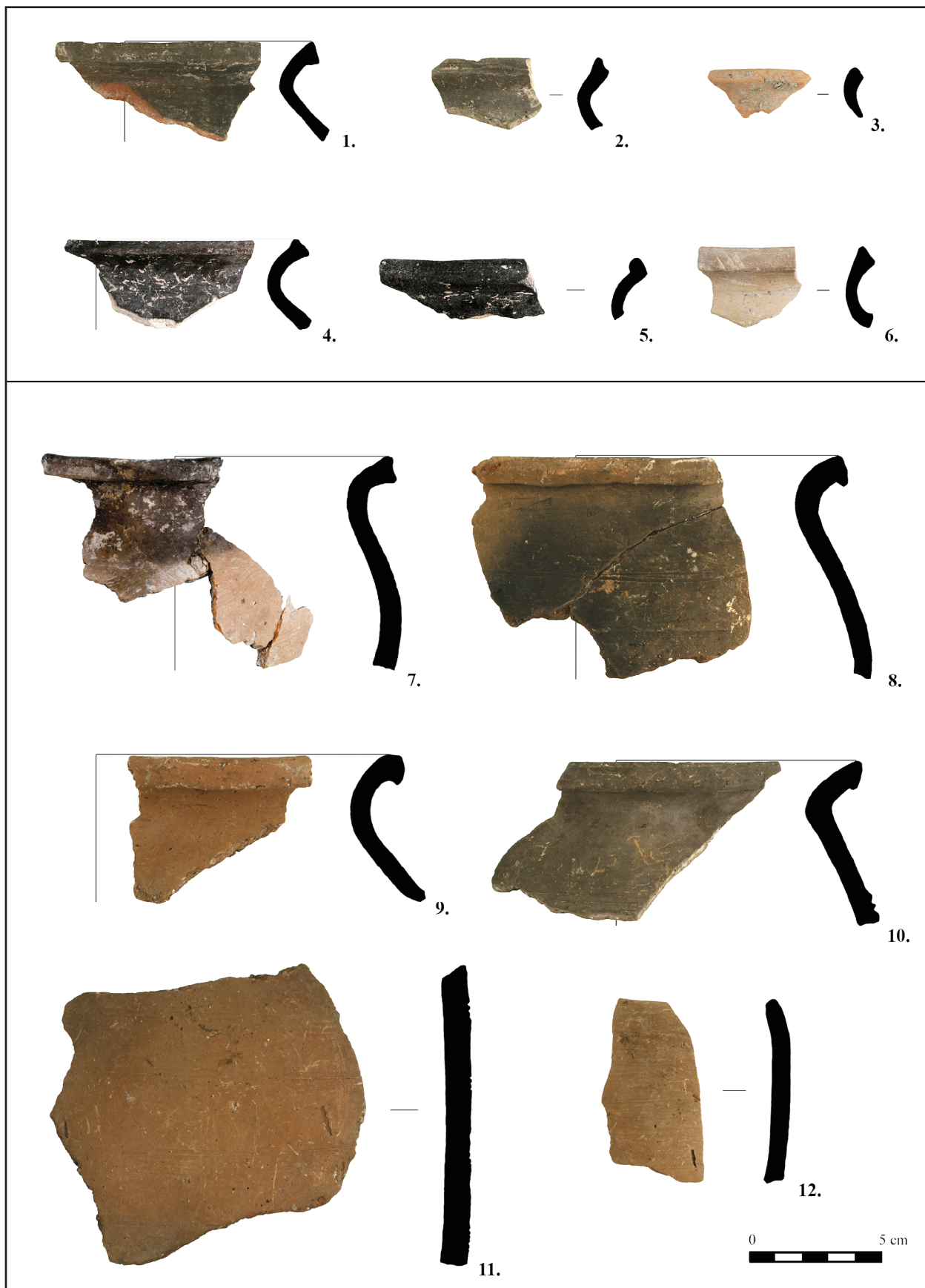
40. tábla. Kerámia a Varga Peti-dűlői lelőhelyről. 1–7: 95. objektum; 8–10: 98. objektum; 11–15: 116. objektum

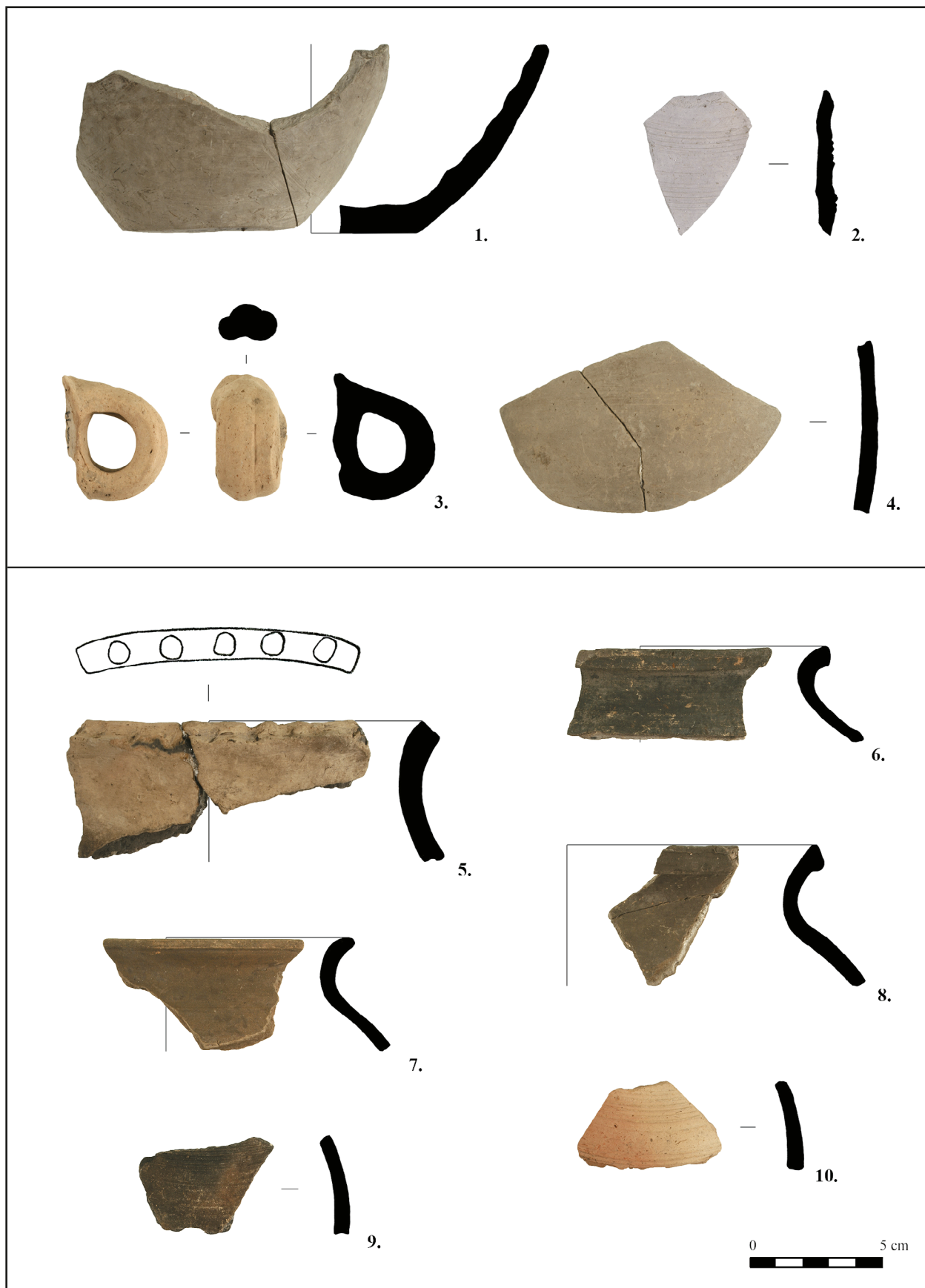
41. tábla. Kerámia a Varga Peti-dűlői lelőhelyről. 1–4: 117. objektum; 5–10: 129. objektum

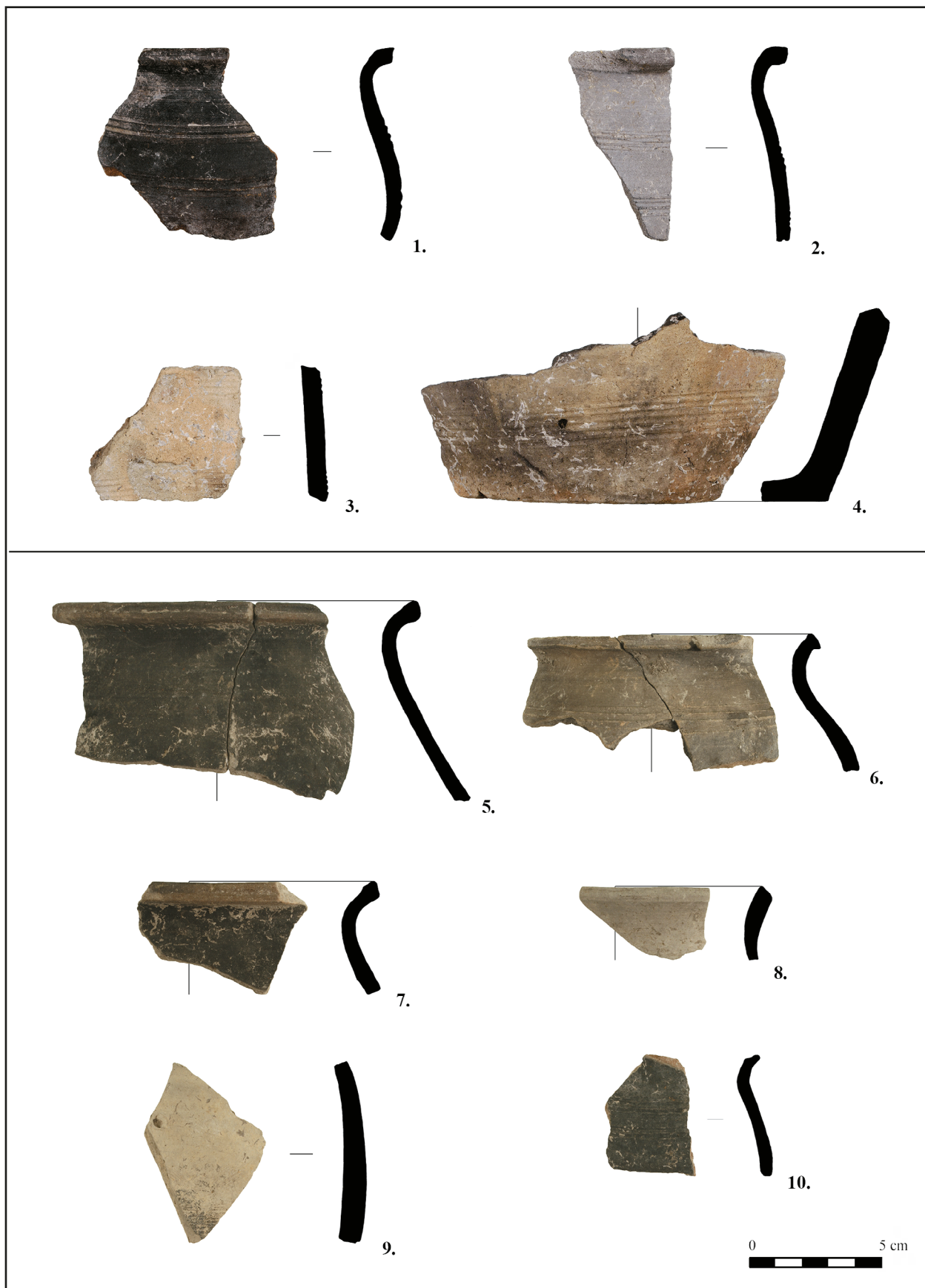
42. tábla. Kerámia a Varga Peti-dűlői lelőhelyről. 131. objektum

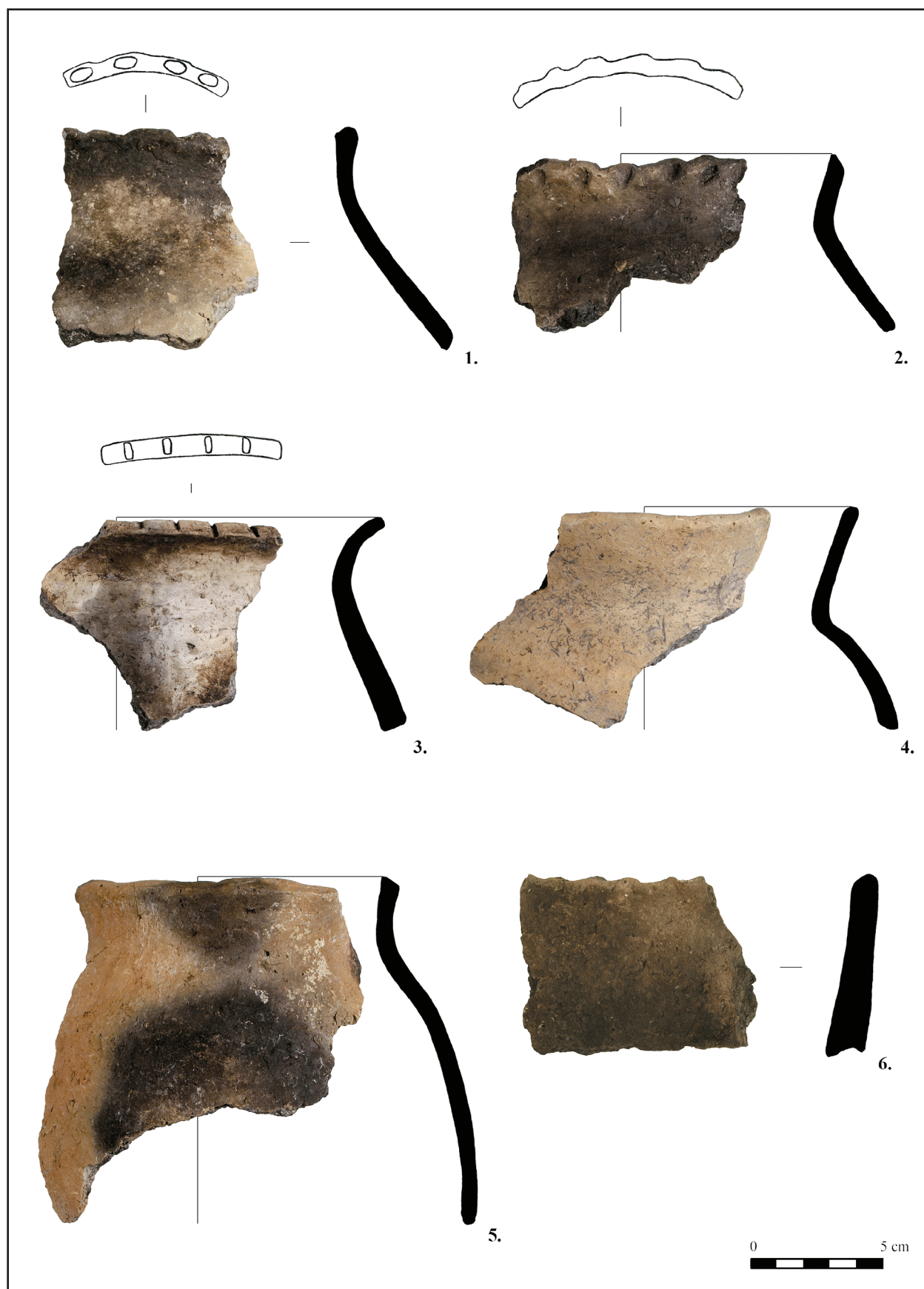
43. tábla. Kerámia a Varga Peti-dűlői lelőhelyről. 1–6: 134. objektum; 7–12: 135. objektum

44. tábla. Kerámia a Varga Peti-dűlői lelőhelyről. 1–4: 135. objektum; 5–10: 136. objektum

45. tábla. Kerámia a Varga Peti-dűlői lelőhelyről. 1–4: 141. objektum; 5–10: 145. objektum

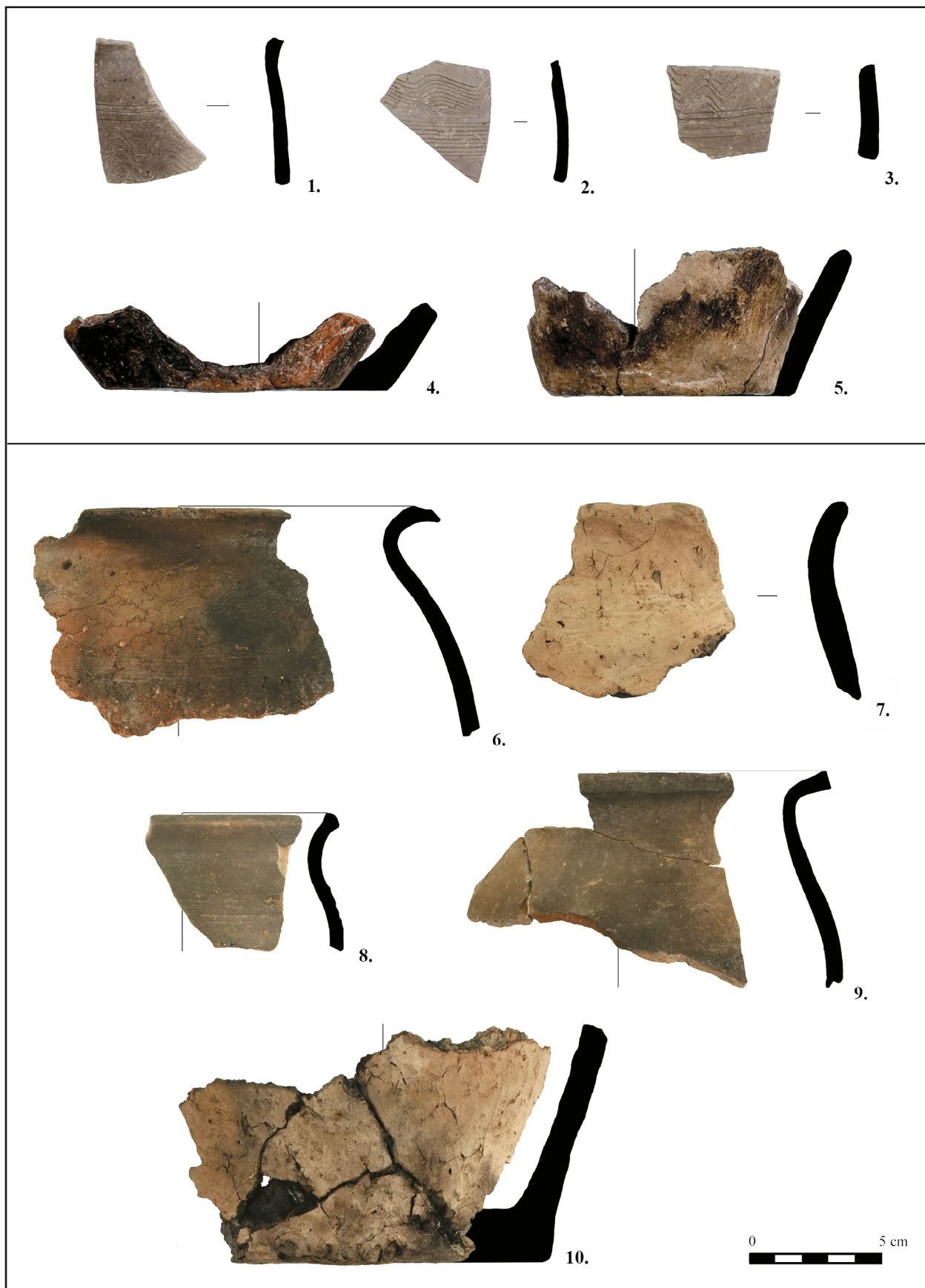
46. tábla. Kerámia a Varga Peti-dűlői lelőhelyről. 149. objektum

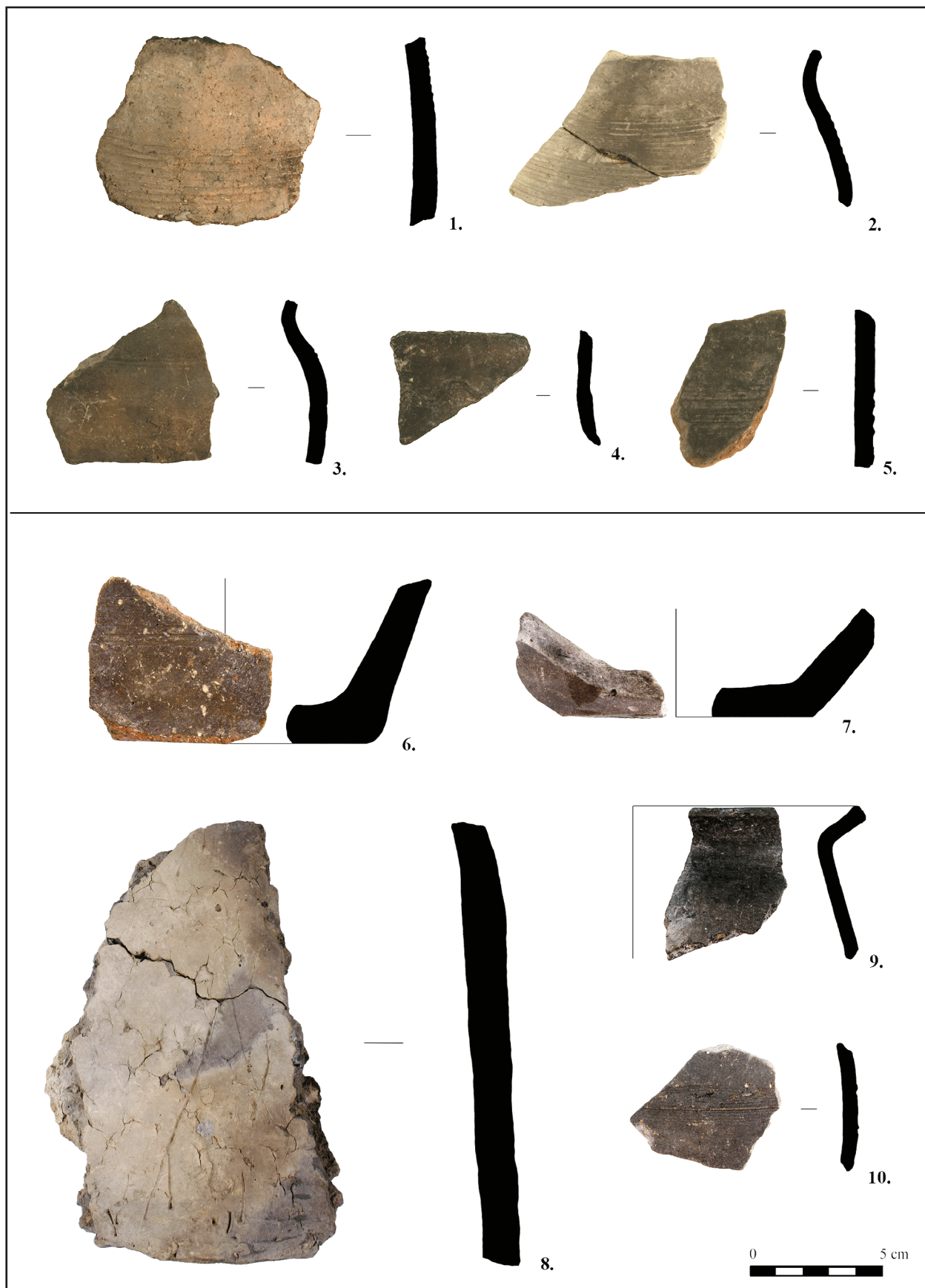
47. tábla. Kerámia a Varga Peti-dűlői lelőhelyről. 149. objektum

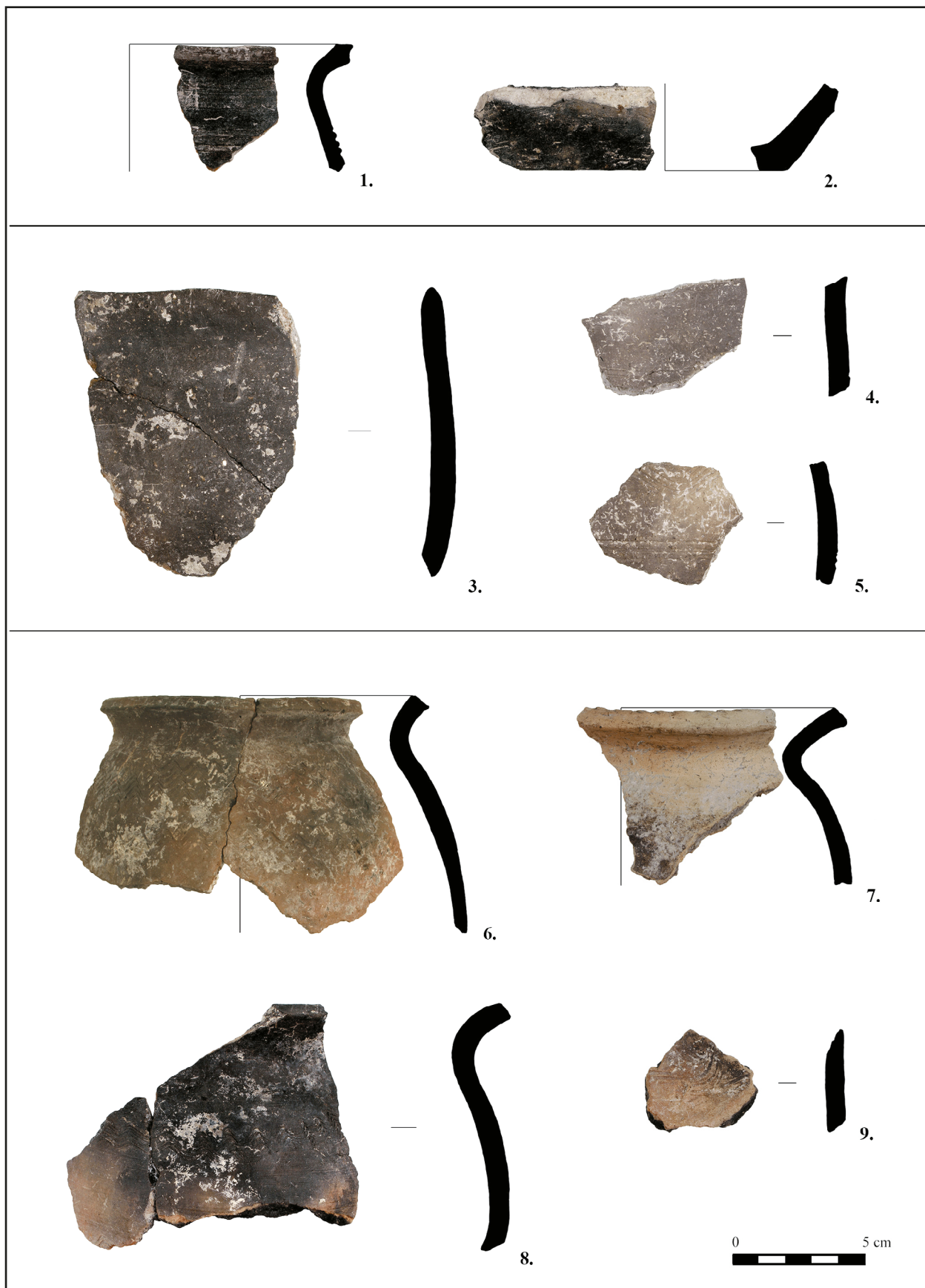
48. tábla. Kerámia a Varga Peti-dűlői lelőhelyről. 149. objektum

49. tábla. Kerámia a Varga Peti-dűlői lelőhelyről. 1–5: 149. objektum; 6–10: 150. objektum

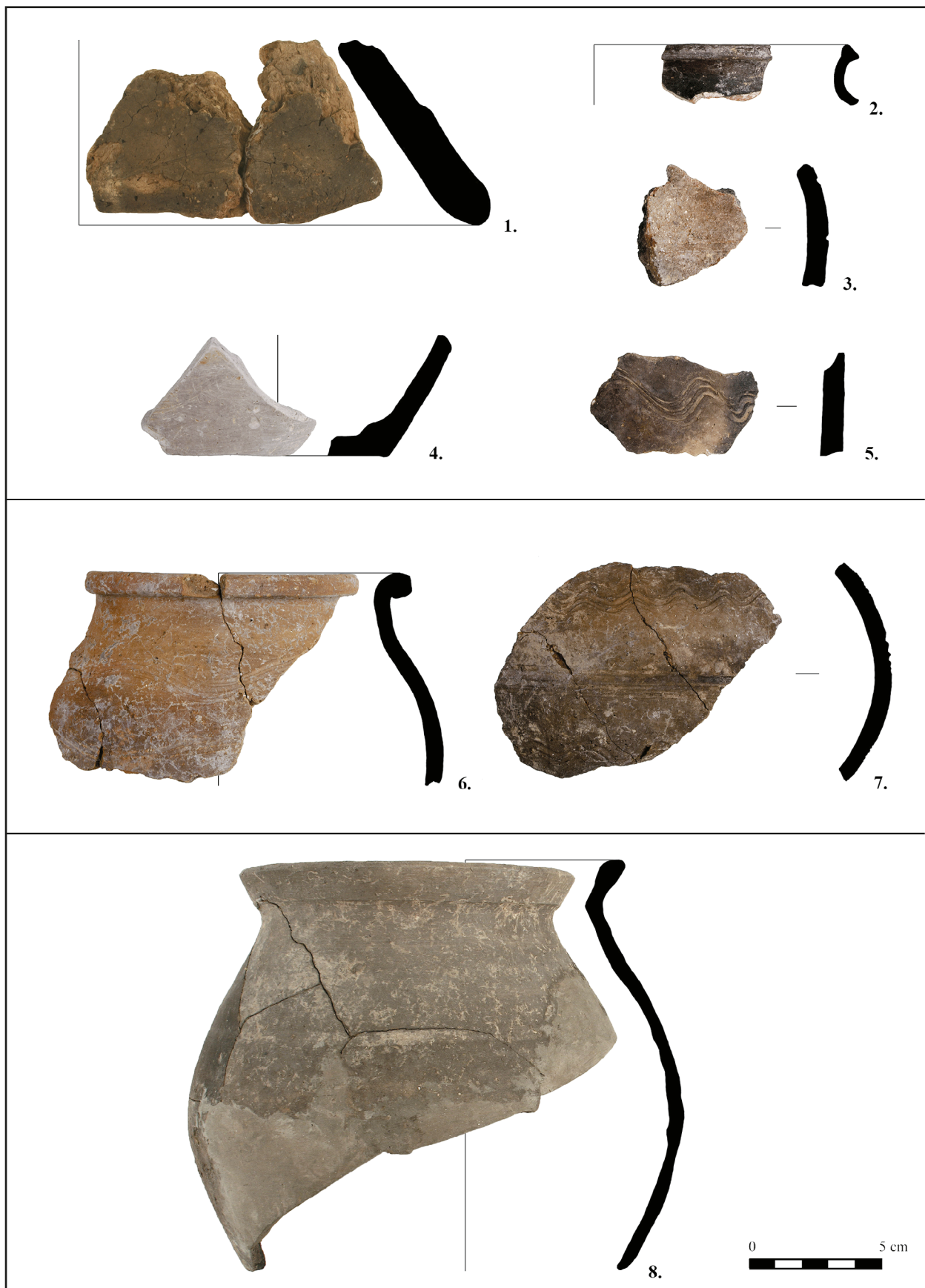
50. tábla. Kerámia a Varga Peti-dűlői lelőhelyről. 1–5: 150. objektum; 6–10: 165. objektum

51. tábla. Kerámia a Varga Peti-dűlői lelőhelyről. 1–2: 187. objektum; 3–5: 188. objektum; 6–9: 192. objektum

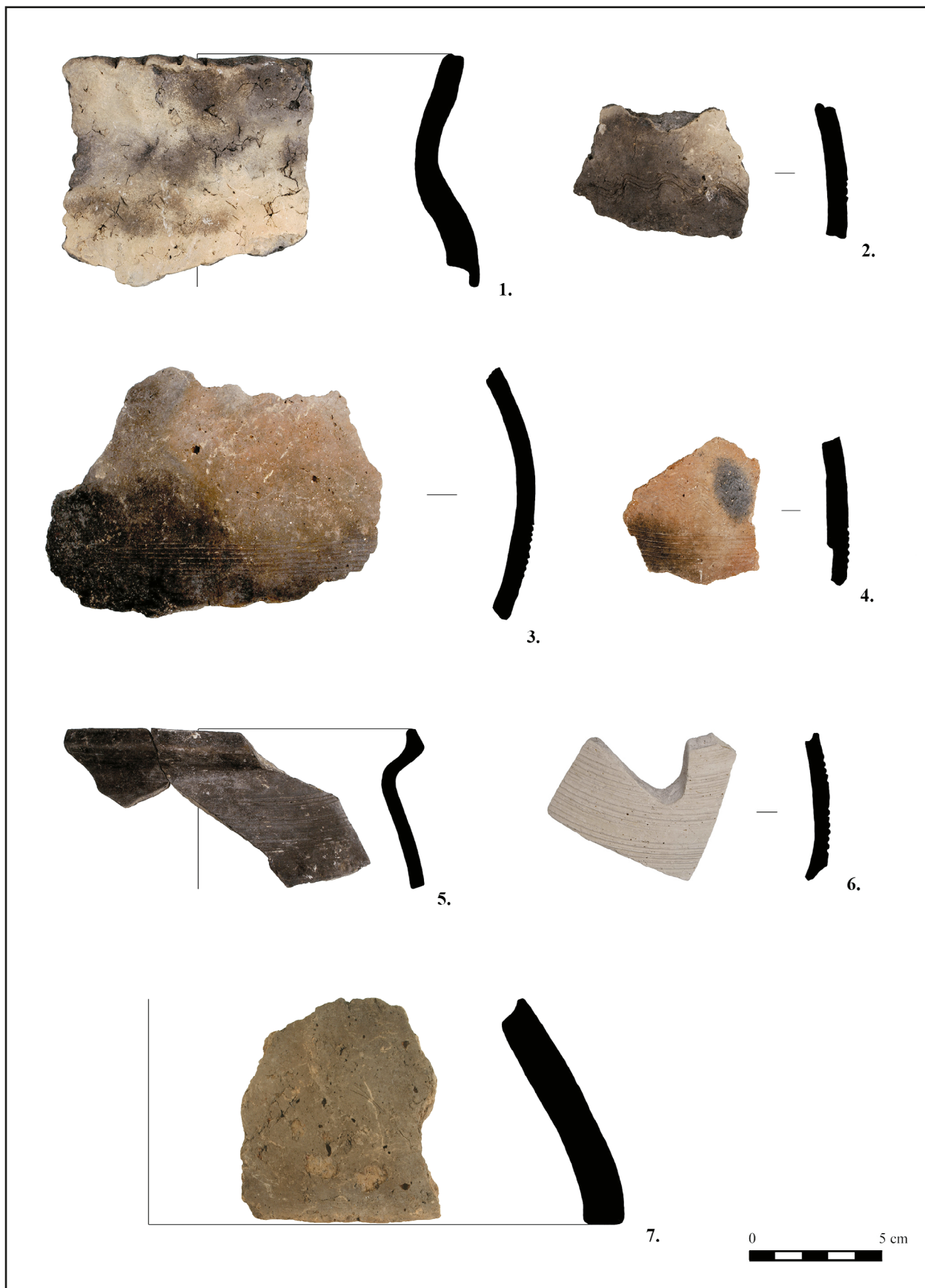
52. tábla. Kerámia a Varga Peti-dűlői lelőhelyről. 1–3: 216. objektum; 4–6: 242. objektum; 7–8: 256. objektum

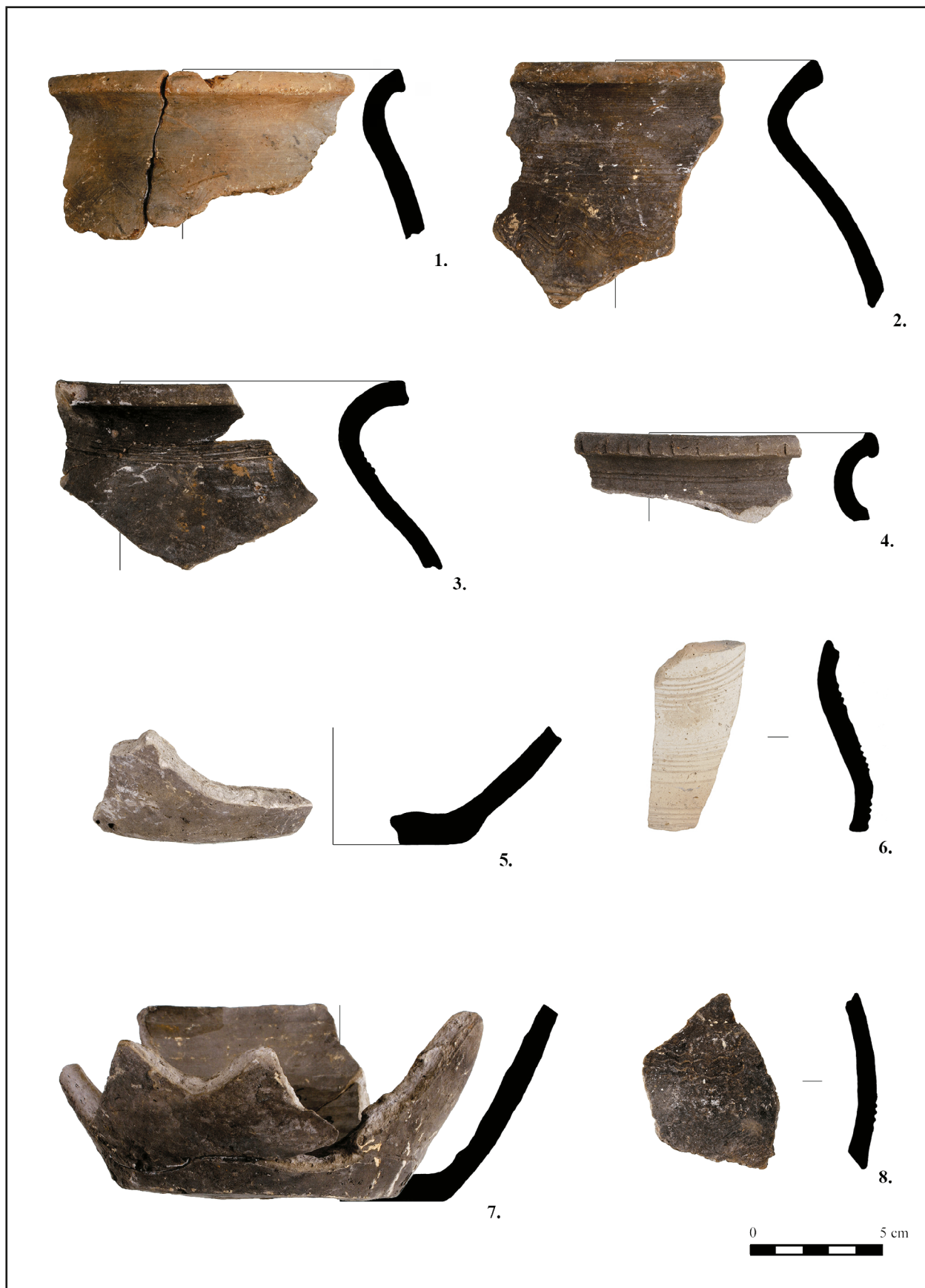
53. tábla. Kerámia a Varga Peti-dűlői lelőhelyről. 1–5: 259. objektum; 6–7: 281. objektum; 8: 285. objektum

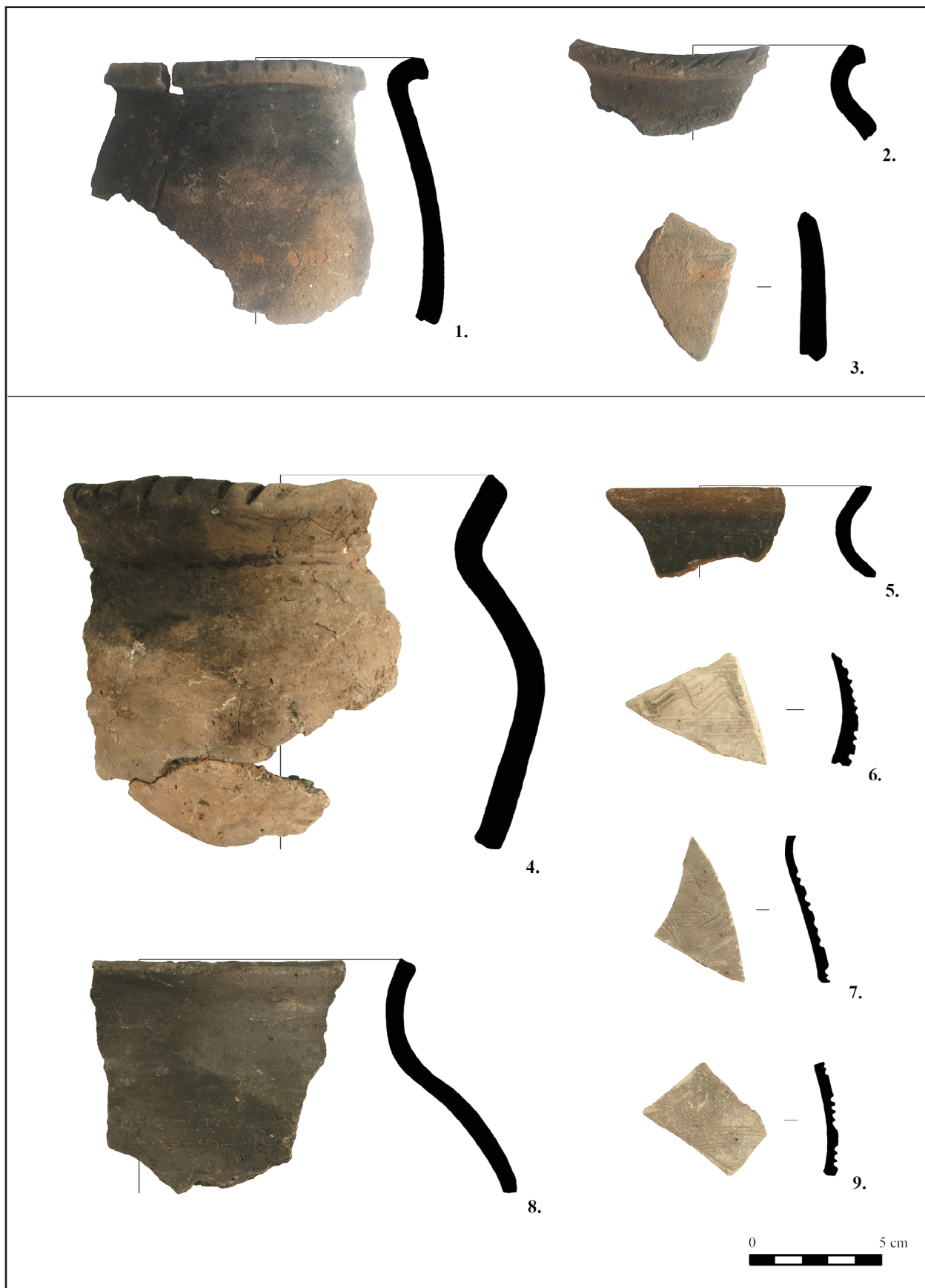
54. tábla. Kerámia a Varga Peti-dűlői lelőhelyről. 1–3: 285. objektum; 4–7: 287. objektum; 8: 288. objektum

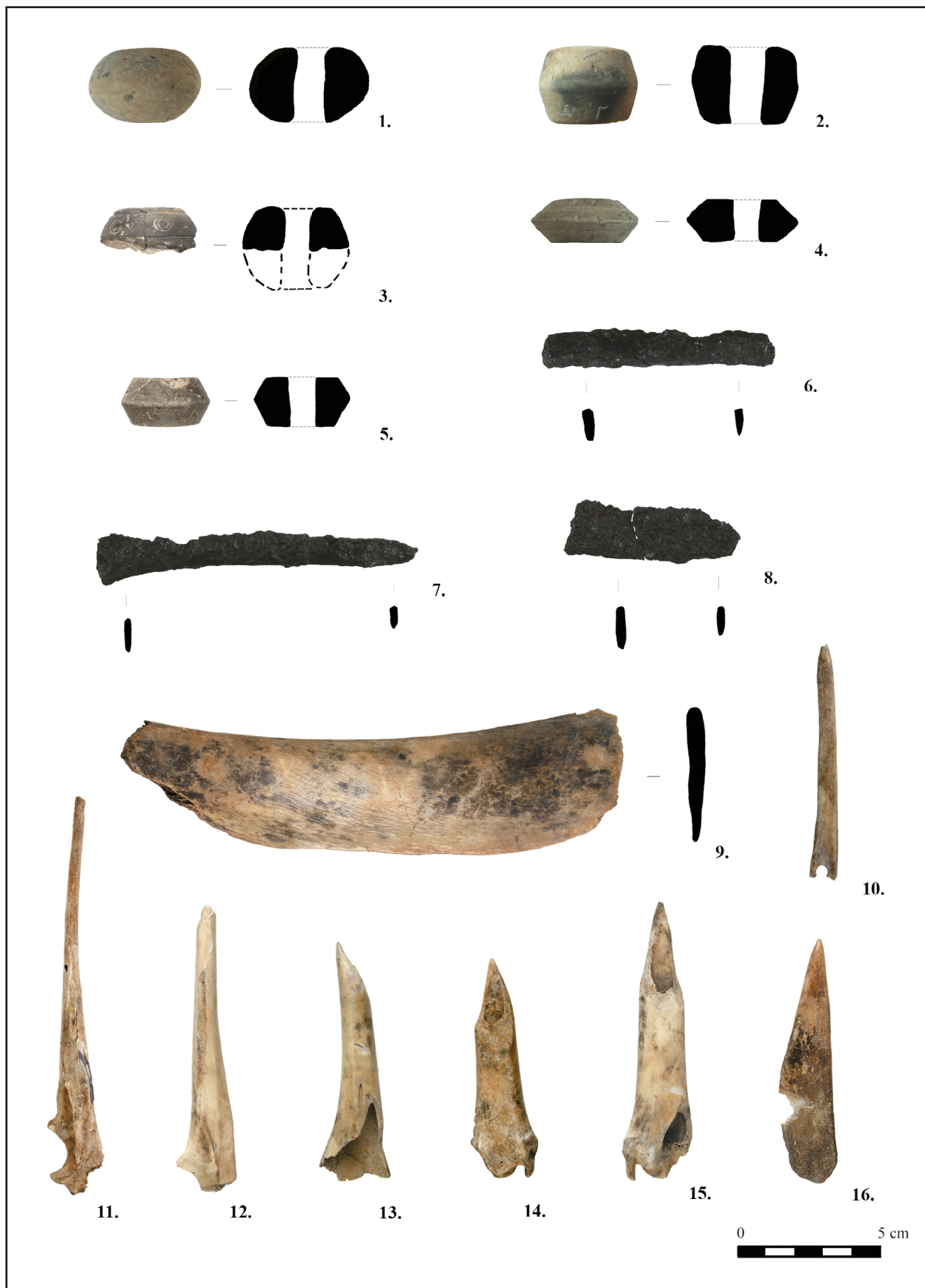
55. tábla. Kerámia a Varga Peti-dűlői lelőhelyről. 288. objektum

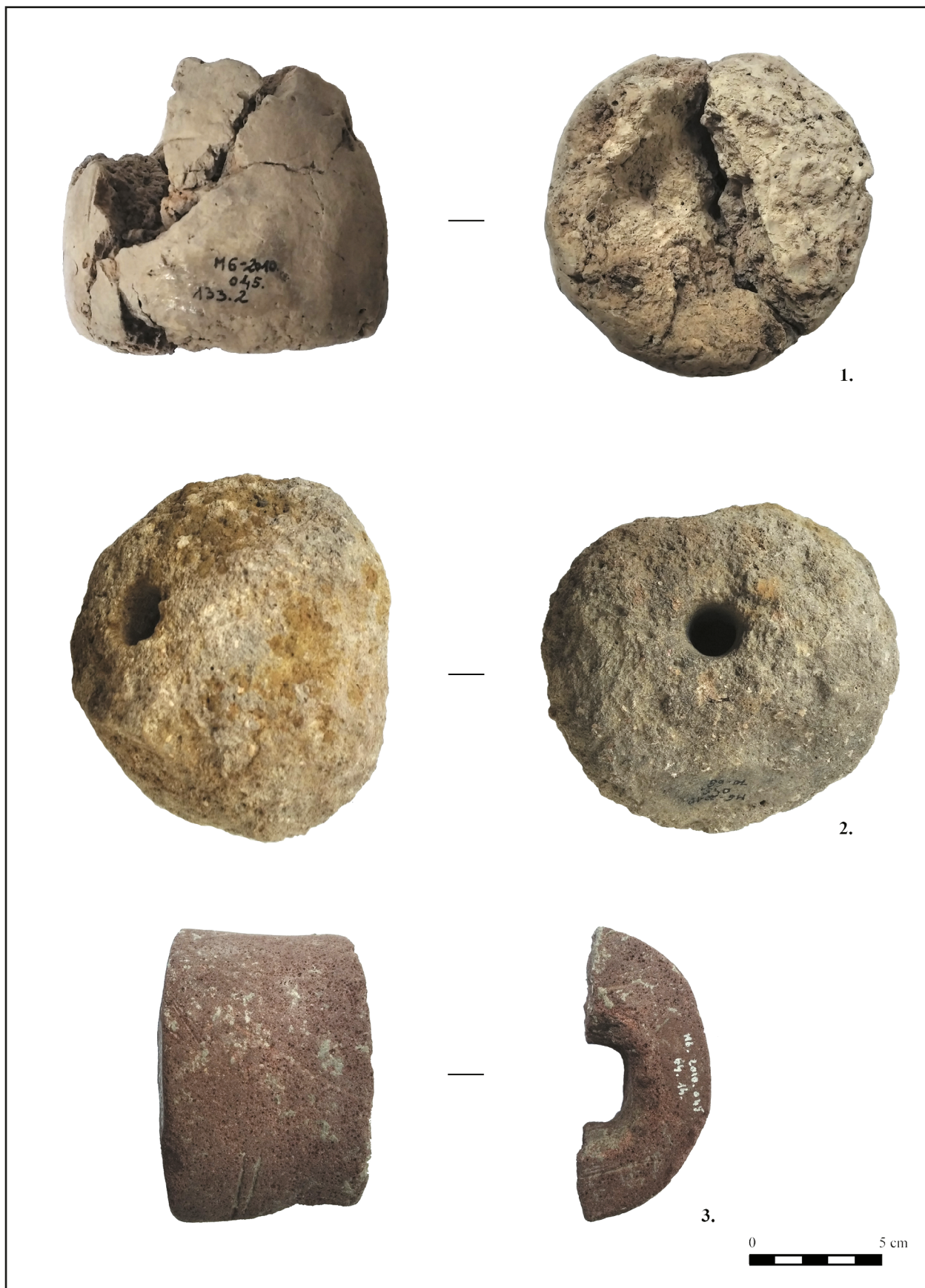
56. tábla. Kerámia a Varga Peti-dűlői lelőhelyről. 303. objektum

57. tábla. Kerámia a Varga Peti-dűlői lelőhelyről. 1–3: 321. objektum; 4–9: 322. objektum

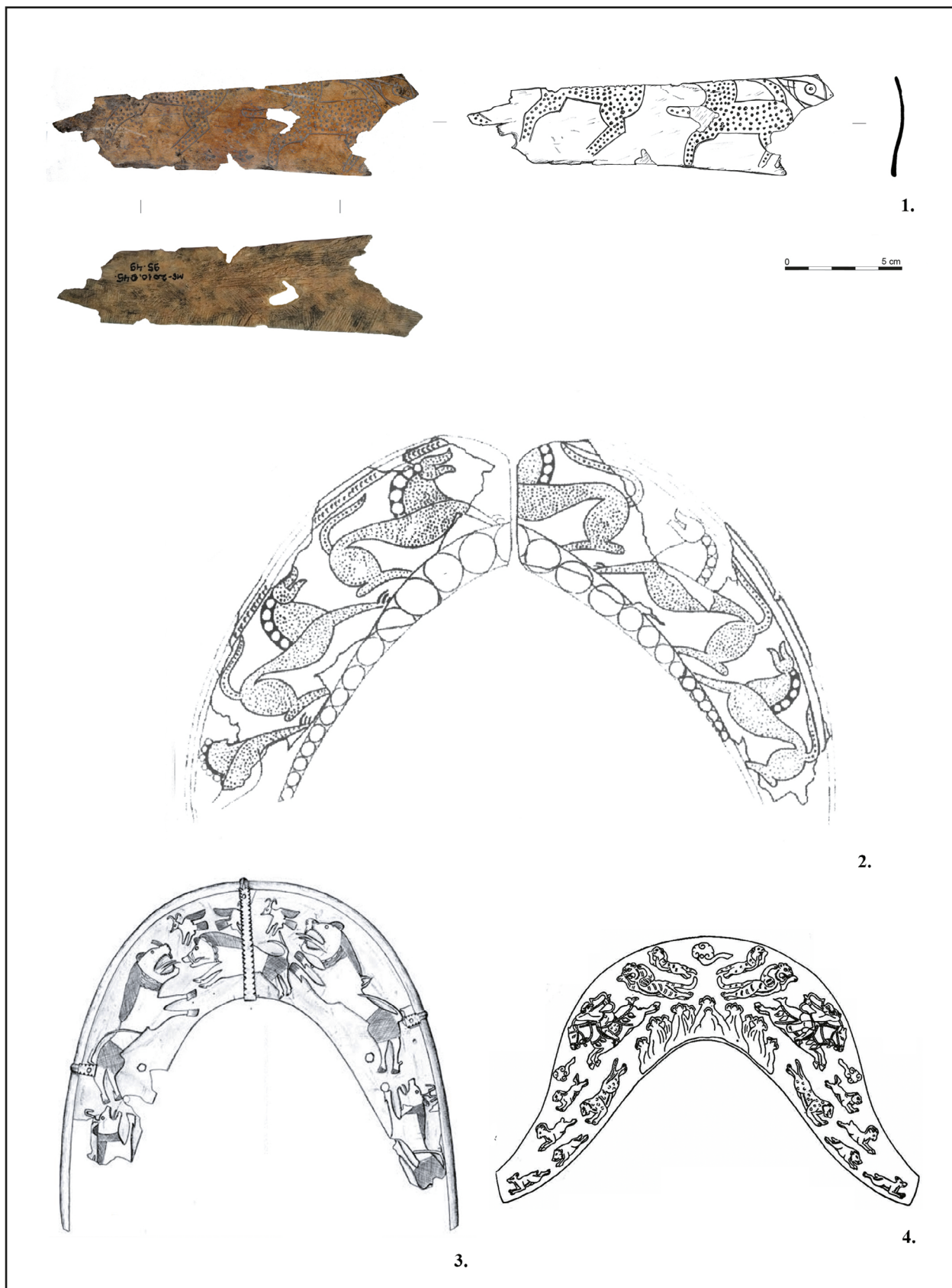
58. tábla. Kisleletek a Varga Peti-dűlői lelőhelyről. 1, 7–8: 17. objektum; 2, 16: 92. objektum; 3: 169. objektum; 4: 133. objektum; 5: 116. objektum; 6: 76. objektum; 9: 149. objektum; 10, 12–14: 136. objektum; 11: 98. objektum; 15: 141. objektum

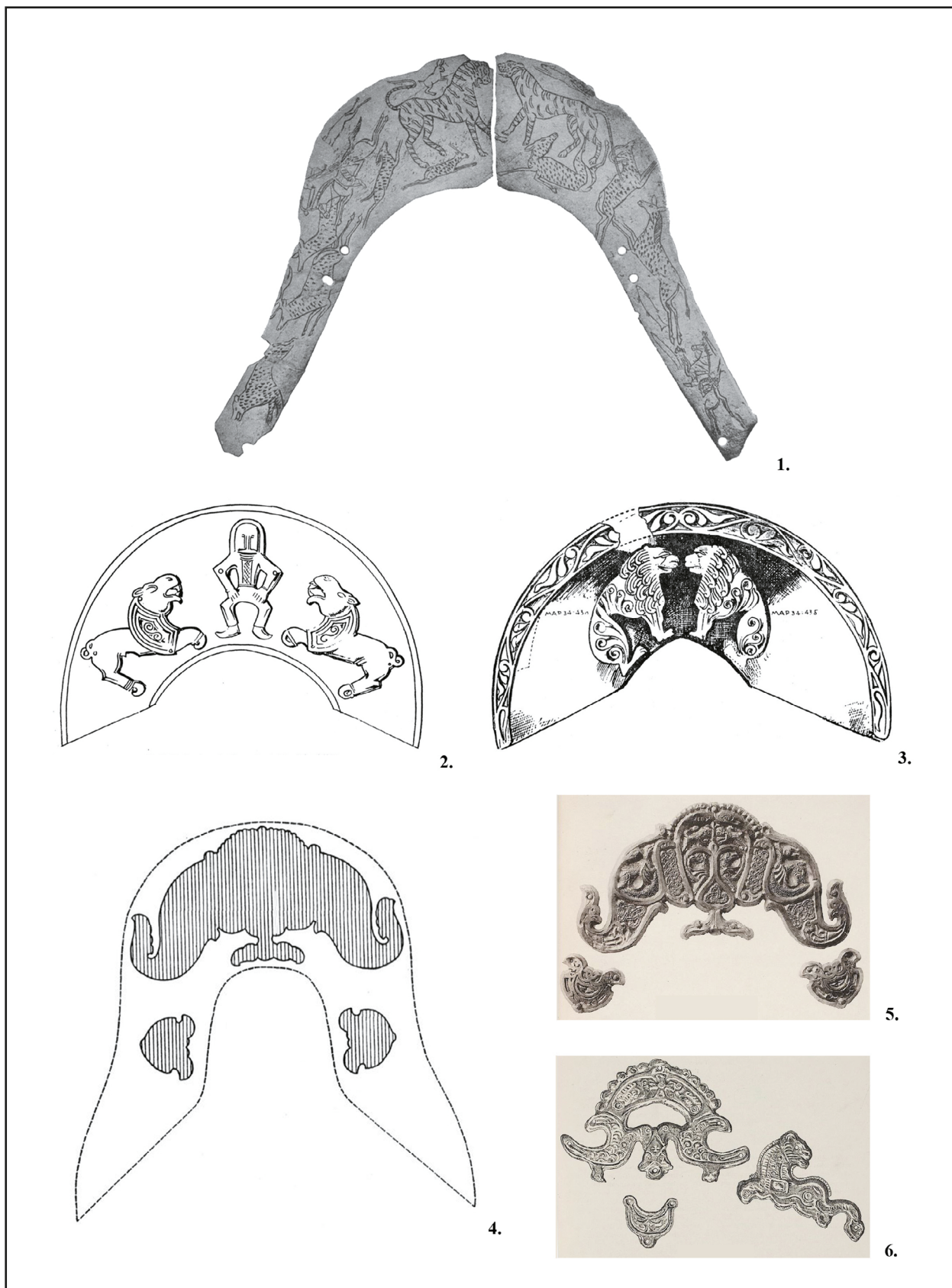
59. tábla. Kisleletek a Varga Peti-dűlői lelőhelyről. 1: 133. objektum; 2: 70. objektum; 3: 64. objektum

60. tábla. Kisleletek a Varga Peti-dűlői lelőhelyről. 1: 147. objektum; 131. objektum

61. tábla. Kora középkori, nyeregkápát díszítő állatalakos veretek a Kárpát-medencéből és Ázsiából.
 1: Szekszárd-Sió-csatorna, Varga Peti-dűlő 1, 95. objektum; 2: Zamárdi-Rétiföldek 455/b. sír (BALOGH 2019, 25, 31. kép); 3: Altinkazgan (АСТАФЬЕВ – БОГДАНОВ 2015, 75, рис. 5/1);
 4: Kopjonszkij Csaatasz (АЗБЕЛЕВ 2010, рис. 5/3)

62. tábla. Kora középkori, nyeregkapát díszítő állatalakos veretek az Altáj-vidékről, Kelet-Európából és Itáliából. 1: Kudirge, 9. sír (ТАВРИЛОБА 1965, tabl. XVI/1. alapján); 2: Martinovka (KISS 1981, 196, Abb. 16); 3: Malaja Perescsepina (KISS 1981, 197, Abb. 18 alapján); 4–5: Castel Trosino, 119. sír (KISS 1981, 194, Abb. 13; MENGARELLI 1902, Tav. XIII/1); 6: Castel Trosino, szórvány: MENGARELLI 1902, 149–150, Fig. 2)

An Avar Settlement Next to Szekszárd

During the excavations preceding the construction of the M6 motorway, the staff of the Wosinsky Mór County Museum uncovered an Avar settlement complex in the field called Varga Peti-dűlő located on the outskirts of Szekszárd. The 245 features unearthed at the site were arranged in roughly concentric bands on the top of a hill that once rose from the floodplain of River Sárvíz. The high-quality pottery finds, which can be divided into several groups based on the techniques used for their production, allowed me to distinguish two chronological phases in habitation at the site. Most features date from the second half or the last third of the seventh century, while the rest came from the first half of the eighth century. Although in varying proportions, good-quality decorative ceramics – in grey, yellow, and black colours – are prominent in both phases of the site's life. This confirms that the lower and upper time-limits of their use were not clear-cut, as it has already been observed in the region. Highly finished pieces of cooking vessels made on the fast wheel were present throughout the site's life, even though pottery produced on the hand-turned wheel also started to spread here in the eighth century.

An outstanding artefact among the small finds that came to light at the site is a fragment of a saddle arch ornament carved of antler. In addition to being a unique find, it also reveals a synthesis of the complex origins and cultural background of the community living here, highlighting the bone-working activities that took place at the site.

There were no major changes in the settlement structure during the period under discussion. The centrally located post-frame buildings, which have been only sporadically observed at other sites, must have equally been used in the seventh and eighth centuries. The surrounding pit houses of varying construction have become more uniform in structure over time. The only external oven unearthed in the investigated part of the site dates to the eighth century, which provides a good basis for observations on the late appearance of this type of feature. The channels bordering the settlement from the south were terminated in the Late Avar Period and three corpses were buried in their back-fill in an unusual posture.

The significance of this site near Szekszárd can be grasped in the context of its surroundings. Throughout the Avar period, several pottery workshops operated in the vicinity of the site. These, in addition to providing the inhabitants of the area with high-quality pottery, also supplied a part of the Kaganate with decorative ceramics. This fact in itself suggests that there was an Avar centre in the Szekszárd area, the existence of which has been confirmed by excavations and fieldwalking surveys conducted in the region in recent decades. In the immediate vicinity of our site, on the same hillside, two cemeteries have been partially unearthed at Varga Peti-dűlő and Tószegi-dűlő. Although the latter is as yet unpublished, with its 1600 graves it is already considered outstanding in the research of the period. The data of these cemeteries can serve as an excellent basis for a thorough investigation of the Avar period in the micro-region.